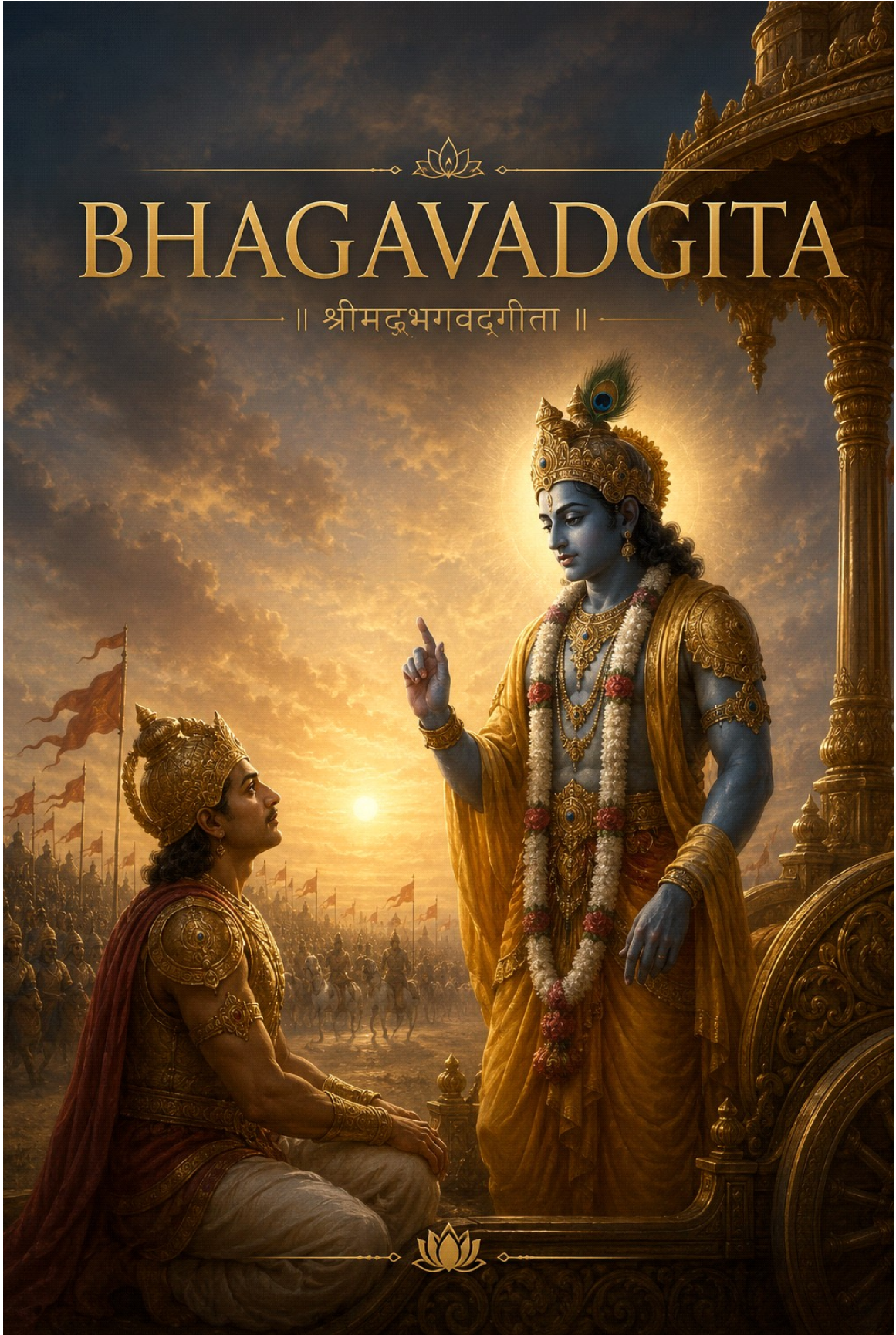

BHAGAVADGITA

॥ श्रीमद्भगवद्गीता ॥

Obsah

ÚVOD	3
1.zpěv SYMBOLIKA	4
1.zpěv	5 - 16
2.zpěv	17 - 29
3.zpěv	30 - 37
4.zpěv	38 - 46
5.zpěv	47 - 51
6.zpěv	52 – 57
7.zpěv	58 - 63
8.zpěv	64 - 68
9.zpěv	69 - 74
10.zpěv	75 - 79
11.zpěv	80 - 102
12.zpěv	103 - 108
13.zpěv	109 - 118
14.zpěv	119 - 126
15.zpěv	127 - 131
16.zpěv	132 - 135
17.zpěv	136 - 140
18.zpěv	141 - 152
Vysvětlivky	153 - 171

Milí čtenáři, právě se vám do rukou dostala kniha, která je už více než dva tisíce roků oporou, útěchou a duchovním průvodcem mnoha milionů hledajících. Hledajících jimž už nestačí povrchní pravdy o tomto světě o mysli a o sobě samém. Hledajících, jejichž touha po poznání je opravdová a tak silná, že se nebojí vstoupit do neprobádaných hlubin vlastní duše. Pro mě byla a je Bhagavadgíta velkou pomocí a zdrojem hluboké moudrosti na duchovní cestě. Když se mi tato kniha dostala poprvé do rukou, nebyla pochopena. Když si ke mně našla cestu podruhé a to v komentovaném vydání, začal jsem pronikat do její hluboké moudrosti a symboliky. Od té doby jsem tuto knihu přečetl mnohokrát a pokaždé jsem měl pocit, že čtu úplně jinou knihu, pokaždé o něco moudřejší, výstižnější a mnohokrát potvrzující vlastní duchovní prožitky. Jsem si jistý, že ani dnes ještě mnoho textu nedokážu plně ocenit a možná i plně pochopit. Z té úrovně z jaké jsem schopný jsem text doplnil o komentář, který rozhodně nemá být brán jako absolutní pravda, jako dogma, ale jako jedna z mnoha možných perspektiv. Věřím, že tento komentář může pomoci k pochopení a ocenění této hluboce moudré knihy.

Bhagavadgíta je často neprávem přehlížena a odsuzována kvůli předsudkům vůči cizím náboženským systémům a duchovním směrům. Přitom její poselství tyto hranice zcela přesahuje – nehovoří k jedné konkrétní víře, ale k lidskému nitru a univerzálním životním zkušenostem, které můžeme prožívat na naší životní cestě. Věřím, že všechny duchovní systémy a náboženství jsou pouze různé cesty k jedinému cíli. Jejich odlišnosti nejsou chybou, ale záměrem – jsou stejně jedinečné jako jsou jedinečné potřeby a povahy samotných hledajících. Všichni velcí učitelé, kteří dosáhli nejvyššího cíle nebo jsou považováni za božské projevy, hlásali v jádru stejné pravdy. Forma jejich sdělení se lišila podle doby, místa a historických okolností. Ať už to byl Krišna, Ježíš, Buddha nebo Maharishi, všichni jsou v mých očích projevem jednoho a téhož Božství. Proto ti z vás, kterým je nejbližší cesta Ježíšova, mohou v textu postavu Krišny klidně nahradit Ježíšem a jiní zase Buddhou nebo třeba Vesmírem. Věřím, že se tím od skutečné Pravdy ani v nejmenším nevzdálíte.

S láskou abolosvetlo.sk

Bhagavadgíta (v překladu „Píseň Vznešeného“) je jedna z nejvýznamnějších posvátných knih hinduismu a bývá často označována za „Bibli hinduismu“. Jde o filozofický a duchovní text, který je součástí rozsáhlého staroindického eposu Mahábhárata. Skládá se z 18 kapitol a obsahuje přibližně 700 veršů. Odehrává se na bitevním poli Kurukšétra těsně před začátkem velké války. Formou dialogu spolu rozmlouvají bojovník Ardžuna a jeho vozataj, bůh Krišna. Text zachycuje vnitřní krizi Ardžuny, který odmítá bojovat proti svým vlastním příbuzným a učitelům. Krišna mu v reakci na jeho pochybnosti vysvětluje smysl života, povinnosti a různé cesty k osvobození.

Celá bitva na poli Kurukšétra je alegorií duchovní cesty. Pánduovci (naše božské kvality) se pod vedením Kršny (Božského vědomí) snaží získat zpět království Hastinápura (město těla s jeho 9 branami), které neprávem okupuje ego a jeho 100 negativních sklonů.

Jména postav v Bhagavadgítě (a celém eposu Mahábhárata) rozhodně nejsou náhodná. Stejně jako jména pěti Pánduovců symbolizují různé ctnosti a úrovně vědomí, jména 100 Kauruovců (synů Dhrtaráštry) nesou hluboký symbolický význam, který odráží negativní tendence lidské mysli.

Většina jejich jmen začíná předponou „Du-“ nebo „Dur-“, což v sanskrtu znamená „špatný“, „těžký“ nebo „negativní“. Pokud Dhrtaráštra (Slepý král) představuje nevědomé ego, jeho synové jsou konkrétní projevy této nevědomosti.

Příklady jmen nejvýznamnějších synů a jejich symboliky najdete ve vysvětlivkách na konci knihy.

První zpěv - SYMBOLIKA

První zpěv Bhagavadgíty (nazývaný Ardžunův zármutek nebo sklíčenost Ardžuny) slouží jako symbolika vnitřního psychologického a duchovního boje člověka. Celé bojiště Kurušetra představuje lidskou mysl, v níž se střetávají vyšší ideály s nižšími pudy.

Postavy jako složky lidské psychiky:

Slepý král Dhrtaráštra: Symbolizuje neprobuzené, slepé lidské ego a nevědomost (avidjá). Je připoután k materiálnímu světu a ke svým synům (touhám), což mu brání vidět duchovní pravdu.

Sandžaja: Králův vozataj obdařený jasnovidečtím. Představuje schopnost nestranného sebezpozorování, čistý intelekt (buddhi) a svědomí, které vidí věci takové, jaké skutečně jsou.

Ardžuna: Zosobňuje lidskou duši (džívátma) na prahu duchovního probuzení. Je to hledající člověk, který se ocitá v hluboké krizi hodnot, když si uvědomí náročnost vnitřní transformace.

Kršna: Symbolizuje Nejvyšší Vědomí, božskou jiskru v člověku a vnitřního Gurua (Paramátma), který čeká na okamžik, až se mu lidské ego plně odevzdá.

Durjódhana: Dhrtaráštrův nejstarší syn ztělesňuje pýchu, sobectví, materiální ambice a nenasytnou touhu po moci.

Boj o království reprezentuje konflikt mezi dvěma silami uvnitř každého jedince:

Kuruovci (Sto bratrů): Symbolizují nespočetné negativní sklony, zlozvyky, smyslové připoutanosti, hněv, chamtivost a egoismus. Jsou silnější v počtu, protože nižší přirozenost v člověku často dominuje.

Pánduovci (Pět bratrů): Představují pozitivní vlastnosti, ctnosti, sebekontrolu, pravdu a spravedlnost (dharma). Těchto pět bratrů symbolicky odpovídá pěti očištěným smyslům, které jsou podřízeny vyššímu vedení.

Bojiště Kurušetra: Nazýváno také Dharmakšetra (pole spravedlnosti), symbolizuje lidské tělo a mysl, kde probíhá neustálá bitva mezi dobrem a zlem.

Zvuk lastur na začátku bitvy představuje probuzení energie a vibraci vědomí. Kršnova lastura Paňčadžanja symbolizuje vítězství nad pěti elementy hmoty a očištění smyslů.

Když Ardžuna žádá Kršnu, aby postavil vůz doprostřed mezi obě armády, symbolizuje to kritický okamžik introspekce. Člověk se musí zastavit a bez iluzí pohlédnout na všechny své vnitřní vazby a slabosti.

Ardžunův pláč, odhození luku a odmítnutí bojovat nejsou projevem pouhé zbabělosti, ale krizí ega před duchovní transformací. Ardžuna si uvědomuje, že pro dosažení vyššího stavu vědomí musí symbolicky „zabít“ své dosavadní vazby, učitele a příbuzné – tedy staré vzorce chování, na kterých doposud stavěl svou identitu. První zpěv tak ukazuje, že bez prožití hlubokého vnitřního zármutku a přiznání vlastní bezradnosti nemůže člověk přijmout skutečnou duchovní moudrost.

První zpěv - SKLÍČENOST ARDŽUNOVA

Král Dhrtaráštra, slepý zeměvládce, rozmlouvá se Sandžajem, jenž představuje jeho vnitřní oko a jenž svému pánu popisuje vše, co vidí nablízku i v dáli.

1. Dhrtaráštra¹ pravil Sandžajovi² : "Ó, jasnozřivý, pověz mi, jak si teď počíná na poli života, na poli Kuruovců, mých sto synů sešikovaných proti pěti dětem mého bratra Pándúa?"

Tento první verš Bhagavadgíty je zdánlivě jen otázkou krále Dhrtaráštry o začátku bitvy. Ve skutečnosti je to symbolické uvedení celé knihy.

Dhrtaráštra je slepý král. Jeho fyzická slepota symbolizuje také nevědomost – stav, kdy člověk nevidí pravou podstatu sebe sama. Proto se musí ptát Sandžaji, který díky vnitřnímu vidění dokáže sledovat dění na bojišti.

Bojiště Kuruovců není jen historickým místem. Je především polem lidského života, kde se v každém člověku střetávají dvě síly.

Sto synů Dhritarástry představuje množství žádostí, vášní, strachů, připoutaností a návyků ego. Je jich "sto" – symbolicky mnoho.

Pět Pánduovců představuje vyšší, ušlechtilé stránky člověka – odvahu, pravdivost, sílu, čistotu a moudrost. Je jich jen pět, protože pravda bývá jednoduchá, zatímco ego vytváří nesčetné podoby.

Dhrtaráštra se neptá jen na průběh bitvy. Jeho otázka vyjadřuje obavu: Zvítězí mé síly připoutanosti, nebo síly pravdy?

Celá Bhagavadgíta je vlastně odpovědí na tuto jedinou otázku.

Tento úvodní verš nás také nenápadně zve k zamyšlení: Kdo v našem nitru právě vládne? Je to slepé ego, které se bojí o své postavení, nebo vědomí, které vidí věci takové, jaké skutečně jsou?

Jediným veršem je tak nastíněno hlavní téma celé knihy – vnitřní boj člověka mezi nevědomostí a poznáním, mezi egem a pravým Já.

2. A jasnozřivý Sandžaja odpověděl: "Král Durjódhana³ pozoruje teď bojové šiky Pánduovců připravené k boji. Radí se se svým vojevůdcem a učitelem Drónem⁴ a praví:

Tento druhý verš navazuje na první a začíná odhalovat, jak se ego chová ve chvíli, kdy se střet s pravdou stává nevyhnutelným.

Sandžaja, který představuje jasný, nestranný intelekt, popisuje skutečnost takovou, jaká je. Nepřidává vlastní názory ani emoce – pouze vidí.

Do popředí vystupuje Durjódhana, nejstarší z Kuruovců. Symbolizuje ego, které vládne nevědomé mysli. Jakmile spatří šiky Pánduovců, uvědomí si, že proti němu nestojí slabý protivník. Poprvé cítí ohrožení.

Proto nejde přímo do boje, ale obrací se na svého učitele Drónu. To má hlubší význam. Ego se v okamžiku ohrožení obrací k tomu, co mu v minulosti dávalo sílu – ke svým návykům, znalostem, zkušenostem a naučeným způsobům jednání. Hledá oporu, jak si udržet svou vládu.

Verš tak ukazuje důležitou duchovní skutečnost: když se v člověku probouzí pravda, ego nezačne ustupovat. Naopak se začne organizovat a hledat způsoby, jak si zachovat své postavení.

Je to začátek vnitřního boje, který zná každý, kdo se vydal cestou sebepoznání. Staré návyky se nevzdávají dobrovolně – nejprve shromáždí všechny své síly.

První dva verše tak společně vytvářejí obraz lidského nitra: slepá nevědomost se ptá, jasný intelekt odpovídá a ego začíná připravovat svou obranu proti probouzející se pravdě.

3. Jen pohleď, můj učiteli, na mohutné vojsko Pánduovců. Velí jim syn tvého bývalého žáka Drupada⁵.

4. Jsou tu i další rekové, lučištníci obratní jako sám Bhíma⁶ a Ardžuna⁷, Jujudhána⁸, Viráta⁹, Drupada.

5. Neohrožený Dhrštakétu¹⁰, Čekitána¹¹ a statečný král z Káší. Je tu nejlepší z mužů Purudžit¹², Kuntibhódža¹³ a Šaibja¹⁴, mocný jako býk.

6. Je tu i silný Judhámanju¹⁵ a statečný Uttamaudžas¹⁶, udatný syn Subhadry¹⁷ a jsou tu i velcí válečníci, synové Draupadí, se svými vozy.

7. A teď, chloubu dvojzrozených, poznej i mé nejlepší vojevůdce. Řeknu ti jejich jména, aby sis je oživil v paměti.

8. Mimo tebe je tady Bhíšma¹⁸, Karna¹⁹ a vítězný Krpa²⁰, dále Ašvattháman²¹ a Vikarna²², i syn Sómadattův²³.

9. A je tu i mnoho jiných reků, skvělých válečníků. Jsou ozbrojeni různými zbraněmi a odhodláni položit životy za naši věc.

Tyto verše mohou působit jako pouhý výčet jmen válečníků. Z duchovního hlediska mají hluboký význam.

Durjódhana nejprve upozorňuje na sílu protivníka. Dobře ví, že Pánduovci nejsou slabí. Přestože představují dobro a pravdu, ego je nepodceňuje. Naopak si uvědomuje, že boj bude těžký.

Poté začne vyjmenovávat své vlastní vojevůdce. Tím se snaží dodat odvalu sobě i svým lidem. Je to jedna z možných reakcí ego – když cítí ohrožení, připomíná si své přednosti, své úspěchy, své opory a svou sílu.

Symbolicky představují oba tábory dvě skupiny sil v našem nitru:

Pánduovci představují ctnosti, odvahu, pravdivost, disciplínu, oddanost a touhu po poznání.

Kuruovci představují připoutanosti, pýchu, strach, touhy, návyky, obranné mechanismy a všechny síly, které udržují ego při životě.

Důležité je, že obě armády jsou tvořeny schopnými a statečnými bojovníky. Bhagavadgíta tím říká, že vnitřní proměna není snadná. Nejde o boj dobra proti slabému zlu, ale o střet dvou mocných sil.

Je zde ještě jeden jemný detail. Durjódhana mluví o svých bojovnících jako o těch, kteří jsou ochotni položit život za naši věc. Ego dokáže zmobilizovat všechny své schopnosti, aby zachovalo svou existenci. Dokáže využít inteligenci, vzdělání, sílu, disciplínu nebo náboženství – pokud mu pomáhají udržet pocit odděleného „já“.

Tyto verše nás učí důležitému poznání: na duchovní cestě nestačí mít dobré úmysly. Je třeba počítat s tím, že ego bude klást organizovaný a vytrvalý odpor. Proto je nezbytná trpělivost, vytrvalost a bdělost.

Právě tím začíná skutečný vnitřní boj, který Bhagavadgíta popisuje v celé své hloubce.

10. Nespočetné jsou naše voje, vedené Bhíšmou, avšak omezená jsou jejich vojska, vedená Bhímou.

11. Proto stůjme každý na svém místě a podporujme ze všech sil jen a jen Bhíšmu.

Tyto dva verše odhalují jednu z nejjemnějších vlastností ega – jeho sebedůvěru navenek a skrytou nejistotu uvnitř.

Durjódhana prohlašuje, že jeho vojsko je nesmírně silné a že vojsko Pánduovců je omezené. Z lidského pohledu to může být vojenské hodnocení. Z duchovního hlediska je to hlas ega, které se snaží samo sebe přesvědčit o své převaze.

Ve skutečnosti má ego k dispozici nesčetné prostředky. Za mnoho životů si vytvořilo obrovské množství návyků, tužeb, strachů, připoutaností, představ o sobě i obranných mechanismů. Proto se jeho armáda zdá téměř nekonečná. Naproti tomu síly pravdy jsou zdánlivě prosté. Pravda nepotřebuje mnoho argumentů ani prostředků. Je jednoduchá. Proto se může jevit jako slabší.

Durjódhana však vzápětí vydává rozkaz: „Podporujme ze všech sil Bhíšmu.“ Bhíšma zde symbolizuje staré, hluboce zakořeněné struktury osobnosti – to, co udržuje ego při životě po mnoho let. Jsou to naše nejhlubší ztotožnění, přesvědčení a zakořeněné návyky. Ego instinktivně ví, že pokud padnou právě tyto opory, začne se jeho vláda hroutit.

Bhagavadgíta tím připravuje čtenáře na hlubší pochopení: největší překážkou na cestě k poznání není nedostatek síly, ale hluboce zakořeněná identifikace s představou „já jsem toto“. Dokud tato „vnitřní pevnost“ stojí, ego se stále obnovuje. Když se však začne rozpadat ve světle poznání, ztrácí svou moc, i když se předtím zdálo nepřemožitelné.

12. Tu praotec Bhíšma, nejstarší z Kuruů, zahřměl lvím hlasem a zadul do zvučné lastury.

13. Po jeho zatroubení se v bouři zvuků ozvaly i ostatní lastury, bubínky, bubny a kravské rohy a byly to zvuky děsivé.

Tyto verše představují okamžik, kdy už není cesty zpět. Boj má začít.

Bhíšma, nejstarší a nejváženější z Kuruovců, jako první zatroubí do lastury. Tím dává znamení k zahájení bitvy. V duchovním významu to představuje okamžik, kdy se hluboce zakořeněné ego začne aktivně bránit.

Bhíšma není obyčejný bojovník. Symbolizuje to, co je v našem nitru velmi staré – dávné návyky, zakořeněné způsoby myšlení a identifikaci s osobnostmi, která nás provází téměř celý život. Právě tato nejstarší vrstva dává pokyn k odporu.

Po jeho znamení se rozezní celá armáda. Bubny, rohy a lastury vytvářejí ohlušující hluk.

Symbolicky tento hluk představuje rozbouřenou mysl. Když se člověk skutečně obrátí dovnitř, nejprve často nezažije ticho, ale zesílení vnitřního hluku. To není známka neúspěchu. Je to znamení, že se ego probudilo k obraně a snaží se udržet svou vládu. Bhagavadgíta tím připomíná důležitou skutečnost: hlasitost mysli není známkou její síly. Je často naopak projevem jejího strachu ze ztráty vlastní nadvlády. Teprve později se ukáže, že tiché vědomí je mnohem mocnější než veškerý hluk, který mysl dokáže vytvořit.

14. Nato i Kršna a Ardžuna nasedli do svého nádherného vozu, taženého párem běloušů a zatroubili na své nebeské lastury.

15. Kršna, vládce pravého vnímání, zatroubil na svoji Obrovitou lasturu. Ardžuna zatroubil na svoji Bohem darovanou mušli a jeho bratr Bhíma, rozsévající hrůzu, rozezněl zase svůj mohutný roh.

Po hlučném projevu Kuruovců přichází zcela jiný zvuk. Tentokrát nevychází z ega, ale ze strany pravdy. Kršna a Ardžuna stojí na jednom voze. To je jeden z nejdůležitějších symbolů celé Bhagavadgíty.

Vůz představuje lidský život nebo lidské tělo.

Ardžuna představuje hledajícího člověka – jednotlivce, který touží po pravdě, ale ještě není plně osvobozen.

Kršna představuje Nejvyšší vědomí, Boha nebo naše pravé Já, které člověka vede.

To, že sedí na jednom voze, znamená, že Bůh není někde daleko. Je přítomen přímo v našem nitru a od počátku vede naši cestu, i když si to často neuvědomujeme.

Vůz táhnou bílí koně. Bílá barva symbolizuje čistotu. Koně představují smysly a životní síly, které jsou pod vedením vyššího vědomí. Neutíkají bezhlavě za světem, ale jsou řízeny správným směrem.

Poté zazní jejich lastury.

Na rozdíl od hluku Kuruovců zde nejde o zastrašování ani o zmatek. Jejich zvuk je výzvou k probuzení. Oznamuje přítomnost pravdy.

Kršna je zde nazván vládcem pravého vnímání. Dokud člověk vnímá svět očima ega, vidí jen rozdíly, strach a oddělenost. Když začne působit naše vyšší Já, vzniká nové vidění – skutečnost je poznávána taková, jaká je.

Také Ardžuna a Bhíma troubí na své lastury.

Ardžuna představuje odhodlání hledat pravdu, zatímco Bhíma symbolizuje vnitřní sílu a odvahu, která dokáže čelit starým návykům ega. Bez této síly by žádná skutečná proměna nebyla možná.

Tyto verše ukazují krásnou duchovní skutečnost:

Na cestě sebepoznání člověk nikdy nebojuje sám. Vedle lidského úsilí je vždy přítomna vyšší síla, která vede, inspiruje a ukazuje směr. Úkolem hledajícího není tuto sílu vytvořit, ale naučit se jí naslouchat a důvěřovat.

Po hlučném povyku ega se tak poprvé ozývá hlas vědomí – tichý, ale nesrovnatelně mocnější. Tím začíná skutečný zápas o lidské Srdce

16. Král Judhištira, syn Kuntin, duje do Vítězné lastury, Nakula a Sahadéva rozezněli Libozvučnou a Květůplnou polnici.

17. Obratný lučištník, král z Káší a velký válečník Šikhandin, Dhrštadjumna a Vitára ineporazitelný Sátjaki.

18. Drupada, synové Draupadí a skvěle vyzbrojený syn Subhadry, zatroubili každý na svoji mohutnou lasturu.

19. Její ohlušující ryk proniká nebem i zemí a zasévá hrůzu do srdcí Dhrtaráštrových synů.

Tyto verše završují obraz obou armád. Po zatroubení Kršny a Ardžuny se přidávají všichni bojovníci stojící na straně Pánduovců.

Každý z Pánduovců troubí na svou vlastní lasturu. Symbolicky to znamená, že všechny ušlechtilé síly v člověku se probouzejí a spojují. Pravda není nesena jedinou vlastností, ale souhrou mnoha ctností – pravdivosti, odvahy, vytrvalosti, čistoty, rozlišování i oddanosti.

Na rozdíl od předchozího hluku Kuruovců není tento zvuk projevem strachu ani snahy zastrašit. Je výrazem vnitřní jednoty. Každý bojovník má svůj vlastní hlas, ale všechny znějí ve stejném směru.

Poslední verš je velmi významný:

„Její ohlušující ryk proniká nebem i zemí a zasévá hrůzu do srdcí Dhrtaráštrových synů.“

Je pozoruhodné, že tentokrát se bojí právě Kuruovci.

To znamená, že ego se nebojí samo sebe ani vlastního hluku. Bojí se pravdy. Jakmile se v člověku objeví skutečná upřímnost, jasné rozlišování a pevné odhodlání poznat svou pravou podstatu, ego začíná ztrácet jistotu.

„Nebe i země“ lze chápat symbolicky jako celou lidskou bytost – duchovní i hmotnou stránku. Pravda prostupuje všemi úrovněmi života. Není jen myšlenkou nebo filozofií; zasahuje celé naše bytí.

Důležitá zkušenost na duchovní cestě je, že člověk nemusí ego přemoci silou. Stačí, když zůstane věrný pravdě. Samotná přítomnost vědomí je tím, čeho se ego obává nejvíce, protože ve světle pravdy nemůže dlouhodobě přežívat.

20. Když Ardžuna, jehož korouhev nese znak boha opic Hanumána, uviděl tvé vyřízené šiky, zeměvládce Dhrtarástro, zvedá svůj luk

21. a naléhavě prosí svého vozataje: "Kršno, zajed' mezi obě vojska,

22. abych si prohlédl bojové řady svých úhlavních nepřátel dříve, nežli se s nimi utkám.

23. Dovol mi spatřit muže, kteří sem přišli se mnou bojovat, aby se zavděčili zlomyslnému Dhrtaráštrovu synu."

24. I zajel Kršna se svým nádherným vozem mezi obě vojska.

25. Zastavil před Bhíšmou, Drónem a ostatními vladaři světa, a řekl: "Pohled, Ardžuno, jak všichni Kuruovci tu vytáhli do boje proti tobě!"

26. Ardžuna spatřil v obou vojích své příbuzenstvo, učitele, syny, vnuky i přátele. Rozestavěné proti sobě.

Tato část první kapitoly je důležitým okamžikem Bhagavadgíty. Boj ještě nezačal, ale začíná něco mnohem významnějšího – hluboké sebepoznání.

Ardžuna žádá Kršnu, aby zastavil vůz mezi oběma vojsky. To je silný symbol.

Dokud stojíme jen na jedné straně, vidíme svět jednostranně. Když se však postavíme „doprostřed“, vzniká prostor pro nestranné pozorování. To je začátek skutečné duchovní cesty. Člověk už není zcela pohlcen egem, ale ještě nespočívá v úplném poznání. Nachází se mezi oběma póly a začíná pozorovat.

Proto Kršna Ardžunovi vyhoví. Neodváží ho okamžitě do boje ani mu neříká, co má dělat. Nejprve mu umožní uvidět skutečnost.

A právě zde přichází zlom.

Ardžuna očekává, že uvidí nepřátele. Místo toho vidí své vlastní příbuzné, učitele, přátele a milované osoby.

To má hluboký duchovní význam.

Naše připoutanosti nejsou něco cizího. Ego není nepřítel stojící někde venku. Je tvořeno tím, co považujeme za „své“ – našimi vzpomínkami, názory, rolemi, vztahy, přesvědčeními a identitou. Proto je jejich opuštění tak obtížné.

Kršna zastaví vůz právě před Bhíšmou a Drónou. Ne náhodou.

Bhíšma představuje nejstarší a nejhlubší zakořeněné ztotožnění.

Dróna představuje naučené vzorce, podmíněnost a vše, co jsme během života přijali jako pravdu.

Právě na tyto dvě opory ega se musí Ardžuna nejprve podívat.

Ještě jeden symbol je zde velmi krásný. Ardžunova korouhev nese Hanumána.

Hanumán představuje oddanost, sílu, pokoru a naprosté odevzdání Bohu. Znamená to, že i když Ardžuna ještě prožije hlubokou krizi, v jeho nitru už existuje síla, která ho povede k vítězství.

Tyto verše nás učí něco velmi důležitého:

Prvním krokem na cestě osvobození není boj, ale jasné vidění.

Dokud nepoznáme, co všechno tvoří naše ego, nemůžeme je překročit. Kršna proto Ardžunu nejprve přivede k tomu, aby se beze strachu podíval na celý svůj vnitřní svět.

Teprve z tohoto hlubokého pohledu se může zrodit skutečná moudrost, o níž Bhagavadgíta vypráví v dalších kapitolách.

27. Jak je tak viděl, zmocnil se ho hluboký soucit,

28. a ve velkém zármutku pravil: "Kršno, když vidím před sebou své bojechtivé příbuzenstvo, celý se třesu,

29. vysychá mi v ústech a ježí se mi vlasy. Luk Gándíva mi padá z rukou a kůže mě pálí.

30. Nohy pode mnou klesají a mám zlé předtuchy.

Těmito verši začíná Ardžunova krize, která je ve skutečnosti počátkem jeho duchovního probuzení.

Když Ardžuna spatří své příbuzné, přestává je vnímat jako nepřátele. Místo hněvu se v něm probouzí soucit. Jeho srdce se otevře a začne cítit bolest všech zúčastněných.

To je důležitý okamžik. Dosud byl připraven bojovat. Nyní se jeho dosavadní jistoty začínají hroutit.

Na duchovní rovině představuje Ardžuna chvíli, kdy člověk poprvé opravdu uvidí, co znamená vzdát se ega. Do té doby si může myslet, že duchovní cesta je krásná a vznešená. Když však pochopí, že bude muset opustit to, co celý život považoval za „sebe“, objeví se hluboký otřes.

Proto přichází i zlé předtuchy. Ego cítí, že se blíží něco, co chápe jako svou smrt. Ve skutečnosti neumírá člověk ani vědomí, ale pouze falešná identita. Dokud to však není prožito, je tento okamžik velmi bolestný.

Tyto verše popisují zkušenost, kterou zná mnoho upřímných hledajících.

Na začátku duchovní cesty člověk často touží po osvobození. Když se však osvobození začne skutečně přibližovat, může se objevit strach, nejistota a silný vnitřní odpor. Ne proto, že by pravda byla nebezpečná, ale proto, že ego nedokáže rozlišit mezi svou vlastní ztrátou a ztrátou života.

Bhagavadgíta tím ukazuje, že pochybnosti a vnitřní otřes nejsou selháním. Jsou přirozenou součástí hluboké proměny. Právě z této krize se zrodí celé Kršnové učení. Kdyby Ardžuna zůstal sebejistým válečníkem, Bhagavadgíta by nikdy nevznikla. Krize se tak stává branou k poznání.

31. Nevidím nic dobrého v tom, že mám zabíjet vlastní příbuzné, ani netoužím, Kršno, po vítězství, po vládě, ani po světských radostech.

32. Jaký bych měl užitek z hodnosti královské, Ochránce vesmíru?

33. K čemu by mi byla radost a dokonce i sám život, jestliže ti, kteří touží po moci, radovánkách a rozkoších by měli v boji ztratit život a štěstí?

34. Tamhle ti učitelé, příbuzní a přátelé!?

35. I kdyby mě chtěli zabít, Kršno, nechci je usmrtit, ani pro vládu nad třemi světy, tím méně pro vládu nad touto zemí!

36. Co získám, Kršno, kdybych zahubil sto synů Dhrtaráštrových? Kdybychom zničili naše nepřátele, uvízli bychom přece sami ve spárech hříchu!

37. Jaký bychom z toho měli prospěch, kdybychom vyhladili své vlastní příbuzenstvo?

38. Jestliže nevidí tyto chtivé duše zločin ve vyhlazení rodiny nebo v nepřátelství k přátelům,

39. proč bychom měli my, kteří tyto věci tak jasně chápeme, Kršno, spáchat tentýž hřích?

Zde Ardžuna přechází od tělesného otřesu k rozumovým argumentům. Snaží se zdůvodnit, proč nechce bojovat. Jeho slova jsou lidsky velmi ušlechtilá, ale Kršna později ukáže, že ještě nevycházejí z nejvyššího poznání.

Ardžuna říká, že nestojí o vítězství, moc ani království. Bez svých blízkých pro něj všechny světské odměny ztrácí smysl.

To ukazuje, že jeho ego už není ovládáno hrubou touhou po moci. Jeho srdce je soucitné a morálně citlivé. Přesto se ještě nedívá z pohledu pravého Já, ale z pohledu člověka připoutaného ke vztahům.

Jeho největší omyl spočívá v tom, že stále považuje své příbuzné za pouhá fyzická těla. Myslí si, že jejich zabitím bude zničena jejich skutečná existence. Kršna mu v následující kapitole ukáže, že pravé Já se nerodí ani neumírá.

Ardžuna také správně chápe, že nenávist plodí další utrpení. Nechce jednat ze zloby ani z touhy po odplatě. To je velký duchovní pokrok.

Přesto zde vzniká jemná překážka.

Jeho soucit je stále osobní. Vychází z připoutanosti k „mým učitelům“, „mým příbuzným“, „mým přátelům“. Není to ještě soucit, který vidí všechny bytosti stejně. Proto se jeho laskavost mísí se zmatkem.

To je velmi důležitá lekce Bhagavadgíty.

Ne každé odmítnutí „boje“ je skutečným nenásilím. Někdy může být jen výrazem strachu, připoutanosti nebo neochoty přijmout svou povinnost.

Kršna proto Ardžunu nebude učit větší tvrdosti. Bude ho učit správnému vidění.

Tyto verše krásně ukazují, že dobré úmysly samy o sobě nestačí. Člověk může jednat soucitně, a přesto se mýlit, pokud nevidí skutečnost v její celistvosti.

Právě proto Bhagavadgíta nezačíná výkladem o meditaci nebo o Bohu. Začíná krizí člověka, který je mravně čistý, ale ještě nerozlišuje mezi pomíjivou osobností a věčným vědomím.

Je to okamžik, kdy se lidská morálka dostává na svou hranici. Odtud už může člověka vést jen vyšší moudrost, kterou začne Kršna postupně odhalovat v následujících kapitolách.

- 40. Upadá-li rod, upadá jeho odvěký řád a obřady, rodové tradice a hrozí mu záhuba.**
- 41. Není-li dbáno zákona, Kršno, a nejsou-li ženy mravné, nastává mísení kast.**
- 42. Příměs cizí krve ničí rod a je bezohledností k předkům.**
- 43. Jsou porušeny věčné zákony a ti, kdo na tom mají vinu, budou zatraceni.**
- 44. Jsou to ti, kdo nedbají zákona ve svém domě, jak víme od učitelů.**
- 45. Zničit vlastní příbuzenstvo v touze po moci! - Tak velký hřích může spáchat jen nemoudrý!**
- 46. Bylo by lépe, kdybych se dal bez boje zabít syny Dhrtaráštrovými, než bych spáchal takový zločin."**

Těmito verši vrcholí Ardžunova řeč. Už nemluví jen o svém osobním zármutku, ale opírá se o náboženské a společenské argumenty. Zdá se, že má pravdu ve všem, co říká. Přesto Kršna jeho závěr odmítne.

Ardžuna se obává, že válka zničí rodiny, přeruší tradice, rozvrátí společnost a způsobí utrpení dalším generacím. To jsou oprávněné obavy. Bhagavadgíta je nijak nezlehčuje.

Na duchovní rovině však mají tyto verše ještě hlubší význam.

„Rod“ lze chápat jako celý náš dosavadní způsob života – soustavu zvyků, přesvědčení, rolí a identit, které jsme si během života vybudovali. Ardžuna se bojí, že jejich zánik povede k chaosu.

To je přesně to, čeho se obává i ego. Má pocit, že když se vzdá své staré identity, nezůstane nic než prázdnota a zkáza.

Ve skutečnosti se ale Kršna chystá ukázat opak.

Nezaniká skutečné Já. Zaniká pouze falešná představa o sobě.

Ardžuna zde používá slovo dharma – řád, zákon, správný způsob života. Domnívá se, že svou dharmu ochrání tím, že odmítne boj.

Kršna mu však vysvětlí, že někdy právě nečinnost znamená porušení dharmy. Nestačí mít dobré úmysly; je třeba jednat v souladu s pravdou.

Vrcholným výrokem je poslední verš:

„Bylo by lépe, kdybych se dal bez boje zabít...”

To zní velmi ušlechtilé, ale z pohledu Bhagavadgíty je to okamžik, kdy Ardžuna rezignuje na svou životní úlohu.

Je to známá zkušenost na duchovní cestě. Když člověk stojí před hlubokou vnitřní proměnou, může se objevit pokušení všechno vzdát. Ne proto, že by poznal pravdu, ale proto, že už neví, jak dál.

Právě zde končí Ardžunovy vlastní úvahy.

Vyčerpal všechny argumenty – citové, morální, společenské i náboženské. Přesto nenalezl klid.

To je klíčové poselství této části Bhagavadgíty:

Rozum má své hranice. Dokáže analyzovat, porovnávat a vytvářet přesvědčivé argumenty pro obě strany. Nedokáže však dát člověku jistotu, když jde o nehlubší otázky života.

Teprve když Ardžuna pozná, že jeho vlastní uvažování ho nedovedlo k řešení, vznikne prostor pro Kršnovu učení. A právě v tom spočívá smysl celé první kapitoly – člověk musí nejprve poznat hranice svého ega a svého rozumu, aby mohl být otevřen vyšší moudrosti.

47. Zkormoucený Ardžuna domluvil. Odhodil luk a šípy a uprostřed bitevního pole se zhroutil na sedadlo svého válečného vozu.

Tímto veršem končí první kapitola Bhagavadgíty. Je krátký, ale obsahuje jeden z nehlubších okamžiků celé knihy.

Ardžuna odkládá luk. Luk je symbolem jeho síly, schopností, vůle jednat a plnit svou životní úlohu. Když jej odhodí, znamená to, že ztratil veškerou jistotu. Už neví, co je správné.

Poté se sesune na sedadlo vozu. Je vyčerpán nejen tělesně, ale především vnitřně. Vyčerpal všechny své argumenty, všechny své znalosti i své morální úvahy. Došel na konec toho, co dokáže vyřešit vlastní myslí.

Právě v tom spočívá hluboký význam tohoto verše.

Dokud si člověk myslí, že všechno zvládne sám, není otevřen vyššímu poznání. Teprve když upřímně pozná: „Nevím.“, vzniká prostor pro skutečnou moudrost.

Proto první kapitola není kapitolou porážky, ale kapitolou pokory.

Ardžuna neprohrál bitvu s Kuruovci. Prohrál bitvu se svou představou, že si vystačí s vlastním rozumem.

To je okamžik, který na duchovní cestě prožívá téměř každý hledající. Člověk se snaží vše pochopit, analyzovat a vyřešit vlastními silami. Nakonec zjistí, že odpověď neleží v dalších myšlenkách, ale v něčem hlubším.

Je příznačné, že Ardžuna se zhroutí na voze, kde vedle něj sedí Kršna.

Nezůstává sám. Vedle něj od začátku mlčky sedí Nejvyšší. Kršna Ardžunu nepřerušuje, neopravuje ani nepřesvědčuje. Nechá ho domluvit až do úplného konce. Teprve když Ardžuna vyčerpá všechny své vlastní odpovědi, začne Kršna mluvit.

To je krásný obraz duchovní cesty.

Pravda se nevnučuje. Čeká, až se mysl ztiší natolik, že je schopna naslouchat.

První kapitola Bhagavadgíty je proto výjimečná. Neobsahuje téměř žádné Kršnovo učení, přesto je nezbytná. Ukazuje, že bez upřímného přiznání vlastní bezradnosti nemůže vzniknout opravdové poznání.

Druhá kapitola pak začíná okamžikem, kdy po dlouhém tichu poprvé promluví Kršna. A právě tam začíná vlastní učení Bhagavadgíty.

Druhý zpěv - CESTA VĚDĚNÍ

1. K slzícímu Ardžunovi, přemoženému smutkem a lítostí, promluvil Kršna:

2. "Jak jsi mohl upadnout ve sklíčenost tak nedůstojnou Ářjů, která tě nepovznese, ale poníží?"

3. Nepoddávej se zbabělosti, nesluší ti! Odhoď slabost srdce, Ardžuno, a vzchop se, hubiteli nepřátel!"

Druhá kapitola začíná prvními Kršnovými slovy. Je pozoruhodné, že Ardžunu nejprve neutěšuje. Neříká mu, že má pravdu ani že je jeho smutek oprávněný. Místo útěchy přichází probuzení.

Kršna vidí Ardžunovy slzy i jeho hlubokou bolest. Neodsuzuje jeho soucit, ale ukazuje, že jeho současný stav nevychází z moudrosti, nýbrž ze zmatku.

Proto se ptá:

„Jak jsi mohl upadnout do takové sklíčenosti?“

Není to výčitka, ale otázka, která má Ardžunu probudit. Kršna mu naznačuje, že jeho pravá podstata není bezmocná. Bezradnost je jen přechodný stav mysli.

Když říká:

„Nepoddávej se zbabělosti... Odhod' slabost srdce a vzchop se.“

nemyslí tím, aby Ardžuna potlačil své city nebo jednal tvrdě. Slabostí zde není soucit.

Slabostí je ztotožnění s vlastní zmatenou myslí.

Ardžuna si myslí, že jedná ze soucitu, ale ve skutečnosti je ochromen připoutaností, strachem ze ztráty a neschopností rozlišit mezi věčným a pomíjivým.

Je důležité si všimnout, že Kršna Ardžunu oslovuje:

„Hubiteli nepřátel.“

Nemá tím na mysli především nepřátele na bojišti. Z duchovního hlediska připomíná Ardžunovi jeho skutečnou sílu – schopnost překonat vnitřní nepřátele, jako jsou nevědomost, připoutanost, strach a klam.

V těchto třech verších se poprvé objevuje hlavní metoda Bhagavadgíty.

Kršna Ardžunu nevede k tomu, aby změnil okolnosti. Vede ho k tomu, aby změnil svůj náhled.

To je zásadní rozdíl.

Ardžunův problém neleží na bojišti. Leží v jeho pohledu na skutečnost.

První Kršnova slova jsou tedy výzvou k probuzení:

Nejsi tím, kdo právě propadá zoufalství. Tvou pravou podstatou je vědomí, které může tuto sklíčenost pozorovat. Vzchop se, ne proto, abys bojoval s lidmi, ale proto, abys přestal být ovládán nevědomostí.

Tím začíná vlastní učení Bhagavadgíty. Od této chvíle bude Kršna krok za krokem odhalovat Ardžunovi, kdo ve skutečnosti je.

4. Ardžuna odpověděl: "Jak mohu užít svých šípů proti těm, jimž patří má úcta, proti Bhíšmovi i proti svému ctihodnému učiteli Drónovi?"

5. Lépe by mi bylo, kdybych se v tomto životě sytil chlebem žebroty, než abych zabil tyto velkodušné učitele. Usmrtím-li je, potřísním si jejich krví všechnu radost z bohatství a všechno potěšení z vyplněných přání.

6. Vskutku nevím, zda bude lepší, abychom zvítězili my nebo oni, neboť zahubíme-li všechny syny Dhrtaráštrovy, bude odvanuta vůně života.

7. Jsem přemožen bezmocností a má mysl je zmatena. Snažně tě prosím, osvětli mi, z čeho se rodí mé dobro! Jsem tvým žákem, pouč mě, v tobě hledám útočiště.

Toto je velmi důležitý moment. Dokud se Ardžuna spoléhal na vlastní intelekt, byl ztracený. Teprve když přizná svou bezmocnost a prohlásí: „Jsem tvým žákem, v tobě hledám útočiště,“ odevzdává své ego Vyššímu Já. Bez této plné kapitulace nemůže začít skutečné duchovní učení.

V těchto verších dochází k rozhodujícímu obratu. Ardžuna přestává s Kršnou diskutovat jako sobě rovný a poprvé se stává žákem. Právě tím začíná skutečná Bhagavadgíta.

Ardžuna stále opakuje své argumenty. Nedokáže si představit, že by bojoval proti svému dědovi Bhíšmovi a učiteli Drónovi. Úcta, vděčnost a láska se v něm střetávají s povinnostmi. Rozum nenachází řešení.

Říká, že by raději žil jako žebrák než získal království za cenu jejich smrti. To ukazuje, že jeho motivem opravdu není touha po moci. Přesto se stále pohybuje v rovině osobních vztahů a emocí.

Mnoho lidí se ptá proto, aby dostali odpověď, která potvrdí jejich přesvědčení.

Ardžuna se nyní ptá proto, že je ochoten své dosavadní přesvědčení opustit.

Právě proto Kršna začne učit.

Je zajímavé, že Ardžuna nežádá o vítězství, štěstí ani úlevu od bolesti. Prosí:

„Osvětli mi, z čeho se rodí mé dobro.“

To je okamžik, kdy se hledající stává připraveným na poznání.

Teprve z pokory se může zrodit moudrost.

8. Nic nedovede zaplašit smutek, jenž zdolává mé smysly. I kdybych získal kvetoucí království, či dokonce vládu nad samými bohy, jaký by to pro mne mělo užitek?"

9. Ardžuna takto promlouval ke Kršnovi, vládci smyslů, a zakončil slovy: "Nebudu bojovat!" Potom se odmlčel.

10. Sklíčenému Ardžunovi, rmoutícímu se uprostřed obou vojsk, pravil teď Kršna s úsměvem:

Tyto verše uzavírají Ardžunovu krizi a otevírají nehlubší část Bhagavadgíty. Od této chvíle už nebude mluvit především Ardžuna – začne učit Kršna.

Ardžuna říká, že žádná vnější věc nedokáže odstranit jeho smutek. Ani vláda nad zemí, ani nejvyšší moc, dokonce ani vláda nad bohy.

To je významné poznání.

Člověk obvykle věří, že jeho utrpení zmizí, až se změní okolnosti – získá majetek, úspěch, zdraví nebo uznání. Ardžuna však poznává, že kořen jeho bolesti neleží ve světě, ale v jeho vlastním nitru.

To je první skutečný krok k duchovnímu poznání.

Pak pronese:

„Nebudu bojovat.“

Zdánlivě je to jeho konečné rozhodnutí. Ve skutečnosti je to poslední hlas ega, které už neví, jak dál. Po těchto slovech se odmlčí.

Dokud Ardžuna mluvil, nebylo místo pro Kršnovu učení. Teprve když se jeho mysl vyčerpala a zmlkla, může zaznít pravda.

Pak přichází překvapivá věta:

„Kršna pravil s úsměvem.“

Proč se usmívá, když Ardžuna trpí?

Ne proto, že by jeho bolest zlehčoval.

Kršnův úsměv vyjadřuje dokonalý klid a jistotu. Vidí to, co Ardžuna zatím nevidí. Ví, že jeho krize není koncem, ale začátkem probuzení.

Je to podobné jako zkušený učitel, který sleduje žáka zápasícího s obtížným úkolem. Žák je přesvědčen, že všechno ztratil. Učitel však ví, že právě tento okamžik otevře dveře hlubšímu pochopení.

V duchovním smyslu je Kršnův úsměv symbolem toho, že pravé Já nikdy nepodléhá zmatku. Zatímco mysl prožívá strach, vědomí zůstává klidné.

Tyto tři verše tedy nesou nádherné poselství.

Nejprve Ardžuna poznává, že žádný vnější úspěch neodstraní jeho utrpení.

Pak umlká jeho vlastní mysl.

A nakonec poprvé zazáří klid Nejvyššího vědomí.

Od této chvíle už nebude otázkou, co má Ardžuna udělat, ale především kým Ardžuna ve skutečnosti je.

11. "Pláčeš pro ty, kteří si nezaslouží tvého soucitu, Ardžuno. Ačkoli mluvíš moudře, ti, kdož jsou ještě moudřejší, netruchlí ani pro živé, ani pro mrtvé.

Kršna říká Ardžunovi, že jeho smutek vychází z neznalosti. Myslí si, že truchlí ze soucitu, ale ve skutečnosti se ztotožňuje s tělem a pomíjivým světem.

„Moudří netruchlí ani pro živé, ani pro mrtvé“ znamená, že poznali pravou podstatu člověka – vědomí (Átman), které se nerodí ani neumírá. Proto vědí, že smrt se týká pouze těla.

12. Neboť nikdy se nestalo, aby nebylo Mne, ani tebe, ani těchto králů. A nikdy nebude, abychom kdy přestali být.

Kršna poprvé přímo říká, že naše pravá podstata je věčná. Neexistovala doba, kdy bychom nebyli, a nikdy nepřijde doba, kdy přestaneme existovat.

Nejde o věčnost těla ani osobnosti, ale Átman – vědomí, které je nezrozené a nesmrtelné.

Tento verš vyvrací představu, že smrt znamená konec existence. Smrt je pouze změnou těla, nikoli zánikem skutečného Já. Vědomí se uvolní k novému tvaru.

13. Tak jako vtělená duše prochází v tomto těle z dětství do mládí a do stáří, přechází také po smrti do jiného těla. Moudrý člověk se touto změnou nedá zmást.

Neexistuje začátek ani konec bytí. Vědomí je věčné, nestvořené a nezničitelné. Změna těla (převtělování) je přirozená. Je přirovnávána k vývoji člověka od dítěte po starce. Smrt je pouze další přechodnou fází.

14. Smyslové vjemy horka a chladu, bolesti a radosti jsou pomíjející. Jsou jako příliv a odliv a jsou nestálé už svou přirozenou povahou. Snášej je tedy trpělivě, potomku králů.

Dvojnost: Horko/chlad a radost/bolest jsou pouhé vjemy zprostředkované smysly, je to podstata duality, která vzniká s egem a je výsledkem nevědomosti, tak jako ego. Tak jako příliv a odliv i všechny světské prožitky přicházejí a odcházejí. Nemají trvalou podstatu.

15. Vždyť nesmrtelnosti může dosáhnout, Velký mezi muži, jen člověk, který je stálý v radosti i bolesti.

Podmínkou nesmrtelnosti (osvobození) je schopnost zachovat si klidnou mysl v úspěchu i neúspěchu. Schopnost nenechat se ovládat emocemi odpoutává člověka od pout karmy.

16. Nejsoucno nemůže nikdy vzniknout a jsoucno nemůže nikdy zaniknout. Ti, kdo znají pravdu, to vědí.

Nejsoucno symbolizuje materiální svět, fyzické tělo, emoce a myšlenky. Všechny tyto věci se neustále mění, vznikají a zanikají. Protože nemají trvalou existenci, jsou z pohledu nejvyšší pravdy považovány za „nejsoucno“ či iluzi (Máju). Fyzické formy nemohou samy o sobě reálně „vzniknout“ jako trvalá podstata.

Jsoucno symbolizuje věčné vědomí, Absolutno (Brahman), nesmrtelnou lidskou podstatu (Átman). Tato podstata je neměnná, nezrozená a nezničitelná. Vědomí člověka nemůže nikdy zemřít ani zaniknout s koncem fyzického těla. Skuteční mudrci (ti, kdo znají pravdu) dokážou rozlišit mezi tím, co je pomíjivé (tělo), a tím, co je věčné (Vědomí).

17. Nikdo nemá moc zničit onu nepojmenovatelnou prasílu, jež proniká vším. Věž najisto - je nezničitelná!

18. Ve smrtelné tělo se halí nesmrtelný, nevyčerpatelný a neohraničitelný duch. Proto bojuj, potomku udatných králů!

Smrtelné tělo symbolizuje pomíjivost, hmotný svět a dočasnou schránku. Tělo podléhá času, stárnutí a zkáze. Nesmrtelný duch (Átman) představuje pravé Já člověka. Je věčný, nezničitelný, nelze ho zbraní zasáhnout, ohněm spálit ani vodou utopit. Smrt těla pro něj znamená pouze převlečení starých šatů za nové. V doslovném smyslu jde o výzvu k účasti ve spravedlivé válce. V symbolické a

alegorické rovině jde o vnitřní boj každého člověka. Je to výzva k překonání iluze (máji), strachu, připoutanosti a slabosti. Člověk by měl konat svou povinnost s vědomím věčnosti ducha a s odpoutaností od výsledků svých činů.

19. Kdo soudí, že duch, jenž sídlí v těle, usmrcuje nebo může být usmrcen, nedošel pravdy. Duch nikdy nezabíjí a nikdy není zabit.

20. Duch se nikdy nerodí a nikdy neumírá, a poněvadž se nezrodil, nemůže nikdy zemřít. Je věčný, neměnný a neumírá, když tělo umírá.

21. Jestliže, Ardžuno, člověk ví, že duch je nezničitelný, nezrozený a neměnný, jak může někdo někoho usmrtit, či dát někoho usmrtit?

22. Jako člověk odkládá starý šat a bere si nový, tak i duch odkládá vysílené tělo a vstupuje do těla nového.

23. Šípy jej neprobodnou, plameny nespálí, vody nepromáčí a větry nevysuší.

24. Ducha nelze probodnout, spálit, promáčet ani vysušit. Duch je trvalý, všudypřítomný a věčný.

25. Tento duch je neviditelný, nepostižitelný a neměnný. Víš-li to, nermuť se více!

Toto je popis Vědomí, je neviditelné, neuchopitelné a nedoznává žádných změn, to je naše pravé Já. Platí, že vše co můžeme vidět nemůžeme být my, to co se mění nemůžeme být my. Kdo se takto uvědomí, pro toho už nebude utrpení, zármutek a bída.

26. I kdybys věřil, že duch nemá věčné trvání, že je podroben neustálému zrodu i smrti, přece, mocný bojovníku, nemáš příčinu k smutku!

Krišna zde záměrně mění argumentaci. Primárně učí, že lidská podstata (átman) je nesmrtelná a věčná. V tomto verši však říká: „I kdyby ses na svět díval očima materialistů, kteří věří, že vědomí vzniká a zaniká s tělem, stále nemáš důvod k žalu. Pokud vše neustále vzniká a zaniká, jde o přirozený vesmírný zákon. Smrt v takovém pojetí není tragédií, ale pouhým logickým vyústěním zrodu. Smutek nad nevyhnutelným je proto iracionální. Verš směřuje k hlavní myšlence Bhagavadgíty konat svou povinnost bez egoistické vazby na život či smrt, zisk či ztrátu.

27. Neboť to, co se zrodilo, musí zemřít, to, co zemřelo, musí se znovu zrodit. Proč tedy oplakávat věc nevyhnutelnou?

28. Počátek života je nepostižitelný. Jen jeho střed je znám. A konec života je opět nepostižitelný. Je tu, Ardžuno, nějaký důvod k smutku?

Vědomí (átman) existovalo před narozením fyzického těla a bude existovat i po jeho smrti. Prvotní původ a konečný cíl individuálního bytí jsou lidským smyslům skryté. Pozemský život je pouze krátká, viditelná fáze věčného cyklu reinkarnace, známý střed (samsára). Krišna vysvětluje, že pláč nad zánikem těla je zbytečný. Forma se mění, ale podstata je nezničitelná, neprojevená a věčná. Smrt je jen přechodem, nikoli koncem.

29. Jeden chápe ducha jako zázrak, druhý o něm mluví jako o zázraku, jiný o něm slyší jako o zázraku, a přece ani zrakem, ani slovem, ani sluchem nikdo jej nikdy neobsáhne.

Zde se popisuje absolutní transcendence lidského jádra – nesmrtelného vědomí. Ta přesahuje lidské chápání, smysly i intelekt. Lidé o duchovních pravdách často mluví, slyší o nich nebo se je snaží rozumově uchopit jako „zázrak“. Žádný z těchto vnějších způsobů však k opravdovému poznání nestačí. Zrak, slovo ani sluch nedokážou obsáhnout absolutní realitu. Skutečné poznání ducha přichází pouze skrze přímou vnitřní zkušenost a osvícení, nikoli skrze vnější popisy. Slovo „zázrak“ zde symbolizuje něco, co zcela vybočuje z běžné materiální reality a kauzality světa.

30. Duch, jenž dlí ve všech bytostech, nemůže nikdy zahynout. Tedy pro žádného tvora, Ardžuno, nemusíš truchlit!

31. Uvažuj o své povinnosti a neboj se, protože není nic lepšího pro válečníka, než aby vedl spravedlivý boj!

Toto se týká našich životních "povinností" osudu. Jak říká Ramana Mahariši "účel našich zrodů bude naplněn ať chceme nebo ne". To co se má stát se stane i když se tomu bráníme a to co se stát nemá se nestane i když jsme se snažili sebevíc.

32. Skutečně šťastni jsou ti bojovníci, Ardžuno, kteří se smějí účastnit tohoto boje, neboť brány nebeské se před nimi samy otevírají!

33. Ale odmítnout tento spravedlivý boj a zradit svou povinnost a čest znamená spáchat hřích.

34. Uděláš-li to, bude tebou svět navždy pohrdat. A pro člověka čestného je hanba ještě horší nežli smrt.

35. Velitelé válečných vozů budou pak tvrdit, že jsi z boje utekl ze strachu. Ztratíš jejich úctu, ty, jehož měli až dosud ve velké vážnosti.

36. Tvoji nepřátelé se budou vysmívat tvé zbabělosti, budou o tobě povídat, co se nesluší ani vyslovit. Může být bolestnějšího údělu?

37. Zemřeš-li, získáš nebe, zvítězíš-li, bude ti patřit země. Proto, Ardžuno, vzmuž se a rozhodni se pro boj!

38. Pohlížej stejně na bolest jako na radost, na zisk jako na ztrátu, na výhru jako na prohru a připrav se k boji! Takto se neprohřešíš.

39. Toto jsem ti vyjevil, abys porozuměl duchu podle učení sánkhji. Nyní, synu králů, si všímej i cesty jógy, kterou musíš jít, abys jednal bez touhy po plodech své práce, a tak zpřetrhal osudová pouta svých činů.

Krišna v těchto výrocích nepodporuje slepé násilí, ale používá hlubokou duchovní, morální a psychologickou symboliku. Toto symbolizuje neustálý vnitřní zápas lidské duše. Je to boj mezi dobrem a zlem, pravdou a iluzí, povinností a osobními touhami. Otevřené brány nebeské symbolizují duchovní osvobození (mókša). Pokud člověk bez váhání koná svou nejvyšší morální povinnost, čistí tím svou karmu a spěje k osvícení. Hříchem zde není samotné zabíjení v bitvě, ale odmítnutí povinnosti. Zbabělý útěk před vlastní životní rolí narušuje vesmírný řád (dharmu). Krišna zde záměrně útočí na Ardžunovo ego a kšatrijskou (válečnickou) hrdost. Používá psychologický tlak, aby

Ardžunu probral z letargie a deprese. Hanba horší než smrt symbolizuje ztrátu integrity. Pokud člověk ztratí svou čest a sebeúctu kvůli strachu, jeho vnitřní já v podstatě umírá, i když fyzické tělo žije dál. Smích nepřátel představuje vnější pochybnosti a kritiku, které člověka paralyzují, pokud se vzdá svého životního poslání. „Zemřeš-li, získáš nebe, zvítězíš-li, bude ti patřit země“, to je symbol odpoutanosti od výsledku činů. Krišna ukazuje, že samotné správné rozhodnutí bojovat přináší absolutní vítězství. Z vyššího pohledu neexistuje prohra. Smrt v boji za pravdu (nebe) i pozemské vítězství (země) mají stejnou hodnotu, pokud jsou vykonány s čistým záměrem. Vzmůž se a rozhodni se pro boj, je výzva k probuzení vůle. Symbolizuje moment, kdy člověk musí přestat filozofovat o svých problémech a musí začít jednat. Člověk má jednat proto, že je to správné, nikoliv pro odměnu. "Takto se neprohřešíš" znamená, že pokud jednáte s čistým záměrem bez sobeckého ega a touhy po zisku, nevytváříte negativní karmu. Odpoutání se od výsledků své práce, přináší absolutní psychickou svobodu.

40. Nic, co na této cestě bylo započato, není ztraceno, a dokonce i velmi malý pokrok nás vysvobozuje od velkého strachu.

Na rozdíl od materiálního světa, kde nedokončená práce často zaniká, v duchovním životě se sčítá každý krok. Žádná snaha nepřichází nazmar. Co člověk nestihne v tomto životě, přenáší se jako karmický kapitál do životů budoucích. Cesta vnitřního rozvoje funguje jako ochranný štít. I nepatrný posun v uvědomění nebo morálním jednání zásadně mění lidské vnímání světa. "Velkým strachem" se v původním védském kontextu myslí samsára – nekonečný cyklus znovuzrození, utrpení a strach ze smrti. V přeneseném moderním smyslu jde o existenciální úzkost, strach ze selhání a pocit marnosti. Jakmile člověk nastoupí na cestu sebepoznání, tento strach ztrácí svou sílu. Cesta symbolizuje evoluci lidské duše. Materiální úspěchy po smrti mizí, ale charakter, moudrost a duchovní pokrok jsou trvalým vlastnictvím duše.

41. Tato cesta je stezkou člověka pevného předsevzetí s jediným cílem, neboť cesty těkavého člověka jsou rozmanité a spleť.

Jediná cesta symbolizuje absolutní soustředění, duchovní disciplínu a jasně stanovený životní cíl. Znamená to následování jedné pravdy nebo povinnosti bez odbočení. Člověk pevného předsevzetí se nenechá svou myslí ovlivnit. Chvilkové touhy, strach nebo pochybnosti nemají šanci. Rozmanité a spleť cesty symbolizují chaos, materiální touhy a připoutanost k mnoha světským věcem. Představují mysl, která neustále těká od jednoho cíle k druhému a nikde nenachází klid. Těkavý člověk symbolizuje nezkrocené ego a mysl ovládanou smysly. Takový člověk mrhá svou životní energií v mnoha směrech, což vede ke zmatku a neschopnosti dosáhnout hlubšího poznání. Cesta k seberealizaci a vnitřnímu míru vyžaduje sjednocení mysli a vůle. Roztříštěnost touhy vede k rozpadu vnitřní síly, zatímco zaměření na jediný, nejvyšší cíl přináší osvobození od zmatku světa.

42. Pevný cíl nemají ti, kdo touží po rozkoši a prospěchu, ani ti, kdo neumějí rozlišovat.

Absence pevného cíle symbolizuje loď bez kormidla na rozbouřeném moři. Člověk bez vnitřního kompasu je neustále unášen vnějšími okolnostmi. Touha po rozkoši a prospěchu symbolizuje krátkozrakost a závislost. Rozkoš a prospěch jsou pomíjivé hodnoty. Jejich honba přirovnává mysl k těkavé opici skákající z větve na větev. Schopnost rozlišovat je oddělit podstatné od nepodstatného, věčné od pomíjivého. Její absence je symbolizována tmou, mlhou nebo závojem iluze (mája).

43. V touze po poznání jsou sváděni na scestí květnatou řečí nemoudrých lidí.

44. Slova takových lidí, ať jakkoli hojná, i různé náboženské úkony konané pro zdar světských věcí, ať jsou jakkoli četné, nevedou k vysvobození, Ardžuno; vedou jen od zrození k zrození.

Toto je symbol povrchní krásy, květy jsou krásné na pohled a lákavé na přivonění, ale rychle vadnou. Květnatá řeč symbolizuje vnější, líbivou formu, která nemá hlubokou duchovní hodnotu. V dnešní době je to množství slepých duchovních uliček v podobě různých "duchovních" praktik, směrů a kurzů, které jen podporují bujení ega.

45. Védý pojednávají o vlastnostech, které poutají ducha, mysl a tělo k světským věcem. Budeš, Ardžuno, vysvobozen, oprostíš-li se od těchto vlastností, oprostíš-li se od protiv dobra a zla, oprostíš-li se od vládychtivosti a ziskuchtivosti a zakotvíš pevně ve svém pravém Já.

Védý zde odkazují na materiální přírodu ovládanou třemi silami (gunami): sattva (čistota/světlo), radžas (aktivita/vášeň) a tamas (temnota/setrvačnost). Tyto síly tvoří iluzi světa (mája). Poutají lidské vědomí k neustálému koloběhu touhy, strachu a zklamání. Krišna vyzývá Ardžunu, aby tyto tři kvality překročil. Svět prožívaný skrze smysly je světem dualit – teplo a chlad, štěstí a smutek, zisk a ztráta, dobro a zlo. Život v dualitě znamená neustálý neklid mysli. Oproštění se od protiv symbolizuje dosažení rovnováhy. Mysl již nereaguje na vnější podněty slepým odmítáním nebo touhou. Vládychtivost a ziskuchtivost je symbol lidské úzkosti z nedostatku a touhy po kontrole. Oproštění se od nich znamená absolutní důvěru ve vyšší řád a konec egoistického usilování. Zakotvení v pravém Já (Átman) symbolizuje návrat domů, do stavu čistého vědomí, které je nezávislé na těle a mysli. Ardžuna (který symbolizuje každého hledajícího člověka) má přestat hledat svou identitu ve vnějších rolích (válečník, vítěz, poražený) a realizovat své nesmrtelné, božské bytí (Átman).

46. Pro osvíceného, jenž poznal Pravdu, mají všechny svaté knihy takový význam, jako studna v době povodně.

Když je celá krajina pod vodou, nikdo nepotřebuje jít ke studni, aby se napil. Pro člověka, který dosáhl přímého osvícení, ztrácí svaté knihy svůj praktický účel. Ne proto, že by byly špatné, ale proto, že jejich cíl již byl naplněn.

47. Ať tvé činy nejsou spjaty s ovocem tvých činů! Necht' odměna není podnětem tvých skutků! Ale neoddávej se ani nečinnosti!

Máme právo pouze na samotné konání, nikoli na jeho výsledky. Výsledek nemáme pod kontrolou. Pokud se upnete na výsledek, stáváme se jeho otrokem. Rozbít toto pouto znamená najít vnitřní svobodu. Touha po zisku je vnímána jako duchovní past (pouto k egu). Pokud jednáme pouze kvůli odměně, naše mysl je neustále v budoucnosti a trpí úzkostí z možného neúspěchu. Skutky mají být konány z povinnosti, pro dobro věci a s čistým srdcem, nikoli jako obchodní transakce s osudem. „Ale neoddávej se ani nečinnosti“ toto varování před falešnou spiritualitou, leností nebo útekem před odpovědností. Absolutní odpoutanost neznamená, že přestanete cokoli dělat nebo že vám na světě nezáleží. Útěk do nečinnosti kvůli zklamání nebo strachu je hříchem proti vlastní životní cestě. Správnou cestou je nesobecké jednání v plném nasazení. Člověk má jednat nejlépe, jak dovede, ale samotný výsledek odevzdat vyššímu principu (vesmíru, Bohu). Tím se zbavuje stresu, pýchy při úspěchu i zklamání při selhání.

48. Buď vytrvalý v józe, Ardžuno. Konej své povinnosti nezištně a zůstaň nedotčen jejich zdarem či nezdarem. Taková vyrovnanost mysli se nazývá jógou.

49. Ti, kdož pracují jen pro odměnu, jsou ztraceni, Ardžuno. Činy poskvrněné ziskuchtivostí mají menší cenu nežli práce nezištná.

Jóga zde neznamená tělesná cvičení, ale stav mysli. Mysl zůstává klidná jako hladina jezera, bez ohledu na vnější okolnosti. Ardžuna musí konat svou povinnost (naplnit svůj osud), ale nesmí se vázat na to, jak boj dopadne. Práce pro odměnu symbolizuje duchovní slepotu a sobectví (ego). Touha po zisku a výsledku člověka citově a karmicky svazuje s materiálním světem. Nezištná práce (Karmajóga) očišťuje srdce a mění obyčejnou činnost v posvátný akt (oběť).

50. Člověk s vyrovnanou myslí se vyprostí již v tomto životě jak z neřestí, tak i z ctností. Proto se zdokonaluj v oddanosti a kázni, jež je nejvyšším uměním.

V indické filosofii je neřest (špatné skutky) přirovnávána k železným poutům a ctnost (dobré skutky) ke zlatým poutům. Obě formy pout drží člověka v koloběhu znovuzrození. Ctnost přináší dobrou karmu (odměnu), neřest špatnou karmu (trest). Vyproštění znamená konat dobro čistě z povinnosti a lásky, nikoliv pro uznání nebo zisk dobré karmy. Člověk tím maže karmický dluh. Oddanost a kázeň slouží jako symbolické spojení mezi pomíjivým lidským egem a věčným Božstvím (či vyšším Já). Kázeň symbolizuje pevnou ruku, která drží otěže smyslů (divokých koní), aby netáhly člověka do záhuby. Uměním zde není myšlena malba nebo hudba, ale samotný život. Každý každodenní čin se stává obětí vyššímu principu. Člověk pracuje naplno, ale je mu jedno, jaký bude výsledek.

51. Moudrý člověk je klidný a lhostejný k odměně. Je navždy zbaven pout opětovných zrození, a tak dospívá k onomu stavu, který je mimo všechno zlo.

Zde je jen potvrzení o důležitosti nelipnutí na výsledcích činností, které vede k dosažení klidu mysli a nejvyššímu stavu, osvícení.

52. Až se tvá mysl vymaní z klamu a ty zůstaneš nedotčen tím, co jsi kdy slyšel nebo ještě uslyšíš,

53. až se tvůj rozum přestane zmítat rozporem názorů a soustředěním plně spočineš v osvícení, dosáhneš cíle jógy."

Vymanění se z klamu symbolizuje procitnutí do skutečné podstaty bytí (Átman). Nedotčenost slyšeným je odpoutání se od dogmat, rituálů a vnějších autorit. "Slyšené" odkazuje na vnější nauky, sliby světského blaha nebo náboženské předpisy, které člověka často jen matou. Symbolizuje přechod od slepé víry k přímé vnitřní zkušenosti.

Zmítání rozumu je mysl chycená v síti intelektuálních debat a pochybností. Rozum (Buddhi) neustále analyzuje a porovnává, což vede k vnitřnímu neklidu. Překonání tohoto stavu ukazuje na ztišení ega a intelektuální pýchy což vede k vysvobození z koloběhu strastí.

54. Nyní promluvil Ardžuna a tázal se: "Jaké jsou, Kršno, význačné rysy člověka, jehož mysl dosáhla osvícení? Jak takový člověk mluví, jak sedí a jak si počíná?"

55. A Kršna odpověděl: "Člověk s pravou moudrostí odvrhuje od sebe všechnu žádostivost, kterou jeho mysl rozdmýchává, a nachází uspokojení ve skutečném Já, v čistém duchu.

Člověk který dosáhl "pravé moudrosti" nemá žádná přání. Každé přání a touha vzniká z pocitu nedokonalosti, z přesvědčení, že v budoucnosti nebo na nějakém místě existuje něco, co nás učiní šťastnějšími, dokonalejšími. Dosažením stavu našeho pravého JÁ, je dosaženo Všeho.

56. Jeho srdce není dotčeno nepřátelstvím ani neprahne po štěstí. Takový člověk je oproštěn od žádostí, strachu a hněvu. Takový člověk je vpravdě mudrcem, jehož mysl došla pokoje.

57. Kdo není připoután k věcem a není potěšen dobrem, ani pohoršen zlem, získá dokonalou moudrost.

58. Jestliže jako želva, která stahuje nohy do svého krunýře, dovede i on cele odpoutat své smysly od toho, co je vzrušilo a rozdmýchalo, je pevně zakotven v poznání pravdy.

Pro takového člověka není rozdíl mezi přítelem a nepřítelem, štěstím a neštěstím, po ničem netouží, ničeho se nebojí, nic ho nevyvede z vnitřního klidu a míru. V tomto stavu je vnímáno vše jako jedno jediné, zde není rozdílů. Vše je Jedním.

59. Lákadla smyslů nemají moc nad člověkem zdrženlivým, nezaniká však ještě zcela jeho touha ... tu ztrácí teprve ten, kdo uzřel Nejvyššího.

60. Nevázané smysly, Ardžuno, dorážejí prudce i na mysl člověka moudrého, který usiluje o dokonalost.

Zdrženlivým člověkem je zde myšlen ten, kdo zkontroloval své smysly, do té míry, že není jimi ovládán. V této fázi však ještě stále existuje touha s různou intenzitou. Ta je zničena až v nejvyšším stavu tedy bez ega.

61. Necht' je udrží na uzdě, necht' vloží svou důvěru ve Mne! Neboť spolehlivá je moudrost toho, kdo takto opanoval své smysly.

Lidské smysly (zrak, sluch, chuť atd.) jsou přirozeně těkavé a touží po materiálních objektech. Pokud jsou neovládané, odvádějí mysl od klidu a vedou k neštěstí. Vložení důvěry ve Mne je odevzdání. Pouhá pevná vůle k ovládnutí smyslů nestačí. Verš říká, že smysly lze skutečně spoutat pouze tehdy, když člověk obrátí svou mysl k Bohu a upoutá ji k duchovním hodnotám. Člověk, který úspěšně ovládl své touhy a plně ukotvil svou mysl v božském vědomí, získává stabilní, nekolísavou moudrost. Nenechá se rozhodit úspěchem ani neúspěchem.

62. Myšlenka na nějakou věc rodí příchyllost k této věci. Z této příchyllosti se rodí touha a z touhy vášeň.

63. Vášeň rodí klam a klam rodí zmatek v mysli a ze zmatku mysli pochází nakonec zánik člověka.

Toto je perfektní popis fungování mysli. Na počátku je myšlenka. Pouhé přemýšlení o materiálním objektu nebo zážitku. Opakovaná myšlenka vytváří k věci citovou vazbu a pouto. Z příchyllosti vzniká silná potřeba danou věc vlastnit nebo zažít. Pokud je touha neuspokojená, mění se ve frustraci, hněv a neovladatelnou vášeň. Silná emoce zaslepí racionální úsudek. Člověk přestává vidět realitu takovou, jaká je. Mizí paměť a schopnost poučit se z minulých chyb. Člověk zapomíná na své morální hodnoty. Ztráta inteligence, moudrosti a schopnosti rozlišovat dobro od zla vedou k duchovnímu a osobnostnímu sebezničení. Kořenem všeho utrpení je nekontrolovaná mysl. Cesta k vnitřnímu klidu nevyžaduje potlačení světa, ale schopnost nenechat se jím ovládat a udržet si odstup od svých tužeb.

64. Kdo ovládá sama sebe a ubírá se světem se smysly zkrocenými, kdo není spoután ani láskou ani nenávistí, ten vskutku dochází nezměrného klidu.

65. V tomto klidu je vyhlazen všechen zármutek, neboť mysl člověka, jehož srdce je klidné, brzy zakotví v bezpečí.

Člověk nemá potlačovat vnímání světa, ale očistit ho od touhy a odporu. Smysly mají sloužit rozumu, nikoli rozum smyslům. Stav bez lásky a nenávisti zde neznamená chlad. Znamená to konec osobní zaujatosti, lpění a averze vůči věcem a lidem. Klidná a vyrovnaná mysl přestává reagovat na vnější podněty zármutkem nebo hněvem. Srdce člověka nachází trvalé bezpečí a stabilitu. Naše nálada a štěstí nezávisí na tom, co se děje kolem nás. Je lepší reagovat na situace s rozvahou, nikoli na základě okamžitého impulsu. Odstup od negativních emocí (hněv, závist, strach) přirozeně odbourává stres a úzkost. Nejedná se však o jejich potlačení, ale o jejich nevznikání.

66. Člověk s myslí nestálou neví, co je rozjímání. Kdo nerozjímá, nezná klid a nezná-li člověk klid, odkud může očekávat štěstí?

Štěstí je náš přirozený stav, je to stav klidné mysli. Čím neklidnější je mysl, tím méně štěstí zažíváme. Opravdové štěstí je v nás a nikdy nepřichází z vnějšího světa a není na ničem vnějším závislé, proto ho nemůžeme získat jiným způsobem než ovládnutím mysli.

67. Neboť srdce, které jde potulným smyslům v patách, odnáší rozum jako vítr plachetnici.

Smysly neustále vyhledávají podněty a potěšení. Pokud srdce (pozornost) podlehně těmto smyslovým podnětům, člověk ztratí klid a nadhled a cíl nemůže dosáhnout.

68. A proto, mocný bojovníku, věz, že ten, kdo zkontroloval své smysly, kdo je odpoutal od světa, má mysl skálopevnou!

Kdo nepodléhá smyslům, toho mysl je zkrocena.

69. Co je nocí pro všechny bytosti, je bdělým dnem pro toho, kdo ovládá sebe sama. A co je pro ony bytosti bděním, není než nocí pro toho, kdo je osvícen.

Ramana Mahariši toto vysvětlil takto: Cílem je dosahovat stavu, který nazýval "bdělým spánkem". Během spánku mysl odpočívá v Átmanu (v čistém vědomí), ale není si vědoma blaha či míru, který tam je. Pokud je člověk schopen nechat mysl zcela klesnout do Átmanu, aniž by ztratil vědomí, pak zažívá blaho vědomého spánku. Používají se dva podobné pojmy, aby popsaly tuto zkušenost: podržení plného vědomí během spánku se nazývá "bdělý spánek", docílit aby mysl zůstávala v Átmanu, když jsme ve stavu bdění, se nazývá "spaní zatím co bdíme". Ačkoli jména jsou jiná, zážitek blaha vědomí je v obou stavech stejný. Moudrý v noci "bdí" a ve dne "spí".

70. Míru může dosáhnout jen ten, kdo se nenechá rozrušit nepřetržitými proudy žádostí, jež se jako mnohotvárné řeky vlévají do oceánu, který přesto ve svém základu zůstává nehybný - a nikoli ten, kdo se snaží vyhovovat svým žádostem.

71. Kdo se oprostil od touhy a všech žádostí a neříká "to jsem já a to je mé", dochází, oprostěn od nepravého já, skutečného klidu.

Toto jsou nejdůležitější kvality na duchovní cestě, bez kterých nemůžeme dosáhnout štěstí: Ovládnutí svoji mysli tím, že nereaguji na její žádosti. Zůstat nedotčený divadlem, které nám mysl předvádí. Nenechat si narušit vnitřní klid a mír vnějšími událostmi. Nepovažovat se za fyzické tělo a proto ho nevnímat jako já a díky tomu ani nic jako mé. Takový člověk vnímá vše jako Jediné a to je nejvyšší uvědomění a stav.

72. Tento stav, synu Prthy, je vpravdě samým ztotožněním s Nejvyšším. Člověk, který dosáhl tohoto stavu, nepodléhá klamu, neboť kdo třeba až na samém konci života spočine v Něm, dospívá k věčné a svrchované blaženosti."

„Tento stav... je ztotožněním s Nejvyšším“ – člověk už nevnímá sebe jako oddělené ego, tělo či mysl. Mizí pocit „já jsem tento člověk“ a zůstává čisté bytí, vědomí samo – brahman.

„Nepodléhá klamu“ – klamem je právě přesvědčení o oddělenosti: já a svět, já a druzí, já a Bůh. Když je poznána skutečná podstata Já, tento základní omyl mizí.

„Třeba až na samém konci života spočine v Něm“ – rozhodující není délka duchovní cesty, ale skutečné poznání. I kdyby k úplnému rozpoznání došlo až před smrtí, člověk již není ztotožněn s tím, co umírá.

„Dospívá k věčné a svrchované blaženosti“ – nejde o příjemný pocit ani nebeskou odměnu. Je to brahma-nirvána: ustání odděleného „já“, konec připoutanosti a spočinutí v tom, co nikdy nevzniklo a nemůže zaniknout.

Když zmizí ztotožnění s egem, člověk poznává, že nikdy nebyl oddělen od Nejvyššího. Nejde vlastně o dosažení nového stavu, ale o rozpoznání toho, čím jsme vždy byli.

Třetí zpěv - CESTA ČINŮ

1. Nyní pravil Ardžuna: "Kršno, soudíš-li, že vědění je lepší než činnost, proč mě tedy vybízíš k takovým strašným činům?"

2. Tvá slova mi připadají obojetná a zatemňují můj rozum. Osvětli mi proto onu cestu, která mě s jistotou dovede k nejvyššímu dobru!"

Ardžuna je v krizi, protože má pocit, že si Kršna v předchozí kapitole odporuje. Kršna nejdříve chválil duchovní moudrost a klid mysli, ale vzápětí posílá Ardžunu do krvavé bitvy. Ardžuna nechápe, jak může dosáhnout osvícení skrze násilný boj. Ardžuna chce jasný návod. Žádá Kršnu, aby mu ukázal jedinou, bezpečnou cestu k nejvyššímu dobru bez matoucích jinotajů. Útěk před světem nepomáhá. Pouhé vnější zanechání činnosti nikoho neosvobodí, pokud jeho mysl stále touží po světských věcech. Klíčem není přestat jednat, ale jednat bez touhy po výsledcích a s vědomím povinnosti. Boj na bitevním poli je v tomto kontextu symbolem plnění vlastního životního úkolu.

3. Kršna odpověděl: "Na počátku, Bezúhonný, dal jsem světu dvojí cestu, aby byla uvedena ve skutek. Jedna její větev - stezka vědění - je pro ty, kdož lnou k rozjímání. Druhá její větev - cesta činů - je pro ty, kdož mají sklon k činorodé práci.

Kršna říká, že lidé mají různé psychologické a duchovní předpoklady. Neexistuje jedna univerzální metoda pro každého.

1. Stezka vědění (Džňána joga) Pro lidi s racionálním, hloubavým a filozofickým sklonem. Studování pravdy, hledání svého pravého JÁ, rozjímání (meditace) a odtažení se od materiálního světa. Pochopení reality skrze poznání a intelekt.

2. Cesta činů (Karma-márga, Karma joga) Pro lidi aktivní, činorodé a praktické. Nesobecké konání každodenních povinností bez touhy po odměně. Očištění mysli skrze práci obětovanou vyššímu principu.

Obě cesty vedou ke stejnému cíli (osvobození). Člověk by si měl vybrat cestu podle své vlastní povahy, nikoliv podle tlaku okolí. Aktivní život a duchovní život nejsou v rozporu.

4. Ale klidu a dokonalosti nedojde ani ten, kdo se činům vyhýbá, ani ten, kdo se světa odříká.

Pouhé vyhýbání se povinností a práci (fyzická nečinnost) neočistí lidskou mysl od tužeb a neklidu. Odchod od světa (např. do kláštera nebo lesa) nepřinese osvobození, pokud člověk uvnitř stále touží po světských věcech. Skutečná dokonalost spočívá v tom, že člověk normálně jedná a plní své povinnosti, ale je vnitřně odpoutaný od výsledků své práce (nesobecké jednání). Důležitý je postoj ne čin.

5. Vždyť sama příroda nutí všechny tvory k činnosti a nikdo ani na okamžik se nemůže zcela obejít bez činů.

Člověk ani zvíře nedokážou žít v naprosté nečinnosti. I když fyzicky odpočíváme, naše tělo a mysl stále pracují. Aktivita není volba, ale biologická a životní nutnost diktovaná samotnou přírodou. Být naživu znamená neustále konat, reagovat na okolí, vyvíjet se a dýchat. Naprostá nečinnost je v podstatě popřením života. Tato myšlenka upozorňuje na to, že místo snahy o únik před světem a povinnostmi do úplné nečinnosti by se měl člověk raději soustředit na to, aby jeho činy byly správné, smysluplné a prospěšné.

6. Člověk, který předstírá, jako by byl pohroužen v rozjímání, zatímco myšlenkami prodlévá u smyslových obrazů, je pokrytcem, protože obelhává sám sebe.

Tento výrok popisuje vnitřní rozpor a faleš člověka, který navenek vystupuje jako duchovní či morální autorita, ale uvnitř touží po materiálních či smyslových radostech. Člověk se prezentuje jako asketa, hluboce věřící nebo filozof oddaný vyšším cílům. V jeho mysli ale stále dominují tělesné touhy, majetek nebo světská potěšení. Výrok ho označuje za pokrytce nejen vůči okolí, ale hlavně vůči sobě. Namlouvá si, že dosáhl duchovní čistoty, i když jeho mysl ovládá pravý opak. Pouhé vnější potlačení činů bez kontroly vlastních myšlenek je bezvýznamné a škodlivé.

7. Ale kdo myslí zkontrol své smysly a obětuje Mně s láskou všechny své činy, ten, Ardžuno, dospívá k naplnění.

Ten kdo pochopí, pravý význam cesty sebepoznání a odevzdá se vyšší moci, dojde jistě do cíle.

8. Konej takto všechny uložené činy, neboť lépe je dělat nežli nedělat, a bez činnosti bys neuhájil ani holý život!

9. Svět poutá lidstvo k činnosti bez cíle. A proto, Ardžuno, zasvěť všechny své činy ztotožnění s Mou věčnou podstatou.

V Bhagavadgítě, ale i v jiných duchovních textech se často důležitá poučení opakují. To nejen z důvodu aby byly tyto pravdy vštípeny do našich myslí, ale i proto, že jde o vysvětlování z různých "úhlů" a v jiných souvislostech, což často pomůže pochopit hlubší význam těchto výroků.

10. Na počátku stvořil Tvůrce člověka i nutnost obětí a pravil: "Touto obětí dojdeš blaženosti!

11. Uctívej bohy svými obětinami a bohové budou uctívat tebe! Svázán takto poutem dokonalého přátelství s nesmrtelnými, dosáhneš nejvyššího dobra.

12. Neboť bohové budou potěšeni obětí tvé práce a vyplní tvá přání. Ale kdo užívá jejich darů, aniž bohům za to dává patřičnou obětinu svou prací, je věru zlodějem.

13. Když budete jíst jenom to, co zároveň obětujete Mně, budete prosti všech hříchů. Avšak ti, kteří připravují jídla jen pro svůj požitek, pojídají hřích.

14. Jako život klíčí ze semene, jako deštěm toto sémě vzrůstá, jako oběť přivolává déšť, a jako se oběť rodí z lidských činů,

15. tak každá činnost je plodem brahma a brahma je středem každé oběti.

16. Takto učil Tvůrce, aby běh života kroužil kolem středu, kterým je oběť. Kdo se neúčastní tohoto koloběhu, žije v omylu, poněvadž otročí svým smyslům. Takový život, Ardžuno, je marný!

Tento text vysvětluje duchovní, etický a vesmírný význam oběti (jadžni) v lidském životě. Člověk nemůže od přírody a vyšších sil pouze brát. Pokud užíváme dary země (vodu, vzduch, jídlo), aniž bychom společnosti či přírodě něco vraceli, text nás označuje za zloděje. Oběť zde neznamena rituální zabíjení zvířat, ale nesobeckou práci. Každá lidská činnost, kterou vykonáme pro dobro celku a bez touhy po osobním zisku, se stává posvátnou obětí (brahma). Pokud člověk pracuje a žije pouze pro svůj vlastní požitek (konzum), hromadí negativní karmu („pojídá hřích“). Naopak ten, kdo své výsledky symbolicky obětuje Bohu (nebo celku) a dělí se o ně, čistí svou mysl a dosahuje vnitřního míru (blaženosti). Vše je propojeno. Kdo žije sobecky a z tohoto koloběhu se vyčleňuje, žije marný život a stává se otrokem svých smyslů. Tím, že symbolicky odevzdáváme plody svých činů Bohu, obnovujeme dokonalý vztah mezi člověkem a Vyšší mocí, tím dojde ke sjednocení a život se stane dokonalým plynutím a harmonií. "Ten kdo sází stromy i když ví, že se v jejich stínu už neochladí, ten vskutku pochopil smysl života"

17. Avšak ten, kdo v radosti je ponořen v Já, kdo svým Já je osvícen a kdo jen pouhým bytím v Já je dokonale nasycen, ten není povinen konat činy.

Toho, kdo trvale dosáhl nejvyššího stavu, dosáhl osvícení, se žádná pravidla netýkají. Tento se sjednotil s Nejvyšším, on sám nic nekoná, vše se děje v Něm s nepředstavitelnou dokonalostí, on je čistým bytím.

18. Takový člověk činností ve světě nic nezíská a nečinností nic neztratí, také se nemusí poutat k druhému, aby dosáhl konečného cíle.

Ten kdo dosáhl osvícení nemá důvod ke svým činnostem, on už vše získal, proto každý jeho čin je nezištný (dokonalý) pro dobro všech.

19. Konej proto svou práci bez touhy po odměně a takto dojdeš k Nejvyššímu!

Další zopakování, jak důležitá je nezištná činnost. Ego nedokáže konat činy bez odměny. Čím menší je ego (stotožnění s fyzickým tělem), tím čistší činy můžeme konat.

20. Vždyť i Džanaka¹ a jiní králové dosáhli dokonalosti právě tím, že vykonávali své povinnosti. Všichni lidé jsou navzájem spjati svými činy. Takový je zákon života. I ty máš svůj úkol vykonat!

Král Džanaka byl moudrý vládce, který dosáhl osvícení a je příkladem správného přístupu ke svým povinnostem. Všechny světské věci jako bohatství, život v přepychu nebo vladařské ambice pro něj neměly žádný význam. I přesto, že dosáhl nejvyššího stavu a již neměl co více získat, tak nadále naplňoval své povinnosti a hrál svoji světskou roli. Moudře vládnul království pro dobro všech svých "poddaných".

21. Cokoli dělá velký člověk, dělají po něm i druzí. Příklad, který dává svým chováním, všichni lidé napodobují.

22. Ve všech třech světech, Ardžuno, není nic, co bych byl nucen vykonat, nic nepostrádám a po ničem netoužím. Přesto neustále setrvávám v činnosti.

Křišna jako Nejvyšší Božství nic nepotřebuje, nevlastní žádné touhy a netrpí žádným nedostatkem. Nemá žádnou povinnost, která by ho nutila jednat. Přestože nemá žádný osobní prospěch z toho, co dělá, neustále aktivně jedná a udržuje vesmír v chodu. Křišna jedná proto, aby dal lidstvu správný příklad. Pokud by Bůh přestal jednat, vesmír by upadl do chaosu a lidé by ztratili směr.

23. Neboť kdybych ustal ve svém nepolevujícím úsilí, ó potomku králů, napodobilo by Můj příklad celé lidské plémě!

24. Ustanu-li, zahynou tyto světy. Zmatek by se zmocnil všeho a následovala by zkáza.

Nejvyšší síla tvoří tento svět stále, tento svět není stvořený, ale tvořený. Kdyby Bůh zastavil svoji tvořivou sílu, vše by zmizelo v nicotě.

25. Moudří lidé by měli plnit svůj úkol bez touhy po odměně, avšak s onou horlivostí, jakou projevují pošetilci, kteří ulpívají na výsledcích svých činů. Takový příklad nechť dávají světu!

Toto je návod jak má člověk fungovat ve světě i když se ubírá po duchovní cestě. Na venek se můžeme chovat, tak jak je třeba a uvnitř může vládnout dokonalý klid a neulpívání. Jeden moudrý řekl: "Člověk má být uvnitř opilý božstvím, ale navenek střízlivý životem".

26. Avšak moudrý člověk by neměl rušit nevědomé, zapřažené ve jho činnosti. Poučí je spíše příklad osvíceného člověka, který pracuje stejně vytrvale jako oni, ale nedá se k práci přikovat touhou po jejich plodech.

Lidé, kteří ještě nedosáhli duchovního poznání, pracují z egoistických motivů (touha po penězích, slávě, uznání). Moudrý člověk by jim neměl brát jejich motivaci planým teoretizováním o tom, že „na materiálním světě nezáleží“. Náhlá ztráta motivace by u nevědomého člověka nevedla k osvícení, ale k lenosti, apatii a chaosu. Moudrý člověk (osvícený) nemusí odcházet do izolace ani nepřestává pracovat. Zůstává aktivní součástí společnosti a plní své povinnosti stejně energicky jako ostatní. Ukazuje, že duchovní život neznamena útek před realitou, ale transformaci vnitřního postoje k

činnosti. Osvícený člověk koná práci, ale je vnitřně svobodný, protože jeho štěstí nezávisí na tom, zda "uspěje", či "selže". Verš říká, že nejlepší způsob, jak inspirovat a duchovně pozvednout ostatní, není poučování nebo kritika jejich materiálních tužeb, ale tichý, vytrvalý příklad vlastní poctivé práce vykonávané s čistým srdcem a bez sobectví.

27. Každým člověkem proudí věčné tvořivé síly přírody. Avšak člověk neosvícený a zaslepený sobectvím, říká: „Jen já jsem tvůrcem.“

Toto je další velký rozdíl mezi vědomým a nevědomým člověkem. Ego vytváří pocit jen já jsem tvůrce, jen mě patří uznání, vše je má zásluha. Při úspěších je člověk pyšný, při neúspěších je nešťastný. Člověk má konat nejlépe jak umí a vždy s láskou a výsledky odevzdat Bohu. Další důležitý postoj je, zda se člověk považuje za konatele nebo pozorovatele. Jeden moudrý muž toto vyjádřil takto: "Dokud jsem konatelem, Bůh je pozorovatelem, když se stanu pozorovatelem, Bůh bude konatelem".

28. Mocný Ardžuno, kdo však ví, že podstata jeho duše je mimo koloběh přírodních sil a že pouze vlastnosti těchto sil, vrozené lidské bytosti, se upínají smyslovými tykadly k předmětům touhy, ten je osvobozen svým věděním.

Krišna zde vysvětluje Ardžunovi rozdíl mezi člověkem, který je spoutaný iluzí hmotného světa, a člověkem, který dosáhl duchovního poznání (osvobození). Hmotná příroda funguje na základě tří sil (gun): kvality dobra (satva), vášnivosti (radžas) a temnoty (tamas). Lidské tělo a mysl jsou tvořeny těmito silami a podléhají jim. Skutečné JÁ je čisté vědomí a stojí zcela mimo tyto materiální vlivy. Nevědomý člověk si myslí: „Já jsem toto tělo, já konám tyto činy a já toužím po těchto věcech.“ Zaměňuje vědomí s tělem a myslí. Moudrý člověk (ten, kdo ví) chápe, že veškerá činnost, touhy a emoce jsou pouze mechanickou hrou přírodních sil (mysli). Ví, že jeho smysly (tykadla) automaticky reagují na předměty touhy, protože je to jejich vrozená biologická a psychologická vlastnost. Osvobození nepřichází z potlačení smyslů, ale z pochopení a nadhledu. Když si uvědomíte, že nejste svou touhou ani svým tělem, ale pouhým pozorovatelem, přestanete se s nimi ztotožňovat. Tento vnitřní odstup (věděním) vás zbaví pocitu viny, připoutanosti i utrpení.

29. Ti, kdož jsou oklamáni přírodními silami, ulpívají na tomto klamu; avšak člověk dokonalý se nevměšuje do činnosti těch, kdož ustrnuli v temnotě.

Moudrý člověk ví, že duchovní růst nelze nikomu vnutit silou a má respekt k přirozenému vývoji. Pokud by neprobuzenému člověku náhle vzal jeho práci, víru a povinnosti, způsobil by v jeho mysli zmatek, strach nebo lenost. Je lepší ostatní nesoudit a nebrat jim jejich víru. Jen ego chce vnucovat druhým svoji cestu.

30. Proto, Ardžuno, zasvěť všechny své činy jenom Mně a svou mysl upni jen k Mé věčné podstatě. A osvobozen tak od sobectví i lhostejnosti, bojuj!

Odevzdej vše mě, mysl ukotvi ve mě v nekonečném Vědomí a konej své povinnosti.

31. Ti, kteří se zasvětili Mně a neustále zachovávají Mé učení, zbavili se své připoutanosti k činům.

Ten kdo se odevzdal a pracuje na zklidňování mysli, brzy dojde do cíle.

32. Avšak jasně usuzovat neumějí otroci zvyku, kteří Mé učení neznají a jsou zmateni ve svém věděním. Ti vpravdě propadli zkáze.

Výraz „otroci zvyku“ označuje lidi, kteří dělají věci automaticky, mechanicky a bez přemýšlení jen proto, že „se to tak dělalo vždycky“. Chybí jim hlubší porozumění. Kvůli své závislosti na tradicích a dogmatech tito lidé ztrácejí schopnost kritického myšlení a nedokážou rozpoznat skutečnou pravdu. „Zmatení ve svém vědění“ znamená, že tito lidé sice mají nějaké povrchní, teoretické znalosti nebo informace, ale bez pochopení vyššího principu (v textu „Mé učení“) jim tyto informace spíše škodí a pletou je. „Propadli zkáze“ neznamena fyzickou smrt, ale duchovní stagnaci. Člověk promarní šanci na osvobození a uvízne v neustálém koloběhu nevědomosti. Text varuje před tím, abychom zaměňovali naučené rituály a společenské zvyky za skutečnou moudrost. Pouhé hromadění informací bez duchovního nadhledu vede jen k vnitřnímu zmatku.

33. I moudrý člověk se drží svých vrozených schopností. Všichni živoucí tvorové jednají podle své přirozenosti a nijak jim neprospívá, porušují-li tento zákon.

Člověk by měl žít a jednat v souladu se svým přirozeným talentem, povahou a posláním, nikoli se nutit do cizích rolí. Každý člověk přichází na svět s určitými vrozenými sklony, talenty a charakterem (v indické filozofii označované jako samskary nebo vásany). Ani hluboké intelektuální znalosti nebo moudrost nedokážou tyto základní vnitřní sklony zcela vymazat. Snaha potlačit tyto sklony a chovat se uměle vede pouze k vnitřnímu konfliktu, stresu a neštěstí. Je lepší dělat ne dokonale práci, která odpovídá naší povaze, než dokonale vykonávat práci někoho jiného. Není vhodné se slepě přizpůsobovat očekávání okolí, pokud to popírá naše vnitřní nastavení. Skutečný pokrok nastává tehdy, když své vrozené schopnosti pochopíme, přijmeme a očistíme od sobectví, nikoli když s nimi bojujeme.

34. Smysly, zmítané příchylností či nenávistí, pokřivují lidskou přirozenost. Necht' nikdo nepodlehne jejich nadvládě, neboť to jsou překážky na cestě k poznání.

Lidská mysl přirozeně tíhne k tomu, co je jí příjemné (příchylnost/touha), a odmítá to, co je jí nepříjemné (nenávist/odpor). Pokud se člověk nechá ovládat těmito dvěma protiklady, ztrácí schopnost vidět věci takové, jaké skutečně jsou. Jeho úsudek je zkreslený. Smysly fungují jako závislost. Pokud jim člověk podlehně, nedokáže dosáhnout hlubšího sebepoznání, vnitřního klidu ani moudrosti.

35. Lepší je vlastní stezka, byť nedokonalá, nežli dokonale vyšlapaná stezka druhého. Lépe je zemřít při plnění povinnosti, neboť stezka druhého není tvojí stezkou."

Je lepší dělat chyby na vlastní životní cestě, než bezchybně kopírovat život někoho jiného. Každý člověk se narodil s jedinečnými vlastnostmi. Snaha žít život podle cizích měřítek a očekávání nevede ke štěstí. Naplnění vlastní povinnosti má vyšší duchovní hodnotu než úspěch v roli, která vám nenáleží. Kopírování cizích úspěchů přináší strach, nejistotu a ztrátu vlastní identity.

36. Ardžuna se tázal: "Ale, Kršno, co tak silně nutí člověka k tomu, aby porušoval zákon, třeba i proti své vůli?"

Ardžuna se zde ptá, jaká vnitřní síla nutí lidi konat zlo a hřešit, i když sami vědí, co je správné.

37. Vznešený odpověděl: "Je to žádost, je to hněv, rodící se z vládychtivé vášně, z lačné chtivosti a z temné nevědomosti, která je úhlavním nepřítelem lidstva.

Nekontrolovatelná touha, chtíč a egoistické vnímání světa. Když tato touha není naplněna, automaticky se mění v hněv a frustraci.

Vládychtivá vášeň: Podle indické filozofie jde o kvalitu energie radžas, která pohání neustálou aktivitu, ambice, neklid a touhu vlastnit či ovládat druhé.

Lačná chtivost: Stav, kdy člověk nemá nikdy dost. Tato neukojitelnost vede k sobectví a nespravedlivému jednání vůči ostatním.

Temná nevědomost: Duchovní slepota. Neznalost toho, co je správné a co ne, a nepochopení pravé podstaty reality (že všichni jsme propojení). Pokud člověk podlehně svým vnitřním impulsům (touze po moci, majetku a hněvu), ztratí kontrolu nad svým životem. Tyto vlastnosti jsou označeny za úhlavního nepřítele lidstva, protože zaslepují lidský rozum a ničí vnitřní mír.

38. Jako oheň je zahalen dýmem, jako zrcadlo je pokryto prachem a jako zárodek je uložen v lůně mateřském, tak i žádostivost zastírá poznání ducha.

Lidská žádostivost a materiální touhy fungují jako závoj. Dokud se člověk nechá ovládat svými neustálými touhami po požitcích, majetku nebo uznání, jeho čisté vědomí a duchovní poznání jsou zablokované. Člověk pak nedokáže vidět věci takové, jaké skutečně jsou, a rozhoduje se na základě iluzí. Zde jsou popsány tři úrovně zatemnění mysli:

Oheň zahalený dýmem: Představuje nejmírnější stupeň. Dým sice oheň zakrývá, ale oheň stále jasně plápolá a stačí závan větru, aby se kouř rozptýlil. V lidském životě to odpovídá situaci, kdy si člověk své touhy uvědomuje a dokáže je s trochou úsilí překonat.

Zrcadlo pokryté prachem: Představuje hlubší stupeň zatemnění. Přes zaprášené zrcadlo člověk nevidí svůj odraz ani realitu. K nápravě je potřeba aktivní činnost – zrcadlo se musí důkladně otřít (očistit mysl pomocí disciplíny nebo meditace).

Zárodek v lůně mateřském: Představuje nejtěžší stupeň. Zárodek je zcela bezmocný, skrytý a plně uvězněný v děloze. To symbolizuje stav, kdy je vědomí člověka (nebo zvířete) natolik spoutáno základními instinkty a touhami, že je od nich v danou chvíli nelze oddělit a proces vývoje vyžaduje dlouhý čas.

39. Její nenasytné plameny, Ardžuno, jsou věčným nepřítelem lidí.

Žádostivost je největším nepřítelem moudrosti. Chceme-li dosáhnout vnitřního klidu a jasného poznání, musíme se naučit své touhy ovládat, namísto toho, aby ony ovládaly nás.

40. Vnímající smysly, hloubající mysl a rozlišující rozum jsou krbem tohoto ohně. Rozdmýchá-li se tento oheň, oklame člověka a zastíní jeho moudrost.

Oheň symbolizuje chtíč, žádostivost a nekontrolovatelnou touhu. Tento oheň je neukojitelný. Čím více ho krmíte, tím silněji hoří. Skrze oči, uši a hmat přichází podněty zvenčí. Smysly touží po neustálém uspokojování. Mysl o těchto podnětech neustále přemýšlí, fantazíruje a vytváří k nim citovou vazbu (připoutanost). Rozlišující rozum je nejvyšší složka (intelekt), která by měla situaci hodnotit objektivně. Pokud se však oheň dostane až sem, rozum ztratí schopnost rozlišovat, co je správné a co špatné. Začne touhu omlouvat a logicky obhajovat. Podléhá iluzi, že uspokojení hmotné touhy mu přinese trvalé štěstí. Skutečné vnitřní poznání a duchovní moudrost jsou dočasně „přikryty kouřem“. Člověk pak jedná impulzivně, sobecky a nevidí širší následky svých činů.

41. Proto, ó ture mezi muži, zvládni své smysly hned na počátku a vyhlad' žádost, tuto hříšnou ničitelku Poznání a Naplnění.

Prvním krokem k moudrosti je proto ovládnutí vlastních smyslů a mysli, aby tento oheň nespálil náš zdravý rozum.

42. Bylo řečeno: Mocné jsou smysly. Mocnější než smysly je mysl. Mocnější než mysl je Intelligence. Avšak najmocnější ze všeho je duch - On, který je věčný.

43. Když jsi poznal, co je nejvyšší, pouze v Něm hledej svůj klid a zahub nepřítele jménem Žádost. Není však lehké jej překonat."

Zde je popis hierarchie lidského vědomí, je to pomyslná pyramida moci a jemnosti uvnitř každého člověka. Každý vyšší stupeň dokáže ovládat ty pod ním. Smysly jsou mocnější než hrubé tělo a hmota, protože tělo pouze reaguje na to, co smysly vnímají (chuť, zrak, dotek). Mysl (emoce a touhy) stojí nad smysly. Smysly chtějí vidět nebo ochutnat, ale mysl rozhoduje o tom, po čem budeme toužit. Intelligence (rozum a rozlišování) je nad myslí. Je to schopnost logicky uvažovat, analyzovat, co je správné a co špatné, a zkrotit divoké emoce. Duch (Átman / pravé Já) je nejvyšší a věčný. Je to čisté vědomí, které je zdrojem veškerého života a stojí mimo dosah materiálního světa.

1. Vznešený pokračoval: "Zvěstoval jsem Slunečnímu bohu Vivasvantovi¹ toto učení sebevlády prostřednictvím činů. Svěřil jsem je otci lidstva Manuovi² a Manu je vyložil praotci dynastie Ikšvákuovi³.

2. Toto učení bylo předáváno poslušností učitelů a takto je přijali vladař po vladaři moudří králové. Ale pak po dlouhou dobu lidstvo o toto dědictví nedbalo.

Krišna vysvětluje, že toto učení (jógu činu neboli karmajógu) nevymyslel jako novinku. Je to věčná pravda, kterou na počátku stvoření předal samotnému Slunci (Vivasvantovi). Slunce je symbolem světla, řádu a neutuchající služby světu bez lpění na výsledcích. Ze Slunce přešla tato moudrost na Manua (prvního člověka a zákonodárce) a od něj na krále Ikšváka (zakladatele dynastie slunečních

králů, do které se později narodil i Ráma). Vědění se dříve předávalo ústně z učitele na žáka. Klíčovými nositeli byli „moudří králové“ (radžaršajové). Ti museli vládnout společnosti, ale zároveň mít hluboký duchovní vhled, aby vedli poddané ke správnému životu. Časem lidé ztratili čistotu mysli, začali jednat sobecky a duchovní řetězec se přetrhl. Slovo „nedbalo“ znamená, že lidstvo zapomnělo na vnitřní podstatu učení a zbyly jen prázdné rituály. Bez živých učitelů a upřímných žáků se i to nejvyšší vědění v průběhu věků vytratí a zdegeneruje. Krišna těmito slovy připravuje Ardžunu na to, proč mu toto učení znovu vykládá právě teď, uprostřed bitevního pole. Jelikož původní řetězec zanikl, Bůh sám přichází jako učitel, aby obnovil zapomenutou pravdu a vrátil světu ztracenou rovnováhu.

3. Dnes však jsem ti právě toto prastaré učení, toto výsostné tajemství, vyjevil, neboť jsi milovaným druhem Mým."

Poznání se nepředává náhodně. Klíčem k odhalení hluboké pravdy je láska a oddanost (bhakti). Krišna volí Ardžunu, protože ho bere jako přítele a důvěrníka. Toto učení se v průběhu historie lidstva občas vytrácí a musí být znovu zjeveno. Slovo „tajemství“ neznámá, že by pravda měla být záměrně schovávána před světem. Je skrytá, protože ji lidská mysl zatížená egem nedokáže snadno pochopit. Skutečné pochopení vyžaduje vnitřní zralost a otevřené srdce. Učitel předává hlubokou moudrost jen tomu, kdo je připraven naslouchat. Ardžuna se ocitl v hluboké osobní krizi, což z něj udělalo ideálního příjemce duchovního vedení.

4. Poté se tázal Ardžuna: "Tvůj život je pozdější nežli život Vivasvantův. Jak mám rozumět tomu, že jsi toto učení na počátku zvěstoval Vivasvantovi?"

Ardžuna v tuto chvíli neví, kdo je Krišna, považuje ho za svého přítele a vozataje, proto mu toto tvrzení nedává smysl.

5. Vznešený odpověděl: "Oba jsme prošli mnoha zrozeními, Ardžuno. Já si je všechna pamatuji, ale ty ne, hubiteli nepřátel."

Člověk (Ardžuna) podléhá zákonům hmotného světa a iluzi (mája). Proto si nepamatuje své minulé životy. Bůh (Krišna) stojí nad hmotou a časem. Má absolutní paměť a lineární čas pro něj neexistuje. Krišna i Ardžuna se narodili mnohokrát, mění se pouze jejich tělesné schránky.

6. Ačkoli jsem nezrozený a neměnný, ačkoli jsem pánem tvorstva a ovládám Svou nekonečnou podstatu, přesto vstupuji do tohoto světa oděn v roucho klamu.

Na rozdíl od běžných lidských bytostí, které se rodí kvůli své minulé karmě a podléhají stárnutí a smrti, Bůh nepodléhá zákonům hmotného světa. Jeho existence nemá začátek ani konec. Krišna připomíná, že i když se nachází v lidském těle, neztrácí svou svrchovanou moc a zůstává vládcem celého vesmíru a všech živých bytostí. Bůh se lidským očím zjevuje prostřednictvím své vlastní tvůrčí energie. Pro běžného člověka se může zdát jako obyčejný smrtelník, což je záměrný „klam“, aby mohl s lidmi přirozeně komunikovat. Když se Bůh vtělí, jeho tělo není složeno z běžné hmoty (masa a kosti), ale je čistě duchovní a transcendentální a přichází vždy, když upadá ctnost a vládne nespravedlnost, aby ochránil zbožné a nastolil řád.

7. Když ctnost upadá, když spravedlnost je šlapána v prach, tu vždy se rodím, zplodiv sám sebe, abych znovu obnovil svůj řád.

8. Rodím se v každém věku, abych chránil dobré, ničil zlé a dával průchod spravedlnosti.

Vyšší síla nebo spravedlnost zasáhne vždy, když na světě začne převládat nespravedlnost a chaos. Formulace „rodím se v každém věku“ ukazuje, že boj mezi dobrem a zlem nikdy nekončí, ale dobro má vždy svého ochránce v jakékoli historické éře. V obecném smyslu text symbolizuje příchod zachránce, hrdiny nebo vůdce, který nastolí pořádek, když je lidstvo v krizi.

9. Ten, kdo v skutku zná Mou přirozenost, Můj pravý původ, odvrhne v okamžiku smrti své tělo, a nezrodí se znovu v tomto hmotném světě.

Skutečné poznání Boha není jen teoretická znalost. Znamená to hluboké vnitřní realizování jeho duchovní, věčné a transcendentální povahy. Běžný člověk se rodí znovu na základě své karmy a nesplněných hmotných tužeb. Ten, kdo dosáhl tohoto poznání, však v okamžiku smrti opouští hmotné tělo natrvalo. Duše se již nevrací do hmotného světa plného utrpení a duality, ale dosahuje věčného duchovního domova.

10. Přichází ke Mně osvobozen od vášně, odpoután od strachu, oprostěn od hněvu, Mnou naplněn a očištěn Poznáním.

Tento verš popisuje praktický proces a vlastnosti člověka, který je připraven na návrat k Bohu. Osvobození vyžaduje překonání tří hlavních překážek lidské mysli:

- Konec připoutanosti k hmotným objektům, smyslovým požitkům a iluzi, že štěstí pochází z vnějšího světa.
- Odpoutání od strachu který pramení ze ztotožňování se s pomíjivým tělem. Když člověk pochopí, že je věčnou duší, strach ze smrti a ztráty zmizí.
- Oproštění od hněvu, který vzniká, když jsou zmařeny naše hmotné touhy. Bez tužeb a očekávání mizí i hněv.

Člověk zcela odevzdá sebe (ego) vyšší síle a jedná v souladu s vesmírným řádem. Duchovní moudrost funguje jako oheň. Spálí veškerou minulou karmu a očistí srdce od sobectví a nevědomosti. Výsledkem je dosažení čisté lásky k Bohu (Bhakti).

11. Věž, že na konci každé cesty čekám Já, neboť všechny cesty jsou Moje cesty! A jak lidé přistupují ke Mně, tak je přijímám i Já, Ardžuno! Lidé ze všech stran se ubírají Mou stezkou, synu Prthy!

Tento verš je jeden z těch, které ukazují univerzálnost, toleranci a moudrost Bhagavadgíty a dalších východních filozofií. Hlavním významem je právě duchovní, tolerance a božská láska. Význam věty "všechny cesty vedou k cíli" je: nezáleží na tom, jaké náboženství, rituály nebo duchovní směr člověk následuje. **Všechny upřímné** cesty nakonec vedou ke stejnému nejvyššímu zdroji. Bůh odpovídá člověku stejným způsobem, jakým člověk přistupuje k němu. (zde můžeme vidět podobnost s Ježíšovým výrokem „Kdo mě však zapře před lidmi, toho i já zapřu před svým Otcem, který je v nebesích.“) Pokud k němu přistupujete s láskou, odpoví láskou. Pokud ho hledáte skrze poznání, odhalí se jako pravda. Verš odmítá myšlenku, že existuje pouze jedna „správná“ víra. Uznává rozmanitost lidských povah a potřeb na duchovní cestě.

12. Ti, kteří si přejí světského zdaru, se klaní světským bohům, neboť v tomto světě rychle přichází zdar rodící se z činů.

Zde je vysvětlena psychologie lidí a fungování materiálního světa. Popisuje, proč většina lidstva dává přednost okamžitému úspěchu před duchovním osvobozením. Lidé jsou přirozeně netrpěliví. Chtějí vidět plody své práce co nejrychleji, ať už jde o bohatství, slávu, zdraví nebo moc. Podle hinduismu existují dévové, mocné bytosti, které mají na starost správu materiálního vesmíru (např. bůh deště, bohatství, ohně). Pokud jim lidé přinesou oběti, tito bohové jim rychle splní jejich materiální přání. Zdar zrozený z těchto činů přichází sice rychle, ale je dočasný. Pomíjíví jsou samotní polobozi, jejich dary i materiální svět. Tento přístup lidí udržuje v koloběhu znovuzrození. Člověk se soustředí na následky svých činů, místo aby hledal Nejvyšší Pravdu (Boha), která sice přináší trvalé osvobození, ale vyžaduje dlouhodobé úsilí, trpělivost a nesobeckost.

13. Stvořil jsem řád kast a každému podle povahy a schopností určil práva a povinnosti. Přestože jsem tvůrcem tohoto řádu, měl bys vědět, že jsem nečinný a neměnný.

Vše stvořené je dílem nejvyšší síly a vše má svůj důvod. I když nevidíme význam některých věcí, neznamená to, že jsou špatné nebo nesprávné. Vše je dokonalé v určitém čase a místě. Samotný Zdroj všeho, nejvyšší Vědomí je neměnné, vše se děje v něm, ono vše prostupuje, je podkladem na kterém se vše jeví, ale vším tím je nedotčené. Vše tvoří jeho dynamická síla Maja nebo mysl, která se samovolně probouzí a zase utichá. Tak jako promítací plátno je nedotčené a nezměněné obrazy, které se na něm promítají.

14. Na Mně činy neulpívají, ani netoužím po ovoci činů. Kdo takto Mě zná, není poután činy.

Bůh stvořil svět a jeho zákony, ale sám stojí nad nimi. Koná pouze pro udržení vesmírného řádu, nikoliv pro vlastní zisk. Na rozdíl od lidí Bůh netouží po výsledcích svých činů, protože je sám o sobě úplný a dokonalý (touha vzniká z pocitu nedokonalosti). Kdo pochopí tento princip a začne ho uplatňovat ve svém vlastním životě, přestane vytvářet karmická pouta. Člověk by měl plnit své povinnosti nejlépe jak dovede, ale neměl by se citově vázat na úspěch či neúspěch. Výsledky práce mají být obětovány vyššímu principu (Bohu nebo celku), nikoliv egu. Pokud nejednáte ze sobeckosti, nevzniká žádná nová karma. Vaše činy vás pak psychicky ani duchovně nesvazují.

15. Tak plnili ve staré době svůj úkol Vědoucí, kteří našli vysvobození. Jednej i ty tak, jako kdysi jednali staří!

Člověk nemusí vymýšlet nové duchovní pravdy. Stačí jít po stopách těch, kteří již cíle úspěšně dosáhli. „Vědoucí“ sice dosáhli osvobození a nemuseli by už nic dělat, přesto ale dál plnili své povinnosti ve světě. Konali činy bez touhy po osobním zisku, jen pro dobro světa a jako příklad pro ostatní.

16. I lidé moudří bývají sváděni na scestí, aniž by věděli, co je činnost a co je nečinnost. Vyložím ti toto vědění, aby tě osvobodilo od zla.

Člověk si může myslet, že když fyzicky nic nedělá, je nečinný. Jeho mysl však stále pracuje, touží a generuje karmické následky. Skutečný mudrc dokáže jednat, aniž by byl vnitřně připoután k výsledkům své práce. Fyzicky koná, ale vnitřně zůstává v klidu a míru. Pochopení tohoto principu (tzv. karma jógy) člověka osvobodí od pout karmy, hříchu a utrpení světa.

17. Je totiž třeba jasně rozlišovat, co je činnost, co nečinnost a co je přečin. - Neboť osud lidských skutků je velice spletitý.

Lidský život a osud jsou tak propletené, že pouhý vnější pohled nestačí k posouzení toho, co je správné a co špatné. Verš upozorňuje, že musíme rozlišovat tři typy jednání:

- Činy, které jsou v souladu s vesmírným řádem, povinnostmi (dharmou) a přinášejí pozitivní výsledky.

- Nečinnost (Akarma): Stav, kdy člověk sice fyzicky nic nedělá, nebo naopak jedná, ale je zcela odpoutaný od výsledků své práce (nesleduje vlastní ego a zisk).

- Přechin (Vikarma): Zakázané, škodlivé nebo sobecké jednání, které porušuje morální zásady a přináší negativní karmické následky.

Text říká, že hranice mezi těmito třemi stavy jsou pro běžného člověka neviditelné. Někdo může navenek sedět v klidu (nečinnost), ale v mysli spřádat zlé plány (přechin). Někdo jiný může tvrdě pracovat v čele firmy (činnost), ale dělá to s čistou myslí pro pomoc druhým bez touhy po slávě (nečinnost z pohledu karmy). Skutečnou povahu a dopad našich skutků neurčuje to, jak vypadají navenek, ale vnitřní motivace a záměr, se kterým je děláme. Toto je možné porovnat s Ježíšovým podobenstvím: Modlitba farizeje⁴ a celníka: podobenství o dvou mužích, kteří se přišli modlit do chrámu. Farizeus se chlubí svou dokonalostí, zatímco celník prosí o milost. Oba dělají totéž (modlí se), ale domů odchází ospravedlněn jen jeden z nich.

18. Kdo vidí nečinnost v činnosti a činnost v nečinnosti, je moudrý, protože není vázán žádným činem.

Nečinnost v činnosti- Člověk fyzicky pracuje a jedná, ale uvnitř zůstává naprosto klidný, vyrovnaný a odpoutaný. Chápe, že jeho pravé „Já“ je čistým vědomím, které nepodléhá změnám světa. Příklad: Jednáte bez egoistické touhy po odměně, slávě nebo výsledku. Konáte práci prostě proto, že je to vaše povinnost. Proto vás tato činnost vnitřně nesvazuje.

Činnost v nečinnosti- Člověk zdánlivě nic nedělá (např. sedí v meditaci nebo odmítá pracovat), ale jeho mysl je plná tužeb, plánů, sobectví nebo lenosti. Fyzická pasivita neznamena duchovní klid. Pokud člověk potlačuje činy, ale stále po něčem touží, jeho mysl neustále produkuje karmické následky. Lenost nebo ignorování povinností není duchovní nečinnost, ale negativní forma mentální činnosti (Tamas), která člověka dál svazuje.

Moudrý člověk ví, že o svobodě nerozhoduje to, co děláte navenek, ale s jakým vnitřním postojem to děláte. Když jednáte nesobecky a bez lpění na výsledcích, nevytváříte si žádnou novou karmu (nejste vázáni žádným činem).

19. Vědoucí nazývají moudrým onoho člověka, jehož konání je prosto vši ziskuchtivosti a jehož činy prošly ohněm poznání.

Moudrý člověk nejedná kvůli osobnímu prospěchu, slávě ani odměně. Soustředí se plně na samotný čin, nikoliv na jeho výsledky. Koná to, co je správné pro celek, nikoliv to, co přinese zisk jeho ego. Oheň poznání symbolizuje vyšší pravdu, která spaluje karmické následky činů. Člověk jedná s vědomím své pravé podstaty a s pochopením vyššího řádu světa. Protože v jeho činech není sobectví, nevznikají nová pouta k materiálnímu světu.

20. Opravdu nečinný, ač konající mnohé činy, je míruplný a nezávislý člověk, který netouží po ovoci svých skutků.

Člověk jedná, ale nelipne na výsledku svých činů. Skutky nekoná pro vlastní slávu, zisk nebo uznání. Absence touhy po odměně přináší myslí mír. Proč je „nečinný, ač koná mnohé“? Běžné činy vytvářejí karmu, která člověka poutá. Vnitřně odevzdaný čin však žádnou karmu nevytváří. Člověk může být navenek aktivní v materiálním světě. Uvnitř však zůstává tichým svědkem, jehož mysl nerozbouří

úspěch ani neúspěch. Nevnímá se jako sebestředný „původce“ děje. Koná práci čistě proto, že je to v danou chvíli jeho povinnost. Většina úzkosti pramení ze strachu z výsledku. Tento přístup stres zcela odbourává. Člověk, který nic nevyžaduje, nemůže být nikým a ničím zklamán.

21. Jedná s ovládnutou myslí i smysly, nedá se zaslepit nadějí ani oslnit bohatstvím. Koná jen pro nezbytné životní potřeby, a tak neplodí v tomto světě zlo.

Člověk není otrokem svých tužeb, nálad ani smyslových vjemů. Dokáže své impulsy kontrolovat a nenechá se jimi strhnout k unáhlenému jednání. Nežije v nerealistických očekáváních („nedá se zaslepit nadějí“) ani netouží po moci a luxusu („oslnit bohatstvím“). Vidí svět takový, jaký skutečně je. Pracuje a jedná pouze tak, aby zajistil své základní biologické a životní potřeby. Nehromadí majetek nad rámec nutnosti. Protože jedná bez sobeckých motivů, chamtivosti nebo nenávisti, nevytváří novou negativní karmu („neplodí v tomto světě zlo“). Jeho činy jsou čisté a osvobozující.

22. Takový člověk, ač rád pracuje, netouží po zisku. Je nedotčen protiklady dobra a zla, je nespoután závistí a je klidný ve zdaru i nezdaru. Takový člověk je opravdu svobodný!

Člověk pracuje pro radost ze samotné činnosti. Netouží po hromadění majetku, slávě ani zisku. Motivací je služba nebo vyšší smysl, nikoli odměna. Je nedotčen protiklady jako dobro a zlo, úspěch a prohra. Vnímá svět jako celek a nenechá se citově rozházet změnami okolností. Chápe, že pozitivní i negativní životní zkušenosti k životu patří. Nespoutanost závistí znamená, že nesrovnává svůj život s druhými. Přeje úspěch ostatním a je spokojený s tím, co má. Absence závistí mu dává obrovský vnitřní klid. Zůstává klidný, když se mu daří i nedaří. Úspěch mu nestoupne do hlavy a neúspěch ho nezlomí. Jeho sebehodnota nezávisí na vnějších okolnostech. Pravá svoboda není možnost dělat si, co chce, ale stav, kdy mě nic zvenčí neovládá.

23. Činy osvobozeného člověka, který není poután proměnami hmotné přírody, jehož myšlení je založeno na poznání Mé podstaty a který jedná v mém zájmu, se zcela rozplynou ve Mně.

Činy člověka, který jedná bez lpění na výsledcích a s plným vědomím Boha, nevytváří žádnou karmu. Takové jednání nezanechává v materiálním světě žádné následky a duchovně se rozplývá – transformuje se v čistou duchovní energii. Běžný člověk je poután třemi kvalitami hmotné přírody (satva, radžas, tamas). Osvobozený člověk tyto kvality prohlédl a nenechá se jimi ovládat. Jeho mysl není zmatená iluzí (májou). Ví, že tělo je pouze dočasný oděv a on sám je věčnou duší, která je součástí vyššího celku. Člověk nepřestává pracovat nebo žít, ale plody své práce odevzdává Bohu. Činnost takového člověka je jako obětní dar vhozený do ohně – v ohni transformace nezůstane nic než čistý popel, v tomto případě čisté duchovní vědomí. Individualita člověka nezaniká v tom smyslu, že by přestal existovat, ale jeho vůle splývá s vůlí Nejvyššího.

24. Jeho oběť je brahma, jeho obřad je brahma a jeho lopota je brahma. Oheň, jenž ho stravuje, je brahma, poněvadž sám splynul s brahma.

Osvobozený člověk vidí ve všem Boha a pouze Boha, "Vše je Jedním".

25. Někteří dávají své obětiny polobohům, jiní zase přetínají svá pouta a odevzdávají svou pomíjivou podstatu v oběť Věčného brahma.

26. Někteří obětují v ohni sebevlády své smysly. Jiní zase v oběť přinášejí všechno své cítění a vědění.

27. Někteří obětují v ohni sebekázně své smyslové vnímání a všechny své životní úkony. Jiní obětují zase svou světskou moc.

28. Někteří přinášejí v oběť bohatství, odříkání a své duchovní dědictví z minulých životů, kdežto jiní obětují zase svou učenost a moudrost.

29. Někteří, když zvládli cesty výdechu a vdechu, vydechují jako oběť svůj výdech do vdechu a svůj vdech do výdechu.

30. Jiní, když spoutali své životní síly, omezují zase potravu a obětují všechny úkony svého těla.

Všechny popsané činnosti jsou formy jógy. Cílem těchto obětí je očistit mysl, ovládnout smysly a ego, a nakonec dosáhnout osvobození (mókši). Oheň v těchto verších symbolizuje proces transformace – to, co do něj vložíme, je stráveno a přeměněno na vyšší duchovní energii.

První skupina lidí uctívá božstva skrze rituály. Druhá, filozoficky pokročilejší skupina (džňánajogíni), obětuje své falešné já (ego) do univerzálního vědomí (Brahma). Uvědomují si, že jejich individualita je pomíjivá. Další skupina (studenti/brahmačáři) zcela stahuje své smysly z dosahu lákadel světa. Další skupina (hospodáři) sice žije ve světě, ale smyslové podněty (všechno cítění) přijímá kontrolovaně, bez připoutanosti. Člověk v ohni sebekázně zastavuje činnost mysli, smyslů i samotné životní funkce, aby dosáhl stavu hluboké meditace (samádhí). Obětí může být charita (bohatství), asketický život (odříkání) nebo studium a předávání posvátných textů (učenost a moudrost). Další způsob oběti jsou jógové dechové techniky. Kontrola dechu (vdech a výdech) slouží k uklidnění mysli a toku vnitřní životní energie (prány). Jiní se zaměřují na asketické praktiky těla. Omezení jídla a kontrola tělesných potřeb pomáhá člověku ovládnout zvířecí pud a podřídit tělo duchovnímu účelu. Hlavní odkaz těchto výroků je, že jakákoliv činnost se stává duchovní obětí, pokud ji děláte nesobecky, s vyšším záměrem a bez touhy po osobním zisku. Neexistuje jedna správná cesta k cíli; pro někoho je to meditace, pro jiného charita nebo kontrola dechu.

31. Jejich hříchy jsou spáleny, a jako se po skončeném obětování všichni podílejí o zbytky obětiny - krmi nesmrtelnosti, tak se i oni budou se Mnou dělit o vlastní obětinu.

Text popisuje duchovní osvobození člověka, který jedná bez sobeckých motivů. Své činy odevzdává Bohu (Vyššímu Já, Vědomí) jako oběť. Nekonečný koloběh příčiny a následku (karma) zaniká. Správným poznáním a nesobeckým jednáním se vymazávají minulé negativní činy. Krmě nesmrtelnosti symbolizuje duchovní čistotu, mír a poznání. Je to odměna za vykonání oběti. Kdo jedná pro vyšší dobro, získává vnitřní klid a nesmrtelnost duše. Dělením se o vlastní obětinu člověk dosahuje jednoty s Bohem. Přestává existovat rozdíl mezi tím, kdo obětuje, co je obětováno, a komu se obětuje. Vše splývá v jeden božský celek.

32. Tento svět, Ardžuno, není pro ty, kdož nechtějí znát oběti. Každá z těchto obětí se dokonává nějakým činem, jak píší védy. Pamatuj, že oběť tě vysvobodí.

Kdo nedokáže nic obětovat (svůj čas, ego, pohodlí nebo výsledky práce), nemůže být šťastný v tomto světě. Védská tradice slovem „oběť“ nemyslí rituály u ohně. Znamená to konat každou práci jako službu celku bez lpění na odměně. Každá oběť se projevuje konkrétním činem. Člověk nemůže žít ve světě a nic nedělat. Klíčem je transformovat běžnou činnost na duchovní praxi. Pokud jednáte nesobecky a s vědomím vyššího principu, vaše činy nevytváří novou karmu. Právě to vás osvobozuje ze smyčky znovuzrození.

33. Kdo mně zasvěcuje své vědění, hubiteli nepřátel, přináší vyšší oběť nežli ten, kdo mi obětuje pouhé bohatství, neboť dokonalost činů dozrává jen na poli vědění.

Obětovat peníze nebo věci (materiální oběť) je snadné. Vyšší hodnotu má oběť vnitřní – odevzdání vlastního ega, času a mysli skrze hledání pravdy. Hmotné dary se časem spotřebují nebo ztratí. Duchovní vědění a moudrost jsou věčné a nikdo vám je nemůže vzít. Jakákoliv lidská činnost, práce nebo rituál nemá smysl, pokud nevede k hlubšímu pochopení života, sebe sama a Boha. Činy vykonané bez vědění vedou jen k dalším světským touhám a karmickým poutům. Teprve když člověk jedná s duchovním porozuměním, jeho činy se stávají dokonalými a osvobozují ho. Zasvětit život poznání znamená očistit svou mysl od iluzí a sobectví. Je to nejvyšší forma uctívání, protože mění samotný charakter člověka.

34. Obrát se na duchovního učitele a uč se od něho pravdě. Ptej se ho se vši pokorou a věrně mu služ. Může ti sdělit Poznání, neboť uzřel Pravdu Života.

Skutečnou duchovní pravdu nelze plně pochopit pouhým čtením knih nebo intelektuální úvahou. Je velkou výhodou najít učitele, který tuto pravdu sám žije a realizoval ji ve svém nitru. Pokud nemáme možnost pobývat s žijícím osvobozeným člověkem, potom je velkou pomocí odevzdání se osvícenému, který už není ve fyzickém těle, soustředění se na něj, na jeho podstatu a energii. Když dojde hledající do fáze, kdy Mistra našel v sobě, bez tvaru, pak už není žádný vnější mistr třeba, ale dokud se tak nestane je vnější mistr velkou pomocí.

35. Potom, Ardžuno, nikdy nebudeš sveden na scestí, protože všechno bytí uzříš v sobě a ve Mně.

Skutečné duchovní poznání odstraňuje zmatek, pochybnosti a klam (māju). Člověk realizuje, uvědomí si, že všechny živé bytosti jsou propojené a mají stejnou podstatu, že existuje pouze Vědomí a vše je jeho projevem. Individuální duše je neoddělitelná od Nejvyššího Vědomí.

36. Na voru tohoto Poznání i největší hříšník přepluje vodstvo neřestí.

Duchovní poznání funguje jako pevný vor. I člověk s nejtěžší minulostí se dokáže očistit. Správné poznání reality a vlastního Já přeruší cyklus karmy.

37. Neboť jako planoucí oheň stravuje dřevo, Ardžuno, tak i oheň Poznání na popel spaluje všechny důsledky minulých činů.

Stejně jako fyzický oheň promění obrovské kusy dřeva v prach, duchovní moudrost dokáže zcela zničit karmické zatížení. Oheň poznání spaluje důsledky minulých činů (karmu), které člověka poutají k neustálému koloběhu znovuzrození. Jakmile člověk pochopí svou pravou duchovní podstatu a odpoutá se od výsledků svého jednání, minulé hříchy i zásluhy ztrácejí svou sílu.

38. Na tomto světě není vskutku větší očisty nad poznání. Tuto pravdu poznáš ve svém srdci, až přijde pravý čas a ty budeš zdokonalen oddaností.

Skutečné duchovní poznání spaluje staré hříchy a nánosy iluze (māji). Pravdu nelze plně pochopit pouze rozumem, člověk ji musí prožít a realizovat ve svém vlastním srdci. Prozření nepřichází okamžitě, ale dozrává postupně v pravý čas. Klíčem k dosažení tohoto stavu dokonalosti je upřímná oddanost a nesobecké jednání. S rostoucí vírou roste i odevzdání, když odevzdáme vše i sami sebe (ego), pak to co zůstane je čisté Vědomí, pravá podstata všeho.

39. Kdo se Mně zasvěcuje, kdo se Mně oddává a kdo ovládá své smysly, dospívá k tomuto Poznání. A kdo si tohoto poznání vydobyl, vstupuje do království nepopsatelného míru.

Zasvěcení a oddanost je úplné odevzdání se vyššímu vědomí či Bohu (bhakti). Ovládnutí smyslů je schopnost nenechat se ovládat touhami a vnějšími vlivy. Získání poznání toho kdo/co opravdu jsme je duchovní moudrost, která ničí nevědomost a iluzi oddělenosti. Nepopsatelný mír je konečný a nepředstavitelný stav osvobození, klidu a jednoty.

40. Avšak člověk nevědomý a pochybovačný, upadá v nicotu. Neboť kdo pochybuje o sobě a o všem, znevažuje celý svět, ostatní světy i celé své štěstí.

Text varuje před paralyzující pochybností, která člověku bere pevnou půdu pod nohama. Pochybnosti jsou projevem neovládnuté mysli. Pochybování o vlastní hodnotě a smyslu bytí přímo likviduje vnitřní klid a radost ze života. Cestou je hledat pochybovače v sobě a nedávat pozornost pochybnostem a nerozvíjet je.

41. Činy nepoutají toho, kdo ovládá sebe sama, kdo se zříká ziskuchtivosti a kdo moudrostí přetíná pouta svých pochyb.

Sebeovládání: Kontrola nad vlastními smysly a myslí brání vzniku nových závislostí.

Zřeknutí se ziskuchtivosti: Jednání bez lpění na výsledcích a odměně očišťuje lidskou mysl.

Moudrost a jasnost: Poznání pravdy likviduje pochybnosti, které člověka paralyzují. Výsledkem tohoto přístupu je vnitřní svoboda. Člověk sice dál žije a jedná ve vnějším světě, ale jeho činy pro něj již nepředstavují karmické pouto.

42. Proto odsekni ostřím vnitřního poznání pochybovačnost, zrozenou z nevědomosti, jež sídlí v tvém srdci, vstup na cestu oddanosti, Ardžuno, vzmuž se a boj!"

Vnitřním poznáním naší pravé podstaty zmizí pochybnosti jako projev mysli, která vznikla právě nevědomostí o tom kdo opravdu jsme. Tato projevená mysl, sídlí, tak jako vše jeví se ve Vědomí. Cesta oddanosti (odevzdání) je jedna z cest k cíli. Právě poznání nevede k pasivitě, ale k nesobeckému jednání a vnitřní síle.

Pátý zpěv - CESTA ODPOUTANOSTI

1. Potom pravil Ardžuna: "Chválíš, Kršno, toho, kdo se zříká činného života, avšak přiznáváš velkou zásluhu i tomu, kdo koná činy. Vylož mi jasně, která z těchto dvou cest je lepší!"

Ardžuna se ptá na zdánlivý rozpor v Kršnově učení:

Sanjása: Cesta odříkání, opuštění světského života a rozjímání.

Karmajóga: Cesta nesobeckého jednání a plnění povinností bez lpění na výsledcích.

Kršna v následujících verších odpovídá, že obě cesty vedou k nejvyššímu cíli, ale cesta nesobeckého činu (karmajóga) je pro většinu lidí lepší a snazší. Úplné zřeknutí se činnosti je bez předchozího očistění skrze nesobecké jednání téměř nemožné realizovat.

2. Vznešený odpověď: "K vysvobození vede jak oddanost činná, tak i oddanost nečinná, avšak život činný je dokonalejší než život bez činů."

K duchovnímu osvobození vedou oba přístupy – asketické odříkání i aktivní zapojení do světa. Život naplněný činy je pro většinu lidí přirozenější, snazší a dokonalejší než úplný odchod ze společnosti. Podmínkou úspěchu v činném životě je konat své povinnosti bez touhy po odměně (karmajóga).

3. Člověk, jenž nezná nenávist ani touhu, Ardžuno, je osvobozen, neboť se povznese nad dobro i zlo a vyprostil se ze všech pout.

Skutečně svobodný člověk necítí odpor (nenávist) k nepříjemnému ani nelpí (touha) na příjemném. Svět vnímáme skrze protiklady jako dobro/zlo, radost/smutek, úspěch/neúspěch. Osvobození nastává tehdy, když tyto polarities přestaneme hodnotit a přijímáme realitu takovou, jaká je. Pouta a utrpení nevznikají ze samotných činů, ale z našeho vnitřního lpění na jejich výsledcích.

4. Jen lidem bláhovým, ne však lidem moudrým, se jeví cesta činů odlišnou od cesty rozjímání. Kdo dojde po jedné cestě až na konec, sklídí plody obou.

Cesta činů (karmajóga) znamená nesobecké jednání v běžném světě. Cesta rozjímání (džňánajóga) představuje vnitřní klid, studium a meditaci. Pouze povrchní pohled vidí tyto cesty jako oddělené nebo protichůdné. Moudrý člověk chápe, že obě vedou ke stejnému cíli. Kdo dovede do konce aktivní službu bez lpění na výsledcích, dosáhne stejného osvobození a poznání jako ten, kdo strávil život v hluboké meditaci.

5. Výšiny, k nimž se povznegli lidé rozjímáním, jsou dostupné i těm, kteří se lopotí, a ten, kdo vidí, že vědění a konání pravých činů jsou totožné, vidí jasně.

Další potvrzení stejného cíle pro obě cesty.

6. Kdo nezasvětil své činy Mně, těžko se zříká jejich ovoce. Avšak rychle spěje k pravdě člověk oděný pláštěm rozjímání a očištěný svými činy.

Pokud člověk jedná pouze pro svůj vlastní prospěch, nedokáže se odpoutat od touhy po výsledcích. Touha po odměně za vykonanou práci (ovoce činů) svazuje lidskou mysl a přináší zklamání nebo egoismus. Člověk, který hluboce rozjímá a medituje, vidí vyšší smysl života. Správné jednání bez postranních úmyslů očišťuje srdce a vědomí od sobectví. Nesobecká služba a odevzdání výsledků Bohu (či vyššímu principu) je nejrychlejší cestou k duchovnímu osvobození.

7. Kdo je čistého ducha a je oddán své práci, kdo vítězí nad sebou samým, má zklidnělé smysly a je soucitný se všemi bytostmi, ten, třebaže jedná, je neposkrvněn svými činy.

Člověk může normálně pracovat a žít ve světě, aniž by si vytvářel karmická pouta. Rozhodující není samotný čin, ale motivace a vnitřní nastavení mysli. Práce má být vykonávána jako povinnost nebo dar, nikoliv pro osobní zisk či slávu. Klíčem je kontrola nad vlastními smysly, egem a touhami. Soucit pramení z poznání, že stejná božská podstata je ve všech živých bytostech.

8. Kdo zná pravdu, říká: "Nic nekonám já sám. Zrakem nevidím já, sluchem neslyším já, při chůzi nechodím já, ve spánku nespím já a při dýchání nedýchám já."

9. Když mluvím, dávám či přijímám, otevírám či zavírám oči, vždy vím, že nikoli já, nýbrž mé smysly si tak hrají jako děti se svými hračkami."

Člověk by si měl uvědomovat, že jeho pravé Já (Atman) je odlišné od fyzického těla a mysli. Fyzické činnosti (chůze, mluvení, dýchání) provádí pouze tělo a smysly, nikoli věčné vědomí. Když se člověk

zbaví pocitu „já jsem ten, kdo to dělá“, dosahuje vnitřnímu klidu a svobody. Ego vzniká stotožněním s fyzickým tělem, pokud si uvědomíme kdo opravdu jsme, pak ego mizí a zůstává naše pravé JÁ a to je osvobození.

10. Jako se lotosový květ vynořuje nad hladinou jezera, v němž roste, tak se povznáší nad dobro a zlo i člověk, který zasvětil svůj život Mně.

Lotos roste v bahně, ale jeho květy zůstávají čisté a suché nad vodou. Duchovně pokročilý člověk žije ve světě, ale nenechá se ovlivnit jeho dualitou (dobrem a zlem, úspěchem a neúspěchem). Odevzdání se vyšší moci (Bhakti) je klíčem k tomuto povznesení.

11. Svým tělem, svými smysly, svou myslí a svým duchem ubírá se mudrc světem činného života a nezištně plní úkoly pro očistu svého srdce.

Mudrc si je vědom jednoty všeho, on je jednotou a vnímá jen jednotu. Všechny tyto části, jako tělo, smysly, mysl, intelekt, splynou v jedno a stanou se dokonalým nástrojem nejvyšší síly. Mudrc dokonale naplňuje účel svého bytí. Neutíká před světem, jedná bez ulpívání pro dobro všech.

12. Vyrovnaný člověk pevné mysli nečeká na plody svých činů a dosahuje míru. Avšak člověk rozkolísaný a žádostmi oklamáný je věznem své připoutanosti.

Vyrovnaný člověk jedná podle svého nejlepšího svědomí a nelipne na výsledcích svých činů. Klid mysli pramení z toho, že se člověk nenechá ovládat strachem z neúspěchu ani touhou po odměně. Pokud jednáme pouze pro zisk, uznání nebo majetek, stáváme se otroky svých vlastních očekávání. Člověk vedený egem a touhami zažívá neustálý strach, zklamání a vnitřní chaos.

13. Kdo je odpoutaný, kdo vnitřním poznáním zvítězil nad sebou samým, prožívá šťastný život v tvrzi svého těla s devíti branami. Nic nekoná ani nepobízí k činům.

Ten kdo dosáhl pravého poznání a již nic nezčeří jeho klidnou hladinu mysli, žije v naprostém štěstí v hmotném těle (devět bran je devět otvorů těla). On se nevnímá jako konatel, protože se neztotožňuje s tělem a myslí.

14. Nestvořil jsem člověka ani samotný čin proto, aby byly skutky spjaty se svými výsledky. Jen vnější jevy tak šálí všechno lidstvo.

Běžný člověk spojuje čin s jeho výsledky, tento klam vytváří naše mysl a způsobuje zotročení lidstva honbou za majetkem, úspěchem a uznáním. Tato iluze vytvářena myslí má velkou sílu a její odstranění přináší obrovský pokrok na cestě sebepoznání. Nezištná činnost je správná cesta k nejvyššímu cíli.

15. Všudypřítomný duch nepřihlíží k zásluze ani k provinění a lidé netrpí pro spáchaný hřích, ale proto, že jejich vědění je zahaleno nevědomostí.

Nejvyšší vědomí neboli Bůh je neutrální, nesoudí, netrestá ani neodměňuje. Utrpení si duše způsobují sami skrze svoji nevědomost o vlastní pravé podstatě. Toto je jediný důvod utrpení a proto jediný způsob ukončení je uvědomění toho, kdo opravdu jsme.

16. Ale nevědomost se rozptýlí Poznáním, tak jako sluneční světlo rozhání noční temnotu.

Tak jako sluneční světlo rozežene temnotu, tak světlo poznání zničí temnotu v podobě zastírání naší pravé podstaty. To co zastírá Pravdu jsou naše myšlenky, přesvědčení, názory, ztotožnění s omezeným tělem a myslí.

17. A ti, jejichž podstatou je To - Nejvyšší, jejichž oporou je To, jejichž dovršením je To, ti všichni duchem soustředěným na Nejvyššího, jsou očištěni od všech klamů, a nikdy se už na tento svět nevracejí.

Toto je vyvrcholení duchovní cesty. Ti kteří si uvědomili To jako svoji podstatu, ti kteří se Tomu plně odevzdali, ti kteří si To zvolili za svůj jediný cíl, ti všichni, jejichž plné soustředění je nepřetržitě upřeno na Nejvyššího, již nejsou pod vládou iluze. Jejich koloběh zrodů a smrtí byl ukončen, již nikdy nezemřou ani se nezrodí.

18. Moudří vidí tutéž bytost ve všem, ať je to učený a pokorný brahmín, kráva, slon, pes nebo vyvrženec.

Kdo dosáhl stavu Nejvyššího, nevidí rozdíly. Vše je pro něj Nejvyšším. Vše je Jedním.

19. Smrt i zrození překonali ti, kdo s klidnou myslí vnímají totožnost všeho. Spočívají v Nejvyšším a splynuli s ním.

Jinými slovy totéž: Nesmrtelnými se stali ti, kteří skrze klidnou mysl našli svoji pravou podstatu. Tím si uvědomili Boha jako čisté vědomí a uvědomili se jako On. Protože On je podstatou všeho.

20. Jsou pokojní v Já, jejich mysl je pevná a neradují se z příjemného ani se nermoutí z nepříjemného.

Spočívají v nepopsatelném míru, jejich mysl nereaguje, nerozlišuje, nermoutí se, nestrachuje se. Oni prožívají čisté Bytí.

21. Člověk, který neulpívá na smyslových vjemech z vnějšího světa, zažívá blaženost ve vlastním nitru. A ještě v tomto životě okusí štěstí nesmrtelnosti.

Až ten kdo je Netečný k vnějším vjemům, zažívá skutečné štěstí. Štěstí nezávisí na vnějších okolnostech, ty přinášejí pouze dočasné potěšení, které střídá zklamání. Trvalý mír a radost nosí každý člověk v sobě a lze je objevit utišením mysli. Člověk nemusí čekat na posmrtný život ani umírat a znovu se rodit. Stav jednoty, stav čistého vědomí lze realizovat tady a teď. Pak už není smrti pro To co nezná omezení.

22. Rozkoše, jež vykvétají z půdy smyslového vnímání, plodí jen smutek, Ardžuno, neboť kvetou jen proto, aby zvadly. Moudrý člověk v nich nehledá zalíbení.

Pozemská potěšení, která vnímáme zrakem, sluchem, chutí či hmatem, mají svůj začátek a konec. Nekvetou natrvalo. Protože jsou tyto radosti pomíjivé, jejich ztráta nebo touha po jejich opakování nevyhnutelně vede ke smutku, zklamání a vnitřní prázdnotě. Skutečně moudrý člověk nehledá trvalé štěstí ve vnějším světě. Obrací svou pozornost do svého vnitra, kde hledá trvalý mír a duchovní naplnění.

23. Dovede-li člověk vzdorovat náporům svého hněvu a žádosti ještě v tomto těle a na tomto světě, dojde trvalého štěstí.

Schopnost nepodléhat hněvu a materiálním touhám, ovládnutí emocí a dosažení vnitřního klidu je nutné už během života v tomto těle, nikoli až po smrti.

24. Kdo hledá radost, klid a světlo ve svém srdci, dochází nakonec dokonalosti splynutím se Mnou, takový člověk je vpravdě svobodný.

Jen ten, kdo hledá štěstí v sobě, může mít úspěch. A odměna je ta nejvyšší - osvobození od všeho strádání, omezení a smrti.

25. Jeho nedokonalosti zanikly, jeho pochyby se rozprchly, jeho smysly se zklidnily, každý jeho čin stává se dobrem pro všechny tvory. A tak dosáhne osvobození v Nejvyšším.

Jeho omezení způsobené chybným ztotožněním zmizely, už ví kdo je. Mysl je dokonale klidná a smysly taktéž. On se sjednotil s nejvyšším a stal se dokonalým nástrojem pro vůli nejvyššího. Každý jeho čin je dobrem pro všechny bytosti, on koná jen z lásky bez zjištěných důvodů. Jeho cesta jako individuální bytosti je u konce, završením je splynutí s Nejvyšším.

26. Mudrc, jenž se oprostí od žádosti a hněvu, poznal sebe sama a sjednotil se s veškerenstvím, prožívá svrchovanou svobodu Nejvyššího na tomto světě i světech ostatních.

Mudrc, který ovládl touhy a emoce, jenž jsou považovány za hlavní zdroj utrpení, uvědomil si kdo opravdu je a nachází se v nepopsatelném stavu blaženosti, ten už neputuje do dalších životů ani světů.

27. Kdo ze své mysli vypudil všechny vnější věci, kdo s dechem klidným a vyváženým a se zrakem upřeným mezi obočí dlí v samotě,

28. kdo má mysl, smysly a vnitřní zření v souladu a navždy zapomněl na žádosti, strach a hněv a touží jen po vysvobození, ten si rozjímáním již vydobyl blaha osvobození.

Další popis důležitých kvalit, které jsou nutné pro dosažení cíle.

29. Takový člověk Mě vsutku zná jako tvůrce přemnohých tvarů, jako konečný cíl všech obětí a pokání, jako velkého Pána všech světů, dobrodince a přítele všech tvorů. Takový člověk dojde věčného království míru."

Krásný slovní popis nepopsatelného. Jestliže takto člověk vnímá nejvyšší sílu, svůj cíl a je sním trvale ztotožněn, pak dosáhl cíle.

Šestý zpěv - CESTA ROZJÍMÁNÍ

1. Vznešený pokračoval: "Kdo nemyslí na odměnu za svou práci a přece ji koná, správně pochopil činný život. Nikoli však ten, kdo neroznítil oheň a je nečinný."

Skutečný duchovní život nespočívá v úteku před světem nebo v nečinnosti. Spočívá v konání povinností bez sobecké touhy po výsledku nebo odměně. Člověk, který pouze uhasil obětní oheň (neroznítil ho) a odmítá pracovat, není skutečným asketou. Pouhá vnější pasivita bez vnitřního odevzdání nikam nevede. Klíčem ke svobodě je vykonávat svou práci nejlépe jak dovedete, ale citově nelpět na tom, co vám to přinese.

2. Královský synu, to co se nazývá nelpěním na ovoci činů, je vlastně ukázněná činnost! Je to zvládnutí myslí, oné strůjkyně proměn a zřeknutí se svého sobectví a touhy.

Jednat bez touhy po odměně neznamena nedělat nic. Je to ta nejvyšší forma vědomé a ukázněné činnosti. Mysl neustále vytváří nová přání a mění se. Skutečná disciplína spočívá v tom, že ji nenecháte diktovat vaše činy. Klíčem ke svobodě je zbavit se sobectví a očekávání, že nám svět něco dluží za naše úsilí. To je nezištná činnost.

3. Praví se, že činy jsou prostředkem pro člověka, jenž touží dovršit sebekázeň. Jakmile ji dovršil, další činy již nečeří klidnou hladinu jeho mysli.

Pro člověka na začátku cesty je aktivní práce a disciplína prostředkem k očištění mysli. Jakmile člověk dosáhne plné sebekázně, vnější činy v něm už nevyvolávají neklid, touhu ani hněv. Mistr jedná ve světě, ale jeho mysl zůstává nehybná jako klidná vodní hladina.

4. Člověk je skutečně odpoután teprve tehdy, když mu jeho mysl, ona strůjkyně proměn, přestala předvádět svůj nekonečný běh rozmanitých dějů.

Naše mysl neustále vytváří nové myšlenky, obavy, touhy a scénáře. Nutí nás neustále reagovat na vnější podněty a měnit nálady. Mysl funguje jako neřízené kino, které nám bez přestání promítá minulost nebo budoucnost, čímž nás odvádí od přítomného okamžiku. Pravá svoboda nepřichází z útěku před světem, ale z našeho nitra. Nastává tehdy, když myšlenky ztratí moc nad naším jednáním a emocemi.

5. Jelikož je člověk svou přirozeností stále strhován dolů, nechť se snaží pozvednout se sám, aby mu jeho přirozenost byla přítelkyní, a nikoliv nepřítelkyní.

Člověk je sám zodpovědný za svůj duchovní a morální růst. Lidská přirozenost (ego, touhy, lenost) nás přirozeně táhne dolů k materiálnímu poutu. Naše vlastní mysl a přirozenost mohou být naším nejlepším přítelem, pokud je ovládneme, nebo největším nepřítelem, pokud jim podlehneme. Pozvednout se musíme vlastním úsilím a vědomou prací na sobě.

6. Neboť ten, kdo zvítězil nad sebou samým, má v sobě svého přítele, ale kdo si nepodmanil sebe sama, má v sobě úhlavního nepřítele.

Text popisuje vnitřní boj s vlastní myslí, egem a touhami. To co si představujeme jako já, je ego a mysl. Proto vítězství nad sebou samým je vítězství nad egem a myslí. Pokud ovládáme své emoce, myšlenky a impulsy, naše vnitřní nastavení nás podporuje a pomáhá nám růst. Pokud nedokážeme ovládat sami sebe, stáváme se otrokem vlastních slabostí, což vede k sebedestrukci a vnitřnímu chaosu.

7. V chladu i žáru, v radosti i v bolesti, ve cti i potupě zří člověk zklidněné mysli neustále před sebou svého věčného ducha.

Chlad a žár, radost a bolest, čest a potupa jsou protiklady vnějšího světa. Člověk se zklidněnou myslí je dokáže vnímat bez toho, aby s nimi ztrácel vlastní stabilitu. Namísto toho, aby se člověk ztotožňoval s pomíjivými emocemi nebo situacemi, obrací svou pozornost k tomu, co je v něm stále – k věčnému duchu. Klidná mysl funguje jako zrcadlo. Všechny události života registruje, ale žádná z nich s ní neotřese, protože ví, že vnější okolnosti jsou dočasné a neskutečné.

8. Jeho duch je ukojen věděním a Poznáním. Jeho smysly jsou poslušny a on zůstává nehybný jako kovadlina, ať se na ní tepe zlato, tluče kámen, nebo rozmělnuje hlína."

Skutečné uspokojení nenesou hmotné věci, ale hluboké duchovní poznání a moudrost. Mysl a touhy už neovládají člověka, ale člověk plně ovládá je. Kovadlina zůstává naprosto pevná, stabilní a nezměnná bez ohledu na to, co se na ní zpracovává. Stejně tak duchovně vyspělý člověk reaguje na

životní situace. Zlato (luxus), kámen (obyčejnost) i hlína (odpad) pro něj mají stejnou váhu. Není závislý na bohatství ani ho nerozhodí chudoba.

9. Vznešený pokračoval: "Kdo dospěl k duchovnímu poznání, hledí stejně na spravedlivé jako na hříšné, na stoupence jako na odpůrce, na protivníky jako na bratry, na nepřátele jako na přátele.

Duchovně vyspělý člověk nevidí rozdíly mezi lidmi na základě jejich činů nebo vztahu k němu. Moudrost stírá světské protiklady jako přítel/nepřítel, dobro/zlo či sympatie/antipatie. Všichni lidé jsou vnímáni se stejnou úctou, protože v každém z nich sídlí stejná božská podstata (Átman). Rozdílnosti jsou iluze vytvořená myslí a smysli, pokud je překročíme, pak uvidíme vše a všechny jako projev jediné síly a jako sílu samotnou.

10. Hledač pravdy se utvrdí ve své oddanosti ke Mně, jestliže se uchýlí do samoty, tam ovládne svou mysl a tělo, odvrhne všechny klamy i naděje a osvobodí se od světských žádostí.

Vytvoření si vhodných vnějších podmínek pro nalezení a vnímání Skutečnosti je velkou pomocí na duchovní cestě. Tím je myšleno minimalizování vnějších podnětů, které neustále rozptylují pozornost. Kontrola nad smysly a fyzickým neklidem je prvním krokem k vnitřnímu klidu. Světská přání, naděje a materiální klamy (mája) drží vědomí v koloběhu neustálé nespokojenosti. Cílem není jen prázdnota, ale zaměření očištěné mysli na Vyšší Princip (Boha / Vědomí).

11. Vyhledá si skryté místo, aby očistil své srdce. Nechť je to místo suché, se sedátkem ani příliš vysokým, ani příliš nízkým, a budiž to místo trvalé! Nechť je vystláno posvátnou trávou kuša a pokryto antilopí kůží a lněným plátnem!

12. A tam ať usedne s myslí zaměřenou k jednomu bodu a s utišenými smysly se očišťuje.

13. Nechť drží své tělo rovně a nehybně, šij pevně a hlavu zpříma! Nechť má oči pevně upřeny na špičku nosu, aby zrakem nebloudil po okolí.

14. A se srdcem klidným a nebojácným, s myslí zvládnutou a na mne upnutou, nechť tu sedí v rozjímání, pevný v slibu čistoty a všemi svými myšlenkami pohroužený v Mou nekonečnou podstatu!

15. Takto s duší nezlomnou a s myslí stále soustředěnou, dochází onen zasvěcenec Mého neskonalého míru.

Toto je detailní popis jak si vytvořit vhodný způsob a místo pro formální meditaci, který mohl platit v jisté době, pro určitý druh a fázi duchovní cesty. Na počátku se často doporučuje meditovat v nějaké poloze, na stejném místě, ve stejnou denní dobu. Toto může pomoci ke snadnějšímu ovládnutí mysli. Cílem však je udržet klidnou mysl v jakýchkoli podmínkách, při jakékoli činnosti. Proto je třeba usilovat neustále.

16. Avšak nenalezne Mne ten, Ardžuno, kdo své úsilí přepíná, kdo jí příliš mnoho nebo příliš málo, ani kdo spí příliš mnoho nebo zase příliš málo.

Úspěchu v meditaci a duchovním hledání nelze dosáhnout sebetrýzněním ani leností. Nadměrné přejídání zatěžuje mysl, zatímco hladovění bere tělu potřebnou sílu. Příliš mnoho spánku vede k otupělosti, nedostatek spánku způsobuje vyčerpání a neklid.

17. Jen ten, kdo je střídmy v jídle, odpočinku, práci, spánku a bdění, jen ten může sebekázní ztláčit své strasti.

18. Kdo takto sladil svou mysl a oprostil se od všech žádostí, spočívá klidně ve Mně.

Rovnováha ve všem konání je na místě. Nalezení středu nám umožní uvědomění si našeho pravého Já.

19. A jako plamen svíce nebliká v bezvětrí, tak se nechvěje ani mysl toho, kdo pevně setrvává v meditaci na nejnějnější podstatu sebe sama.

20. Myšlenky tohoto člověka jsou teď ztláčeny cvičením oddanosti a on sám je ponořen v bezedný klid. Zří v sobě Duši všech věcí a je uspokojen.

Příměr s plamenem svíce v bezvětrí symbolizuje mysl, kterou už nerozptylují vnější podněty, touhy ani obavy. Stav klidu není náhodný, ale je výsledkem vědomého cvičení, soustředění a oddanosti. Člověk dosahuje hlubokého vnitřního míru, který nezávisí na okolním světě. Meditující nahlíží do svého nejhlubšího nitra, kde nachází jednotu s celým vesmírem (Átman/Brahman), což mu přináší trvalé uspokojení.

21. Tato nevýslovná blaženost, kterou nyní získal pravým Poznáním, je mimo dosah lidských smyslů. Jeho mysl je spjata s Nekonečnem a on je v Nekonečnu pevně a na věky zakotven.

22. V tomto stavu se jogín neodchyluje od Pravdy, neboť kdo dospěl do stavu, kde nejsou strasti, pro toho není jiný stav žádoucí.

Blaženost, která byla získána, nepochází z vnějších podnětů ani z materiálního světa, ale z nitra a nastává pouze pokud jsou mysl i smysly klidné proto je mimo jejich dosah. Mysl je sjednocena s nejvyšším vědomím (Brahman). Jogín je v tomto stavu neotřesitelný a žádné vnější okolnosti ho nemohou vyvést z míry. Člověk v tomto stavu již nehledá nic dalšího, protože dosáhl nejvyššího možného naplnění.

23. Touto oddaností se jogín osvobozuje od vší bolesti. Nechtě se v ní cvičí se srdcem vytrvalým a neochvějným!

24. A nechtě se neobírá ani výtvoř své mysli! Nechtě se odvrátí od hry svých neklidných smyslů!

25. Tak s myslí zkrocenou a s myšlenkami postupně se odvracejícími od hmotných věcí dojde tento člověk naprostého klidu.

26. Nechtě svým neskonalým úsilím zvládne a zkrotí vše, co zneklidňuje a roztěkává potulnou mysl!

27. Neboť nejvyšší blaženosti dosahuje ten, kdo se oprostil od vášní a má v srdci nekonečný oceán klidu, jenž naplňuje Mne a Já naplňují jej.

28. Ve splynutí s Nejvyšším Vědomím je jeho duše vymaněna z myšlenky na dobro a zlo, pro nekonečnou milost a slast.

Pravá duchovní praxe vyžaduje neochvějné úsilí a disciplínu. Osvobození od bolesti není vnější proces, ale výsledek vnitřní oddanosti. Člověk se musí přestat ztotožňovat s neustálými výtvoř a iluzemi vlastní mysli. Klid nastává, když přestaneme reagovat na vnější podněty, které smysly neustále lákají. Mysl má tendenci bloudit, proto je nutné ji neustále a trpělivě vracet zpět do středu.

Utišení touhy a hněvu otevírá dveře k vnitřnímu klidu. Cílem je stav, kdy mizí hranice mezi jedincem a Nejvyšším (Bohem/Vesmírem). V nejvyšším stavu vědomí člověk opouští i lidské koncepty dobra a zla, protože prožívá čisté bytí a nekonečnou slast (Ánanda).

29. Jeho srdce tkví ve Mně. A On vidí všechny tvory v sobě a sebe ve všech tvorech.

30. Toho, kdo takto Mne vidí ve všech věcech a vše vidí ve Mně, Já neopouštím a ani on nikdy neopustí Mne!

31. Kdo uctívá Mou přítomnost ve všech věcech a všechny věci vidí jako jedno jediné, ať žije jakkoli, žije ve Mně.

32. Kdo cítí radost a bolest druhých tak, jako by pociťoval radosti a bolesti své, vystoupil, Ardžuno, na nejvyšší vrchol."

Člověk sjednocený s Bohem vidí svět bez iluzí. Vidí sebe v ostatních lidech a tvorech. Vnímá, že všichni tvorové sdílejí stejnou božskou podstatu. Kdo vidí Boha ve všem, nikdy se necítí sám. Bůh slibuje, že takového člověka nikdy neopustí. Uctívat Boha znamená ctít život ve všech jeho formách. Nezáleží na vnějším životním stylu nebo rituálech. Klíčem je neustálé vědomí duchovní jednoty světa. Skutečný mudrc vnímá štěstí i neštěstí ostatních jako své vlastní, je však stále naplněn štěstím a mírem a každý jeho čin přináší dobro všem bytostem. Tato absolutní empatie je označena za nejvyšší duchovní úspěch.

33. Ardžuna se opět otázel božského Kršny: "Jak může věčně neklidná mysl člověka dojít pokojné odevzdanosti, kterou tak požaduješ?

34. Vždyť, Kršno, lidská mysl je tak nestálá, nepokojná, nepoddajná a jako vítr nespoutatelná!"

35. Vznešený odpověděl: "Není pochyby, že mysl je vrtošivá a těžko ovladatelná, ale cvičením a sebevládou, Ardžuno, lze ji přece jen udržet na uzdě!

36. Mysl těkavá si stěží osvojí postoj odevzdanosti, nutný k tomuto úkolu, ale kdo má vládu nad sebou a užívá pravých prostředků, může tohoto cíle dosáhnout."

Ardžuna přirovnává lidskou mysl k větru. Na počátku praxe může člověk cítit, že chytit a zkrotit mysl se zdá stejně nemožné jako zastavit bouři holýma rukama. Vnitřní neklid neustále narušuje soustředění. Mysl je neklidná, ale lze ji ovládnout pomocí dvou hlavních nástrojů:

Abhjása (Soustředěná praxe): Neustálé a trpělivé vracení mysli k cíli. Každodenní cvičení bdělosti a meditace.

Vairágja (Bezžádostivost): Osvobození se od materiálních tužeb. Přestat lpět na výsledcích svého jednání.

Bez sebekontroly je dosažení duchovního míru nemožné. Se správným úsilím a odpoutaností však dokáže svou mysl ovládnout každý člověk.

37. Ardžuna se však znovu tázal: "Jaký osud, Kršno, stihne toho, kdo není schopen takto cvičit svou mysl, ač je jinak pln víry, a kdo je váhavý v činech, ač je pln oddanosti?

38. Nebude svržen do propasti jako mrak z nebe, Kršno? Jaká stezka zbývá tomu, kdo ztroskotal na cestě k pravdě?

Ardžuna vyjadřuje hlubokou lidskou obavu ze selhání na duchovní cestě. Bojí se, že pokud člověk nedokáže ovládnout svou mysl, ztratí jak materiální požitky, tak duchovní osvobození.

39. Rozetni mé pochybnosti, Kršno, neboť jedině Ty můžeš ukončit mou nejistotu!"

40. Vznešený odpověděl: "Vpravdě, ani na tomto světě, ani na onom nehrozí zkáza člověku, kterého máš na mysli, neboť kdo koná dobro, synu Prthy, není nikdy ztracen.

41. Člověk, jenž žil životem spravedlivým, avšak neovládl svou mysl, narodí se znovu v domě krásy, dobra, lesku a čistoty.

42. Nebo se narodí v rodině moudrých a pravdě oddaných lidí. Lze však jen velmi zřídka dospět k takovému zrození.

43. Tam si podrží duchovní poznání, které získal ve svém předchozím životě, Ardžuno, a v tomto novém životě bude opět usilovat o dosažení dokonalosti.

44. Dřívějším úsilím je veden k cíli, neboť probuzení ducha, který ho vynáší je mocnější, než síla obřadu a vyšší než moc svatých písem.

Žádné duchovní úsilí není nikdy zničeno ani zapomenuto. Člověk se v dalším životě brzy vrací na úroveň kde v minulém životě skončil. Minulé úsilí funguje jako magnet, který člověka v novém životě automaticky táhne zpět k meditaci a sebepoznání. Neúspěšný jogín se rodí do čistého, harmonického nebo vysoce duchovního prostředí.

45. Když se takto propracoval mnohými zrody k naprosté čistotě, dospěje tento neúnavný hledač pravdy k nejvyšší metě.

46. Pak předčí ty, kdo se cvičí v odříkání, i ty, kteří si osvojili knižní moudrost. Vyniká nad ty, kdož konají činy, i nad ty, kteří zachovávají jen přikázání posvátných písem. A proto se, Ardžuno, vydej na tuto pouť!

47. Neboť ten, kdo Mne usilovně hledá ve svém nitru, s láskou Mi oddaně slouží a všechny své myšlenky věnuje Mně - ten je se Mnou nejdůvěrněji spojen."

Dosažení nejvyššího duchovního cíle je procesem mnoha životů. Žádné úsilí z minulých zrodů se neztrácí, ale sčítá se, dokud člověk nedosáhne naprosté čistoty. K tomu aby člověk dosáhl nejvyššího cíle, musí Boha hledat v sobě, tento skutečný hledající (jogín) stojí výše než:

Asketi (ti, kteří pouze umrtvují tělo)

Učenci (ti, kteří mají pouze teoretickou, knižní moudrost).

Ritualisté (ti, kteří mechanicky konají oběti a vnější činy podle písem).

Za nejvyšší jóginy Krišna označuje ty, kdo meditují v nitru, odevzdají se Bohu s láskou a čistou vírou.

Sedmý zpěv - CESTA PRAVÉHO POZNÁNÍ

1. Vznešený pokračoval: "Vyslechni teď, Ardžuno, jak Mně můžeš bez pochyb plně poznat cvičením oddanosti, upneš-li se myslí ke Mně!

2. Vyjevím ti toto Poznání, a když si je osvojíš, nezbude nic, co bys měl poznat.

3. Mezi tisícihlavými zástupy jen jedinci se snaží o dokonalost. A mezi těmito požehnanými jen málokterý Mne opravdu zná.

Kršna zdůrazňuje, že k úplnému poznání Božství vede cesta absolutního zklidnění mysli a soustředění se na Něj. Stabilní duchovní praxe (jóga) očišťuje mysl a přináší vnitřní jistotu. Ten kdo je zralý, přijme a praktikuje nejvyšší cestu a je úspěšný, pak již nemá čeho více dosahovat. Dokončení cesty sebepoznání je nejvyšším cílem. Pouhý zlomek lidí, se upřímně zajímá o opravdovou duchovní cestu

a z nich jen hrstka dosáhne skutečného, nezkráceného prožitku a ještě méně plného poznání Boha. Je to velká vzácnost a ten největší dar.

4. Je osm druhů vnějších projevů Mé přirozenosti: Země, voda, vzduch, oheň, éter, mysl, inteligence a lidské já.

Těchto osm složek tvoří celou naši hmotnou realitu a dělí se do dvou skupin:

Hrubohmotné prvky - Pět základních stavebních kamenů fyzického světa:

Země: představuje pevné skupenství a strukturu.

Voda: představuje kapalné skupenství a soudržnost.

Oheň: představuje teplo, světlo a transformaci.

Vzduch: představuje plynné skupenství a pohyb.

Éter (prostor): představuje prostor, ve kterém vše existuje.

Jemnohmotné prvky - Tři složky, které tvoří naši psychiku a vnitřní svět:

Mysl: zpracovává smyslové podněty, emoce a touhy.

Inteligence: odpovídá za logiku, rozlišování a rozhodování.

Lidské já (ego): pocit individuální identity („já jsem toto tělo“).

Podle této filozofie je všech těchto osm prvků považováno za „nižší“, vnější energii. Za nimi pak stojí ještě vyšší, duchovní energie, která dává celému světu život.

5. Avšak těchto osm druhů je jen nižším projevem Mé přirozenosti. Neboť věž, mocný Ardžuno, že za těmito se tají ještě jeden - Má přirozenost, ona přirozenost vyšší, ona Duše, která tvoří a udržuje vesmír.

Touto vyšší přirozeností je Vědomí, Atman, Brahman, Vyšší Já, neosobní Bůh, Otec, kosmické Vědomí, zkrátka ta nejvyšší síla, bez které by neexistovalo nic ani sama existence.

6. Měj na paměti, že každá bytost je dítkem této Mé podstaty, která je první matkou i prvním otcem všeho tvorstva! Já jsem prapočátek i konec všech světů!

7. Není nic vyššího nade Mne, Ardžuno. To největší i to nejnepatrnější je obsaženo ve Mně. Jsem zlatá šňůra, na níž jako perly jsou navlečeny všechny světy a všechny životy.

Vše na světě, od nejmenšího atomu po celé galaxie, je součástí jednoho božského celku. Podobně jako šňůra na náhrdelníku, drží perly pohromadě, aniž by byla na první pohled vidět, božská energie prostupuje a udržuje celý vesmír. Všechny živé bytosti a světy jsou navzájem provázány a sdílejí stejný původ.

8. Jsem chutí vody, Ardžuno, jsem září slunce i svitem měsíce, jsem posvátnou slabikou ÓM ve védách, jsem zvukem éteru a jsem mužností v mužích - hle, tím vším jsem Já!

9. Jsem libou vůní země, jsem žárem ohně, jsem životem všech živých tvorů a pokáním všech kajících.

10. Věz, Ardžuno, že jsem i věčným semenem všeho žití. Jsem chrabrostí chrabrých, proslulostí proslulých a mezi vzdělanci jsem ostřím jejich ducha a jsem moudrostí moudrých.

11. Jsem zbraní silných nezrezivělou hněvem a neotupenou žárlivostí. Jsem v každém člověku milostnou touhou, která je v souladu se zákonem, pane a veliteli Bharatů!

12. Věz, že vše, co vychází ze ctnosti i to, co vzejde z vášně a temnoty, to vše je projevem Mé energie. Jsem vším, aniž bych na něčem závisel. Nejsem v těchto věcech, ale tyto věci jsou ve Mně.

Ctnost (satva), vášně (radžas) a temnota či nevědomost (tamas) tvoří materiální svět (nazývají se guny nebo kvality). Všechny tyto stavy pocházejí z nejvyššího zdroje.

Toto je velmi důležité uvědomění na duchovní cestě, pro které musí člověk dozrát. Nejen to "dobré" pochází od Boha nebo je Božím projevem. V mnoha náboženských směrech se dělí celé stvoření a vše co obsahuje na "dobro" a "zlo". Dobro je výtvozem Boha a zlo výtvozem temných sil jako je ďábel, démon atd. Toto je vysvětlení pro nezralé duše, které ještě nejsou schopny přijmout Boha jako vše, jako celek i s jeho pro ego "negativními vlastnostmi". Veškeré utrpení světa je jen způsob nejvyšší síly, jak nás očisťuje, je to způsob jak zničit ego. Čím větší ego je nebo čím větší duchovní pokrok má být dosažen, tomu odpovídá prožité utrpení. Vždy trpí jen ego, naše pravá podstata nezná utrpení. Tím se jen potvrzuje biblický výrok "utrpení je cesta k Bohu" nebo slova mudrců, že duchovní cesta je spojena s utrpením. Bůh je stvořitelem a udržovatelem všech a všeho, ale sám jimi není ovlivněn ani omezen. Svět existuje v Bohu (pak je jasné, že vše je Bůh a nic mimo něj neexistuje), ale Bůh není spoután světem. Stvořitel přesahuje své stvoření. Vidět Boha ve všech aspektech existence je nejvyšší cíl.

13. Tento proměnlivý svět oklamán vnějšími tvary mých věcí nezná Mne. Jsem nevyčerpatelný a stojím nade vším.

Lidstvo je zaslepeno materiálním světem. Vidí pouze vnější tvary, proměny a pomíjivé věci. Kvůli tomuto povrchnímu pohledu lidé nepoznávají skutečnou podstatu bytí (Boha, Nejvyšší Vědomí). Zatímco hmotný svět se neustále mění, božský princip zůstává stálý, nevyčerpatelný a transcendentní (stojí nade vším).

14. Neboť věř, Ardžuno, že Moje přívlastky vtělující se do všech tvarů života, jsou Mým božským převlekem a lze je těžko odhalit. Jen ti, kteří Mne trvale hledají, prohlédnou skrze clonu vnější skutečnosti a za ní Mne naleznou.

Hmotný svět a vnější tvary fungují jako převlek, který maskuje pravou duchovní realitu. Odhalení pravdy vyžaduje vytrvalé hledání a pohled za hranice smyslového vnímání.

15. Avšak nepřijdou ke Mně lidé zlí, nevědomí a nízcí, kteří oklamáni zevnějškem věcí neumějí rozlišovat a ubírají se cestou krutosti a násilí.

Lidé popsaní v textu jsou oklamáni vnějším, materiálním světem. Nedokážou vidět hlubší duchovní podstatu reality. Absence duchovního poznání (nevedomost) jim znemožňuje rozeznat trvalé hodnoty od pomíjivých. Kvůli tomuto zatemnění myslí si tyto lidé obracejí k negativním projevům egoismu, jako je krutost a násilí. Čím silnější je ego, tedy stotožnění s fyzickým tělem, tím více se projevuje strach, což je jeho dominantní znak. Strach je příčinou krutosti, násilí, nenávisti apod.

16. Je čtvero druhů dobrých lidí, kteří po Mně dychtí, Ardžuno: ti, kteří jsou sklíčení žalem, kteří hledají vědění, kteří touží po zdaru, a ti, kteří hledají Absolutní pravdu.

Skříčení žalem: Lidé v krizi, kteří hledají úlevu od utrpení a bolesti.

Hledající vědění: Zvědaví lidé, kteří chtějí pochopit smysl života a fungování světa.

Toužící po zdaru: Lidé, kteří hledají hmotný úspěch, bezpečí nebo bohatství.

Hledající Absolutní pravdu: Moudří lidé, kteří touží po čistém poznání a splynutí s Bohem bez postranních úmyslů.

17. Nade všechny tyto lidi vyniká člověk moudrý, obdařený dokonalým poznáním, zanícený pro jediný cíl. Nade vše drahý jsem moudrým lidem a moudří lidé jsou drazí i Mně.

18. Ušlechtilí jsou skutečně všichni, ale na moudrého člověka hledím jako na Sebe Sama, neboť si za svůj nejvyšší cíl zvolil neodvolatelně jen a jen Mě.

Moudrý člověk, který touží nade vše po čistém poznání a splynutí s Bohem bez postranních úmyslů, je nejzralejší hledající a má nejvyšší šanci dosáhnout duchovního cíle.

19. Po mnoha zrodech splývá moudrý člověk nakonec se Mnou, neboť ví, že Já jsem příčinou všech příčin. Zřídka se však lidská duše pozvedne k takové vznešenosti.

20. Ti, kdo zapomínají na svou pravou přirozenost a jsou svedeni na scestí svými tužbami, vykonávají různé obřady a klanějí se rozličným bohům.

Touha po úspěchu, majetku nebo moci vede lidi k uctívání polobohů, kteří jim tyto pozemské statky mohou rychle splnit. Člověk v tomto stavu zapomíná na svou nesmrtelnou duši (átman) i na nejvyšší univerzální vědomí.

21. Kdo se klaní jakémukoli tvaru Boha s pravou vírou, toho Já v jeho víře podporuji.

22. A drží-li se věrně své víry, najde v ní naplnění, které ve skutečnosti uděluji Já sám.

Bůh přijímá jakoukoli formu uctívání, pokud je upřímná. Text schvaluje rozmanitost náboženských cest a podob Boha. Ať už člověk uctívá jakékoli božstvo, plody této oddanosti pocházejí od jednoho nejvyššího zdroje.

23. Leč plody sklizené lidmi omezeného poznání jsou pomíjivé. Vyznavači bohů jdou k bohům, ti, kdož zbožňují Mne, přijdou ke Mně.

Zde je vysvětlena různost svědectví lidí, kteří si nějakým způsobem vzpomněli na posmrtné zkušenosti nebo prožitky blízké smrti. Člověk po smrti těla dosáhne té sféry bytí, na kterou během života upínal svou mysl. Uctívání materiálních aspektů světa vede k rychlému návratu zpět do koloběhu znovuzrození. Budhista prochází zkušenostmi odpovídající svojí víře, stejně jako křesťan, hinduista nebo islámista (zde je řeč o institucionálním uctívání, nikoli o mystickém, které vede do stejného cíle pro všechny). Ten kdo uctívá temné síly, jeho posmrtná cesta povede stejným směrem. Oddanost absolutní pravdě přináší trvalé osvobození (mókša).

24. Lidé mdlého ducha, kteří nejsou schopni pochopit Mou neměnnou a nadsmyslnou podstatu, ztotožňují hru Mých nespočetných proměn se Mnou.

Lidé s omezeným věděním („mdlého ducha“) vidí Skutečnost, Pravdu pouze v jeho pomíjivých, hmotných formách. Skutečnost, podstata božství je jim skryta, ona je neměnná, věčná a přesahuje

lidské smysly i materiální svět. Svět forem a neustálých změn je popsán jako božská hra (lílá). Považovat tuto hru (materiální svět) za Skutečnost je duchovní zaslepenost.

25. Zahalen kouzlem klamu nejsem viditelný všem, tak zůstávám před ošáleným světem utajený, Já, jenž jsem nepočatý, nezrozený a nepomíjivý.

Bůh se zahaluje do svého božského závoje iluze. Ta běžným lidem brání vidět skutečnost takovou, jaká je. Na rozdíl od lidských bytostí nemá Nejvyšší síla počátek ani konec. Nepodléhá koloběhu znovuzrození. Vědomí zůstává nedotčeno časem a zkázou materiálního světa. Lidská mysl je často zaslepena materiálními touhami a dualitou světa (radost/smutek, zisk/ztráta), kvůli čemuž přehlíží duchovní podstatu bytí.

26. Znám, Ardžuno, vše, co bylo, vše, co je, a vše, co ještě bude, ale nikdo nezná Mne.

Nejvyšší síla je vševědoucí, ale jediné ona je vědomá, ona je vědomím. Nikdo jí nemůže poznat, jen ona sama si je sebe vědomá. Tuto sílu nemůžeme poznat, vidět, pozorovat, jen se můžeme jako tato nejvyšší síla uvědomit. Uvědomit si, že tato síla jsme my, pokud se přestaneme považovat za tělo a mysl.

27. Klamem radosti a bolesti, dobra a zla, klamem pramenícím z touhy a nenávisti, jsou všechny bytosti vrhány do hnacího kola zrození a smrti.

Text popisuje, jak lidská mysl podléhá iluzi (máji) skrze protiklady jako radost/bolest nebo dobro/zlo. Tento klam pramení z připoutanosti (touhy) a odporu (nenávisti) jejichž důvodem je stotožnění s fyzickým tělem. Dokud člověk vidí svět skrze tyto protiklady, zůstává uvězněn v samsáře – nekonečném kole zrození, umírání a znovuzrození. Osvobození dosáhneme tehdy, když tyto protiklady překonáme a dosáhneme stavu vnitřní rovnováhy a nadhledu.

28. Proto lidé ctnostných činů, kteří se odpoutali od hříchů a od oněch protikladných iluzí, uctívají Mne s neochvějnou vírou.

Duchovní čistoty a neochvějné víry dosahují ti, kteří očistili svou karmu správným jednáním. Lidská duše je zaslepena dualitou světa. Osvobození lidé tyto protiklady překonávají. Jakmile člověk prohlédne iluzi materiálního světa, obrací svou mysl a uctívání k Nejvyšší pravdě s naprostou jistotou.

29. Ti, kteří by chtěli uniknout zkáze a smrti, naleznou ve Mně své útočiště, neboť Jsem sama Skutečnost, Jsem samo Vysvobození!

Hledání ochrany před pomíjivostí hmotného světa v tom, co je věčné, to je hledání Útočiště v Nejvyšším. On je označován jako Skutečnost, protože jedině On je neměnný, stálý, všudypřítomný a věčný, vše ostatní je pomíjivé, nestálé a omezené. Jedině Vědomí, čisté Bytí je skutečné, vše ostatní je jen iluze vytvořená myslí. Stálé prožívání této Pravdy je vysvobození.

30. A ti, kteří Mne poznávají jako nejvyššího Pána nebe, Země, jako plamen v obětním ohni, jako vševládající podstatu všech jevů, vstupují do Mne v hodině smrti."

Pán nebe a Země znamená, že božská podstata neprodlévá kdesi mimo náš svět, ale prostupuje veškerou hmotu (Zemi) i jemnohmotné či duchovní sféry (nebe). Plamen v obětním ohni znamená v indické tradici že oběť je symbolem posvátného konání. Tento obraz říká, že každá naše činnost,

myšlenka a oběť, kterou v životě přinášíme, směřuje do jednoho a téhož božského zdroje. Znamená to prozření skrze závoj iluze (mája). Člověk už nevidí svět jako chaos oddělených věcí, ale jako jednotný proud vědomí. V hinduismu a zejména v tradici bhakti-jógy je považována poslední myšlenka před smrtí jako určující pro další poutí duše. Pokud je mysl člověka v těchto posledních chvílích upřena na Absolutno (Boha), koloběh znovuzrození se uzavírá a duše dosahuje konečného splnutí s Bohem to je význam výroku "vstupují do Mne v hodině smrti"

Osmý zpěv - CESTA SOUSTŘEDĚNÍ

1. Ardžuna se opět tázal Kršny: "Co je brahma, co je duše člověka a jaký osud je ztajen v činech, ó Nejvyšší Pane? Co je prazákladem přírody a co je nebe?"

2. Kdo jsi Ty, jenž jsi přítomen v obětním ohni a jak Tě v hodině smrti pozná ten, kdo přemohl sebe sama?"

3. A Kršna takto odpověděl Ardžunovi: "Brahma je svrchované, nepomíjivé bytí a podstata duše člověka je jeho věčnou přirozeností. Činy plodí osud a jsou počátkem všech věcí."

Brahma je vědomí, duše člověka je zkráceně často označována jako mysl nebo ego, nebo také soubor duševních vlastností kam patří ego, mysl, intelekt, paměť atd. a jeho věčnou přirozeností je Átman. Rozdíl mezi Brahman a Átman je stejný jako v křesťanství Otec a Syn, nebo jako slunce a jeho paprsek. Z jiného pohledu jsou to dvě úrovně poznání, Átman - člověk nalezne zdroj všeho uvnitř sebe, ale ještě se může zdát, že vnější svět je od tohoto vnitřního klidu oddělený, jakoby ještě nebyl schopen vnímat Zdroj i s jeho projevy jako celek. Brahman – je absolutní realizace, poznání. Zde je

již uvědoměno, že to stejné vědomí, které našel v sobě je zároveň podstatou celého vesmíru a všeho projeveného. Vše je Zdroj, Zdroj je Vše.

Každý čin je vychýlení rovnováhy a v budoucnu bude rovnováha znovu nastolena, proto karma nebo osud je tvořen právě z těchto uschovaných nerovnováh v podvědomí, a z nich je poskládán životní příběh k prožití. Dá se říct, že činy obtěžkány touhou (zištné) jsou hnacím motorem pro další zrody. Nezištné činy netvoří karmu.

4. Hmotná příroda je pomíjivá, Ó nejlepší z vtělených duší, neboť se rodí jen k smrti. Jsem ona věčně přítomná moc v obětině a naplňuji svou nehynoucí podstatou každý život.

Příroda (prakti) podléhá neustálému cyklu vzniku, zániku a znovuzrození. Vše hmotné je dočasné a rodí se proto aby zemřelo. Božská podstata (Krišna, Nejvyšší vědomí) prostupuje veškeré stvoření a zůstává neměnná. Duchovní princip je přítomen v každém nesobeckém činu a oběti. Nezištnost je cesta k dosažení nejvyššího cíle.

5. Ten, kdo se v hodině smrti soustředí jen na Mne, odvrhne tělo a ubírá se ke Mně. O tom není pochyby.

Tento verš popisuje tři různé, ale navzájem propojené roviny výkladu v závislosti na pokročilosti žáka.

1. Rovina reinkarnace (Myšlenky v hodině smrti)

Poslední myšlenka není náhodná. Je to destilát, sumář celého našeho života a našich nejsilnějších tužeb.

Pokud člověk v hodině smrti dokáže zcela utišit mysl, nemá žádné světské touhy a jeho pozornost je stoprocentně upřena na Boží podstatu (Brahman, Vědomí), přerušuje se kruh reinkarnace. Už zde není žádná „přitažlivost“ nebo nedořešená touha, která by ho táhla zpět do nového fyzického těla.

2. Rovina finálního osvobození

Tento verš mluví také o finálním zbavení se těla pro ty, kteří dosáhli osvícení už zaživa. V hinduismu rozlišujeme dva stavy osvobození:

Džívanmukti (Osvobozený zaživa): Člověk realizoval Átman/Brahman, jeho ego zemřelo, ale jeho tělo dál žije kvůli setrvačnosti minulé karmy (jako když vypnete větrák, ale on se ještě chvíli točí).

Videhamukti (Osvobození bez těla): To je právě moment, který popisuje citovaný verš. V hodině smrti se uvolní i tato poslední setrvačnost těla. Osvícený člověk se už nevrací. Splývá s Brahmanem definitivně, stejně jako se kapka vody vrací do oceánu.

3. Rovina mystická (Smrt ega tady a teď)

Z hlediska hluboké mystiky a praxe (např. v pojetí Ramany Maharšiho) se „hodina smrti“ nemusí chápat jen jako biologický konec těla.

Smrt ega: Egem je myšlena identifikace s fyzickou schránkou a myslí („Já jsem toto tělo“).

Když člověk „odvrhne“ tuto identifikaci a obrátí nepřetržitou pozornost výhradně na Zdroj (na Mě), ego umírá. V tom okamžiku dochází k osvícení. Pro takového člověka už biologická smrt, která přijde o desítky let později, nic nemění – on už umřel pro svět a narodil se pro Pravdu dávno předtím.

6. Neboť na čem mysl ulpěla v hodině smrti, k tomu zamíří duch v okamžiku svého uvolnění, Ardžuno.

Stav mysli v okamžiku smrti určuje budoucí zrození a směřování duše. Myšlenky v hodině smrti nejsou náhodné. Odráží to, čím se člověk zabýval po celý svůj život. Text zdůrazňuje nutnost neustálého duchovního cvičení, aby byla mysl fixována na nejvyšší hodnoty v **každém okamžiku**. Není dobré se spoléhat právě na tuto chvíli, ale stále usilovně pracovat, "neznáme dne ani hodiny".

7. Budu-li na všech místech a v každé době cílem tvé mysli a věnuješ-li Mi všechny své myšlenky, nemůžeš, Ardžuno, nepřijít ke Mně.

Toto je jen potvrzení, že stálé a usilovné zklidňování mysli a směřování pozornosti na naše pravé Já je spolehlivá cesta Domů.

8. S myslí ode všeho odpoutanou, s povahou přivklou rozjímání a se srdcem soustředěným na Nejvyšší bytost, dospěješ jistojistě k Bohu.

Odpoutaná mysl je osvobození se od materiálních tužeb. Rozjímání znamená pravidelná a stálá meditace a hluboké vnitřní soustředění. Soustředěné srdce je plná oddanost a láska k Nejvyšší bytosti.

9. Jako vševědoucího, nejstaršího, jako Pána nade vším, přece však nepatrnějšího nežli nejnepatrnější částička, jako udržovatele všech věcí, nezpodobitelného obrazem, nezachytitelného představou a zářícího jako Slunce leskem své záře -

10. ať takto chápe Mou bytost duše Mně oddaná a dospěje za hranice smrti v říši Mé nadzemské nádhery!

Nejvyšší bytost má být chápána jako vše obsahující - vše existuje v něm. Nejstarší - protože vše z něj pochází, je podstatou a příčinou všeho, je nejvyšší bytostí a silou. Přesto ukazuje, že absolutní vesmírná moc není omezena fyzickou velikostí. Bůh prostupuje celou realitu až do té nejmenší subatomární úrovně. Je obrovský, a přesto se „vejde“ do nejmenší částičky. On je tvůrcem, udržovatelem i ničitelem všeho. On nemá žádný tvar, není omezen ani tvarem ani jménem, je nepojmutelný smysly ani představivostí, On vše přesahuje. Slunce je vnímáno jako „oko vesmíru“. Bez něj nastává totální temnota a smrt. V duchovním smyslu je Nejvyšší bytost takovým Sluncem pro celou existenci. Bez její přítomnosti by neexistoval život, hmota ani inteligence. Tato záře, o které Kršna hovoří však není fyzické světlo, je to vnitřní světlo, světlo poznání, světlo vědomí, zdroj všeho světla. Toto je způsob jakým má být a je vnímána nejvyšší síla, těmi, kteří dosáhli vrcholu poznání.

11. Ted' ti krátce vyjevím to, co znalci svatých písem líčí jako nepomíjející jsoucn, do něhož vstupují lidé moudří, ukáznění, osvobození od vši připoutanosti - cíl, pro který vedou život odříkavý.

12. Když jogín uzavře všechny brány smyslů, soustředí se na bod mezi obočím, upne svou mysl k podstatě všeho bytí ve svém srdci,

13. opouští své tělo a spěje k nejvyššímu cíli.

14. Neboť ten, jenž na mne neustále myslí, vyslovuje posvátnou slabiku Óm a nikdy se ode Mne neodvrací, snadno Mne dosáhne.

15. A když dospěl k Mé svrchované dokonalosti, nevrátí se již nikdy do tohoto pomíjivého světa radosti a bolesti, dobra a zla, života i smrti.

„Uzavření bran smyslů“ znamená odvrácení pozornosti od vnějšího světa a myšlenek do nitra. Fixace mysli na srdce a bod mezi obočím je jedna z technik, které pomáhají utišit mysl. Další metodou je soustředění se na posvátný zvuk, reprezentující absolutní božství a vibraci stvoření. Kdo dosáhne nejvyššího cíle, vystoupí z koloběhu znovuzrození a nevrací se do světa duality.

16. Ve všech světech, Ardžuno, ve světech nejvyšších i nejnižších, vládne zákon života a smrti. Nad nimi sídlím Já a kdo ke Mně dospěje, je zbaven dalších zrození. Neboť kdo Mne jednou našel, nerodí se, ani neumírá více.

Všechny stvořené světy podléhají neustálému zrození, zániku a reinkarnaci. Dokonce i obyvatelé nejvyšších nebeských sfér (včetně stvořitele Brahmy) musí čelit smrti. Jedinou cestou z tohoto koloběhu je dosažení nejvyššího Božství. Duše, která splyne s Božským vědomím, získává věčnou svobodu a již se nevrací do hmotného světa utrpení.

17. Ti, kdo vědí, že Brahmův den trvá tisíc věků a že po tisíci věků končí jeho noc, vědí, co je den a noc.

18. Na úsvitu Brahmova dne rodí se svět z neviditelna a s příchodem Brahmovy noci se zase rozplývá.

19. Zástupy bytostí, jež znovu a znovu vznikají, se s příchodem noci bez vlastní vůle rozplynou a s příchodem dne povstávají.

Jeden den stvořitele Brahmy (nazývaný kalpa) trvá tisíc věků (mahájug), což v lidských letech představuje 4,32 miliardy let. Stejně dlouho trvá i jeho noc. Na začátku Brahmova dne se celý vesmír a všechny hmotné formy projevují z neprojeveného stavu. Na konci dne, s příchodem noci, se celý vesmír opět rozplývá zpět do neprojeveného zdroje. Živé bytosti jsou unášeny tímto koloběhem reinkarnace a kosmických cyklů bez vlastní vůle, dokud nedosáhnou duchovního osvobození.

20. Avšak za těmito vesmírnými světy světla a temnoty dlí nezměrné bytí, jež nevzniká ani nezaniká, jehož se nedotkne zkáza a kam ani nedospějí ohlasy nových zrodů.

21. TO, nepopsatelné, jež nemá jméno, je nejvyšším cílem, a to je Můj neměnný stav. Kdo k němu dospěl, nikdy se nevrací.

22. Usilovným soustředěním a oddaností, Ardžuno, je možno nalézt Toho, jenž je mízou života, svrchovaným mlčením a jenž obsahuje vše.

Nad naším hmotným světem, který podléhá neustálému vzniku a zániku (střídání světla a temnoty, života a smrti), existuje věčná, duchovní sféra. Tato realita je imunní vůči jakékoliv zkáze. Tato absolutní realita je označována jako „TO“, protože přesahuje lidská slova a jména. Je to stav absolutního vědomí. Duše, která tohoto stavu dosáhne, se již nemusí reinkarnovat (navracet) do koloběhu utrpení a znovuzrození. Krišna dává Ardžunovi jasný návod, jak tohoto cíle dosáhnout. Klíčem je bhakti joga (oddanost, láska k Bohu) a soustředěná meditace na naši podstatu džňána joga (moudrost, poznání). Absolutno není vzdálené, ale je „mízou života“ – proniká celým stvořením a vším, co existuje.

23. Ted', býku mezi muži, ti povím o brázdě času, kterou se jogín nenávratně bude ubírat. Povím ti o věčném kruhu, kterým lidé nevyhnutelně procházejí.

Toto je výklad o dvou posmrtných cestách, kterými duše procházejí v rámci cyklu samsáry. Zatímco jogín směřuje k osvobození a splnutí s nejvyšším vědomím bez návratu, ostatní lidé připoutaní k činům podléhají neustálému znovuzrození.

24. Jestliže v čase světla, dne, světlé poloviny měsíce a v šesti měsících sluneční pouti na sever odcházejí lidé znalí brahma, dospějí k brahma.

Čas světla a dne symbolizuje bdělost, jasnost a duchovní poznání. Světlá polovina měsíce je období, kdy měsíc přibývá, spojené s růstem a pozitivní energií. Šest měsíců pouti na sever je období severního slunovratu, kdy slunce stoupá na severní polokouli. V hinduismu je to považováno za vysoce příznivý čas pro odchod z tohoto světa. Znalí brahma jsou lidé, kteří realizovali nejvyšší duchovní pravdu a překonali ego. Dospějí k brahma znamená, že dosáhnou konečného osvobození a již se nevracejí do hmotného světa.

25. Ti, kdo opouštějí tento svět v čase kouře, noci, tmavé poloviny měsíce nebo v době šesti měsíců, kdy slunce putuje na jih, dospívají k měsíčnímu světlu a vracejí se opět k pozemskému životu.

Duše odcházející za nepříznivých podmínek (tma, noc, ubývajícím měsícem, jižní dráha slunce) dosáhne pouze měsíčního světla. Zde spotřebuje svou dobrou karmu a musí se znovu narodit na Zemi. Vesmírné cykly a časové údaje (kouř, noc, jih) symbolizují úroveň vědomí v okamžiku smrti. Pokud je mysl člověka zahalena nevědomostí, hmotnými touhami a temnotou (symbolizovanou kouřem a nocí), je přitahována zpět do hmotného světa k dalšímu zrození.

26. Věčná je tato dvojice lidských stezek. Stezka světla vede k vysvobození, stezka tmy k návratu.

27. Hledající, jenž zná obě stezky, nikdy nezbloudí. Proto, Ardžuno, vyvol si jednu z nich!

28. Ten, který toto všechno ví, povznese se nad plody zásluh, přisouzené za studium véd, za oběti, pokání i dary, a dosáhne prvotního, nejvyššího stavu."

Člověk, který pochopí podstatu těchto dvou cest, nepodlehne iluzi světa a nezabloudí v materialismu. Skutečné duchovní poznání má vyšší hodnotu než pouhé vnější náboženské úkony. Překonává zásluhy za studium písem (véd), přinášení obětí, odříkání i dary. Cílem hledajícího je dosažení prvotního, nejvyššího stavu vědomí a splnutí s absolutnem (Brahman).

Devátý zpěv - CESTA KRÁLOVSKÉHO UČENÍ

1. Kršna opět promluvil: "Tobě, jenž kladeš zkoumavé otázky, odhalím teď nejhlubší poznání získané rozjímáním, a porozumíš-li mu, vysvobodíš svou duši ze strastí hmotného bytí."

Kršna oceňuje Ardžunovu upřímnou touhu po poznání a absenci pochybností. Hodlá mu odhalit nejvyšší tajemství, které spočívá v uvědomění si svojí pravé Božské podstaty. Ten kdo je připravený pochopit, kdo pochopí a upřímně usiluje dosáhne osvobození z dalších inkarnací.

2. Toto vědění je králem všech věd. Je to královské tajemství a nejvyšší očista. Je lehké je pochopit, odpovídá řádu, není těžké je zachovávat a přináší hodnoty nehynoucí.

Král všech věd představuje esenci veškerého vědění a vrchol vzdělání, protože dává pochopit rozdíl mezi tělem a věčnou duší. U královského tajemství se nejedná o utajování, ale o hlubokou pravdu, která se odhaluje pouze skrze upřímné srdce a vnitřní zkušenost. Nejvyšší očista je poznání které

zbavuje člověka karmických reakcí a nánosů iluze hmotného světa. Na rozdíl od složitých asketických rituálů je cesta láskyplné oddanosti přirozená a radostná. Výsledky hmotného snažení časem zaniknou, ale duchovní pokrok je věčný a nepomíjivý.

3. Toto vědění je nepřístupné těm, kdož jsou bez víry. Ti ke Mně nepřijdou a budou neustále přešlapovat v kruhu času, zrodu a skonu.

Ten kdo nemá víru v Boha v jakékoli formě, nemůže Ho dosáhnout, najít ve svém nitru. Čím větší je víra, tím silnější je uvědomění a tím blíže jsme k cíli. "Přešlapávat v kruhu času, zrodu a skonu" označuje samsáru – neustálý koloběh umírání a opětovného rození. Ti, kdo duchovní cestu odmítají, zůstávají uvěznění v materiálním světě plném utrpení.

4. Já, nezjevená prasíla, jsem náplní každé proměnlivé podoby tohoto světa. Všechny bytosti žijí ve Mně, ale já v nich nepřebývám.

Nezjevená prasíla označuje neprojevenou, neviditelnou podstatu reality (Brahman). Každá věc a bytost na světě je utvořena z této jedné energie. Celý vesmír existuje v rámci božského vědomí. Vesmír je na něm plně závislý. "Já v nich nepřebývám" znamená, že Absolutno není omezeno materiálními formami. Zánik světa nebo jednotlivých těl se Boha nijak nedotkne.

5. Věž, že jsem obsažen ve všech tvarech, ale žádný tvar neobsahuje Mne!

Každá věc, forma a bytost je projevem jednoho univerzálního základu. Žádný tvar neobsahuje Mne znamená, že nekonečno nelze uzavřít do konečného prostoru nebo formy. Prostor je uvnitř každé nádoby, ale žádná nádoba nedokáže pojmout celý prostor světa.

6. Jako mocný vítr vane od oblohy k obloze a nikdy nepřekročí obzory prostoru, tak i všechny bytosti se rodí a žijí ve Mně.

Vesmírný prostor (akáša) v sobě drží vše, ale sám zůstává nedotčený a nehybný. Všechny bytosti se rodí, žijí a zanikají uvnitř jednoho univerzálního zdroje, aniž by tento zdroj jakkoli omezily nebo změnily. Tento přírůstek slouží k pochopení toho, jak může být božská přítomnost (nebo vesmírné vědomí) zároveň základem všeho existujícího, a přitom zůstat svobodná a neovlivněná pomíjivými ději ve světě.

7. Všichni tvorové vycházejí ze Mne a do Mne se zase vrací. Tak vznikají a zanikají Moje dny a noci v cyklech života.

Vesmír nevznikl pouze jednou, ale rodí se a zaniká v nekonečných cyklech. Den stvořitele (Brahmy) představuje období manifestace a života. Noc představuje období klidu a rozpuštění vesmíru. Všechny živé bytosti pocházejí z jednoho božského zdroje a po zániku formy se do něj opět vrací.

8. Je přirozeností Mé tvůrčí síly, abych se projevoval a tvořil v tomto světě bezpočet životů jež neustále vyorávají brázdy času.

Projevovat se a tvořit není volba, ale základní podstata (přirozenost) tvořivé síly. Výraz „bezpočet životů“ symbolizuje neomezené množství forem, které na sebe tato síla bere. Metafora „vyorávání brázd času“ vyjadřuje, že každý život a každý tvořivý čin mění podobu světa a zanechává v historii nesmazatelnou stopu.

9. Tyto činy Mě nepoutají, neulpívám na nich, a jsem vždy odpoutaným pozorovatelem.

Činy samy o sobě člověka nesvazují, pokud v nich chybí egoistická touha po odměně. Stav bytí, kdy člověk neztotožňuje své pravé já (Atman) s fyzickými skutky. Neulpívání osvobozuje mysl od karmy a koloběhu znovuzrození.

10. Kvůli Mně plodí příroda tvory živé i neživé a kvůli Mně obíhají oběžnice ve svých drahách.

Vědomí, Bůh je esencí všeho, jeho pouhá přítomnost a věčný řád dávají celému vesmíru impuls k životu a pohybu. (nejen zde je možné vidět velkou podobnost s díly některých mystiků jako např. J.A.Komenského ¹⁾)

11. Prodlévám i v lidském tvoru, ale pošetilci Mě v sobě nevidí. Neuvědomují si Moji přítomnost.

Nejvyšší síla (Bůh, Atman, Vědomí) je přítomen v každé bytosti. Lidé, kteří se nechají zaslepit vnějším světem a materiálními věcmi, tuto vnitřní podstatu nedokážou vnímat. Pýcha a iluze oddělenosti brání člověku rozpoznat, že to nejcennější nosí uvnitř sebe.

12. Jsou svedeni na scestí marnými nadějemi, marnými činy, marným věděním a marným myšlením.

Marné naděje: Touha po trvalém štěstí v netrvajícím světě. Marné činy: Jednání motivované pouze egoismem a ziskem. Marné vědění: Hromadění informací bez duchovního pochopení. Marné myšlenky: Myšlení ovládané iluzí a materialismem.

13. Avšak velké duše, Ardžuno, jež mají božskou přirozenost, vědí, že jsem počátkem všech věcí a že jsem neměnný. Proto Mne uctívají celou svou myslí.

Krišna v tomto verši vysvětluje, že ti, kdo dosáhli duchovní zralosti, rozpoznávají jeho věčnou a neměnnou podstatu. Chápou ho jako zdroj všeho bytí a bezpřerušeni pobývají v nejvyšším stavu.

14. Oslavují Mne zpěvy, vzdávají Mi hold pozdravy a usilovnou a neochvějnou prací Mi zasvěcují každý svůj okamžik.

Oddaní oslavují Pána bez přerušení, každý moment svého života. Každodenní práce a úsilí se stává duchovní aktivitou. Sliby a duchovní praxe jsou plněny s neochvějnou věrností. Cesta láskyplné oddanosti a práce se nemění ve světské pouto, ale v osvobození. Tento přístup ukazuje, že duchovní život nemusí znamenat odchod do ústraní. Znamená to věnovat své každodenní povinnosti vyššímu smyslu.

15. Jiní na Můj oltář kladou jako oběť své vědění a vzývají Mě jako jediné světlo všech sluncí.

Oběť vědění je přístup, který představuje cestu poznání (Džňána jóga). Hledající neobětují hmotné věci, ale svůj intelekt, ego a nevědomost. Studium, meditací a rozlišováním reality od iluze směřují k absolutní pravdě. Jediné světlo všech sluncí je symbol, který vyjadřuje, že zdroj veškeré energie, života a vědomí ve vesmíru je pouze jeden. Všechna viditelná slunce a hvězdy jsou jen odleskem tohoto nejvyššího duchovního světla. Text ukazuje velkou toleranci východní spirituality. Uznává, že lidé mají různé povahy, a proto k nejvyššímu cíli vedou různé cesty – skrze lásku, službu, meditaci nebo právě skrze poznání.

16. Jsem silou, jsem naplněním, jsem obětinou i obětí, jsem uzdravením nemocných, jsem posvátným hymnem.

17. Jsem nejvyšším praotcem, jsem pramáteří, zplodivší z vlastního lůna tento svět. Jsem živitelem a jedinou metou všech živoucích bytostí. Jsem dárce svatosti, jsem posvátnou slabikou Óm, jsem písmem véd.

18. Jsem cestou i cílem, udržovatelem, pánem i svědkem, příbytkem, útočištěm i nejdražším přítelem. Jsem vznikem a zánikem, základem všeho, místem spočinutí a věčným semenem života.

19. Jsem dárce tepla i deště. Jsem nesmrtelnost i zosobněná smrt, jsem bytí a nebytí, Ardžuno.

Krišna se představuje jako projev veškeré reality. Spojuje v sobě protiklady jako vznik a zánik, nebo bytí a nebytí. Tento text stírá rozdíly mezi vším projeveným, odstraňuje mnohost, jako výtvar iluze a tím vyniká jednota všeho. Vše je Jedním.

20. Znalci véd, kteří Mi oběťují, očišťují se od hříchu a modlí se jen proto, aby dosáhli nebe, budou požívat nebeských slastí, které však jednou skončí.

21. Když tito bráhmané ve společnosti bohů užili radovánek, které jsou zdánlivě trvalé, vpravdě však kratičké, vracejí se do světa zrodu a smrti.

Lidé, kteří jdou po duchovní cestě s touhou po materiálním a nebeském štěstí, tohoto cíle skutečně dosáhnou. Nebeské slasti však nejsou trvalé. Jakmile člověk spotřebuje svou nastřádanou dobrou karmu (zásluhy), musí opustit svět bohů a duše se opět rodí do pozemského světa zrodu a smrti, dokud nedosáhne úplného osvobození. Čistá oddanost nehledá dočasné výhody, ale směřuje k trvalému duchovnímu osvobození a spojení s Nejvyšším.

22. Těm, kdož Mne vroucně milují, přináším vše, co jim schází, a zachovávám všechno, co již mají.

Verš ujišťuje lidskou duši, že pokud se plně a bezvýhradně soustředí na božství s čistou láskou, nemusí se strachovat o své materiální ani duchovní potřeby. Strach z nedostatku a ztráty (který běžně svazuje lidskou mysl) mizí v okamžiku, kdy člověk přenese svou důvěru z pomíjivých světských věcí na To, co je věčné.

23. I ti, kteří se z lásky koří jiným bohům, Mě tím také uctívají, ale stezka, po níž krácejí, není Mou stezkou.

24. Neboť jedině Já jsem božstvo a příjemce všech obětí a ti, kdož milují jiné bohy, vyčerpají své zásluhy a vrátí se do tohoto světa, aby se odtud znovu vydali na cestu.

Všechny upřímné modlitby a projevy lásky směřují k jednomu jedinému božskému zdroji. Bez ohledu na to, jaké jméno nebo formu mu lidé dávají. Text dále říká, že tito lidé uctívají Nejvyššího „nesprávným způsobem“. Sice dosáhnou výsledků, ale nepoznávají plnou pravdu. Uctívání polobohů nebo jiných entit přináší jen dočasné, světské plody. Nevede k přímému osvobození a věčnému duchovnímu domovu.

25. Kdo vzývá bohy, zrodí se mezi bohy podle zásluh svého díla. Kdo se koří otcům nebo uctívá duchy a různá vtělení, získá místo mezi nimi. Ale ten, kdo zbožňuje Mne, vejde do Mne.

26. Jako zbožný dar přijímám i list, květ, plod či vodu od každého, kdo Mi je s oddaností a láskou obětuje.

Člověk po smrti dosáhne toho, co v životě nejvíce uctíval. Uctívání Nejvyššího Boha vede k osvobození a splnutí s ním. Bůh nehledá drahé dary, ale čistou lásku a oddanost (bhakti). Jako oběť stačí i ty nejobyčejnější věci, pokud jsou darovány upřímně.

27. Ze všeho, co konáš, co jíš, dáváš nebo přinášíš jako oběť, ze všeho, co v odříkání si ukládáš, ze všeho učiň oběť pro Mne, Ardžuno!

Tento text je často milně chápán, zde se nehovoří o hmotných darech, podílech ze všeho konání, jídla atd. Nejvyšší oběť je nemyslet si, že konáme my, je konáno skrze tělo a mysl, my jsme pozorovatel činnosti. Když se dostaneme do této roviny, kdy si stále uvědomujeme sebe jako nekonatele, jen pozorovatele, pak přinášíme tu nejvyšší oběť. Pak se každý čin stává nezištným, tedy čistým.

28. Tak se vyprostíš z osudových okovů svých činů a unikneš z vězení dobra a zla. Tvé srdce se odřekne sama sebe a ty, takto osvobozen, přijdeš ke Mně.

Osudovými okovy je myšlena karma, kterou si vytváříme každým zištným činem, tímto vyproštěním je člověk nepřipoutaný k výsledkům činů, tím uniká z duality. Toto vede ke zničení ega, chybné identity, které se Srdce "zřekne" a tím je jedinec osvobozen a "stává" se Vším.

29. Mně nikdo není milý ani nemilý, ale ti, kdo mě oddaně uctívají, žijí ve Mně a Já žiji v nich.

Bůh nemá oblíbence ani nepřátele. Ke všem bytostem přistupuje stejně a nikým neopovrhne. Vztah s božstvím závisí na svobodné volbě člověka. Kdo se otevře lásce, ten ji také zakouší. Oddanost (bhakti) vytváří přímé, niterné pouto. Člověk pak nežije odděleně, ale spočívá v božském vědomí.

30. I největší hříšník, který Mne bude uctívat a vystříhá se dalšího zla ve své oddanosti ke Mně, obdrží milost za svou velkou víru.

Nikdo není zatracen. I člověk s tou nejhorší minulostí se může okamžitě obrátit na duchovní cestu. Upřímná oddanost (bhakti) má takovou sílu, že okamžitě mění charakter člověka a přináší vnitřní mír.

31. Brzy bude i on spravedlivý a vyslouží si věčný mír. Prohlašuji, Ardžuno, že nikdo z mých služebníků nebude zatracen!

Krišna ujišťuje, že každý, kdo se vydá na cestu oddanosti (bhakti), dosáhne duchovní dokonalosti. I člověk, který v minulosti chyboval, se díky upřímné službě a odevzdání rychle napraví a najde vnitřní klid. Upřímný služebník Boha nikdy nepadne do duchovní záhuby a je pod neustálou ochranou.

32. Neboť kdokoli se ke Mně uchýlí, třeba nebyl vznešeného rodu - ať jsou to ženy, vaišijové stejně jako šúdrové - přijde ke Mně, bude-li Mne hledat s myslí cele oddanou.

Duchovní osvobození není výsadou pouze vyvolených, bohatých nebo vysoce postavených lidí. Ženy, vaišijové (obchodníci/zemědělci) i šúdrové (dělníci) měli v tehdejší složité společenské hierarchii omezený přístup k védskému studiu. Krišna však říká, že v oddanosti jsou si všichni rovni. Jedinou skutečnou podmínkou pro dosažení nejvyššího cíle je čistá, zcela oddaná mysl (bhakti). Vnější společenský status nebo původ nerozhodují.

33. Tím spíše ctnostní bráhmané a vznešení králové. A proto, když už jsi přišel na tento nestálý, strastiplný svět, s láskou Mi služ!

Pozemský život je dočasný a plný strastí. Jedinou cestou z tohoto koloběhu je nalezení naší pravé podstaty jakýmkoli způsobem. Pokud mohou osvobození dosáhnout lidé z nižších vrstev, o to snáze to dokážou duchovně pokročilí lidé.

34. Učiň svou mysl Mým stánkem! Zasně se Mi, obětuj Mi, koř se Mi, zvol si Mne za svůj nejvyšší cíl, a tak i ty zajisté přijdeš ke Mně!"

Odevzdání mysli: Soustředění vědomí na nejvyšší duchovní princip. (Džňána joga)

Nesobecké jednání: Každý čin se stává obětí bez lpění na výsledcích. (Karmajóga)

Cesta lásky: Dosažení jednoty s božstvím skrze lásku a uctívání. (Bhakti joga)

Slib osvobození: Zaruka, že ten, kdo takto jedná, překoná koloběh znovuzrození.

Desátý zpěv - CESTA ZVĚSTOVÁNÍ

1. Kršna pokračoval: "Ó, mocný Ardžuno, vyslechni opět Má nejjasnější slova, neboť přeji blaho Tobě, který v nich nacházíš zalíbení!

2. Ani zástupy nebeské, ani velcí věštcí, neznají Můj původ a vlastnosti, neboť Já jsem samo lůno, z něhož se i oni zrodili.

Text vyjadřuje myšlenku, že Bůh/Absolutno (Brahman) existuje před vším ostatním. Ani ti nejmoudřejší tvorové (věštcí, mudrci) a polobozi nedokážou plně pochopit podstatu božství. Slovo „lůno“ (v jiných překladech „původ“ či „zdroj“) symbolizuje, že veškeré bytí, čas i prostor vyvěrají z tohoto jediného zdroje.

3. Avšak temnota se rozptýlila před oním smrtelníkem, jenž poznal, že jsem nezrozený, bez počátku a svrchovaný Pán všech světů. Onen člověk byl vysvobozen z hříchů.

Ona „temnota“ znamená nevědomost, která člověka poutá k materiálnímu světu. Jakmile smrtelník pozná pravou podstatu Nejvyššího – jako něčeho, co nepodléhá času, zrození ani zániku – iluze oddělenosti mizí a dochází k osvobození.

4. Rozličné jsou stavy a vlastnosti člověka - osvícení, moudrost, soucit, sebevláda a vymanění z klamu, k někomu přichází štěstí či neštěstí, přízeň či nepřízeň, strach i nebojácnost a přijde i smrt a zrození nového života.

5. Klid, vyrovnanost ducha, kajícnost a dobročinnost, věz, všechny tyto stavy a vlastnosti vycházejí jen ze Mne.

Všechny lidské vlastnosti, emoce, životní situace i protiklady pocházejí z jednoho božského zdroje. Pozitivní věci (moudrost, štěstí) i negativní věci (strach, neštěstí) jsou součástí jednoho vesmírného řádu. Všechny stavy mysli a osudové zvraty jsou projevem vesmírné energie, nikoliv náhodnými událostmi.

6. Sedm velkých mudrců a také čtyři Manuové - praotci lidstva - mají tutéž přirozenost jako Já, neboť se zrodili z Mé mysli a z nich pocházejí i všichni tvorové na zemi.

Sedm vesmírných mudrců, kteří byli stvořeni z mysli boha Brahmy. Jsou strážci duchovního vědění a dohlíží na evoluci lidstva. Manu je titul pro praotce lidstva a kosmické vládce jednotlivých věků. Čtyři původní Manuové (často ztotožňovaní se čtyřmi Kumáry) představují počátek lidské civilizace. Tito vesmírní činitelé nevznikli běžným fyzickým způsobem. Byli manifestováni přímo z božské mysli (intelektu), což zdůrazňuje jejich čistou a duchovní podstatu. Text ukazuje na to, že veškerá hierarchie vesmíru i všichni běžní tvorové mají svůj původ v jediném Božském zdroji.

7. Kdo zná slávu a velkolepost Mých sil a činů, stojí na pevných základech. O tom není pochyby.

Poznání duchovní podstaty a vesmírné síly Boha zbavuje člověka pochybností, strachu a materiálních pout. Kdo pochopí transcendentální povahu božských činů, získá stabilní duchovní ukotvení (bhakti neboli oddanost, odevzdanost). Podle textu vede toto hluboké porozumění k dosažení vyššího stavu uvědomění a k vnitřnímu míru.

8. Mnou všechny věci počínají a ke Mně se všechny věci vrací. Moudří lidé Mě oslavují a uctívají celým srdcem, neboť věří, že jsem zdrojem všech věcí a že všechny věci žijí ve Mně.

Božství je počátek, průběh i konec všeho existujícího, tak ho vnímají osvícení mudrci.

9. Myslí na Mne, vdechují Mne, vnímají Mne, neustále Mě hlásají a rozšiřují znalost o Mně mezi sebou. Tak nalézají vrcholný úkol i slast.

Osvícení lidé upírají svou mysl a smysly pouze k božskému zdroji. Duchovní poznání si nenechávají pro sebe, ale mluví o něm s ostatními. Šíření pravdy a uctívání jim nepřináší povinnost, ale hlubokou radost a životní naplnění.

10. Neboť já povyšuji ty, kteří Mne milují neochvějnou láskou, a uděluji jim moudrost, jíž Mne mohou dosáhnout.

Klíčem k božské přízni je čistá, nezištná a stálá láska. Skutečné duchovní poznání není výsledkem pouhého intelektuálního studia, ale je uděleno jako milost. Tato moudrost slouží jako most, který duši přivádí zpět k božskému zdroji. Je to hluboký vztah mezi láskou k Bohu a získáním vyššího poznání, kde jedno bez druhého nemůže plně existovat.

11. Ze soucitu s nimi přebývám v jejich srdcích a světlem Své moudrosti rozptyluji jejich temnotu a nevědomost."

Bůh nečeká, až člověk zvládne vše sám, ale aktivně mu pomáhá z lásky a soucitu. Nejvyšší síla přebývá přímo v nitru každé živé bytosti. Duchovní moudrost je přirovnávána ke světlu, které okamžitě a bez úsilí rozptyluje temnotu nevědomosti. Toto vnitřní osvětlení zbavuje člověka materiálního zmatku, strachu a duality světa. K dosažení nejvyššího poznání není nutné složité studium, informace nebo složité metody, postačí pokud má člověk v srdci upřímnou oddanost.

12. Ardžuna pravil: "Jsi Nejvyšší Brahma - Věčné Bytí, jsi Věčný Příbytek a Nejčistší Absolutní Pravda.

13. Tak pravili staří mudrci Dévala, Nárada, Asita a Vjása, a tak jsi pravil i Ty mně.

14. Víím, Kršno, že vše, co jsi řekl, je pravda. Vskutku, Pane, ani bozi, ani démoni nedokáží pochopit Tvou Osobnost.

15. Jen Ty sám znáš svoji podstatu, ó jasný Mistře, zdroji všech skutečností, Bože bohů, svrchovaná bytosti. Znáš svým já své pravé Já.

Kršna reprezentuje nejen učitele, ale samotné věčné Bytí a absolutní základ reality. Ardžuna odkazuje na autoritu slavných mudrců (Nárada, Vjása), aby podpořil své poznání. Lidská mysl, ale ani božské či demonské bytosti, nedokáží plně pochopit celou šíři božské osobnosti. Pouze Bůh sám (Nejvyšší Vědomí) dokáže plně znát a pochopit svou vlastní nekonečnou podstatu.

16. Vyjev mi tedy všechny své vlastnosti a projevy, jimiž jsi naplnil tento vesmír.

17. Pouč mě, Mistře, abych mohl rozjímat a nabýt vědění o Tobě! Podle jakých znaků a projevů Tě mohu poznat, Vznešený?

Ardžuna zde žádá nejen o teoretickou filozofii, ptá se na konkrétní znaky, aby mohl Boha vnímat v každodenní realitě skrze hmotný svět.

18. Promluv opět podobně o Svých vtěleních a o Svých božských silách. Nemohu se nasytit lahodnosti Tvých slov, Kršno!"

Duchovní poznání má podle védské tradice povahu lahodnosti. Poslech o absolutní pravdě přináší mysli klid a odstraňuje materiální únavu. Ardžuna prosí Kršnu, aby mu podrobně popsal své božské síly a vlastnosti, kterými prostupuje všechny světy a udržuje je.

19. A Kršna pravil: "Ano, povím ti o Mých božských projevech, ale jen o těch nejpodstatnějších, neboť jsou bez konce.

Kršna jasně říká, že Jeho projevy a sláva nemají konce. Kompletní výčet je proto nemožný. Protože je božská energie neomezená, slibuje Ardžunu seznámit pouze s těmi hlavními, nejvýznamnějšími aspekty. Kršna ochotně odpovídá na upřímnou prosbu svého žáka a oddaného, aby mu usnadnil proces soustředění mysli.

20. Jsem věčné Já, dlouhovlasý Ardžuno, a sídlím v srdci všech tvorů. Jsem zrození, žití a úmrtí všech věcí a bytostí.

Božství (Já, Átman) sídlí v srdci každé živé bytosti. Všechno stvoření je hluboce propojeno skrze toto vnitřní vědomí. Krišna sám sebe definuje jako počátek (zrození), prostředek (žítí) a konec (úmrtí) všeho existujícího.

21. Mezi dvanácti slunečními bohy jsem Višnu, jsem slunce mezi nebeskými tělesy, mezi bohy vzduchu jsem nejvyšší z nich - jsem Mariči. Mezi hvězdami zářím jako měsíc.

22. Mezi védami jsem Sámavédou, mezi bohy jsem králem nebe Indrou, nad lidskými smysly jsem rozumem a jsem zářícím vědomím všech živoucích tvorů.

23. Mezi mocnými Rudry jsem Šivou - bohem smrti a nesmrtelnosti, mezi smyslnými Jakši a zlými Rákšásy jsem Kuvérou, vládcem bohatství, mezi Vasuy jsem Agni - bůh ohně a mezi horskými štíty jsem sídlem bohů - Méru.

24. Věž, Ardžuno, že mezi kněžími jsem velekněz Brhaspati, mezi vojevůdci jsem bůh války Skanda a mezi vodstvem jsem oceán.

25. Mezi mudrci jsem nejmoudřejší Bhrgu, mezi slovy jsem nepomíjející vibrací ÓM. Mezi oběťmi jsem džapa - opakování svatých jmen a mezi nehybnými tvory jsem Himálaj - Domov sněhů.

26. Mezi stromy jsem posvátný fíkovník Asvatha - strom života, mezi mudrci jsem vyvolenec Nárada. Mezi nebeskými sbory jsem Čitraratha - jejich vůdce a mezi dokonalými jsem Kapila - zakladatel školy života, Sankhyi.

27. Mezi oři jsem klisna Učchaišrava zrozená z elixíru nesmrtelnosti. Mezi nebeskými slony jsem Airávata - moudrý slon Indrův a mezi lidmi jsem králem.

28. Mezi zbraněmi jsem hromoklínem, mezi kravami jsem Surabhi - krávou hojnosti, v lásce jsem Kandarpou ploditelem a mezi hady jsem Vásukim - jejich králem.

29. Mezi Nágy - mnohohlavými hady jsem tisícíhlavý Ananta, mezi vodami jsem Varuna - bůh vod, mezi předky jsem praotec Arjáma a ve vyměřených dnech jsem Jama - bůh smrti.

30. Jsem králem nadlidských bytostí Prahládou, v měrách jsem časem. Mezi zvířaty jsem Lvem a mezi ptáky jsem nebeským Garudou, jenž nosí Višnu, boha života.

31. Nade vším, co očišťuje, jsem vítr, mezi válečníky jsem velký rek Ráma, mezi rybami jsem žralok a mezi veletoky, prýšticími po svazích Himálaje, jsem věčná řeka Gangá.

32. Jsem počátek, střed i konec všech jevů. Mezi vědami jsem duchovní vědou o vlastním Já a pro logiky jsem konečnou pravdou.

33. Mezi písmeny jsem samohláskou A. Ve složených slovech vyjadřuji oba významy. Jsem nevýčerpatelným časem a jsem tvůrcem, jenž hledí na všechny strany.

34. Jsem vše pohlcující smrtí. Jsem zdrojem věcí budoucích. Jsem slávou ženy, její krásou, její řečí, její pamětí, její inteligencí, její vytrvalostí i schopností odpouštět.

35. Mezi zpěvy jsem velkým chvalozpěvcem. Jsem časomírou hymnů. Mezi měsíci jsem měsícem sklizně a mezi ročními obdobími jsem vesnou.

36. Jsem štěstím podvodného hráče a jsem silou siláka. Jsem vítězstvím, jsem úsilím a jsem ctností v lidech ctnostných.

37. Mezi Višnuovci jsem pánem vesmíru Vásudévou, mezi Pánduovci jsem Dhanandžajem - korunou tvorstva, mezi mudrci jsem Vjásem, tvůrcem Mahábháraty a mezi básníky jsem moudrým pěvcem Ušanem.

38. Jsem žezlem vládce a lstí dobyvatele. Jsem věděním vědoucích a jsem tajemstvím mezi tajemstvími. Jsem mlčením.

39. Jsem zárodkem všech bytostí, Ardžuno, a nic živého ani neživého neexistuje beze Mne!

40. Nekonečné jsou Moje vlastnosti a Moje projevy. Odhalil jsem ti jen část Svých božských přívlastků.

41. Věť, že každá sláva, každá velkolepost a každá moc jsou jen součástí Mé nádhery.

42. Avšak k jakému prospěchu ti bude, Ardžuno, porozumíš-li vší Mé rozmanitosti? Věť jen toto: Jsem a udržuji tento svět jediným zlomkem Své bytosti!"

V této pasáži nejvyšší Bůh zjevuje svému příteli a válečníkovi Ardžunovi svou božskou podstatu. Vysvětluje mu, že všechno nejmocnější, nejkrásnější a nejzářivější v celém vesmíru je pouhým zlomkem jeho nekonečné opulence a energie.

Jedenáctý zpěv - CESTA ZJEVENÍ

1. Teď promluvil Ardžuna: "Toto hluboké a tajné poznání, které jsi mi odhalil, rozptyluje mou temnou nevědomost.

Toto poznání zbavilo Ardžunu iluze a strachu z nadcházející bitvy (duchovní cesty)

2. Ó, vládče s lotosovými očima, tisícerými jazyky jsi mi odpověděl o vzniku a zániku všeho žití i své nezměrné velikosti.

Tento verš navazuje na předchozí rozhovor mezi Ardžunou a Krišnou. Ardžuna zde shrnuje, co dosud pochopil. Už nevnímá Krišnova slova jako pouhé filozofické učení, ale jako odhalení samotného principu existence. Poznal, že vše, co se rodí, musí jednou zaniknout, avšak za tímto nepřetržitým proudem změn stojí něco, co se nemění. Zrození a smrt se týkají forem, nikoli podstaty.

Když oslovuje Krišnu jako „vládce s lotosovými očima“, nejde jen o básnický obraz krásy. Lotos je v indické tradici symbolem čistoty, která zůstává nedotčena světem. Roste z bahna, ale jeho květ není bahnem poskvřněn. Stejně tak Nejvyšší prostupuje celý svět proměn, utrpení i smrti, a přesto jimi není nijak omezen ani poznamenán. Ardžuna tím vyjadřuje, že Krišnovu poznání nevychází z lidského pohledu, ale z pohledu, který zůstává stále čistý a klidný.

Zmínka o vzniku a zániku všeho života je jedním z ústředních motivů Bhagavadgíty. To, co se rodí, není skutečné Já, ale pouze jeho dočasný projev. Mysl proto oplakává změny forem, zatímco moudrost poznává, že podstata života se nikdy nerodí ani neumírá. Když člověk pochopí tento rozdíl, začne se jeho vztah ke světu proměňovat. Přestává se zoufale držet pomíjivého a obrací se k tomu, co zůstává.

Ardžuna také mluví o Krišnově nezměrné velikosti. Tím však nemyslí velikost ve smyslu prostoru nebo moci. Velikost Absolutna spočívá v tom, že není ničím omezeno. Nemá hranice, protože vše, co má hranice, je jeho součástí. Nelze je postavit vedle něčeho jiného ani s ničím porovnávat. Je základem všeho, co existuje.

Tento verš je důležitý i z hlediska vývoje celého dialogu. Ardžuna už přijal Krišnovu učení rozumem. Ví, že vše vzniká a zaniká v Bohu a že Bůh přesahuje celý projevený svět. Přesto mu to nestačí. Poznání získané slovy v něm probudilo touhu po přímé zkušenosti. A právě z této touhy se v následujících verších rodí jeho prosba: „Chci Tě spatřit takového, jaký skutečně jsi.“

Bhagavadgíta tím ukazuje přirozený vývoj duchovní cesty. Nejprve člověk naslouchá Pravdě. Potom jí začíná rozumět. Nakonec se však objeví touha, aby Pravda přestala být jen myšlenkou a stala se živou zkušeností. Teprve tehdy začíná skutečná proměna.

3. Svrchovaný Pane a Stvořiteli, dal jsi mi poznat Svou nekonečnou Duši, avšak odhal mi i Svou božskou podobu, jež září silou, ctností a nádherou!

Tento verš představuje okamžik, kdy se duchovní hledání posouvá od porozumění k přímému poznání. Ardžuna už nepochybuje o pravdivosti Krišnových slov. Přijal, že Nejvyšší je zdrojem všeho bytí a že jeho podstata je nekonečná. Přesto v něm zůstává hluboká touha: „Nechci o Tobě jen vědět. Chci Tě poznat přímo.“

To je přirozený okamžik na každé opravdové duchovní cestě. Dokud člověk pouze studuje, vytváří si v mysli obraz Pravdy. Tento obraz může být velmi přesný, ale stále je jen představou. Ardžuna cítí, že mezi pojmem a skutečností existuje propast. Proto prosí o něco, co mu žádná slova nemohou dát – o přímou zkušenost.

Když Ardžuna prosí o zjevení Božské podoby, nevolá po nějaké nové skutečnosti. Žádá pouze, aby byl odstraněn závoj, který mu dosud brání vidět to, co je stále přítomné. To je podstata celé duchovní cesty. Pravda se nestává skutečnou až ve chvíli, kdy ji spatříme. Skutečná je od počátku. Proměňuje se pouze naše schopnost ji rozpoznat.

Je zde ještě jedna jemná myšlenka. Ardžuna mluví o podobě, která září silou, ctností a nádherou. Člověk totiž zpočátku potřebuje, aby se nekonečno nějak projevilo. Mysl nedokáže obsáhnout beztvare Absolutno, a proto přirozeně touží po obrazu, který by byl jeho odrazem. Bhagavadgíta však v následujících verších ukáže, že i ta nejvelkolepější Božská podoba je stále jen způsob, jak se Nekonečné přibližuje lidskému vnímání. Samotná podstata Boha zůstává za každou formou.

4. Snesu-li tento pohled, zjev se mi, prosím, ve Své pravé podstatě! Odhal mi, laskavě, Své vesmírné tělo!"

5. Kršna odpověď: "Nuže, viz, Ardžuno, Moji sterou a tisícrou podobu přerозličnou, božskou, mnohobarevnou a mnohotvárnou!"

Absolutní pravda má nekonečně mnoho forem. Běžné lidské oko nedokáže tuto realitu pojmout, proto Ardžuna potřebuje duchovní zrak. Všechny barvy, tvary a bytosti světa jsou ve skutečnosti součástmi jediného božského celku.

6. Pohled' na mocnosti světů nebeských, pozemských a vodních, zakoušej moc větrů, bouří a dechů vesmírných a popatři na vozataje rozbřesku i na věci a divy nevidané!

Tento verš není výzvou k obdivování nebeských bytostí nebo kosmických sil. Krišna postupně rozšiřuje Ardžunovo vnímání, aby pochopil, že nic z toho, co člověk považuje za samostatné nebo výjimečné, neexistuje mimo Boha. Všechny síly přírody, všechny zákony vesmíru i všechny úrovně existence jsou pouze různými projevy jediné skutečnosti.

Je příznačné, že Krišna vyjmenovává nebe, zemi, vody, větry, bouře i rozbřesk. Neodděluje duchovní od hmotného. Vše, co člověk vnímá jako různé oblasti světa, je ve skutečnosti jediným živým celkem. Vítr není oddělen od Boha stejně jako světlo úsvitu nebo síla oceánu. Všechny přírodní děje jsou viditelným vyjádřením neviditelného řádu.

Když zmiňuje „věci a divy nevidané“, neukazuje na něco, co dosud ve vesmíru neexistovalo. Spíše naznačuje, že lidské vnímání je velmi omezené. Mysl se domnívá, že svět zná, protože vidí jeho nepatrný zlomek. Jakmile se však vnímání rozšíří, ukáže se, že skutečnost je nesrovnatelně bohatší, než si kdy dokázala představit. To není jen rozšíření množství poznaného. Je to změna samotného způsobu vidění.

V hlubším smyslu tento verš říká, že člověk nemá hledat Boha mimo svět ani svět oddělovat od Boha. Každá síla, každý pohyb, každá krása i každá zákonitost jsou odrazem jediné nekonečné inteligence. Proto se mudrc nediví jednotlivým zázrakům. Největším zázrakem je pro něj samotná existence.

Je zde také jemné poselství pro duchovní cestu. Dokud mysl rozděljuje svět na posvátné a obyčejné, stále nevidí celek. Krišna proto nejprve ukazuje nesmírnou rozmanitost vesmíru, aby Ardžuna nakonec poznal, že za touto nekonečnou rozmanitostí se neskrývá nespočet různých sil, ale jediná skutečnost. Rozmanitost není opakem jednoty. Je jejím projevem.

Právě tím se tento verš stává přípravou na zjevení vesmírné podoby. Ardžuna má nejprve pochopit, že všechno, co dosud vnímal jako oddělené – bohy, živly, přírodu, vesmír i člověka –, není souborem samostatných částí. Je to jediný organismus, jediný život, jediná přítomnost, která se projevuje v nekonečně mnoha podobách.

7. Viz, Ardžuno, jak v mém těle je obsažen celý vesmír a všechny světy hybné i nehybné, a pohled' na vše, co toužíš spatřit!

8. Avšak smrtelnýma očima na Mne hledět nemůžeš. Propůjčím ti Svůj božský zrak, jímž uzříš Moji nepochopitelnou tvůrčí moc."

Božský zrak je v hinduistické filozofii schopnost vnímat realitu mimo hranice lidských smyslů, času a prostoru. Obyčejné lidské oko vidí pouze hmotný svět, povrch věcí a přítomný okamžik. Božský zrak naopak představuje duchovní probuzení a přímé poznání absolutní pravdy. Umožňuje vidět minulost, přítomnost i budoucnost zároveň jako jeden celek. Odhaluje duchovní podstatu vesmíru a

propojenost všech živých bytostí. Dovoluje člověku snést pohled na nekonečnou energii a slávu Boha. Není to fyzický orgán, ale stav mysli očištěné od iluzí hmotného světa (mája).

Božský zrak je darem milosti. Ardžuna si ho nevybojoval ani nezasloužil cvičením, Krišna mu ho věnoval, protože lidská mysl nedokáže bez přípravy pochopit nekonečno. Je to symbol toho, že k nejhlubšímu duchovnímu poznání je potřeba pokora a otevřenost, nejen lidský rozum.

9. Když Kršna takto promluvil, zjevil se Ardžunovi ve Své pravé podobě:

10. S tisícerými ústy, s tisícerými vidoucíma očima, oděný v tisícero divů a zázraků, pokrytý nepopsatelnými nebeskými ozdobami a třímající v tisícerých rukou planoucí nebeské zbraně!

11. Je ozdoben věnci ze samých hvězd. Je oděn rouchem nebeských seskupení. Je provoněn nebesky vonícími mastmi. Hýří všemi divy. Má tisícero tváří.

12. Lesk jeho bytosti je jasnější než tisíce planoucích sluncí.

13. Takto uzřel Ardžuna ony mnohotvaré světy uspořádané a obsažené v těle Boha bohů.

14. Jat posvátnou bázní, s vlasy zježenými klaněl se a sepjatýma rukama zdravil Boha volaje:

15. "Ó, Kršno, všechny bohy zřím ve Tvém božském těle! Vidím každého tvora, každý rod a druh, všechny světce, mudrce a nebeské hady; vidím, jak v Tobě trůní na lotosu i božský Brahma.

16. Máš desetitisícero rukou, trupů, úst a očí. Vidím bezpočet Tvých projevů, ó Pane vesmíru! Vidím, že jsi bez počátku, bez růstu a bez konce.

17. Vidím Tě s čelenkou, žezlem a diskem, v záři nezměrné a oslepující jako oheň či jako slunce.

Tento úsek patří k nejvelkolepějším obrazům celé světové duchovní literatury. Přesto by bylo chybou chápat jej jako popis bytosti, která má doslova tisíce hlav, očí a rukou. Bhagavadgíta zde používá jazyk symbolů, protože lidská řeč nedokáže přímo vyjádřit zkušenost nekonečna.

Když se říká, že se Krišna zjevil ve své pravé podobě, neznamena to, že dosud vystupoval v nějaké falešné podobě. Pravá podoba zde není jiná forma mezi mnoha formami. Je to odhalení skutečnosti, že celý vesmír je jediným živým organismem, jediným vědomím. To, co Ardžuna dosud vnímal jako nespočet oddělených věcí, se náhle ukazuje jako jeden celek.

Tisíce úst, očí a rukou vyjadřují všudypřítomnost. Každé oko všech bytostí je Božím okem. Každá ruka, která koná, je Jeho rukou. Každá mysl, která myslí, je projevem jediného Vědomí. Číslo tisíc zde neznamena počet, ale nekonečnost. Krišna neukazuje Ardžunovi bytost s mnoha končetinami. Ukazuje mu, že všechny bytosti jsou Jeho končetinami.

Stejný význam mají i nebeské ozdoby, hvězdné věnce a roucho utkané z nebeských seskupení. Celý vesmír se stává Jeho tělem. Hvězdy nejsou dekorací na Bohu. Jsou součástí Jeho projevu. To, co astronom pozoruje dalekohledem, mystik poznává jako živou součást jediné skutečnosti.

Obraz tisíce sluncí je jedním z nejznámějších přirovnání Bhagavadgíty. Nemá vyjádřit fyzickou intenzitu světla, ale skutečnost, že všechno světlo, které známe, je jen slabým odleskem světla vědomí. Slunce osvětluje svět. Vědomí však osvětluje samotnou možnost svět vůbec poznávat. Bez něj by nebylo ani světla, ani tmy, ani toho, kdo je vnímá.

Proto Ardžuna spatřuje všechny světy obsažené v jediném těle. Mizí představa, že vesmír je souborem samostatných objektů rozprostřených v prostoru. Prostor sám je součástí tohoto zjevení. Všechny časy, všechny bytosti, všechny světy jsou přítomny současně v jediné skutečnosti. To, co lidská mysl skládá do minulosti, přítomnosti a budoucnosti, zde existuje jako jeden nerozdělený celek.

Ardžunova reakce je stejně důležitá jako samotné zjevení. Nezačíná analyzovat ani klást otázky. Je naplněn posvátnou bázní. To není strach před mocnou bytostí. Je to přirozený stav mysli, která poprvé stojí tváří v tvář něčemu, co zcela přesahuje její schopnost chápat. Ego ztrácí svou jistotu a mlčí.

Když Ardžuna říká, že vidí všechny bohy, všechny tvory, mudrce i samotného Brahma v Krišnově těle, vyjadřuje tím jednu z nejhlubších pravd Bhagavadgíty. Všechny náboženské symboly, všechny božské síly, všechny úrovně existence mají jediný zdroj. Nejsou vedle Boha. Jsou v Něm. Rozmanitost světa není popřením jednoty, ale jejím nepřeberným vyjádřením.

Výrok, že Krišna je „bez počátku, bez růstu a bez konce“, je ještě hlubší. Všechny věci, které známe, procházejí třemi stavy – vzniknou, nějakou dobu trvají a nakonec zaniknou. Absolutno však těmto zákonům nepodléhá. Není jednou z věcí ve vesmíru. Je samotným základem, na němž se všechny změny odehrávají, aniž by se samo měnilo.

Poslední obraz čelenky, žezla a disku připomíná známou podobu Višnu, ale nyní dostává nový význam. Už nejde o konkrétní božstvo. Tyto symboly vyjadřují, že jediné Vědomí je zároveň nejvyšší mocí, nejvyšším řádem i silou, která udržuje vesmír v rovnováze. V této chvíli už Ardžuna nehledí na Krišnu jako na svého přítele nebo učitele. Dívá se na samotný zdroj veškeré existence.

Celé toto zjevení však není konečným cílem duchovní cesty. Je to mimořádná milost, která na okamžik odstraňuje omezení lidského vnímání. Bhagavadgíta tím zároveň naznačuje něco hlubšího: vesmírná podoba není něčím, co se jednou objevilo. Je přítomná stále. Změnilo se pouze Ardžunovo vědomí. Když padla clona oddělenosti, ukázalo se, že vše, co kdy existovalo, existuje v jediném Nekonečném Vědomí a jako Ono.

18. Jsi svrchovaná bytost, nepodléhající zkáze. Jsi jediné vědění ve vesmíru, hodné poznání! Jsi nevyhnutelné setkání, jsi zušlechťovatel nejvnitřnější pravdy! Jsi nejstarší z nejstarších, jsi věčný Pán a věčný vládce!

Kršna je zde definován jako Akšara – to, co je neproměnné a nepodléhá času. Zatímco hmotný svět a lidská těla umírají, božské vědomí zůstává věčné. Lidé se v životě učí mnoha věcem, ale skutečným a nejvyšším cílem veškerého poznání je pochopení absolutní pravdy a duchovní podstaty bytí. Každý člověk (duše) dříve či později dojde do bodu, kdy musí čelit pravdě o sobě samém a o vesmíru. Setkání s božstvím transformuje a „zušlechťuje“ lidské ego. Pojem „Věčný vládce a udržovatel“ označuje strážce věčného řádu. Znamená to, že vesmír není chaos – existuje v něm vyšší morální a vesmírný zákon, který božská síla neustále udržuje a chrání před úpadkem. Tento verš symbolizuje přechod od intelektuálního chápání k přímé mystické zkušenosti. Ardžuna do té doby vnímal Kršnu jako přítele a moudrého rádce. Teprve v tomto momentu si plně uvědomuje, že zdroj všeho bytí má v sobě každý člověk a že odevzdání se vyššímu principu přináší osvobození od strachu.

19. Vidím, že jsi bez počátku, bez středu, bez konce, nekonečný v moci, nekonečný v rozsahu. Máš bezpočet rukou. Slunce a měsíc patří k bezpočtu Tvých očí. Hořící oheň je Tvými ústy. Zahříváš celý vesmír vlastním plamenem.

Toto je jeden z nejvíce fascinujících a mystických popisů v celé světové literatuře. Verš vyjadřuje, že božská realita stojí zcela mimo lidské chápání času a prostoru. Na rozdíl od všeho hmotného, co má svůj start a cíl, tato síla prostě jest – je nekonečná a všudypřítomná. Ruce symbolizují schopnost konat a tvořit. V indické kosmologii tento obraz znamená, že každá činnost v celém vesmíru – od pohybu galaxií až po tlukot srdce – je ve skutečnosti konána touto jedinou univerzální energií. Slunce představuje světlo poznání, jas a denní aktivitu, zatímco měsíc symbolizuje chlad, intuici, mysl a noc. Společně tyto dvě „oči“ znamenají, že božské vědomí bdí nad všemi polaritami světa (světlo/tma, teplo/chlad). Oheň má v hinduismu dvojí roli – je to obětní oheň, který přijímá dary, ale především stravující oheň času. Ústa chrlicí oheň symbolizují, že vesmírná síla život nejen dává, ale také si ho bere zpět. Vše stvořené nakonec v tomto ohni zaniká, aby se mohlo zrodit znovu. Zahřívání vesmíru vlastním plamenem vyjadřuje, že Bůh/Vesmír není chladný, vzdálený pozorovatel. Je to samotný zdroj tepla, energie a života, který udržuje celý kosmos v chodu a dává mu sílu existovat. V tomto momentu začíná Ardžunův úžas pomalu přerůstat v posvátnou hrůzu. Vidí realitu bez příkras – ne jako laskavého lidského přítele, ale jako gigantický, nezastavitelný vesmírný proces, který v sobě nese obrovskou, až děsivou moc. Právě tato zkušenost mu pomůže pochopit, že jeho osobní strachy a pochybnosti jsou v měřítku celého vesmíru zanedbatelné.

20. Vždyť prostor mezi nebem a zemí a všechny světové strany jsou prostoupeny Tebou jediným. Všechny tři světy se před Tebou chvějí strachem.

Ardžuna zde popisuje dva zásadní aspekty vesmírné reality: její všudypřítomnost a její drtivou moc, před kterou se sklání celé stvoření. V sanskrtu se používá koncept Vjápisva, což znamená totální prostoupení. Tento obraz ukazuje, že božství není uzavřené v nějakém vzdáleném nebi nebo chrámu. Neexistuje jediné prázdné místo, žádné vakuum ani skrytý kout, kde by tato vesmírná síla nebyla přítomna. Propojuje hmotný svět (Zemi) s duchovním světem (Nebem). „Všechny tři světy“: V hinduistické kosmologii představují tři světy celou existenci: Bhú (podzemní/hmotný svět), Bhuvas (atmosférický/jemnohmotný svět) a Svar (nebeský/duchovní svět). Tento obrat symbolizuje, že před touto realitou stojí v naprosté pokoře všechny bytosti – od lidí přes duchy až po samotné polobohy a andělské bytosti. „Chvějí se strachem“: Tento strach není běžným lidským strachem z bolesti nebo nebezpečí. Jde o mystický třes, který zažívá lidské ego, když si uvědomí svou absolutní malichernost a pomíjivost tváří v tvář nekonečnému Všemíru. Je to okamžik, kdy se hroutí iluze naší vlastní důležitosti a kontroly nad životem. Tento verš připravuje půdu pro klíčové poznání celého eposu. Ardžuna si uvědomuje, že síla stojící před ním je zároveň Časem, který neúprosně směřuje vše k zániku. Na bitevním poli u Kurušetry, kde se schyluje k obrovské bratrovražedné válce, dává tento pohled Ardžunovi pochopit, že osud vojáků a králů je již rozhodnut v tomto vyšším vesmírném plánu.

21. Zástupy bohů do Tebe vstupují a někteří z nich poděšení Tě velebí se sepjatýma rukama. A světci a mudrci Tě oslavují skvostnými chvalozpěvy.

Tento verš přináší fascinující pohled na to, jak na absolutní vesmírnou realitu reagují bytosti, které samy disponují obrovskou mocí a věděním. Ukazuje, že před kosmickým řádem jsou si všichni rovni. Tento obraz vyjadřuje základní hinduistickou myšlenku monismu – jednotliví polobozi, kteří řídí vesmírné síly (jako vítr, oheň či vodu), nejsou nezávislí. Jsou to jen aspekty nebo „buňky“ jednoho jediného obrovského organismu, do kterého se nakonec opět navracejí. „Někteří z nich poděšení Tě velebí“: Skutečnost, že i samotní bohové pociťují bázeň, podtrhuje absolutní majestátnost této vize. Ukazuje to, že nikdo, bez ohledu na úroveň svého vývoje, nedokáže plně pojmut nebo kontrolovat celou hloubku vesmírného vědomí. Jejich strach se však okamžitě transformuje v hlubokou úctu a odevzdání. Světci a mudrci Tě oslavují skvostnými chvalozpěvy“: Na scénu přicházejí siddhové (dokonalí mistři) a maharšijové (velcí mudrci). Zatímco méně vyvinuté

bytosti mohou reagovat čistě ochrnutím strachem, osvícení mudrci reagují oslavou a chválou. Rozumí totiž tomu, že tento zdánlivě děsivý proces destrukce a tvoření je přirozeným chodem vesmíru. Místo paniky volají „Svasti!“ (Nechť je mír / Nechť je dobro všemu stvoření).

22. Všichni bohové, polobozi, rekové, předci i démoni hledí na Tebe a jsou ohromeni.

V originálním textu jsou vyjmenovány konkrétní třídy bytostí hinduistické kosmologie: Rudras, Ādityas, Vasus, Sādhya, Viśvedevas, Áśvins, Maruts, Uśmapas, dále pak Gandharvas (nebeští hudebníci), Yakṣas (strážci pokladů), Asuras (démoni/titáni) a Siddhas (dokonalí mistři). V běžném světě spolu tyto síly neustále bojují (světlo proti temnotě, řád proti chaosu). Zde však jejich boj ztrácí smysl. Všichni bez výjimky hledí stejným směrem a uvědomují si, že jsou jen loutkami v rukou jedné nejvyšší reality. Zmínka o předcích (duších zemřelých) zdůrazňuje, že tato vize překračuje i hranici mezi životem a smrtí. Časový rozměr minulosti se zde setkává s přítomností. „Jsou ohromeni“: Toto ohromení znamená absolutní utišení mysli. Tváří v tvář takovému majestátu utichají všechny spory, ambice, plány i touhy po moci. Všechny bytosti napříč dimenzemi jsou paralyzovány úžasem nad velkolepostí vesmírného řádu. Co to znamená pro Ardžunu (a pro nás)? Ardžuna skrze tento pohled získává obrovský nadhled. Uvědomuje si, že jeho osobní dilema na bitevním poli – zda bojovat proti svým příbuzným a učitelům – je součástí mnohem většího kosmického dramatu. Pokud jsou z této vize otřeseni i mocní bohové a démoni, pak je přirozené, že obyčejný člověk prožívá hlubokou krizi. Text tím dává najevo, že odevzdání se tomuto vyššímu proudu života je jedinou cestou, jak najít vnitřní klid.

23. Při pohledu na Tvé nepostižitelné tělo s tisícerými ústy a tisícerýma očima, a tisícerými pažemi a stehny, s tisícerými trupy a úděsnými zuby se chvějí světy a právě tak i já.

Ardžuna nevidí pouhou optickou iluzi, ale samotnou strukturu reality, která se vymyká možnostem lidského rozumu. „Tisícerá ústa, oči, paže a stehna“: Číslo tisíc zde v indické tradici neznamena přesný počet, ale symbolizuje nekonečno a absolutní všudypřítomnost. Vyjadřuje, že neexistuje nic, co by tato vesmírná síla neviděla (oči), nezasáhla (paže) nebo neobsáhla (těla). „Úděsné zuby“: Toto je klíčový vizuální prvek zvratu. Do této chvíle byla vize sice ohromující, ale spíše fascinující. Nyní se objevují zuby jako symbol neúprosného Času, který drtí vše stvořené. V indickém pojetí je destrukce nutnou podmínkou nového tvoření. Pro lidské ego, které lpí na životě a formě, je však tento pohled na stravující prázdnotu naprosto děsivý. „Chvějí se světy a právě tak i já“: Ardžuna se v tomto momentu plně identifikuje s celým vesmírem. Uvědomuje si, že jeho vnitřní třes a strach nejsou projevem zbabělosti, ale přirozenou reakcí jakékoli živé formy na přítomnost Absolutna. Iluze jeho identity jako hrdinného a neohroženého bojovníka se definitivně hroutí. Tento verš připomíná, že realita má dvě tváře: tvořivou (laskavou) a destruktivní (děsivou). Většina náboženských směrů se obrací pouze k té milosrdné. Bhagavadgíta je však radikální v tom, že ukazuje obě dvě jako neoddělitelné součásti jednoho celku. Abyste poznali celou Pravdu, musíte přijmout i fakt, že vše, co má začátek, má i svůj konec.

24. Dotýkáš se oblohy, planeš tisícerými barvami s široce otevřenými ústy. Tvé oči metají blesky do vesmíru. Mé srdce je plno hrůzy, síly mě opouštějí a prchl i můj klid, Kršno!

„Dotýkáš se oblohy“ vyjadřuje vertikální rozměr božství, které spojuje nejnižší úroveň existence s těmi nejvyššími. Pro lidské vnímání to znamená totální ztrátu horizontu a pevné půdy pod nohama. „Planeš tisícerými barvami“ tato záře představuje energii v její nejčistší, nesmírně dynamické formě. Není to statické světlo, ale divoké, neustále se měnící spektrum sil, které prostupuje celou realitu. „Široce otevřená ústa a oči metající blesky“: Opětovný návrat k symbolu úst, která tentokrát připomínají černou díru nebo vesmírný jícen pohlcující čas a prostor. Oči metající blesky symbolizují

pronikavé vědomí, před kterým nelze nic skrýt. Každá iluze, lež nebo přetvářka lidského ega je v tomto světle okamžitě spálena. „Mé srdce je plno hrůzy... prchl i můj klid“ Ardžuna přiznává ztrátu dvou klíčových vlastností, které z něj dělaly nejlepšího válečníka své doby: Dhrti (vnitřní stability, odvahy a pevnosti) a Šama (duševního klidu a vyrovnanosti). Bez těchto pilířů se cítí naprosto bezbranný. V českém překladu se objevuje jméno Kršno, avšak v sanskrtském originále tohoto verše Ardžuna používá jméno Višnu (Udržovatel vesmíru). To má obrovský význam. Ardžuna poprvé plně chápe, že jeho přítel a vozataj Kršna je ve skutečnosti inkarnací (avatárem) samotného Nejvyššího Pána Višnu, který řídí chod celého kosmu. Tento stav, kdy „síly opouštějí a klid prchá“, je v mystické literatuře známý jako temná noc duše nebo rozpad ega. Aby člověk mohl dosáhnout skutečného osvobození a pochopení své pravé duchovní podstaty (Átman), musí nejprve kompletně kapitulovat jeho lidské já, které si myslí, že má nad věcmi kontrolu. Ardžuna zjišťuje, že s touto silou nemůže bojovat, nemůže před ní utéct, může se jí pouze odevzdat.

25. Spatřil jsem Tvůj obličej se strašlivými zuby, spatřil jsem Tvé tváře planoucí ohněm zkázy a jímá mne závrať. Ztratil jsem představu čtyř světových stran. Slituj se nade mnou, ó Bože bohů! Nejvyšší útočiště všehomíra!

Tento verš opět zachycuje Ardžunovu absolutní dezorientaci a psychickou kapitulaci před vesmírnou formou božstva, která ztělesňuje zkázu. Ztrátou orientace v prostoru a prosbou o milost Ardžuna opouští postoj bojovníka a nachází v božské síle své jediné útočiště.

26. Tvá ústa se strašlivými zuby hltají všechny syny Dhrtaráštrovy se zástupy králů i s veliteli Bhíšmou, Drónem a Sútaputrem.

Tímto veršem se kosmická vize mění z obecného popisu vesmíru na přímé prorocké zjevení výsledku bitvy. Ardžuna zde v reálném čase sleduje budoucnost, která se má teprve odehrát na bitevním poli u Kurušetry. Jde o Kauravovce v čele s Durjódhanou. Byli to Ardžunovi bratřenci, kteří svým bezprávím, chamtivostí a pýchou celou tuto bratrovražednou válku rozpoutali. Jejich pohlcení symbolizuje neúprosný dopad jejich vlastní negativní karmy. „Bhíšma a Dróna“ jsou pro Ardžunu ta nejbolestivější část vize. Bhíšma byl milovaný dědeček a Dróna byl Ardžunův ctěný učitel bojových umění. Oba byli morálně čistí lidé, ale kvůli politické loajalitě museli bojovat na straně Kauravovců. Skutečnost, že i oni končí v těchto strašlivých ústech, ukazuje, že Čas uplatňuje svůj zákon zániku plošně a bez výjimek, bez ohledu na lidské ctnosti. Výraz Sútaputra znamená „syn vozataje“ a odkazuje na Karnu, jednoho z největších válečníků a Ardžunova úhlavního rivala. Karna disponoval polobožskou mocí, ale i jeho osud je zde již zpečetěn. „Ústa se strašlivými zuby hltají...“: Tento obraz demonstruje, že veškerá lidská moc, pýcha, armády a královské tituly jsou tvář v tvář kosmickému řádu naprosto bezvýznamné. Celá slavná válečná elita té doby je vnímána jen jako potrava pro neúprosný tok času. Ardžuna zde dostává odpověď na svou největší vnitřní pochybnost, kvůli které na začátku eposu složil zbraně – na strach z toho, že zabije své blízké a učitele. Kršna mu skrze tuto vizi ukazuje, že tito lidé jsou z vyšší perspektivy již mrtví. Jejich čas na Zemi vypršel a kosmická destrukce je již pohltila.

27. Někteří z nich uvízli ve Tvých zubech a hlavy jiných jsou drceny na prach.

Tímto veršem vrcholí drásavý a naturalistický popis zkázy, kterou Ardžuna vidí v kosmické tlamě božství. Tento obraz definitivně stírá romantické představy o hrdinství na bitevním poli a ukazuje surovou realitu zániku. „Uvázli ve Tvých zubech... hlavy jiných jsou drceny“: Hlavy králů a válečníků symbolizují lidské ego, pýchu, intelekt a společenské postavení. Skutečnost, že jsou drceny na prach, ukazuje absolutní pomíjivost lidské identity. Bez ohledu na to, jak mocní, chytří nebo slavní tito

hrdinové na Zemi byli, v měřítku vesmírného času jsou jejich osudy okamžitě a bez milosti rozpuštěny. Symbolika zubů je jako obraz mlýnských kamenů času. V indické filosofii tento výjev představuje neúprosný zákon karmy a času. Každá bytost, která se narodí do hmotného světa, se stává součástí tohoto neustálého cyklu zrodu, udržování a zániku. Zuby zde fungují jako nástroj transformace – staré struktury musí být doslova rozdrceny na prach, aby z nich mohl vzniknout nový život. Tento pohled má pro Ardžunu zásadní terapeutický účinek, i když je v tuto chvíli plný hrůzy. Kršna mu bez obalu ukazuje, že lidská vůle je podřízena vyššímu vesmírnému plánu. Ardžuna se trápil otázkou, zda má do bitvy vstoupit a zda je zodpovědný za smrt svých nepřátel a učitelů. Víze mu jasně odpovídá: „Jejich konec je již určen. Ty nejsi tím, kdo dává život, a nejsi ani tím, kdo ho bere. Jsi pouze nástrojem.“

28. Jako mnohé řeky poslušně směřují do svého moře, tak se i tito hrdinové ze světa lidí ženou do Tvého plamenného jícnu!

Zde se tón Ardžunovy modlitby mění. Původní naturalistický děs z drcených hlav střídá hluboké, melancholické a hluboce básnické pochopení univerzálních zákonů přírody. Ardžuna zde používá jedno z nejslavnějších přirovnání v celé indické filosofii: obraz řeky tekoucí do oceánu. Řeka představuje lidský život, individuální duši nebo osud jednotlivce. Každá řeka začíná jako malý pramen, teče jedinečnou krajinou, má své jméno, tvar a specifický proud. Přesto mají všechny řeky světa jeden společný, nevyhnutelný cíl – oceán. „Ženou se do Tvého plamenného jícnu“: Oceán v tomto přirovnání představuje Absolutno, vesmírný zdroj, do kterého se vše vrací. Slovo „poslušně“ (v originále přirozeně, vlivem gravitačního zákona) ukazuje, že tento pohyb nelze zastavit. Smrt a zánik formy nejsou chybou v systému ani trestem; je to přirozený, gravitační zákon samotného bytí. Jakmile řeka vteče do moře, ztrácí své jméno, své břehy i svou oddělenou identitu a stává se oceánem samotným. „Tito hrdinové ze světa lidí“: Ardžuna si zde uvědomuje, že ani ta největší lidská sláva, hrdinství a síla nedokážou zvrátit tento tok. Všichni bojovníci, kteří na obou stranách toužili po vítězství a nesmrtelnosti v písních, jsou jen kapkami v řece času, která nezadržitelně směřuje k rozpuštění. Zatímco lidské oko vidí v plamenném jícnu děsivou destrukci, filosofický vhled (Džňána) v něm vidí návrat domů. Vše, co ze Zdroje vzešlo, se do něj musí vrátit. Pro Ardžunu je to klíčová lekce o nelpění na vnější formě života.

29. Jako se noční motýli vrhají do plamene lampy a hynou v něm, tak se řítí i tyto voje lidí do Tvých úst a tam mizejí.

Tímto veršem Ardžuna doplňuje předchozí přirovnání s řekou o mnohem dramatičtější a psychologicky hlubší obraz – noční motýli (můry) letící do ohně. Zatímco řeka tekoucí do moře symbolizovala klidný a přirozený tok osudu, motýli vrhající se do plamene představují lidskou zaslepenost, neovladatelnou touhu a iluzi, která vede k sebezničení. Noční motýl je magneticky přitahován světlem lampy. Vidí v něm něco krásného, hřejivého a žádoucího. Nechápe však, že to, co ho tak silně přitahuje, je zároveň nástrojem jeho okamžité smrti. V indické filosofii to symbolizuje lidské ego, které se zaslepeně vrhá za smyslovými požitky, mocí, slávou a hrdinstvím na bitevním poli, aniž by domýšlelo fatální následky svých činů. „Tak se řítí i tyto voje lidí“: Králové a válečníci shromáždění na Kurušétře jsou poháněni svou pýchou, hněvem a ambicemi. Myslí si, že jdou dobýt slávu a území (světlo lampy), ale ve skutečnosti se vlivem své vlastní zaslepenosti dobrovolně řítí přímo do záhuby. Tento verš geniálně ukazuje, že destrukce není způsobena tím, že by vesmírná síla byla krutá. Lidé do těchto „úst“ mizejí kvůli své vlastní povaze a neschopnosti vidět pravou realitu. Jejich vlastní karma a neovladatelné touhy je vedou přesně tam, kde jejich forma zanikne. Rozdíl mezi 28. a 29. veršem je, že tato dvě přirovnání tvoří dokonalý filozofický protipól: Řeka (28. verš): Symbolizuje makrokosmos – neúprosný, přirozený řád času a přírody, kterému podléhá vše živé.

Motýl (29. verš): Symbolizuje mikrokosmos – lidskou psychiku, která je kvůli nevědomosti strůjcem svého vlastního pádu.

30. Polykáš všechny světy. Tvůj jazyk kmitá mezi Tvými rty. Tvé žhavé paprsky zapalují vesmír a plní jej svou září.

Tímto veršem graduje děsivý aspekt kosmického zjevení. Popis destrukce se zde rozšiřuje z konkrétních válečníků na bitevním poli na celý stvořený vesmír. Ardžuna vidí božství v roli neúprosného ničitele, který ve stravujícím ohni ukončuje jeden velký kosmický cyklus (Kalpa). „Polykáš všechny světy“: Tento obraz ukazuje, že zánik světů není pro vesmírný řád žádnou tragédií ani chybou. Je to stejně přirozený proces, jako když organismus přijímá potravu. Vše, co bylo zformováno, musí být opět stráveno a rozpuštěno zpět do bezforemného stavu. „Tvůj jazyk kmitá mezi Tvými rty“: Tento dynamický obraz evokuje představu neovladatelného kosmického požáru. Jazyk kmitající mezi rty symbolizuje neúprosnou aktivitu Času, který nenechává žádnou věc v klidu a neustále vše posouvá k transformaci. „Tvé žhavé paprsky zapalují vesmír“ Zde se projevuje koncept spalující energie, která prostupuje celou realitou. Světlo božství už pro Ardžunu není konejšivou září duchovního poznání, ale oslepujícím, žhavým žářem, před kterým se nelze nikde skrýt. Vesmír je plný tohoto plamene, což znamená, že destrukce je totální a absolutní. Tento verš přímo odkazuje na hinduistické chápání času, které je cyklické, nikoli lineární. Vesmír prochází fázemi stvoření, udržování a rozpuštění. Ardžuna se právě stal svědkem fáze rozpuštění – velkého kosmického úklidu, kdy se veškerá hmota a energie stahují zpět do svého zdroje, aby si po dlouhém spánku mohly odpočinout a v dalším cyklu se znovu zrodit. Ardžuna je v tomto momentu psychicky i smyslově zcela vyčerpán. Už nedokáže dál snášet tento pohled na stravující monstrum bez toho, aby pochopil jeho hlubší identitu a záměr.

31. Objasni mi, Kršno, proč jsi ve své podobě tak děsný, tak hrůzný? Buď pozdraven opět a opět, ó Bože bohů! Smiluj se nade mnou! Úpěnlivě Tě prosím, ó Prabytosti, vyjev mi svůj úmysl!"

Zde dosahuje celá dramatická linie svého absolutního vrcholu. Ardžuna, zcela zlomený posvátnou hrůzou a smyslovým přetížením, padá k zemi, vzdává úctu a pokládá tu nejdůležitější otázku celého eposu: Kdo vlastně jsi a jaký je tvůj záměr? „Proč jsi ve své podobě tak děsivý?": Ardžuna až do tohoto dne znal Kršnu jen jako lidského přítele, bratrance, moudrého krále a diplomatického rádce. Tento radikální střet s absolutní, surovou realitou vesmíru, která v sobě nese destrukci a smrt, zcela rozbil jeho dosavadní vnímání světa. Touží pochopit, jak se v jedné bytosti může snoubit nejvyšší láska s takto děsivou mocí. „Buď pozdraven opět a opět... Smiluj se nade mnou!": Opakované pozdravy a prosba o milost vyjadřují absolutní kapitulaci lidského ega. Ardžuna už nechce argumentovat, nechce filozofovat o morálce války, jako to dělal v první kapitole. Uvědomuje si svou malost a odevzdává se do rukou vyšší moci. „Vyjev mi svůj úmysl! Toto je klíčový moment. Ardžuna chce vědět, kdo před ním stojí a chce znát smysl toho všeho. Ptá se: Proč mi to ukazuješ? Jaký je tvůj plán s touto bitvou, se mnou a s celým světem? Tento verš odděluje popis vizuálního vjemu od přímého filosofického poučení. Ardžuna prošel očistným procesem strachu (katarzí) a jeho mysl je nyní dokonale čistá, utišená a připravená přijmout tu nejhlubší pravdu bez jakýchkoli filtrů lidských předsudků.

32. Vznešený odpověděl: "Jsem nezdolné bytí zahlazující čas v srdci všeho tvorstva. Kromě tebe a několika z tvého rodu, Ardžuno, nevyhnutelně zahynou voje lidí sešikované před tebou.

V sanskrtském originále začíná tento verš slavnými slovy „Já jsem Čas, velký ničitel světů“. Kršna se zde neodhaluje jako statická, pasivní entita, ale jako samotná dynamika vesmíru – Čas. Čas je síla, která dává věcem vzniknout, ale zároveň je neúprosně sune k zániku. Nic hmotného před ním neuteče. Všechny galaxie, hvězdy, civilizace i jednotliví lidé jsou v každém okamžiku „zahlazováni“ v

toku času. „Kromě tebe a několika z tvého rodu... nevyhnutelně zahynou“: Kršna ukazuje Ardžunovi, že osud vojsk na obou stranách je již zpečetěn. Onen „rod“, který má přežít, jsou bratři Pánduovci (včetně Ardžuny), kteří reprezentují spravedlnost a řád. Všichni ostatní válečníci, kteří se na bitevním poli shromáždili, překročili hranici své karmy a jejich čas na Zemi vypršel. Toto je nejdůležitější filosofická lekce pro Ardžunu. Ardžuna odmítal bojovat, protože se bál, že on bude vrahem svých příbuzných a učitelů. Kršna mu však touto vizí říká: „I kdybys ty sám bojovat odmítl, tito lidé zítra nebudou žít. Jejich smrt je již rozhodnuta v kosmickém plánu času. Ty je nezabíjíš. Ty nemáš takovou moc. Čas je již pohltit.“

Když J. Robert Oppenheimer, vědecký ředitel projektu Manhattan, sledoval 16. července 1945 první zkoušku atomové bomby (test Trinity) a viděl na obloze obrovský, spalující hřibovitý mrak, v myslí mu vytanul právě tento verš z Bhagavadgíty. Později v televizním rozhovoru vzpomínal, že si v ten moment pomyslel na Kršnova slova: „Teď jsem se stal Smrtí (Časem), ničitelem světů.“

33. Vzchop se, vzmuž se a získej si všechnu slávu! Pokoř své úhlavní nepřátele a užij plodů svého vítězství, neboť Já jsem je již předem odsoudil k smrti. Vezmi Mou věc za svou a dokonaj jejich zkázu! V této bitvě budeš jen nástrojem Mé vůle!

V tomto verši přichází po vši té kosmické hrůze a destrukci zásadní obrat. Kršna zde převádí mystické zjevení do přímého impulsu k činu. V sanskrtu tento verš obsahuje jedno z nejdůležitějších slovních spojení celé indické filosofie: „**Buď pouhým nástrojem**“. „Vzchop se, vzmuž se...“ Kršna nepředváděl svou děsivou moc proto, aby Ardžunu paralyzoval strachem nebo z něj udělal fatalistu, který bude pasivně sedět. Naopak. Vyzývá ho, aby vstal, překonal depresi a začal jednat. Duchovní poznání nemá vést k útěku ze světa, ale k odvaze postavit se svým povinností. „Já jsem je již předem odsoudil k smrti“: Kršna redefinuje pojem času a osudu. V kauzálním, hmotném světě bitva ještě ani nezačala. V duchovní, absolutní rovině reality (kam oko obyčejného člověka nedohlédne) je však výsledek již stoprocentně dán. Negativní karma Kauravců naplnila svůj pohár a vesmírný řád rozhodl o jejich konci. „V této bitvě budeš jen nástrojem Mé vůle“ Toto je lék na Ardžunovu vinu. Když si člověk myslí, že on sám je hlavním konatelem („Já zabírám, já získávám slávu, já hřeším“), padá na něj plná tíha ega a strachu. Kršna mu vysvětluje: „Konatelem je vesmírná vůle. Ty jsi jen pero v ruce spisovatele. Ty jsi jen luk, ze kterého střílí Čas. Zbav se pýchy, že o něčem rozhoduješ, odevzdej se mi a hraj svou roli. Tento verš dokonale ilustruje hlavní myšlenku Bhagavadgíty – konat svou povinnost bez lpění na výsledcích. Ardžuna má bojovat ne z nenávisti, ne z touhy po pomstě, ale proto, že je to v danou chvíli nutný krok k obnovení rovnováhy a spravedlnosti na Zemi. Když jedná jako pouhý čistý nástroj, nevytváří si žádnou novou negativní karmu.“

34. Uvědom si, že velitelé Dróna, Bhíšma, Džajadrata a Karna jsou již ve mně mrtvi! Zabij je tedy v bitvě a neboj se následků!"

Tímto veršem Kršna uzavírá svůj proslov ke kosmické vizi a dává Ardžunovi poslední, naprosto konkrétní ujištění. Jmenuje přesně ty bojovníky, ze kterých měl Ardžuna největší strach a morální dilema, a definitivně z něj snímá tíhu viny. Význam jmenovaných hrdinů v tomto verši Dróna a Bhíšma: Jak již bylo zmíněno, šlo o Ardžunova učitele a dědečka. Jejich zabití znamenalo porušení nejstarších společenských a náboženských tabu. Kršna mu však říká: „Jejich fyzická těla sice ještě dýchají, ale jejich duchovní čas vypršel. Už jsou ve mně mrtvi.“ Džajadrata: Král, který hrál klíčovou roli v tragické smrti Ardžunova mladého syna Abhimanjua. Ardžuna k němu cítil hluboký hněv, což zakalovalo jeho mysl. Karna: Ardžunův největší rival, který disponoval téměř nepřekonatelnými bojovými schopnostmi. Strach z prohry s Karnou byl pro Ardžunu velkým psychologickým blokem. „Neboj se následků!“ „Zabij je... a neboj se následků!“ Kršna Ardžunovi vysvětluje základní zákon karmy v kombinaci s duchovním odevzdáním. Pokud člověk jedná z pozice svého ega (hněv, touha po moci, osobní msta), každým činem se poutá a vytváří si karmické dluhy. Pokud ale jedná jako čistý

nástroj vesmírného řádu, bez osobního zájmu, je od následků osvobozen. Verš také připomíná, že z pohledu absolutna nelze nikoho skutečně „zabít“. Duše (Átman) je nesmrtelná, nezrodila se a neumírá. Kršna v předchozích kapitolách přirovnal smrt k tomu, když si člověk svlékne staré šaty a oblékne si nové. Bitva na Kurušétře je jen velkým jevištěm, kde se mění kostýmy. Tímto veršem končí pasáž, kdy Kršna mluví ze své děsivé vesmírné podoby. Ardžuna po tomto ujištění zažívá obrovskou úlevu.

35. Vyslechnuv tato slova, sepjal Ardžuna ruce a sklonil se před Kršnou. Posvátnou bázní se celý třásl a oslovil Boha chvějícím se hlasem:

Verš popisuje hlubokou přechodovou fázi v psychice člověka, který právě prošel mystickou katarzí a transformací. „Sepjal ruce a sklonil se...“ Gesto sepjatých rukou a hluboká poklona symbolizují absolutní konec vnitřního odporu. Na začátku Bhagavadgíty byl Ardžuna plný intelektuální pýchy – pochyboval o Kršnových radách, vznášel morální protiargumenty a myslel si, že situaci rozumí lépe než vesmírný učitel. V tomto momentu se jeho lidské ego plně podrobuje vyšší pravdě. „Posvátnou bázní se celý třásl“: Tento třes těla a chvění hlasu už nejsou projevem paralyzujícího, zbabělého strachu ze smrti, se kterým zápasil v první kapitole. Jde o posvátnou úctu. Je to přirozená fyzická reakce nervové soustavy, která byla vystavena přímému kontaktu s nekonečnou energií Absolutna. Tímto veršem se uzavírá Kršnův proslov o Čase a otevírá se závěrečná, hluboce emotivní pasáž Ardžunových chvalozpěvů. Ardžuna se již neptá „proč“ a „jak“. Začíná opěvovat vesmírný řád a zároveň pokorně prosit o návrat ke známé, lidské formě společenství.

36. "Je zcela spravedlivé, Kršno, že se celý vesmír těší Tvou velebností, že démoni prchají v hrůze a světci Ti vzdávají hold v nejhlubší úctě!

Poté, co Ardžuna prošel hlubokou krizí a ochromujícím strachem z děsivé podoby Času, v něm tento moment probouzí hluboký pocit úlevy a vesmírné spravedlnosti. Ardžuna kolem sebe v kosmické vizi vidí tři různé reakce na přítomnost Absolutna, které dokonale odrážejí hinduistickou teorii tří kvalit přírody (Gunas):

"Vesmír se těší a oslavuje" (Sattva- čistota a harmonie): Projevuje se zde duchovní radost. Vesmír není chaotické ani kruté místo. Když se odhalí nejvyšší pravda, vše stvořené přirozeně zažívá pocit naplnění, krásy a řádu.

"Démoni prchají v hrůze" (Tamas- temnota a ignorance): Démoni (Rakšasové) v indické filosofii symbolizují egoismus, pýchu, zaslepenost a touhu po destrukci. Tito tvorové nemohou snést přímé světlo pravdy. Jakmile se objeví absolutní vědomí, veškerá iluze a lež se v jeho žáru okamžitě rozpadají a prchají.

"Světci vzdávají hold" (Radžas transformovaný do oddanosti) Dokonalé bytosti a mudrci (Siddhové) nereagují panikou ani útekem. Chápu, že destrukce starého je nutná pro zrod nového. Sklánějí se v hluboké úctě, protože v tomto děsivém divadle vidí dokonalý božský plán. Slovo „Spravedlivé“ ukazuje, že Ardžuna konečně přijal realitu takovou, jaká je. Už s vesmírem a s Kršnou nebojuje. Pochopil, že vše – život, smrt, budoucí bitva i zánik hrdinů – má své přesné a spravedlivé místo v kosmickém řádu.

37. Což je možné, neklanět se Tobě, který jsi příčinou všech příčin? Ó, vládce bohů, Ty - nekonečná bytosti, domove vesmíru, který jsi bytím i nebytím a jsi i to, co je nad tím.

Tento verš posouvá Ardžunovu modlitbu od kosmického popisu k hluboké, čisté metafyzice. Ardžuna zde vysvětluje, proč je pro jakoukoli myslící bytost naprosto logické a nevyhnutelné sklonit se před touto silou. Definuje Kršnu pomocí zásadních filosofických konceptů, které tvoří základ celé indické spirituality:

1. Příčina všech příčin (Garijase)V indické filosofii existuje koncept Nimit-kárana (prvotní hybatel) a Upádána-kárana (materiál, ze kterého je vše stvořeno). Kršna je obojím. Není jen stvořitelem, který by vesmír vyrobil a nechal ho běžet zvenčí. On sám je oním materiálem i energií. Vše, co vidíme, je pouze transformací této jediné prvotní příčiny.

2. Domov vesmíru (Džagannivása)Slovo Džagannivása doslova znamená „ten, v němž vesmír přebývá“ nebo „útočiště světa“. Znamená to, že vesmír se nenachází v nějakém prázdném prostoru. Celý kosmos, všechny galaxie, planety i my sami se nacházíme uvnitř tohoto božského vědomí. Jsme v něm obklopeni, chráněni a jím vyživováni.

3. Bytí i nebytí (Sat-Asat)Toto je klíčová pasáž pro pochopení hinduistického monismu (Advaita):

Bytí (Sat): To je projevený, hmotný svět. Vše, co můžeme vidět, slyšet, nahmatat a změřit – lidská těla, stromy, hvězdy i samotná bitva na Kurušétrý.

Nebytí (Asat): To je neprojevený potenciál. Stav, kdy hmota ještě nevznikla, nebo kdy se po zániku světa vrátila zpět do podoby čisté energie. Je to ona „tvůrčí prázdnota“

4. To, co je nad tím: Ardžuna jde ještě dál. Říká, že Kršna není jen součtem hmoty (Sat) a energie (Asat). Je to Transcendence – Parabrahman. Realita, která stojí zcela mimo jakékoli lidské škatulky, slova, definice nebo polarity. Je to neměnné a věčné vědomí, které pozoruje jak vznik, tak zánik světů.

Tím, že Ardžuna uznává Kršnu jako „příčinu všech příčin“, se definitivně zbavuje pocitu osobní zodpovědnosti za vesmírný vývoj. Uvědomuje si, že události na bitevním poli nejsou dílem náhody, chaosu nebo jeho osobního selhání. Vše je součástí gigantického, inteligentního plánu, před kterým lidské ego může udělat jediné – s úctou se poklonit a přijmout svou roli.

38. Jsi první mezi bohy, jsi nejstarší bytostí, jsi osudem vesmíru! Jsi bytostí vševědoucí, náplní všeho vědění. Jsi konečná konečnost! Tebou je celý vesmír prostoupen! A Ty jsi jeho jediná svatyně.

Ardžuna se zde pokouší slovy spoutat absolutní realitu, která překračuje čas, prostor i samotné lidské vnímání. Rozkrývá ty nejhlubší pravdy o podstatě vesmíru: V hinduistické kosmologii existuje mnoho božstev (polobohů), kteří se starají o chod vesmíru. Všichni tito bohové však měli svůj počátek. Kršna je zde popsán jako Prvotní Bůh, z něhož teprve všichni ostatní bohové i celý vesmír vzešli. Je to neměnný základ, který existoval dříve, než vznikl čas samotný. Náplň všeho vědění a konečná konečnost: Tento obraz ukazuje dokonalé sjednocení poznávajícího, poznávaného a samotného procesu poznání. Vševědoucí bytost je ta síla, která vnímá a ví o každé myšlence, každém atomu a každém osudu v celém kosmu. Náplň vědění znamená skutečný a nejvyšší cíl, ke kterému směřuje veškerá věda, filosofie a duchovní hledání lidstva. Konečná konečnost je nejvyšší útočiště, konečná

stanice reality. Je to "místo" (stav vědomí), ze kterého se duše po dosažení osvobození již nemusí vracet do koloběhu znovuzrození a utrpení. Tebou je celý vesmír prostoupen! A Ty jsi jeho jediná svatyně“ vyjadřuje absolutní panenteismus. Vesmír není od Boha oddělený. Každá galaxie, každá planeta, každé stéblo trávy i samotné bitevní pole u Kurušetry je naplněno touto božskou přítomností. Pokud je celý vesmír prostoupen Absolutnem, pak je celá existence posvátná. **Svět sám o sobě se stává jedinou obří svatyní a každý čin, který v něm vykonáme s čistým srdcem, je posvátným rituálem.** Tento verš dává Ardžunovi pochopit, že ať se v nadcházející bitvě stane cokoli, nikdo nemůže vypadnout z tohoto vesmírného obětí. Smrt na bitevním poli není definitivním koncem ani tragédií, ale pouze pohybem uvnitř této jediné velké svatyně.

39. Jsi bohem větru, jsi smrtí, jsi sňatkem mezi životem a nesmrtelností, jsi bohem ohně, bohem vod, jsi vládcem noci, Pánem půdy a ročních dob, jsi zploditelem a předkem nás všech! Sláva, sláva Tobě tisíckrát!

Ardžuna zde opouští abstraktní metafyziku a ukazuje, jak se toto jediné vesmírné vědomí projevuje v našem hmatatelném světě skrze polarity, živly a cykly: Nejen v raném védském období lidé uctívali různé přírodní síly jako oddělené bohy. Ardžuna však nyní vidí celistvou pravdu. Vítr (Váju), Oheň (Agni) a Voda (Varuna) nejsou nezávislé živly. Jsou to jen různé dynamické funkce a projevy jedné a téže vesmírné energie. Vládce noci Měsíc a Pán ročních dob symbolizují vesmírný rytmus, čas, růst rostlin a biologické cykly všeho živého na Zemi. „jsi smrtí, jsi sňatkem mezi životem a nesmrtelností“ vystihuje podstatu indické filosofie. Smrt zde není vnímána jako nepřítel života, ale jako jeho nezbytný partner. Je to most (sňatek), který umožňuje pomíjivé formě života odložit staré tělo a navrátit se do své pravé, nesmrtelné podstaty. Bez smrti by nebyl možný vývoj ani obnova. "Zploditel a předek nás všech" Kršna je v indické kosmogonii označen jako „Praděd“ nebo „Předek předků“. Znamená to, že je zdrojem i pro samotného stvořitele hmotného světa Brahma. Všechny rodové linie, všichni králové, učitelé i vojáci stojící na bitevním poli u Kurušetry mají v něm svůj společný, jediný kořen. Všichni jsou si v této božské DNA rovni. "Sláva, sláva Tobě tisíckrát" vyjadřuje moment, kdy lidská řeč a intelekt narážejí na své hranice. Ardžuna už nedokáže Kršnu dál popisovat nebo analyzovat. Jeho srdce přetéká čistou oddaností (Bhakti). Tisícinásobné opakování slova „sláva“ (nebo „skládám poklonu“) je výrazem naprostého rozpuštění lidského ega v oceánu božské přítomnosti.

40. Sláva Tobě přede mnou, sláva Tobě za mnou! Sláva Tobě koldokola! Jsi vše! Jsi nekonečný v moci, nekonečný v statečnosti, nekonečný v rozsahu, prostupuješ a prolínáš vším, neboť jsi vše!

„Sláva Tobě přede mnou, sláva Tobě za mnou! Sláva Tobě kolem dokola!“ Ardžuna si uvědomuje, že už neexistuje místo, kde by Bůh nebyl. Dříve vnímal Boha jako osobu stojící vedle něj. Po zjevení vesmírné podoby chápe, že Bůh není pouze někde, ale všude. Bůh je v budoucnosti, v tom, co přichází. Bůh je v minulosti, ve všem, co bylo. Bůh prostupuje každým směrem, každou situací, každým okamžikem. Na hlubší úrovni to znamená, že mizí rozdělení na „já tady“ a „Bůh tam“. Celý prostor je prostoupen jedinou skutečností.

„Jsi vše!“ To je jedno z nejhlubších tvrzení celé Bhagavadgíty. Neznamená pouze, že Bůh všechno vytvořil. Znamená, že všechno je projevem jediného vědomí. Všechny vlny jsou jen oceán, všechny zlaté šperky jsou jen zlato, všechny hliněné nádoby jsou jen hlína. Tvary se liší, podstata je jedna. „Jsi nekonečný v moci.“ Je to schopnost: tvořit, udržovat, rozpouštět celý vesmír. Je to síla, která drží pohromadě galaxie stejně jako atomy a zároveň řídí život každé buňky.

„Nekonečný v statečnosti.“ V sanskrtu se zde skrývá význam neporazitelnosti. Spíše: nic Boha nemůže ohrozit, nic nestojí mimo něj, není žádná druhá síla, která by s ním soupeřila. Proto je absolutně svobodný. „Nekonečný v rozsahu.“ Tento výrok překračuje naše běžné chápání prostoru.

To znamená, že nemá hranice, není omezen prostorem ani časem, není uvnitř vesmíru, vesmír je uvnitř Něho. „Prostupuješ a prolínáš vším.“ Bůh není vzdálený pozorovatel. Je přítomen v každém atomu, v každé myšlence, v každé bytosti, v každém ději. Jako prostor prostupuje všechny nádoby, aniž by se jimi stal omezen. Nebo jako světlo umožňuje vidět všechny tvary, ale samo žádným tvarem není. „Neboť jsi vše.“ Tím se kruh uzavírá. Protože neexistuje nic, co by bylo mimo Boha. Pro člověka na duchovní cestě je tento verš pozvánkou ke změně pohledu. Dokud mysl rozděluje svět na já, druhé, svět, Bůh, žijeme v dualitě.

41. Cokoliv jsem si dovolil říci z nepozornosti nebo z lásky, když jsem Tě oslovil pouze "Kršno, příteli" nebo se na Tebe díval jako na svého druhu, učinil jsem proto, že jsem si nebyl vědom Tvé velikosti.

Tento verš není jen příběhem Ardžuny. Popisuje něco, co se na duchovní cestě děje každému člověku. Dokud je mysl obrácena ke jménům a tvarům, vidí pouze jednotlivé osoby a události. Vědomí se ztotožňuje s tělem a svět se jeví jako soubor oddělených věcí. Když se však objeví hlubší poznání, člověk začne chápat, že za všemi formami se skrývá jediná přítomnost. Nezměnil se Bůh, ale změnil se způsob vnímání. To, co bylo dříve obyčejné, se náhle ukáže jako posvátné.

Je v tom i hluboká pokora. Člověk poznává, že celý život hledal Boha někde daleko, zatímco On byl neustále přítomen ve všem, co prožíval. Nejen v mimořádných duchovních zkušenostech, ale i v obyčejných rozhovorech, ve vztazích, v radostech i utrpení. To, co se zdálo být pouhým člověkem, bylo ve skutečnosti průzračným oknem, skrze které prosvítala nekonečná skutečnost.

V nejhlubším smyslu je tento verš také obrazem vztahu mezi egem a Pravým Já. Ego oslovuje Boha jako někoho druhého, protože ještě nezná svou vlastní podstatu. Jakmile se závoj nevědomosti začne rozpouštět, mizí nejen mylná představa o Bohu, ale i mylná představa o sobě samém. Člověk pak neobjevuje nového Boha, ale poznává, že Božská přítomnost byla od počátku stále tatáž – tichá, neměnná a bližší než vlastní dech.

Myslím, že právě proto je tento verš zařazen bezprostředně po zjevení vesmírné podoby. Nejde jen o to, aby Ardžuna spatřil nekonečnost. Musí také pochopit, že tato nekonečnost nebyla nikdy oddělena od prostého lidského setkání s Krišnou. Nejvyšší se může projevit jako celý vesmír, ale stejně tak může sedět vedle nás v podobě obyčejného člověka. A právě tehdy jej nejčastěji nepoznáme.

42. Byl - li jsem snad k Tobě neuctivý, ať ve společnosti či o samotě, ať v chůzi, odpočinku či při jídle, odpusť, ó Nezměřitelný!

Tento verš je přirozeným pokračováním předchozího, ale jeho význam sahá ještě hlouběji než k prosté prosbě o odpuštění. Ardžuna si najednou uvědomuje, že neexistuje žádný okamžik života, který by byl oddělen od Boha. Vzpomíná na všechny obyčejné situace – společné cesty, odpočinek, rozhovory, jídlo – a dochází mu, že ve všech těchto zdánlivě všedních chvílích byl ve společnosti samotného Nejvyššího, aniž to tušil.

Tím Bhagavadgíta boří jednu z nejhlubších představ lidské mysli – že existují chvíle posvátné a chvíle obyčejné. Pro probuzené vědomí takové rozdělení neexistuje. Každý okamžik je stejně prostoupen Božskou přítomností. Rozdíl není v tom, zda je Bůh přítomen, ale zda jsme si Jeho přítomnosti vědomi.

Ardžunova prosba proto není motivována strachem z trestu. Rodí se z hluboké pokory. Když člověk pozná velikost Skutečnosti, přirozeně si uvědomí, jak omezené bylo jeho dosavadní vnímání. Nepřichází pocit vlastní bezcennosti, ale tiché poznání, že nevědomost zakrývala to, co bylo po celou dobu zřejmé.

Oslovení „Nezměřitelný“ není jen chválou Boží velikosti. Vyjadřuje skutečnost, že Absolutno nelze obsáhnout myslí, popsat slovy ani porovnat s čímkoli známým. Mysl může měřit pouze věci, které mají hranice. To, co je nekonečné, nelze změřit ani pochopit jako předmět poznání. Lze to pouze přímo zakusit.

Na ještě hlubší úrovni se tento verš obrací dovnitř. Člověk většinu života zachází stejně nepozorně se svou vlastní pravou podstatou, jako Ardžuna zacházel s Krišnou. Neustále se obrací k tělu, myslí a světu, zatímco tiché vědomí, díky němuž jsou všechny zkušenosti vůbec možné, zůstává téměř nepovšimnuto. Když se toto vědomí jednou odhalí, objeví se spontánní pokora. Ne proto, že bychom udělali něco špatného, ale proto, že si uvědomíme, jak dlouho jsme přehlíželi to nejcenější a nejskutečnější.

Tento verš je proto pozváním k bdělosti. Připomíná, že duchovní život nezačíná až při meditaci nebo modlitbě. Začíná ve chvíli, kdy člověk rozpozná Božskou přítomnost i v těch nejobyčejnějších okamžicích každodenního života. Právě tehdy se celý život stává posvátným.

43. Jsi praotcem i pramatí vesmíru, pohyblivého i nehybného. Jsi nejvyšším duchovním Mistrem. Jsi větší nežli to největší. V žádném ze tří světů nikdo nepředčí Tvou nesrovnatelnou moc!

Myslím, že tento verš bývá často chápán příliš povrchně, jako pouhá oslava Boží velikosti. Ve skutečnosti popisuje úplnou změnu pohledu na původ existence. Ardžuna už nevidí Boha jako nejmocnější bytost mezi ostatními bytostmi. Poznává Ho jako samotný pramen, z něhož všechno vzniká, v němž všechno trvá a do něhož se všechno navrácí.

Když říká, že Krišna je praotcem i pramatí vesmíru, poukazuje na skutečnost, že všechny protiklady, které ve světě vnímáme – mužské i ženské, tvořivé i přijímající, pohyb i klid, život i smrt – mají svůj společný původ v jediné skutečnosti. Absolutno není ani mužem, ani ženou, ale zdrojem obojího. Je základem všeho projeveného i neprojeveného.

Stejně hluboký význam má označení „nejvyšší duchovní Mistr“. Skutečný Mistr není pouze ten, kdo předává poznání slovy. Je to samotné Vědomí, které umožňuje každé poznání. Všichni velcí mudrci, proroci a světci mohou ukazovat cestu, ale světlo, které skrze ně září, pochází z jediného zdroje. Proto Bhagavadgíta neoslavuje určitou osobu, ale samotný princip Pravdy, který se může projevit prostřednictvím kohokoli.

Když Ardžuna prohlašuje, že nikdo nepředčí Boží moc, myslí tím jeho jedinečnost, která spočívá v tom, že vedle Něho už nic druhého neexistuje. To, co se zdá být oddělenými bytostmi, silami a světy, jsou pouze různé projevy jediné skutečnosti. Proto ani nemůže existovat něco většího než To, z čeho všechno ostatní vzniká.

Pro člověka na duchovní cestě má tento verš ještě jeden tichý odkaz. Dokud hledáme Boha jako něco, co se nachází někde mimo nás, zůstáváme ve světě duality. Jakmile však pochopíme, že vše, co existuje, má jediný společný zdroj a jedinou společnou podstatu, začíná se rozpadat pocit oddělenosti. A právě tehdy se z výroku „Bůh je vším“ stává živá zkušenost, nikoli pouze filozofická myšlenka.

44. Ve zbožné úctě ležím před Tebou v prachu a pokorně Tě prosím za odpuštění, velebný Vládče! Jako otec odpouští synovi, přítel příteli, milenec milence, tak jistě odpustíš Ty mně, Kršno!

Tento verš je vrcholem Ardžunovy vnitřní proměny. Poklona v prachu je symbolem odevzdání ega. To, co se sklání, není skutečné Já, ale představa o sobě samém – pocit, že jsem oddělená bytost, která jedná sama za sebe.

Bhagavadgíta zde ukazuje, že vztah člověka k Bohu nemá jedinou podobu. Může v sobě obsahovat úctu, blízkost, důvěru i lásku. Všechny tyto vztahy jsou pouze různými způsoby, jimiž se lidské srdce snaží přiblížit tomu, co je ve skutečnosti za všemi vztahy.

Otec odpouští proto, že vidí nezralost dítěte. Přítel odpouští, protože zná naše srdce. Milující odpouští, protože mezi ním a milovaným nechce ponechat nic, co by je oddělovalo. Ardžuna těmito obrazy, postupně odhaluje vlastní poznání, že Božská láska není podmíněna našimi zásluhami. Nečeká, až se člověk stane dokonalým. Trpělivě provází jeho cestu od nevědomosti k poznání.

Na hlubší úrovni však není komu odpouštět. Z pohledu Absolutna nikdy nedošlo k oddělení člověka od Boha. Oddělenost existovala pouze v mysli. Proto lze tento verš chápat jako poslední modlitbu ega, které cítí, že se blíží jeho konec. Prosí o odpuštění za všechna svá nedorozumění, protože začíná chápat, že po celou dobu stálo tváří v tvář téže nekonečné Skutečnosti.

Je krásné, že Bhagavadgíta tuto část neukončuje filozofickým výkladem, ale lidským obrazem. Nejvyšší Pravdu nelze poznat rozumem. Konečné poznání se rodí tam, kde se pokora spojí s láskou. Teprve srdce, které se přestalo bránit a přestalo se stavět do středu všeho dění, je připraveno rozpoznat, že to, co hledalo, nikdy nebylo vzdálené. Bylo přítomné od samého počátku.

45. Vidím - li teď Tebe, neviděného, jsem na výsost uchvácen. Avšak má mysl je ohromena hrůzou. Proto se mi, Pane, zjev opět ve své dřívější podobě! Měj se mnou slitování, ó sídlo vesmírných světů!

Tento verš odhaluje jednu z nejhlubších pravd duchovní cesty – člověk sice touží spatřit Nejvyšší skutečnost, ale když se závoj opravdu odhrne, zjistí, že jeho mysl na takové poznání není připravena. Ardžuna prožívá současně dva zdánlivě protikladné stavy. Je naplněn nevýslovnou blažeností, protože spatřil to, po čem lidská duše od nepaměti touží. Zároveň však cítí hlubokou hrůzu, protože před touto skutečností se rozpadá vše, co dosud považoval za pevné – jeho představa o světě, o životě i o sobě samém.

Právě proto je vesmírná podoba tak děsivá. Není krutá sama o sobě. Děsivá je pro ego, které náhle poznává, že nikdy nebylo skutečným středem existence. To, co nazýváme smrtí ega, není jeho fyzický zánik, ale zhroucení iluze oddělenosti. Pro mysl, která celý život stavěla svou identitu na představě „já jsem toto tělo, tato osobnost, tento příběh“, je takové poznání otřesem.

Proto Ardžuna nežádá, aby mu bylo toto poznání odňato. Prosí pouze o návrat známé lidské podoby Krišny. Nekonečno se ukázalo v celé své velikosti, ale lidské srdce potřebuje podobu, ke které se může přiblížit bez strachu. Je to velmi hluboký psychologický postřeh. Absolutno je bez tvaru a bez hranic, ale člověk na své cestě téměř vždy potřebuje most – učitele, symbol, božskou formu nebo jméno, skrze které může vstupovat do vztahu s tím, co samo žádný vztah nepotřebuje.

V tom je skrytá i odpověď na otázku, proč existují různé podoby Boha v jednotlivých náboženstvích a duchovních tradicích. Nejsou cílem. Jsou milosrdným přizpůsobením nekonečné skutečnosti lidskému srdci. Nekonečno se sklání do podoby, kterou člověk dokáže milovat, následovat a pochopit.

Pro člověka na duchovní cestě je tento verš velkým povzbuzením. Říká, že není třeba usilovat o mimořádné zážitky za každou cenu. Skutečné poznání přichází tehdy, když je mysl dostatečně očištěná a zralá, aby unesla pravdu, aniž by se jí zalekla. Dokud tato zralost nedozraje, Božská milost se často projevuje právě tím, že se nám Pravda odhaluje jen natolik, kolik jsme schopni přijmout.

Je příznačné, že Ardžuna oslovuje Krišnu jako „sídlo vesmírných světů“. Po zjevení vesmírné podoby už totiž nevidí svět jako něco, v čem Bůh přebývá. Naopak, chápe, že všechny světy přebývají v Něk. Přesto prosí, aby se tato nekonečná skutečnost znovu zahalila do lidské podoby. Není to krok zpět. Je to projev Božího soucitu, který se přizpůsobuje možností člověka. Teprve později, až mysl zcela dozraje, nebude už třeba žádná podoba, protože zmizí i ten, kdo ji potřeboval.

46. Ó Pane vesmíru, ó tisícíruký Pane, přeji si Tě spatřit s korunou na hlavě, s kyjem, diskem, lasturou a lotosovým květem v Tvých rukách. Zjev se mi v této čtyřruké podobě!"

Tento verš může na první pohled působit zvláště. Poté, co Ardžuna spatřil nekonečnou vesmírnou podobu, žádá, aby se Krišna ukázal v určité konkrétní formě – s korunou, diskem, kyjem, lasturou a lotosem. Pokud bychom jej četli pouze doslovně, mohlo by se zdát, že dává přednost jedné podobě Boha před druhou. Ve skutečnosti se zde odehrává něco mnohem hlubšího.

Vesmírná podoba představuje Absolutno, které přesahuje všechny lidské představy. Je tak nekonečná, že v ní mizí jakákoli možnost vztahu. Není zde žádné „já“ a „Ty“, pouze bezbřehá skutečnost, která v sobě zahrnuje zrození i smrt, tvoření i zánik. Takové poznání je pravdivé, ale lidská mysl v něm nedokáže dlouho spočívat.

Čtyřruká podoba je proto symbolem Božství, které se stává člověku přístupným. Nekonečno se neumenšuje, pouze na sebe bere tvar, v němž může být milováno, následováno a uctíváno. Je to výraz milosti. Ne člověk vystupuje k Bohu, ale Bůh sestupuje k člověku tak, aby se mezi nimi mohl zrodit živý vztah.

Ani jednotlivé atributy nejsou pouhou výzdobou. Koruna vyjadřuje svrchovanost ducha nad celým stvořením. Disk symbolizuje vědomí, které rozptyluje nevědomost a odřezává pouta iluze. Kyj představuje sílu, která ničí ego a vše, co člověka odvádí od Pravdy. Lastura je symbolem prvotního zvuku, z něhož se rodí projevený vesmír, a zároveň voláním, které probouzí spící vědomí. Lotos, vyrůstající z bahna a přesto zůstávající čistý, připomíná možnost žít uprostřed světa, aniž bychom se světem byli vnitřně svázáni.

Je příznačné, že Ardžuna nežádá návrat obyčejného lidského Krišny, ale této přechodné božské podoby. Jako by po zkušenosti nekonečna už nemohl znovu vidět pouze člověka, ale zároveň ještě nedokázal trvale spočívat v bezbřehém Absolutnu. Čtyřruký Višnu se tak stává mostem mezi dvěma světy – mezi neprojevenou nekonečností a lidským srdcem.

V tom je skryto i obecnější poselství tohoto verše. Duchovní cesta obvykle nezačíná ani nekončí u forem. Formy jsou prostředkem, nikoli cílem. Pomáhají mysli obrátit se k tomu, co žádnou formu nemá. Když je jejich účel naplněn, člověk poznává, že všechny posvátné obrazy, jména a symboly byly pouze různými okny otevírajícími pohled na tutéž jedinou, beztvarou Skutečnost.

47. Krišna odpověděl Ardžunovi: "Jen tobě jsem svým kouzlem odhalil svou prvotní, nekonečnou podstatu, jež se vtěluje do nespočetných tvarů a tají se všem zrakům."

Tento verš neznamena, že by Krišna učinil výjimku pouze pro Ardžunu a ostatním lidem své pravé bytí navždy skryl. Smyslem je spíše ukázat, že poznání Nejvyšší skutečnosti není výsledkem lidského

úsilí ani schopností mysli. Je darem milosti. Člověk může očistit mysl, prohloubit soustředění, rozvíjet lásku i moudrost, ale poslední závoj se odhrnuje sám. Pravdu nelze uchopit, lze se jí pouze otevřít.

Když Krišna hovoří o své „prvotní, nekonečné podstatě“, ukazuje, že všechny podoby, v nichž se zjevuje, jsou pouze projevy něčeho, co samo žádnou podobu nemá. Nekonečno se může objevit jako člověk, jako vesmír, jako světlo, jako ticho nebo jako samotné vědomí, které si uvědomuje všechny zkušenosti. Žádná z těchto forem však není úplným vyjádřením Absolutna. Jsou to pouze způsoby, jimiž se beztvaré stává přístupným lidskému vnímání.

Výrok, že se tato podstata „vtěluje do nespočetných tvarů“, je jedním z nejkrásnějších shrnutí celé Bhagavadgíty. Znamená, že Božství není přítomno jen v mimořádných zjeveních nebo ve velkých duchovních osobnostech. Každá forma je určitým projevem jediné skutečnosti. Rozdíly mezi bytostmi a věcmi existují na úrovni tvarů, nikoli na úrovni jejich podstaty. Proto mudrci vidí jednotu tam, kde běžná mysl vidí pouze rozmanitost.

Poslední část verše říká, že tato skutečnost „se tají všem zrakům“. To neznamena, že by se Bůh skrýval. Spíše je tak blízko, že jej mysl přehlídí. Oko může vidět všechny předměty, ale nikdy neuvidí samo sebe. Stejně tak vědomí osvětluje všechny naše zkušenosti, ale samo se nemůže stát předmětem pozorování. Hledáme je jako něco vzdáleného, přestože je tím, díky čemu vůbec hledáme, je hledající i hledaný.

V tom spočívá hluboký paradox duchovní cesty. Člověk se snaží dosáhnout toho, čím už ve své nejhlubší podstatě je. Nejde o získání něčeho nového, ale o odstranění nevědomosti, která zakrývá stále přítomnou skutečnost. Proto je zjevení popsáno jako milost. Milost není udělením nové pravdy, ale odhalením Pravdy, která zde byla od počátku, jen ji mysl nedokázala rozpoznat.

48. Ani obřadnictvím, ani dobrými činy, ani zachováváním příkázání, ani přísným odříkáním nedostane se člověku milosti uzříť Mou vesmírnou podobu. Kromě tebe ji ještě nikdo neviděl.

Tento verš by mohl být vykládán tak, že duchovní úsilí nemá žádnou hodnotu. To by však bylo v rozporu s celou Bhagavadgítou. Krišna neříká, že obřady, mravní život, kázeň nebo asketická praxe jsou zbytečné. Říká pouze, že samy o sobě nemohou přivodit nejvyšší poznání.

Všechny duchovní disciplíny mohou připravit mysl. Mohou ji ztišit, očistit od sobectví, oslabit připoutanost a učinit ji průzračnější. Nemohou však vytvořit Pravdu, protože ta tu byla dávno před nimi. Nelze ji vyrobit žádnou metodou, stejně jako nelze vyrobit slunce otevřením oken. Otevřené okno pouze umožní, aby světlo vstoupilo.

V tomto smyslu je vesmírná podoba symbolem přímého poznání Absolutna. Takové poznání nepřichází jako odměna za vykonané skutky. Kdyby tomu tak bylo, bylo by možné Boha jaksi „zasloužit“. Bhagavadgíta však stále znovu ukazuje, že Absolutno je nekonečné a nepodmíněné. To, co je nepodmíněné, nemůže být výsledkem žádné podmíněné činnosti.

Pro člověka na duchovní cestě je tento verš velkým osvobozením. Velmi snadno můžeme začít věřit, že dostatek meditací, modliteb, půstů nebo jiných cvičení jednou automaticky povede k osvětlení. Krišna jemně ukazuje, že duchovní praxe není obchod s Bohem. Není to cesta, jak si zasloužit milost. Je to způsob, jak odstranit překážky, které brání tomu, co je přítomné od počátku.

Možná právě proto jsou v mnoha duchovních tradicích vedle úsilí vždy zdůrazňovány také pokora a odevzdanost. Úsilí očišťuje mysl, ale odevzdanost rozpouští poslední iluzi, že Pravdu lze získat

vlastním výkonem. Teprve když se vyčerpá i tato poslední představa, ukáže se, že to, co člověk hledal, nikdy nebylo výsledkem jeho činnosti, ale vždy bylo samotným základem jeho existence.

49. Necht' vidění Mé hrůzné podoby tě již neděsí! Klidně a nebojácně se teď zahleď v Mou dřívější tvář!"

Tento verš je nádherným vyjádřením Božího soucitu. Krišna nevyčítá Ardžunovi, že se polekal. Naopak, ihned reaguje na stav jeho mysli. Pravda se nikdy nevnucuje. Když člověk ještě není schopen unést její plnou sílu, přichází k němu v podobě, která mu přináší pokoj místo otřesu.

Je v tom hluboký duchovní zákon. Nejvyšší skutečnost není děsivá sama o sobě. Hrůzu vyvolává pouze tehdy, když se s ní setká mysl, která je dosud připoutána ke své oddělené existenci. Ego vnímá nekonečno jako vlastní zánik, a proto před ním cítí strach. Vědomí samo však žádný strach nezná. Jakmile se mysl utiší, tatáž skutečnost, která se před okamžikem zdála hrozivá, se ukáže jako nekonečný mír.

Krišnova slova proto nejsou jen útěchou Ardžunovi. Jsou ujištěním pro každého člověka na duchovní cestě. Mnozí lidé se obávají, že hluboké poznání znamená ztrátu všeho, co milují, nebo dokonce ztrátu sebe sama. Bhagavadgíta však ukazuje, že Božská milost nikdy nevede člověka násilím. Odhaluje Pravdu jen do té míry, jakou je schopen přijmout. Nekonečno se samo zahaluje do podoby, která nevzbuzuje strach, ale důvěru.

Tento verš také připomíná, že cílem duchovní cesty není mimořádný zážitek. Vesmírná podoba byla jen okamžikem zjevení. Tím, co Ardžunu skutečně promění, nebude síla tohoto zážitku, ale porozumění, které z něj vzejde. Duchovní zkušenosti přicházejí a odcházejí, ale poznání zůstává.

Je příznačné, že Krišna vybízí Ardžunu, aby se znovu zahleď do jeho známé tváře. Jako by tím říkal, že po spatření nekonečna není třeba utíkat od světa ani od lidských vztahů. Stejná Pravda, která se ukázala jako nekonečný vesmír, se nyní znovu dívá Ardžunovi do očí prostřednictvím lidské tváře. Nejvyšší není pouze v tom, co je vznešené a nepopsatelné. Je přítomen i v jednoduchosti, blízkosti a obyčejném setkání. Teprve když člověk dokáže rozpoznat tutéž skutečnost jak v nekonečnu, tak v prostém lidském pohledu, začíná se jeho poznání stávat úplným.

50. Takto promlouvaje vzal Kršna na sebe Svě bývalé vzezření a opět konejšil poděšeného Ardžunu.

51. A Ardžuna vydechl úlevou: "Při pohledu na Tvou milou lidskou tvář, Kršno, se můj duch uklidňuje a jsem opět sám sebou."

Tento verš je velmi jemný a současně nesmírně hluboký. Na první pohled se zdá, že se Ardžuna po mimořádném duchovním zážitku jednoduše uklidnil. Ve skutečnosti Bhagavadgíta ukazuje něco podstatného o lidské psychice i o samotné duchovní cestě.

Po setkání s nekonečnem se Ardžuna vrací k lidské podobě Krišny a jeho mysl znovu nalézá rovnováhu. Je to připomínka, že duchovní cesta nesměřuje k trvalému ohromení mimořádnými vizemi. Nejvyšší poznání není stav, ve kterém je člověk neustále uchvácen nebo otřesen. Jeho přirozeným ovocem je pokoj.

Slova „jsem opět sám sebou“ lze chápat na dvou úrovních. Na té lidské znamenají, že se Ardžuna zbavil strachu a jeho mysl se vrátila do známého stavu. Dokáže znovu přemýšlet, mluvit a jednat. Jeho osobnost se po silném otřesu znovu sjednotila.

Na hlubší úrovni však tato věta skrývá krásný paradox. Ardžuna říká, že je opět sám sebou, ale po tom, co spatřil, už nikdy nebude stejným člověkem jako předtím. Vnější klid se vrátil, avšak jeho pohled na skutečnost se navždy proměnil. To je charakteristické pro skutečné duchovní poznání. Nemění člověka navenek do někoho jiného. Mění způsob, jakým vidí svět, sebe i Boha.

Je také příznačné, že Ardžunovi nepřináší pokoj samotná vesmírná podoba, ale Krišnova lidská tvář. Bhagavadgíta tím naznačuje, že nejvyšší Pravda nemusí být vždy zakoušena jako něco oslnivého a mimořádného. Když se mysl pročistí, stejná Pravda září i v tom nejprostším. Není třeba stále hledat nové vize. Stačí vidět správně to, co je před námi.

Pro duchovní cestu je to důležité poučení. Mnoho lidí touží po silných mystických zkušenostech a považuje je za vrchol poznání. Bhagavadgíta však ukazuje, že vrcholem není extáze, ale přirozenost. Ne stav, který člověka vytrhne ze života, ale takový, který mu umožní žít klidně, moudře a beze strachu.

V tomto smyslu je Ardžunova úleva symbolem návratu k obyčejnému životu, který už však není obyčejný. Po spatření nekonečna se znovu dívá do lidské tváře svého přítele. Tentokrát však ví, že za touto tváří se skrývá tatáž nekonečná Skutečnost. A právě to je možná největší proměna, kterou mu celé zjevení přineslo.

52. Vznešený pokračoval: "Je vsutku těžké vidět Mě tak, jak jsi Mě spatřil. Ani bohům nebyl dopřán tento pohled, ačkoliv po něm tolik touží.

Tento verš nezdůrazňuje výjimečnost Ardžuny proto, aby jej povýšil nad ostatní. Jeho smyslem je ukázat, jak vzácné je přímé poznání skutečnosti. Mezi vědět, že Bůh existuje, věřit v Něho nebo o Něm přemýšlet, a mezi skutečně Ho spatřit, je stejný rozdíl jako mezi popisem světla a jeho přímým zakoušením.

Krišna říká, že po tomto poznání touží i bohové. V symbolickém jazyce Bhagavadgíty bohové představují vyšší úrovně existence, jemnější světy i velké kosmické síly. Přesto ani ony samy o sobě neznamenalí konečný cíl. I nejvyšší nebeské stavy jsou stále součástí projeveného světa. Přímé poznání Absolutna je přesahuje, protože se netýká určité úrovně bytí, ale samotného základu všeho bytí.

To je velmi důležitá myšlenka. Člověk si často představuje duchovní cestu jako postupné stoupání do stále vyšších světů nebo získávání mimořádných schopností. Bhagavadgíta však ukazuje, že skutečné osvobození nespočívá ve změně místa ani stavu vědomí, ale v poznání toho, co je přítomno ve všech světech stejně. Absolutno není nejvyšším patrem vesmíru. Je tím, na čem celý vesmír spočívá.

Proto je toto poznání označeno za tak vzácné. Není vzácné proto, že by je Bůh někomu odpíral, ale proto, že mysl je téměř vždy obrácena k tvarům, zatímco Pravda je beztvará. Hledáme něco, co bychom mohli spatřit jako předmět, přestože Nejvyšší je tím, díky čemu vůbec můžeme cokoli spatřit. Dokud hledající hledá venku, zůstává to nejpodstatnější skryto.

V tomto verši se tak znovu připomíná, že cílem duchovní cesty není dosažení výjimečných zážitků ani nebeských světů. Nejvyšším darem je poznání vlastní pravé podstaty. Mysl, zvyklá hledat v dálce, jen velmi obtížně rozpoznává to, co bylo přítomné od samého počátku.

53. Ani čtením svatých písem, ani přísným odříkáním, ani udílením almužen, ani sebeobětováním nelze Mne vidět tak, jak jsi Mě uviděl ty.

Tento verš navazuje na předchozí a znovu obrací pozornost od vnějších prostředků k vnitřní proměně. Krišna nezlehčuje význam písem, asketického života, štědrosti ani obětí. Vždyť právě Bhagavadgíta sama učí, že všechny tyto cesty mají svůj smysl. Zároveň však ukazuje jejich hranici. Mohou člověka přivést až ke dveřím Pravdy, ale nemohou jej přenést přes jejich práh.

Důvod je prostý. Všechny uvedené činnosti jsou činnostmi ega. Ego může číst, postit se, rozdávat majetek i konat velké oběti. Může se dokonce stát velmi zbožným. Přesto stále zůstává tím, kdo něco vykonává a očekává výsledek. Přímé poznání Nejvyšší skutečnosti však nastává právě ve chvíli, kdy se tento pocit odděleného konatele rozpustí. To, co hledá Boha, musí nakonec samo ustoupit.

Je zajímavé, že Krišna zmiňuje i čtení posvátných písem. Tím připomíná, že mezi znalostí a poznáním existuje zásadní rozdíl. Člověk může znát všechna slova mudrců, rozumět nejhlubším filozofickým systémům a přesto zůstat daleko od přímé zkušenosti. Písmo ukazuje na Pravdu, ale není Pravdou samotnou. Je jako mapa, která může spolehlivě vést k cíli, avšak nikdy nenahradí samotnou krajinu.

Celý tento verš je vlastně výzvou k pokoře. Dokud si člověk myslí, že svým úsilím jednou dosáhne Boha, zůstává v představě, že mezi ním a Bohem existuje vzdálenost, kterou je třeba překonat. Bhagavadgíta však stále jemně naznačuje něco jiného. Vzdálenost není skutečná.

Proto mají všechny duchovní prostředky svůj hluboký význam, pokud vedou k větší čistotě, pokoře a odevzdanosti. Ve chvíli, kdy se však stanou důvodem k pocitu vlastní duchovní výjimečnosti nebo prostředkem, jak si chtít zasloužit Boha, ztrácejí svůj pravý smysl. Nejvyšší poznání není odměnou za výkon. Je přirozeným odhalením skutečnosti, která byla přítomná dříve, než člověk otevřel první posvátnou knihu, vykonal první oběť nebo pronesl první modlitbu.

54. Jen naprostou oddaností ke Mně, Ardžuno, mohou lidské oči zřít, poznat a proniknout Mou vesmírnou podobu.

Tento verš je jedním z vrcholů celé Bhagavadgíty. Po předchozích slovech, že Nejvyšší nelze poznat učeností, asketismem ani dobrými skutky, Krišna nyní vyslovuje, co skutečně otevírá cestu. Je to naprostá oddanost neboli odevzdanost. Ne proto, že by Bůh vyžadoval obdiv nebo uctívání, ale proto, že jediné oddanost dokáže rozpustit poslední překážku mezi člověkem a Pravdou – pocit odděleného „já“.

Slovo oddanost zde nelze chápat jako pouhé citové zbožňování. V sanskrtu znamená úplné odevzdání sebe sama. Je to stav, kdy člověk přestává stavět vlastní vůli, představy a nároky do středu života. Neztrácí svou osobnost, ale přestává ji považovat za svou skutečnou podstatu. Právě tehdy se mysl stává průzračnou natolik, že skrze ni může zazářit to, co tu bylo odjakživa.

Je pozoruhodné, že Krišna nespojuje poznání s intelektem. Neříká: „Jen ten, kdo mnoho ví, Mě pozná.“ Neříká ani: „Jen ten, kdo mnoho vykonal.“ Tvrdí, že Nejvyššího lze poznat skrze lásku, která už nehledá nic pro sebe. Důvod je hluboký. Rozum vždy vytváří odstup mezi poznávajícím a poznávaným. Láska naopak tento odstup rozpouští. Tam, kde mizí oddělenost, může být zakoušena jednota.

Proto jsou ve verši použita tři slova: zřít, poznat a proniknout. Nejde pouze o vidění nějakého mimořádného zjevení. Nejprve člověk Pravdu zahlédne, potom jí začne rozumět a nakonec do ní vstoupí jako do své vlastní skutečnosti. Poznání zde není hromaděním informací, ale proměnou samotného poznávajícího.

Na první pohled by se mohlo zdát, že tento verš odporuje cestě poznání, kterou učí advaita. Ve skutečnosti se však obě cesty v tomto bodě spojují. Skutečná oddanost i skutečné poznání vedou ke stejnému cíli – k rozpuštění ega. Poznání říká: „Neexistuje oddělené já.“ Oddanost říká: „Vše odevzdávám Tobě.“ V obou případech mizí ten, kdo se považoval za samostatného konatele.

Proto je tento verš mnohem hlubší, než se může zdát. Učí, že Nejvyšší skutečnost se odhaluje tam, kde zmizela poslední překážka – přesvědčení, že existuje někdo oddělený od Ní. Oddanost je posledním krokem, v němž se lidské „já“ zcela uvolní. A když se uvolní ono, ukáže se, že nikdy neexistovalo nic jiného než jediná, nekonečná Skutečnost.

55. Neboť kdo stále koná Mé činy, kdo vidí ve Mně svůj jediný cíl, kdo miluje jen Mne a k nikomu nepociťuje nepřátelství, ten, můj milý Ardžuno, je skutečně spojen se Mnou!"

Krišna se vrací k tomu nejprostšímu – ke způsobu života. Jako by říkal: „To nejdůležitější není, co jsi právě viděl, ale jak budeš od této chvíle žít.“

Když mluví o člověku, který koná Jeho činy, nemá na mysli nějaké zvláštní náboženské skutky. Ukazuje na život, v němž člověk přestává jednat pouze pro sebe. Přestává být středem svého vlastního světa a stává se nástrojem něčeho vyššího. Práce zůstává stejná, rodina zůstává stejná, každodenní povinnosti zůstávají stejné, ale mizí pocit: „Já jsem tím, kdo všechno činí pro svůj vlastní prospěch.“ Jednání se stává přirozeným vyjádřením souladu s Božským řádem.

Stejně tak „vidět ve Mně jediný cíl“ neznamená odmítnout svět nebo přestat milovat lidi. Znamená pochopit, že všechno, po čem člověk ve skutečnosti touží – štěstí, láska, svoboda, klid – má svůj zdroj pouze v Nejvyšší skutečnosti. Všechny ostatní cíle jsou pomíjivé. Dokud je člověk považuje za konečné, bude nevyhnutelně zakoušet zklamání. Když však objeví jediný skutečný cíl, může používat vše ostatní, aniž by se na tom stal závislým.

Výrok „kdo miluje jen Mne“ bývá někdy chápán výlučně, jako by Bůh žádal, aby člověk nemiloval nikoho jiného. Smysl je však opačný. Kdo skutečně miluje Boha ve všem, nemůže přestat milovat lidi. Naopak, jeho láska přestává být podmíněná. Už není založena na tom, co mu druzí dávají nebo berou. Vidí v každé bytosti tutéž podstatu, a proto se jeho láska stává svobodnější a hlubší.

Proto verš vrcholí slovy, že takový člověk k nikomu nepociťuje nepřátelství. To je možná nejspolehlivější znamení skutečného duchovního pokroku. Ne proto, že by přestal rozlišovat dobro a zlo nebo schvaloval nespravedlnost. Ale proto, že už nevidí zlo jako vlastnost určité osoby. Chápe, že člověk jedná podle míry svého poznání nebo nevědomosti. Může se postavit nesprávnému jednání, ale přitom nemusí živit nenávist vůči tomu, kdo jedná.

Celý verš je vlastně nádherným shrnutím celé Bhagavadgíty. Všechny předchozí nauky – karmajóga, džňánajóga i bhaktijóga – se zde spojují v jediný celek. Správné jednání, správné poznání i hluboká oddanost už nejsou třemi různými cestami. Stávají se jediným způsobem života, v němž člověk přestává žít pro sebe a začíná žít z poznání jednoty. Krišna dále říká, „je spojen se Mnou“. To znamená, že cíl duchovní cesty neleží někde v budoucnosti. Ve chvíli, kdy zmizí oddělenost vytvářená egem, není už třeba nikam docházet. Ukáže se, že spojení s Bohem nikdy nebylo přerušeno. Přerušena byla pouze schopnost je rozpoznat.

1. Ardžuna se opět tázal Vznešeného: "Kteří lidé jsou pokročilejší v poznávání Boha - ti, kdož Tě neustále uctívají jako projeveného Boha, nebo ti, kdož hledají neosobní projevené božství?"

Existují dva způsoby, jak člověk může dosáhnout Nejvyšší skutečnosti. Jeden vede skrze osobní vztah k Bohu, druhý skrze poznávání beztvarého, neosobního Absolutna.

Je příznačné, že Ardžuna nepokládá otázku proto, aby jednu cestu vyvrátil. Po všech dosavadních Křišnových výkladech vidí, že obě mají své místo. Nyní chce pochopit jejich vzájemný vztah. Je to otázka, kterou si lidé kladou dodnes. Je Bůh osobou, kterou lze milovat a uctívat? Nebo je nejvyšší skutečnost beztvará, nekonečné Vědomí, které přesahuje všechny představy o osobnosti?

Pro většinu lidí je přirozenější vztah. Lidské srdce spontánně touží milovat, důvěřovat, modlit se a odevzdávat. Proto se Bůh může jevit jako Krišna, Kristus, Ráma nebo v jiné podobě, která probouzí

lásku. Taková forma není iluzí ani nižší pravdou. Je mostem mezi omezenou lidskou myslí a nekonečnou skutečností.

Na druhé straně jsou hledající, kteří směřují přímo k neosobnímu Absolutnu. Nesoustředí se na žádnou podobu ani jméno. Obracejí pozornost k čistému bytí, čistému vědomí, které je přítomné dříve, než vznikne jakákoli myšlenka o Bohu nebo o sobě samém. Jejich cesta vede skrze rozlišování, ztišení mysli a přímé zkoumání vlastní podstaty.

Ve skutečnosti však obě cesty míří ke stejnému cíli. Dokonalá oddanost nakonec rozpustí ego stejně jako dokonalé poznání. Když oddaný zcela odevzdá své „já“ Bohu, nezůstane nikdo oddělený. Když mudrc dokonale pozná svou pravou podstatu, rovněž zmizí pocit odděleného „já“. V obou případech se odhalí jediná skutečnost.

2. Vznešený odpověděl: "Ti, kteří svou myslí jsou soustředěni na Mou božskou podobu a s pevnou vírou Mne obětavě uctívají, pokročili v této oddanosti nejvíce.

Tento verš neříká, že cesta oddanosti je jedinou správnou cestou. Krišna odpovídá na Ardžunovu otázku z pohledu většiny lidí. Lidská mysl se přirozeně snáze soustředí na Boha, kterého může milovat, než na beztvaré Absolutno, které nelze uchopit představou ani smysly.

Důležité je, že Krišna nezdůrazňuje vnější uctívání, ale soustředěnou mysl a pevnou víru. Pravá oddanost není množstvím modliteb nebo obřadů. Je to stav, kdy se mysl přestává rozptylovat světskými cíli a obrací se stále k jedinému zdroji.

V hlubším smyslu není cílem připoutat se k určité Božské podobě, ale skrze ni překročit vlastní ego. Pokud oddanost vede k odevzdání, pokoře a rozpuštění pocitu odděleného „já“, stává se přímou cestou k poznání téže skutečnosti, kterou hledá i cesta poznání. Proto Krišna říká, že takoví lidé jsou v oddanosti nejpokročilejší.

3. I ti, kteří uctívají božství neosobní, neprojevené, neviditelné, všudypřítomné, nepředstavitelné, neměnné a věčné,

4. Hledající Mne s vyrovnanou myslí, se zkrocenými smysly a s láskou plynoucí jako nepřetržitý proud oleje dolévaný do lampy - i ti dojdou ke Mně.

V těchto verších Krišna potvrzuje, že i cesta k neosobnímu Absolutnu vede ke stejnému cíli. Popisuje Boha jako skutečnost, kterou nelze spatřit očima ani si ji představit myslí. Je všudypřítomná, neměnná a přesahuje všechny formy i vlastnosti.

Taková cesta však vyžaduje mimořádně klidnou mysl, ovládnuté smysly a nepřetržitou pozornost. Krásný obraz proudu oleje vyjadřuje soustředění, které není přerušováno rozptýlenými myšlenkami. Pozornost plyne tiše, souvisle a bez přeskakování od jednoho předmětu k druhému.

Nejdůležitější poselství těchto veršů je, že osobní Bůh i neosobní Absolutno nejsou dva různé cíle. Jsou dvěma pohledy na tutéž skutečnost. Cesta oddanosti i cesta poznání se nakonec setkávají tam, kde mizí pocit odděleného „já“ a zůstává jen jediná, nekonečná Skutečnost.

5. Avšak jejich duchovní úsilí je těžké, neboť dosáhnout Boha neviditelného je pro lidskou duši úkol velmi nesnadný.

Tento způsob je obecně považovaný za náročnější.

6. Vysvobozuji, Ardžuno, ty, kteří jsou oddáni jen Mně, kteří obětují všechny své činy jen Mně, kteří jdou za Mnou jako za jediným svým cílem, kteří rozjímají se srdcem prostým

7. a svou mysl upínají jen ke Mně. Tyto oddané rychle vysvobozuji z oceánu zrození a smrti.

Tyto verše vystihují samotnou podstatu bhaktijógy. Krišna nevyzývá člověka, aby opustil svět, ale aby proměnil svůj vnitřní postoj. Všechny své činy má konat bez připoutanosti k vlastnímu prospěchu a odevzdávat je Bohu. Tím se postupně rozpouští pocit, že je samostatným konatelem.

Výraz „jít za Mnou jako za jediným cílem“ neznamena odmítnout život nebo své povinnosti. Znamená pochopit, že za všemi lidskými touhami se ve skutečnosti skrývá jediná touha – návrat ke své pravé podstatě.

Když Krišna říká, že takové oddané vysvobozuje z oceánu zrození a smrti, hovoří o osvobození od nevědomosti, která vytváří pocit odděleného „já“. Jakmile tento pocit zmizí, mizí i připoutanost k neustálému koloběhu strachu, touhy a utrpení. Tehdy člověk poznává, že jeho pravá podstata se nikdy nerodila ani neumírala.

8. Věnuj Mi tedy své srdce a odevzdej Mně svůj rozum! Tak budeš žít ve Mně jako já sám - na věky!

Tento verš shrnuje celou cestu oddanosti do jediné věty. Krišna žádá nejen srdce, ale i rozum. Nestačí pouze citová zbožnost ani pouhé intelektuální poznání. Když se láska i poznání obrátí stejným směrem, člověk přestává být vnitřně rozdělený.

„Odevzdání rozumu“ Znamená vzdát se přesvědčení, že omezená mysl může sama obsáhnout Nejvyšší skutečnost. Rozum se stává pomocníkem, nikoli vládcem.

Závěrečná slova „budeš žít ve Mně jako já sám“ vyjadřují nejvyšší cíl duchovní cesty. Cílem je uvědomit si, že oddělenost byla jen výtvozem ega. Když se mysl i srdce zcela odevzdají, odhalí se Jednota, která tu byla od počátku. Proto Krišna říká, že toto spojení je věčné – nevzniká, pouze je rozpoznáno.

9. Polevuje-li tvé soustředění a padá-li šíp tvé mysli mimo cíl, s láskou se Mi odevzdej! Zvykni si pozvolna odpoutávat pozornost od vnějšího světa a láskou Mne dosáhneš!

10. Kdyby i toto rozjímání a láska byly nad tvé síly, tedy hled' na všechnu svou práci jako na dílo pro mne, neboť i svými činy můžeš dosáhnout dokonalosti!

11. Nedokážeš-li ani toto, tedy důvěřuj své oddanosti ke Mně! Nespoléhej na věci pozemské, ale podmaň si sebe sama, zakotvi v sobě a obětuj Mi plody svých činů!

V těchto verších Krišna ukazuje svou hlubokou laskavost. Nedává jeden přísný požadavek, ale nabízí několik stupňů duchovní praxe podle schopností každého člověka. Pokud někdo nedokáže trvale spočívat v Bohu, nemusí propadat beznaději – vždy existuje mnoho dalších cest, kterými může pokračovat.

Nejvyšší je nepřetržité spočívání mysli v Bohu. Pokud to zatím nejde, stačí se k Němu znovu a znovu vracet. Duchovní cesta není o tom nikdy neupadnout, ale vždy znovu obrátit pozornost správným směrem.

Jestliže je i to příliš obtížné, Krišna radí proměnit každodenní práci v duchovní praxi. Nezáleží tolik na tom, co člověk dělá, ale s jakým vnitřním postojem to dělá. Když přestane jednat jen pro svůj prospěch, i obyčejná práce se stává cestou k osvobození.

A nakonec dává radu, kterou může uskutečnit každý: vzdej se připoutanosti k výsledkům svých činů. Člověk má jednat co nejlépe, ale nechat plody v rukou Boha. Právě očekávání, strach z neúspěchu a touha po odměně poutají mysl ke světu. Odevzdáním výsledků se mysl postupně osvobozuje a nachází vnitřní klid.

Tyto verše krásně ukazují, že Bhagavadgíta není knihou nedosažitelných ideálů. Krišna vede člověka trpělivě, od toho, co je schopen uskutečnit dnes, k tomu, čeho jednou dosáhne zcela přirozeně.

12. Lepší je vědění než slepý zvyk. Lepší než vědění je rozjímání, avšak nad samo rozjímání vyniká obětování plodů vlastní práce, protože přináší vnitřní mír.

Zdá se, že Krišna staví obětování plodů práce dokonce nad rozjímání. Ve skutečnosti tím ukazuje něco velmi praktického. Skutečná hodnota duchovní praxe se nepozná podle hloubky meditace, ale podle toho, zda člověk dokáže žít bez připoutanosti.

Pouhé opakování duchovních cvičení bez porozumění je jen zvyk. Samotné vědění je hlubší, protože člověk chápe smysl své cesty. Rozjímání jde ještě dál, neboť přináší přímou zkušenost vnitřního ticha.

Přesto Krišna říká, že ještě důležitější je vzdát se připoutanosti k výsledkům svých činů. Právě očekávání úspěchu, strach z nezdaru a touha po odměně nejvíce poutají mysl k neklidu. Když člověk jedná co nejlépe, ale výsledek odevzdá Bohu, jeho mysl se přirozeně zklidňuje.

Proto verš končí slovy, že takové odevzdání přináší vnitřní mír. A právě mír je znamením, že ego ztrácí svou vládu a člověk se přibližuje své pravé podstatě.

13. Kdo nezná nenávisť, kdo je přátelský ke všem bytostem, soucitný a nesobecký, kdo netouží po bohatství, kdo je klidný ve štěstí i v neštěstí,

14. kdo odpouští a má pevný cíl, kdo své myšlení a vědění zasvěcuje jen Mně - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.

V těchto verších Krišna popisuje přirozené vlastnosti člověka, jehož ego se postupně rozpouští. Najde o seznam ctností, které si má člověk uměle osvojit, tyto vlastnosti jsou ovocem hluboké vnitřní proměny.

Kdo poznává jednotu života, nemá důvod někoho nenávidět ani upřednostňovat sebe před ostatními. Soucit, laskavost a odpuštění z něj nevycházejí z povinnosti, ale z poznání, že stejná podstata přebývá ve všech bytostech. Stejně tak vnější okolnosti už neotřásají jeho vnitřním klidem, protože své štěstí nehledá v tom, co přichází a odchází.

Když Krišna říká, že takový člověk zasvěcuje své myšlení i vědění jen Jemu, myslí tím, že celý život, rozum i srdce mají jediný směr – poznání Nejvyšší skutečnosti.

Výrok „je milovaným druhem Mým“ vyjadřuje, že mezi Bohem a člověkem, který překonal pocit oddělenosti, už nestojí žádná překážka. Boží láska byla přítomná vždy, nyní ji však člověk dokáže plně přijímat a žít v ní.

15. Kdo neruší své okolí a ani svým okolím se nedá rušit, kdo je zbaven strachu, závisti, palčivé touhy a žádostivosti - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.

Tento verš popisuje člověka, který našel vnitřní stabilitu. Jeho přítomnost přináší druhým klid, nikoli neklid. Neprosazuje své ego, nemanipuluje lidmi ani v nich nevyvolává strach či nepřátelství. Zároveň se nenechá snadno vyvést z rovnováhy tím, jak jednají druzí.

Krišna zmiňuje strach, závist, touhu i žádostivost, protože všechny vyrůstají z pocitu nedostatku a oddělenosti. Když člověk spočine ve své pravé podstatě, přestává hledat své naplnění ve vnějších věcech. Proto se jeho mysl přirozeně zklidňuje.

Opět uzavírá slovy, že takový člověk je Mu milý. Nejde o Boží přízeň udělovanou vyvoleným. Je to vyjádření skutečnosti, že čím méně je mysl ovládána egem, tím jasněji se v ní může projevit Božská přirozenost. Takový člověk se stává živým odrazem klidu, lásky a svobody, které jsou podstatou Boha.

16. Kdo je nezávislý, čistý, bdělý, odpoutaný od všeho marného počínání a lhostejný ke strastem - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.

Tento verš popisuje člověka, který našel oporu sám v sobě, nikoli ve vnějších okolnostech. Je nezávislý, protože jeho štěstí nezávisí na majetku, uznání ani na názorech druhých. Je čistý nejen svým jednáním, ale především stavem své mysli – není ovládán sobectvím a skrytými motivy.

„Bdělost“ znamená trvalou vnitřní pozornost. Takový člověk nežije mechanicky, ale uvědomuje si své myšlenky, pocity i jednání. Díky tomu se nenechá unášet starými návyky ega.

Odpoutanost od marného počínání znamená zanechání všeho, co vychází jen z pýchy, touhy po zisku nebo po vlastní důležitosti. A „lhostejnost ke strastem“ znamená, že utrpení už nezbavuje člověka jeho vnitřního míru, protože svou pravou podstatu nehledá v tom, co je pomíjivé.

Proto je takový člověk Krišnovi „milý“ – jeho mysl se stala průzračnou a Božská přirozenost se v ní může nerušeně odrážet.

17. Kdo nechválí sebe ani nehaní jiné, kdo je povznesen nad smutek a radost, nad dobro a zlo - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.

Tento verš popisuje člověka, který přestal budovat svou hodnotu na srovnávání s druhými. Nemá potřebu vyzdvihovat sebe ani znevažovat ostatní, protože jeho identita už nespočívá v egu, ale v poznání vlastní pravé podstaty.

Být povznesen nad radost a smutek neznamena necítit emoce. Znamená nenechat se jimi ovládnout. Stejně tak povznese nad dobro a zlo neznamena ztrátu morálního rozlišování. Člověk stále ví, co je správné, ale není připoután k osobním soudům, které vycházejí z ega, z náklonnosti a odporu.

Takový člověk žije ve vnitřní svobodě. Nepotřebuje být chválen ani se bránit odsouzení. Proto je jeho mysl klidná a otevřená Božské přítomnosti. Krišna jej nazývá svým milovaným, protože mezi jeho srdcem a Bohem už nestojí pýcha, strach ani potřeba něco dokazovat.

18. Kdo je stejně vlídný k příteli jako k nepříteli, stejně klidný ve cti jako v potupě, kdo nedbá horka ani chladu, radosti ani bolesti, kdo je věrný, ale ode všeho odpoutaný,

Tento verš popisuje stav vnitřní vyrovnanosti, nikoli lhostejnosti. Osvobozený člověk nerozděluje lidi na ty, které je snadné milovat, a na ty, které je třeba nenávidět. Ke každému přistupuje s respektem, i když jeho jednání může být různé a někdy je nutné se mu postavit.

Stejně tak čest i potupa, radost i bolest, horko i chlad jsou jen proměnlivé okolnosti života. Člověk, který spočívá ve své pravé podstatě, je prožívá, ale neztrácí kvůli nim svůj vnitřní klid.

Závěrečná slova o věrnosti a odpoutanosti se vzájemně doplňují. Člověk může být hluboce oddaný Bohu, pravdě i lidem, aniž by se jich sobecky držel. Právě taková láska je svobodná, protože nevychází z potřeby vlastnit, ale z poznání jednoty všeho života.

19. kdo rovnovážně přijímá chválu i hanu, kdo je mlčenlivý, spokojený, pevné mysli a kdo našel domov ve Mně - kdo je Mi takto oddán, je v skutku milovaným druhem Mým.

Tento verš uzavírá Krišnův obraz zralého duchovního člověka. Chvála ani hana už neurčují jeho hodnotu, protože ta není založena na mínění druhých, ale na poznání vlastní pravé podstaty.

Mlčenlivost zde neznamena pouze nemluvit. Znamená především tichou mysl, která nemá potřebu neustále hodnotit, dokazovat nebo obhajovat sama sebe. Z takového vnitřního ticha vyrůstá přirozená spokojenost, která není závislá na vnějších okolnostech.

Nejhlubší jsou však závěrečná slova: „našel domov ve Mně.“ Skutečný domov není nějaké místo kterého člověk jednou dosáhne. Je to spočinutí v Bohu, ve vlastní pravé podstatě. Dokud člověk hledá oporu ve světě, zůstává poutníkem. Když ji nalezne v Nejvyšší skutečnosti, přestává hledat. Právě tento vnitřní návrat domů je cílem celé Bhagavadgíty.

20. Ale nade vše milí jsou Mi ti věrní, kteří neustále žízní po nápoji Mé nesmrtelnosti a ve Mně hledají pramen nevysychající!"

Krišna říká, že nejbližší jsou Mu ti, kteří ze všeho nejvíce touží po Něm samotném. „Žízeň po nápoji nesmrtelnosti“ je obrazem hluboké duchovní touhy. Člověk už nehledá trvalé štěstí v pomíjivých věcech, ale obrací se k tomu, co nikdy nezaniká. Tato touha po Pravdě, po Bohu nebo po vlastní pravé podstatě se stává silou, která vede celou jeho cestu.

„nevysychající pramen“ znamená, že všechna světská uspokojení jsou dočasná, jen Nejvyšší skutečnost je zdrojem trvalého pokoje, radosti a svobody. Kdo tento pramen nalezne, přestává hledat naplnění tam, kde ho nikdy nelze nalézt.

Tímto veršem končí kapitola o oddanosti. Její hlavní poselství je prosté: nejde o to, jakou cestou člověk jde, ale zda jeho srdce skutečně směřuje k Nejvyšší skutečnosti. Když se Bůh stane jeho nejhlubší touhou, všechny ostatní vlastnosti – klid, soucit, pokora i vnitřní svoboda – se začnou přirozeně rozvíjet jako ovoce této jediné touhy.

Třináctý zpěv - CESTA ROZLIŠOVÁNÍ

1. Ardžuna prosil Kršnu: "Ó, Vznešený, pouč mě o duchu a o přírodě a také o tom, čemu se říká pole a kdo je ten, jenž na něm sklízí!" Kršna odpověděl: "Pole, na němž uzrávají plody dobrých i zlých skutků, je toto tělo, Ardžuno, a duch, jenž dobře zná jeho ornici, semeno a sklizeň, je žencem na tomto poli.

Křišna zde přirovnává lidský život k poli. Tělo, mysl i všechny životní zkušenosti jsou polem, na němž neustále vyrůstají myšlenky, emoce, skutky a jejich následky. Vše, co se rodí, mění a zaniká, patří k tomuto poli.

Avšak pole samo o sobě není tím, kým skutečně jsme. Křišna rozlišuje mezi polem a tím, kdo pole zná. Tímto „žencem“ je vědomí – tichý svědek, který pozoruje tělo, myšlenky i prožívání, ale sám

není ničím z toho. Tělo stárne, mysl se mění, emoce přicházejí a odcházejí, ale vědomí, které si je uvědomuje, zůstává stále stejné.

Právě toto rozlišení je základem celé duchovní cesty. Dokud se člověk ztotožňuje s polem, považuje za sebe tělo a mysl, a proto zakouší strach, připoutanost i utrpení. Jakmile začne poznávat toho, kdo pole pouze pozoruje, otevírá se cesta ke svobodě.

Tento verš tedy ukazuje na největší omyl člověka – zaměňovat to, co je pozorováno, za toho, kdo pozoruje. Celá následující kapitola bude rozvíjet právě toto poznání, které je jedním z pilířů Bhagavadgíty, ale i většiny východních filozofií a duchovních směrů.

2. Velký žnec jsem Já, poněvadž znám všechna pole života. Kdo pochopí tuto dvojí podstatu bytí, je moudrý.

Tento verš posouvá předchozí obraz ještě hlouběji. V předchozím verši se zdálo, že každý člověk má své vlastní pole a svého vlastního pozorovatele. Nyní Krišna říká, že ve všech tělech je ve skutečnosti jediný Pozorovatel – On sám (Vědomí)

To je zásadní rozdíl mezi individuálním vědomím a Nejvyšším vědomím. Zdá se nám, že existuje mnoho oddělených vědomí, protože každé je spojeno s jiným tělem a myslí. Krišna však odhaluje, že stejně jako jedno slunce osvětluje mnoho oken, jediné Vědomí se odráží ve všech bytostech.

Proto mluví o „dvojí podstatě bytí“. Na jedné straně je pole – vše proměnlivé, tělo, mysl a svět. Na druhé straně je Pozorovatel – čisté vědomí, které vše osvětluje, ale samo zůstává neměnné.

Kdo toto rozlišení skutečně pochopí, nezískává jen nové filozofické poznání. Začíná se osvobozovat od ztotožnění s tělem a myslí a poznává, že jeho pravou podstatou není omezené ego, ale totéž vědomí, které přebývá ve všech bytostech. Právě v tomto poznání spočívá skutečná moudrost.

3. Slyš několik slov o tomto poli, o jeho složkách, o jeho silách!

4. Tato pravda byla opěvována mnoha mudrci v rozličných zpěvech a jasných verších plných moudrosti a přesvědčivosti.

5. Pole lidských zkušeností obsahuje: pětici velkých živlů viditelných i neviditelných - pět smyslů, mysl, nižší já, inteligenci a neprojevenou skutečnost.

6. A také žádostivost, nenávist, radost, bolest, soudnost, pevnost a tělesnou schránku. Toto vše tvoří pole života - činnosti.

V těchto verších Krišna popisuje vše, co tvoří lidskou zkušenost. Nejde jen o fyzické tělo, ale o celý svět, který člověk prožívá – smysly, mysl, intelekt, ego, emoce i samotné tělo. To všechno patří k „poli“, protože je to proměnlivé a lze to pozorovat.

Důležité je, že mezi součásti pole zařazuje i mysl, inteligenci a pocit „já“. Bhagavadgíta tím naznačuje, že ani ego (osobnost) není naší pravou podstatou. Je pouze součástí psychiky, kterou si uvědomujeme stejně jako své myšlenky nebo emoce. Ego je fantom, který vzniká ztotožněním s fyzickým tělem, je to přechod mezi jemným a neomezeným vědomím a hrubým omezeným tělem a je to důvod nevědomosti, oddělenosti a individuality.

Smyslem tohoto výčtu není naučit se z paměti jednotlivé složky lidské bytosti, ale pochopit jednoduchou pravdu: všechno, co můžeme pozorovat nebo zakoušet, patří k poli – nikoli k tomu, kdo

je pozoruje. Když si člověk uvědomí, že není ani tělem, ani myslí, ani egem, začne objevovat své pravé Já – čisté vědomí, které zůstává stále stejné uprostřed všech proměn.

7. Moudrostí se sklízí bohatá žeň: nezdolná pokora, skromnost ducha, nenásilnost, milosrdnost, oddanost k učiteli, čistota, vytrvalost a sebevláda.

8. Tato moudrost znamená lhostejnost k volání smyslů, nepřipoutanost k osobnosti a také poznání, že narození, stáří, nemoc a smrt jsou utrpením.

9. Je to odpoutání a neztotožňování sebe sama s jinou bytostí, jakkoliv milovanou. Je to vyrovnaný klid a jas ve zkouškách příjemných i nepříjemných, radostných i bolestných.

10. Je to vytrvalá oddanost ke Mně, získaná neochvějným rozjímáním, jež oddaného člověka spojuje se Mnou. Je to únik do ústraní a netečnost k davu.

11. Je to ustavičné sledování duchovní pravdy a poznání, co je účelem vědění. Prohlašuji, že hledání těchto věcí je moudrostí, kdežto opak je pošetilostí.

Tyto verše přinášejí překvapivou definici moudrosti. Krišna ji nespojuje s množstvím znalostí ani s učeností, ale s proměnou lidského charakteru. Skutečná moudrost se pozná podle toho, jak člověk žije, nikoli podle toho, kolik toho ví.

Pokora, nenásilnost, sebevláda, vyrovnanost nebo odpoutanost nejsou morální příkazy, ale přirozené důsledky poznání. Když člověk přestává žít z ega, mizí potřeba vyvyšovat se, bojovat o svou důležitost nebo hledat štěstí ve smyslových požitcích. Zároveň si stále jasněji uvědomuje pomíjivost těla a všeho, co je s ním spojeno.

Proto Krišna zdůrazňuje také samotu, rozjímání a oddanost Bohu. Nejde o útěk před lidmi, ale o vytvoření prostoru, v němž se mysl může ztišit a obrátit ke své pravé podstatě. Teprve v tichu lze rozpoznat to, co je za neustálým proudem myšlenek.

Závěr těchto veršů je velmi výstižný: moudrost není hromadění informací, ale poznání Pravdy, která naprosto změní vnímání života, světa a hlavně sebe. Všechno, co člověka vede k tomuto poznání, je moudrostí. Všechno, co jej od něj odvádí, ať se zdá jakkoli důležité, zůstává jen nevědomostí.

12. Vyjevím ti opět, co je cílem moudrosti. Poznáš-li tento cíl, dosáhneš nesmrtelnosti. Je to nejvyšší duch bez počátku, beze jména, poněvadž žádné slovo nenazývá TO bytím a žádné slovo nenazývá TO nebytím.

Po popisu cesty moudrosti přechází Krišna k jejímu cíli. Tím není získání nových schopností ani mimořádných zkušeností, ale poznání Nejvyšší skutečnosti. Toto poznání přináší „nesmrtelnost“, protože člověk rozpozná, že jeho pravá podstata nikdy nepodléhala zrození ani smrti.

Nejvyšší duch je zde popsán jako něco, co přesahuje všechna lidská označení. Nelze jej plně vystihnout slovy ani pojmy, protože není žádným předmětem, který by bylo možné popsat. Krišna proto říká, že jej nelze nazvat ani bytím, ani nebytím. Není jednou z věcí, které existují ve světě, ale ani jejich opakem. Je základem, z něhož vše vzniká a v němž vše spočívá.

Tento verš připomíná, že skutečné poznání nekončí u myšlenek. Slova mohou ukázat směr, ale samotnou Pravdu musí člověk přímo zakusit. Jakmile ji pozná, zjistí, že nehledal něco nového – pouze objevil to, co bylo od počátku stále přítomné jako jeho vlastní nejhlubší podstata.

13. Věž, TO má všude ruce a nohy, TO má všude oči a uši, TO je všude, TO prolíná všemi vesmírnými věcmi!

Tento verš symbolicky vyjadřuje všudypřítomnost Nejvyšší skutečnosti. Když Krišna říká, že má všude ruce, nohy, oči i uši, ukazuje tím, že neexistuje místo, kde by Bůh nebyl přítomen.

Všechny oči jsou Jeho očima, všechny ruce jsou Jeho rukama a všechny bytosti jsou projevy jediného vědomí. Zdánlivá oddělenost vzniká pouze tím, že se ztotožňujeme s jednotlivým tělem a myslí. Ve skutečnosti je život, který proudí každou bytostí, jeden a týž.

Tento pohled proměňuje náš vztah ke světu. Přestáváme vidět oddělené jednotlivce a začínáme rozpoznávat jednu skutečnost, která se projevuje nesčetnými způsoby. Právě proto je úcta k druhým zároveň úctou k Bohu, neboť On není přítomen jen někde mimo svět, ale prostupuje celým stvořením i každou živou bytostí.

14. TO dává světlo mocí všech smyslů, avšak samo je beze smyslů, TO je nekonečnost, a přece TO udržuje a zachovává tento pomíjivý svět. TO je beze všech vlastností, a přece všech vlastností užívá.

Tento verš popisuje Nejvyšší skutečnost pomocí zdánlivých protikladů, protože žádná běžná slova ji nemohou plně vystihnout. Krišna ukazuje, že Bůh není omezen vlastnostmi světa, a přesto je jejich zdrojem.

Nejvyšší vědomí samo nemá smysly, přesto díky němu všechny smysly vidí, slyší a vnímají. Oko samo o sobě nic nevidí – vidění je možné jen proto, že je přítomno vědomí. Stejně tak uši neslyší, mysl nemyslí a intelekt nerozlišuje vlastní silou. Jsou pouze nástroji, které ožívají přítomností vědomí.

Krišna dále říká, že Nejvyšší je bez vlastností, a přece všech vlastností užívá. Samo vědomí je neměnné a čisté, ale skrze přírodu se projevuje jako celý rozmanitý vesmír. Je podobné světlu, které samo nemá barvu, a přesto umožňuje vyniknout všem barvám světa.

Tento verš nás vede k hlubokému pochopení, že Bůh není vzdálenou bytostí někde mimo svět. Je tichou přítomností, která dává život každé myšlence, každému vjemu i každé bytosti, aniž by se sama čímkoli z toho stala.

15. TO je ve všem bytí, za vším bytím, je neměnné ve změně. TO, jehož podstatou je jemnost, je nepostižitelné! Je daleko, a přece je tak blízko.

Tento verš ukazuje, že Nejvyšší skutečnost nelze hledat v prostoru ani čase. Je „ve všem bytí“, protože nic nemůže existovat mimo ni, a zároveň je „za vším bytím“, protože není omezena žádnou formou ani jevem.

Proto Krišna říká, že je neměnná uprostřed všech změn. Těla se rodí a zanikají, myšlenky přicházejí a odcházejí, celý vesmír se neustále proměňuje, ale vědomí, které všechny tyto změny osvětluje, zůstává stále stejné.

Zdá se být velmi daleko, protože ji nelze nalézt smysly ani rozumem jako nějaký předmět. Zároveň je však blíž než cokoli jiného, protože je tím, díky čemu si uvědomujeme každou zkušenost. Nemusíme ji hledat na nějakém místě – je přítomna jako samotné vědomí, kterým právě teď vnímáme tento okamžik.

Právě v tom spočívá největší paradox duchovní cesty. Člověk hledá Boha, jako by byl někde vzdálený, a nakonec objeví, že hledal to, co nikdy neopustil. Nejvyšší skutečnost není cílem na konci cesty, ale

tou nejbližší skutečností, která byla přítomna od samého počátku. Výstižně toto vyjádřil Perský mystik Rúmí. „Dlouho jsem klepal na nebeskou bránu a když se brána otevřela, zjistil jsem, že klepu z druhé strany“

16. TO se projevuje v rozporuplné tvářnosti mnoha bytostí, a přece zůstává celé. TO udržuje všechny věci. TO stravuje všechny věci. TO rodí všechny věci.

Tento verš vyjadřuje jednotu, která se skrývá za rozmanitostí světa. Zdá se, že existují nesčetné bytosti s odlišnými povahami, osudy a schopnostmi, ale všechny jsou projevy jediné Nejvyšší skutečnosti. Mnohost je jen různorodostí forem, nikoli rozdílností jejich podstaty. Mnohost je jedna z největších iluzí mysli.

Přestože se Nejvyšší síla projevuje v nesčetných podobách, sama zůstává nedělená a úplná. Podobá se oceánu, který vytváří tisíce vln, aniž by se rozdělil na tisíce oceánů. Vlny vznikají a zanikají, ale voda zůstává stále tatáž.

Krišna dále říká, že Nejvyšší všechny věci udržuje, stravuje i rodí. Tím vyjadřuje věčný koloběh existence. Z Nejvyšší skutečnosti vše povstává, v ní vše po určitý čas existuje a do ní se vše opět navrácí. Zrození, život i zánik nejsou tři oddělené děje, ale různé projevy jedné a téže nekonečné skutečnosti.

Kdo tuto jednotu pozná, přestává vidět svět jako soubor oddělených bytostí soupeřících mezi sebou. Za všemi proměnlivými tvary začíná rozpoznávat jediný život, jediné vědomí a jedinou skutečnost, která se projevuje v nekonečné rozmanitosti.

17. TO je Světlo za světlem. TO je temnější než sama temnota. TO je Poznáním. TO je předmětem Poznání. TO je cílem Poznání. TO je v srdci všeho a všech!

Tento verš ukazuje, že Nejvyšší skutečnost není jen zdrojem světla, ale zdrojem samotného vnímání. Slunce osvětluje svět, ale teprve vědomí umožňuje, aby světlo bylo vůbec vnímáno. Proto je Bůh „Světlem za světlem“ – tím, co osvětluje všechny naše zkušenosti.

Když říká, že je „temnější než sama temnota“, nepopisuje něco temného. Vyjadřuje tím, že Nejvyšší skutečnost je skryta všem smyslům i rozumu. Nelze ji spatřit očima ani uchopit myšlenkami, protože není předmětem poznávání. Je tím, díky čemu je každé poznání vůbec možné.

Proto Krišna říká, že Bůh je zároveň Poznáním, předmětem poznání i cílem poznání. Na počátku hledáme Pravdu, během cesty nás vede světlo poznání a na jejím konci zjišťujeme, že hledající, hledání i hledaný byli od počátku jedinou skutečností.

Závěrečná slova, že přebývá „v srdci všeho a všech“, znamenají, že Nejvyšší je přítomen jako nejvnitřnější podstata každé bytosti. Proto duchovní cesta není cestou k něčemu cizímu, ale návratem k tomu, co jsme ve své nejhlubší podstatě vždy byli.

18. Takto jsem krátce promluvil o poli Poznání, o sklizni vědění a jeho užitku. Porozumějí-li tomu Moji uctívatelé, budou se podílet na Mé bytosti.

Zde se říká, že ti, kdo tomuto učení skutečně porozumějí, se budou „podílet na Mé bytosti“. To znamená, že rozpoznají svou pravou podstatu jako neoddělitelnou od Nejvyšší skutečnosti. To, co se dosud zdálo být odděleným „já“, se ukáže jako pouhý zdánlivý odraz jediného vědomí.

19. Věť ještě, že Příroda a věčné vědomí jsou bez počátku a konce a že z Přírody se rodí všechny tvary, všechny kvality a všechny jejich změny.

20. O Přírodě se praví, že stvořila naše tělo a jeho citlivé smysly, je to však duch, jenž zní v našich radostech a bolestech.

21. Neboť jen duch, ztajený v Přírodě a připoutaný k jejím vlastnostem, volá: „Jsem šťasten! Jsem sklíčen! Jsem sveden na scestí! Tak vstupuje osobnost do koloběhu dobrých a zlých osudů.

V těchto verších se vysvětluje, jak vzniká lidská zkušenost. Příroda vytváří tělo, mysl, smysly i všechny proměnlivé děje života. Vědomí je naproti tomu tím, co vše osvětluje a umožňuje prožívat. Samo o sobě však zůstává čisté a neměnné.

Utrpení začíná ve chvíli, kdy se vědomí ztotožní s tím, co samo pozoruje. Pak se objeví pocit osobního „já“, které říká: „Jsem šťasten. Jsem nešťasten. Mně se to stalo.“ Ve skutečnosti se tyto stavy týkají těla a mysli, nikoli samotného vědomí. Přesto se zdají být našimi vlastními, protože jsme na ně zapomněli pohlížet jako na pouhé dění v poli života.

Právě toto ztotožnění je příčinou koloběhu zrození, smrti i karmických následků. Dokud člověk věří, že je omezenou osobností, zakouší všechny její radosti, bolesti, strachy i připoutanosti. Jakmile však rozpozná, že jeho pravou podstatou je tichý svědek všech těchto proměn, začíná se z tohoto koloběhu osvobozovat.

Tím se potvrzuje, že příčinou nesvobody není svět sám, ale mylná představa o tom, kým jsme. Osvobození nepřichází změnou světa, ale poznáním vlastní pravé podstaty.

22. Věť, že věčné vědomí dlí v tomto duchu i v tomto těle jako svědek, vůdce, udržovatel, jako TO, jež zná vše a jež je nejvyšším pánem a svrchovaným duchem!

Tento verš dovršuje předchozí výklad. Krišna už nemluví o individuálním vědomí, ale o Nejvyšším vědomí, které přebývá v každé bytosti. Není jen tichým pozorovatelem, ale také zdrojem života, řádu a samotného vnímání.

Nazývá je svědkem, protože pouze pozoruje vše, co se děje, aniž by bylo změnami dotčeno. Je vůdcem a udržovatelem, protože bez jeho přítomnosti by tělo, mysl ani svět nemohly existovat. Je nejvyšším Pánem, ne jako vládce zvenčí, ale jako samotný základ všeho bytí.

Nejdůležitější je však pochopit, že toto Nejvyšší vědomí není od člověka oddělené. Přebývá v každém z nás jako naše nejhlubší podstata. Rozdíl mezi jednotlivým člověkem a Bohem nevzniká proto, že by existovala dvě různá vědomí nebo bytosti, ale proto, že se člověk ztotožňuje s tělem a myslí, zatímco Bůh je čisté, neomezené vědomí.

Jakmile toto ztotožnění pomine, ukáže se, že svědek, kterého člověk nachází ve svém nitru, a Nejvyšší duch, o němž mluví Krišna, nejsou dvě různé skutečnosti. Jsou jedním a týmž vědomím, které se zdá být rozdělené pouze pohledem ega.

23. Kdo takto porozuměl věčnému vědomí a podstatě tohoto světa, osvobodil se, ať žije jakkoliv. Pravda spálí všechny jeho činy i nezbude tu nic, co by ho nutkalo k návratu do bludiště opěťovaných narození.

Tento verš shrnuje podstatu celé třinácté kapitoly. Osvobození nepřichází změnou způsobu života, ale změnou poznání (vnímání). Když člověk skutečně pochopí rozdíl mezi pomíjivou přírodou a věčným vědomím, přestane se ztotožňovat s tím, co se rodí a zaniká.

Proto je řečeno, že takový člověk je svobodný, ať žije jakkoli. Nemyslí tím, že na jeho jednání nezáleží nebo že může jednat svévolně. Znamená to, že osvobození není podmíněno tím, zda žije jako asketa, hospodář nebo vládce. Rozhodující je, zda jedná z ega, nebo z poznání své pravé podstaty.

Výrok, že Pravda spálí všechny jeho činy, odkazuje na karmu. Dokud se člověk považuje za osobního konatele, každý čin vytváří další připoutanost a další následky. Když však zmizí pocit „já jsem konatel“, činy se sice dějí dál, ale už nevytvářejí nová pouta. Jsou jako semena spálená ohněm – mají tvar semene, ale nemohou vyklíčit.

Jakmile zmizí nevědomost, ukáže se, že nikdy neexistoval žádný skutečný jedinec, který by putoval od jednoho zrození ke druhému. Znovu se rodila pouze představa odděleného „já“, vzniklá ztotožněním vědomí s tělem a myslí. Samotné vědomí se nikdy nenarodilo, a proto se ani nemůže narodit znovu nebo zemřít.

24. Někteří snad pocítí onoho svrchovaného ducha, ono jádro Moudrosti v srdci, očištěném rozjímáním. Jiní k němu dospějí po stezce Vědění, jiní po cestě činů, bez touhy po odměně.

25. Jiní konečně, když sami nedospěli k poznání svrchovaného ducha, dovídají se o něm od ostatních a nalézají v něm své útočiště, a pak jej uctívají jako svou záštitu. I ti, pravím, přemohou smrt!

Tyto verše ukazují velkou otevřenost Bhagavadgíty. Neexistuje jen jedna správná cesta. Lidé mají různou povahu, a proto k témuž cíli vedou různé přístupy. Někdo dospěje k poznání hlubokým rozjímáním, jiní rozlišováním mezi skutečným a pomíjivým, další nesobeckým jednáním bez připoutanosti k výsledkům.

Ještě krásnější je však následující verš. Krišna říká, že ani ten, kdo ještě nedokáže Pravdu sám přímo poznat, není vyloučen z duchovní cesty. Stačí, že naslouchá těm, kdo ji poznali, důvěřuje jejich slovům a podle nich žije. Taková důvěra není slepá víra, ale ochota otevřít se možnosti, že existuje něco, co zatím sám nevidí.

Výrok „i ti přemohou smrt“ znamená, že i oni jednoho dne dojdou k poznání své nesmrtelné podstaty. Smrt podle Bhagavadgíty není největším problémem člověka. Tím je nevědomost – přesvědčení, že jsme pouze tělem a myslí. Jakmile toto poznání dozraje, ať už kteroukoli z uvedených cest, strach ze smrti mizí, protože člověk poznává to, co se nikdy nerodí ani neumírá.

Poselství těchto veršů je velmi povzbudivé. Nejdůležitější je, jít cestou, která vede k rozpuštění ega a k poznání jediné skutečnosti. Rozjímání, poznání, nesobecké jednání i oddaná důvěra mohou být různými stezkami na tutéž horu. Na vrcholu už mezi nimi žádný rozdíl nezůstává.

26. I věz, Ardžuno, že vše, co tu je, vyklíčilo ze semene ducha zasetého žencem sklizně na poli života!

Celý projevený svět vzniká spojením vědomí (ducha) a přírody (do které patří i tělo). Samotná příroda je jako úrodné pole – má schopnost vytvářet nespočetné formy, ale bez přítomnosti vědomí by zůstala nečinná. Vědomí je naopak čisté a neměnné, ale teprve v přítomnosti přírody se objevuje svět jevů. Příroda je též označována jako dynamická nebo tvořivá síla Vědomí.

Obraz semene je velmi výstižný. Ze semene vyroste celý strom, ale strom není v semeni viditelný. Stejně tak z přítomnosti vědomí na poli přírody vzniká celý vesmír se všemi bytostmi, ději a zkušenostmi.

Veškerý život má jediný zdroj. Všechny bytosti jsou různými projevy jediné skutečnosti, stejně jako tisíce vln jsou projevy jediného oceánu. Ať se díváme na člověka, zvíře, rostlinu nebo hvězdu, za všemi tvary je přítomno totéž vědomí. Rozdílné jsou pouze formy pole, nikoli podstata života, která je oživuje. To je hlavní poselství tohoto verše.

27. Pravdivě vidí ten, kdo vidí nejvyššího Ducha v každé věci a nesmrtelnost v každé smrti.

Zde je popis pohledu člověka, který procitl z iluze oddělenosti.

„Vidět nejvyššího Ducha v každé věci“ znamená rozpoznat, že ve všech bytostech, bez ohledu na jejich podobu, působí totéž jediné vědomí. Rozdílná jsou těla, mysl i osudy, ale podstata je jedna. Mudrc proto nevidí rozdíly, ale jednotu.

Ještě hlubší je druhá část verše: „vidí nesmrtelnost v každé smrti.“ Smrt se týká pouze formy, nikdy ne podstaty. Tělo zaniká, myšlenky mizí, osobnost se rozpadá, ale vědomí, které je všechny osvětlovalo, se nerodí ani neumírá. Proto v každé smrti vidí mudrc jen proměnu formy, nikoli zánik života.

To je podobné jako s vlnou na oceánu. Když vlna zmizí, zdá se, že zemřela. Ve skutečnosti se však nic vodě nestalo. Zanikl pouze určitý tvar. Stejně tak se při smrti rozpadá tělo a osobnost, ale podstata života zůstává nedotčena.

Právě proto Křišna říká, že „pravdivě vidí“. Běžný člověk vidí pouze vznik a zánik forem. Mudrc vidí zároveň to, co se nikdy nemění. Pro něj je každé zrození novou podobou jediné skutečnosti a každá smrt návratem této podoby do jejího zdroje.

Osvobození nespočívá v tom, že přestanou vznikat a zanikat těla. Spočívá v poznání, že naše pravá podstata nikdy nevstoupila do zrození, a proto se jí ani zrození ani smrt netýkají.

28. Kdo vidí, že nejvyšší je stejně přítomen ve všem bytí, jak by mohl ublížit sám sobě či jiným?

29. Takový člověk poznává, že jen Příroda plodí činy, a nikoliv duch, jenž je bez činů.

Tyto dva verše navazují přímo na předchozí. Když člověk pozná, že ve všech bytostech je přítomno jediné vědomí, přestává vnímat druhé jako skutečně oddělené. Ublížit druhému pak znamená jednat z nevědomosti, protože za všemi rozdílnými podobami je stále tatáž podstata. Nejde o morální příkaz „neubližuj“, ale o přirozený důsledek poznání jednoty.

Ve 29. verši je odhalena ještě hlubší pravda. Všechny činy patří Přírodě – tělu, mysli, smyslům a jejich vlastnostem. Vědomí samo nic nekoná. Je pouze svědkem, v jehož přítomnosti se veškeré dění odehrává.

To je velmi důležité. Když řeknu: „Já jdu.“ Co skutečně jde? Tělo. Když řeknu: „Já myslím.“ Co myslí? Mysl. Když řeknu: „Já jsem smutný.“ Co prožívá smutek? Mysl. Vědomí pouze osvětluje, vnímá všechny tyto děje, ale samo se nepohybuje, nemyslí ani netrpí.

Proto je řečeno, že duch je bez činů. Osvícený člověk nepřestane jednat. Tělo bude dál chodit, mluvit, jíst a pracovat. Rozdíl je v tom, že už zde není mylná představa: „Já jsem ten, kdo jedná.“

Ve skutečnosti se děje jen dění. Příroda jedná podle svých zákonů, zatímco vědomí zůstává stále stejné, tiché a nečinné. To je jeden z nejhlubších vhledů Bhagavadgíty i východních filozofií.

30. Ví-li člověk, že všechny životy vycházejí z jednoho jediného a zase se v jedno jediné vracejí, dosahuje posléze sám nejvyššího Brahma.

Zde se opět říká, že všechny bytosti mají zdánlivě odlišné životy, ale jejich zdroj i cíl jsou totožné. Rozmanitost je pouze rozmanitostí forem, nikoli podstaty.

Stejně jako z jednoho oceánu vznikají tisíce vln a každá se nakonec opět stává oceánem, tak se i celý projevový svět jeví jako nesčetné bytosti, přestože ve skutečnosti nikdy neopustily jedinou skutečnost.

Je však dobré tento obraz pochopit správně. Výrok „vracejí se v jedno jediné“ může vyvolat dojem, že se jednotlivé duše po smrti někam vracejí. Z pohledu např. filozofie advaity tomu tak není. Nikdy nebyly od Brahman oddělené. Návrat není pohyb v prostoru ani čase, ale zánik mylného přesvědčení o oddělenosti.

Stejně tak závěrečná slova „dosahuje Brahma“ neznamena, že člověk dosáhne něčeho, co dosud neměl. Brahman nelze získat, protože je naší vlastní podstatou. Mizí pouze nevědomost, která tuto skutečnost zakrývala.

Možná bych tento verš vyjádřil jednou větou takto:

Kdo pozná, že všechny bytosti, jsou jen zdánlivě oddělenými projevy jediné skutečnosti, rozpozná, že ani on sám nikdy nebyl ničím jiným než touto Skutečností.

To je krásný příklad rozdílu mezi relativní a absolutní pravdou. Bhagavadgíta říká: „dosahuje Brahma“, protože mluví k hledajícímu. Advaita by dodala: „poznává, že Brahman nikdy neopustil.“ To druhé není popřením prvního, ale jeho nejhlubším významem.

31. Tento nejvyšší duch, Ardžuno, je čistý, přívlastky neposkvrněný, a ačkoliv se halí v tělo, je nepočatý a nečinný.

32. Jako je neposkvrněná jemná průzračnost ovzduší, jež obklopuje všechny věci, tak není ničím dotčen ani výsostný Duch, jenž je ztajen ve všech tvarech života.

33. Jako jediné slunce ozařuje celý svět, tak duch osvětluje celé tělo vědomím.

Tyto závěrečné verše znovu připomínají, že pravá podstata člověka není tělo ani mysl, ale čisté vědomí. To se zdá být spojeno s tělem, avšak ve skutečnosti jím není nikdy omezeno ani změněno.

Když říká, že Duch „se halí v tělo“, neznamena to, že do těla skutečně vstupuje. Je to jen způsob řeči. Stejně jako se zdá, že se prostor nachází uvnitř nádoby, ačkoli nádoba ve skutečnosti existuje v prostoru, tak se zdá, že vědomí je uvnitř těla. Ve skutečnosti je tělo jen jevem ve vědomí.

Přirovnání k ovzduší vyjadřuje jeho naprostou nedotčenost. Vzduch prostupuje čistými i špinavými místy, ale jejich vlastnosti se na něj nepřenášejí. Stejně tak vědomí není poskvrněno hříchem ani zušlechtěno ctností. To vše patří pouze mysli a tělu. Vědomí zůstává stále stejné.

Jediné slunce osvětluje celý svět, ale samo se nestává součástí věcí, které osvětluje. Stejně tak jediné vědomí osvětluje (vnímá) všechny myšlenky, pocity, smyslové vjemy i celý svět zkušeností. Bez něj by nebylo nic poznatelného, ale ono samo není ničím z toho, co osvětluje.

Tělo, mysl i celý svět jsou proměnlivým polem. Jediné, co je skutečné a neměnné, je vědomí, které je osvětluje (vnímá). Poznat, že tímto vědomím jsme, je osvobození.

Na začátku kapitoly se Ardžuna ptal: „Co je pole a kdo je ten, kdo na něm sklízí?“ Na konci už Krišna ukázal, že skutečný „žnec“ není individuální osoba, ale jediné, čisté vědomí – Brahman. Z pohledu nejvyšší pravdy nikdy nebylo nic jiného. Těla, mysli i osobnosti se objevují a mizí jako obrazy na plátně, zatímco samotné plátno zůstává stále nedotčené. To je nejhlubší poselství celé kapitoly.

34. Kdo moudře rozlišuje mezi tělem a duchem osvětlujícím tělo, zná způsob jak se osvobodit od pozemských pout a přijít k Nejvyššímu."

Osvobození přichází správným rozlišením nikoli změnou světa. Dokud člověk zaměňuje tělo, mysl a ego za své pravé Já, zůstává připoután ke všemu, co je pomíjivé. Jakmile rozpozná, že jeho skutečnou podstatou je vědomí, které toto vše pouze osvětluje (vnímá), začínají se pouta nevědomosti rozpadat.

Důležité je slovo „rozlišuje“. Nejde o pouhé rozumové pochopení, ale o přímé poznání. Člověk už nevnímá: „Já mám tělo.“ ani „Já jsem tělo.“ Vnímá, že tělo, mysl i ego jsou předměty poznání, zatímco on je tím, co je poznává. A protože poznávající sám nikdy nemůže být poznávaným předmětem, nemůže být ani tělem, ani myslí.

Výrok „osvobodit se od pozemských pout“ znamená osvobodit se od mylného ztotožnění s tím, co se rodí a zaniká. Svět může zůstat stejný, ale změní se pohled na něj. Člověk už není hercem, který věří, že je svou rolí. Ví, že role se mění, zatímco jeho skutečná podstata zůstává stále stejná.

Nevědomost říká: „Jsem tělo a mysl.“ Poznání říká: „Jsem vědomí, které tělo i mysl osvětluje (vnímá).“ Když toto poznání přestane být jen myšlenkou a stane se přímou zkušeností, tomu se říká osvobození.

Čtrnáctý zpěv - CESTA SIL PŘÍRODY

1. Vznešený se opět ujal slova: "Zjevím ti teď vědění všech vědění, jež mnohé světce odměnilo po pozemském životě Nejvyšší Dokonalostí.

2. Protože si osvojili toto vědění, nevracejí se zpět do koloběhu životů. Splynuli se Mnou a osvobodili se od nových zrodů a skonů.

„Vědění všech vědění“ je poznání, které činí všechna ostatní poznání druhořadými, protože odhaluje samotného poznávajícího. Když člověk pozná, kdo skutečně je, všechno ostatní získá své správné místo.

Výrok, že mudrci „splynuli se Mnou“ neznámá, že se dvě oddělené věci spojily. Kdyby se měly spojit, musely by být předtím oddělené. Bhagavadgíta zde používá jazyk hledajícího. Z pohledu nejvyšší pravdy se nejedná o splynutí, ale o rozpoznání, že oddělenost nikdy neexistovala.

Stejně tak výrok, že se „nevracejí do koloběhu životů“, neznamená, že nějaká skutečná duše přestane cestovat z těla do těla. Znamená, že zmizel omyl, který vytvářel pocit individuálního poutníka. Dokud existuje představa „já jsem tato osoba“, existuje i samsára (zrody a smrti). Jakmile tato představa zanikne, není už nikdo, kdo by se měl vracet.

3. Velká Příroda, podstata hmotného jsoucna, ó potomku králů, je Mé lůno. Do něho zasévám sémě, z něhož se rodí mnohotvarý život.

4. Jsem lůno všech lůn. Jsem sémě, z něhož klíčí život všech druhů.

Tyto verše popisují vznik projeveného světa pomocí obrazu matky a semene. Příroda je přirovnána k lůnu – má schopnost projevit tvary, těla a celý vesmír. Krišna, jako čisté vědomí, je přirovnán k semeni – k principu života, bez něhož by příroda zůstala neprojevená.

Je však důležité chápat, že nejde o dvě skutečně oddělené reality. Z pohledu nejvyšší pravdy není někde Bůh a vedle Něho Příroda. Příroda je Boží mocí, jeho schopností projevu, podobně jako světlo není oddělené od slunce.

Když Krišna říká: „Jsem sémě, z něhož klíčí život všech druhů,“ vyjadřuje, že ve všech bytostech je přítomno jediné vědomí. Rozdílná jsou těla, povahy i osudy, ale život, který je oživuje, je jeden.

Krišna zde říká „Jsem sémě.“ Tím naznačuje, že Nejvyšší není vnější tvůrce, který zvenčí vyrábí svět. Je samotnou podstatou života. Všechny bytosti jsou jeho projevy, stejně jako všechny vlny jsou projevy jediné vody.

Z pohledu advaity lze tyto verše chápat ještě hlouběji. Mluví o stvoření jen z hlediska relativní pravdy, protože mysl hledajícího potřebuje vysvětlení vzniku světa. Z pohledu absolutní pravdy však žádné skutečné stvoření nikdy nenastalo. Vědomí se nezměnilo v svět ani v bytosti. Jediná skutečnost se pouze jeví jako mnohost, podobně jako se na bílém plátně objeví film, aniž by se plátno samo proměnilo.

Podstata těchto veršů je:

Veškerý život je projevem jediné skutečnosti tou je vědomí. Příroda dává vznik formám, vědomí jim dává zdání života, ale zůstává stále nezměněné.

5. Sattva - čistota, Radžas - čínorodost a Tamas - temnota, milý Ardžuno, jsou ony tři přírodní síly, jež poutají nesmrtelnou duši ve zhmotnělém tvaru.

Tímto veršem začíná vlastní výklad tří gun – tří základních sil Přírody. Krišna tím vysvětluje, proč se jediné vědomí zdánlivě projevuje jako tolik rozdílných lidí, povah a osudů.

Sattva, radžas a tamas nejsou vlastnosti vědomí. Jsou vlastnostmi Přírody. Jsou jako tři barvy, z jejichž různých kombinací vzniká celý obraz světa.

Sattva je jasnost, harmonie, klid, pravdivost a poznání. Přináší člověku mír a přibližuje ho k poznání jeho pravé podstaty. Přesto i sattva poutá – člověk se může připoutat ke štěstí, čistotě, ctnosti nebo duchovním zážitkům.

Radžas je pohyb, aktivita, touha, neklid a neustálé usilování. Je silou, která vytváří konání, ambice i připoutanost k výsledkům. Dokud převládá radžas, mysl nemůže spočinout sama v sobě.

Tamas je nevědomost, těžkost, lenost, strach, zmatek a setrvačnost. Zakrývá skutečnost a udržuje člověka ve spánku nevědomosti.

Nejdůležitější je však závěr verše: tyto tři síly poutají nesmrtelnou duši ve zhmotnělém tvaru.

Z pohledu Bhagavadgíty je to relativní vysvětlení. Z pohledu advaity bychom řekli přesněji:

Nepoutají vědomí samotné, protože to je od přírody svobodné. Poutají pouze zdánlivou osobnost – ego, které se ztotožnilo s tělem, myslí a vlastnostmi přírody.

Je to podobné jako s filmovým plátnem. Na plátně se střídají světlé, dynamické i temné scény, ale plátno samo se nikdy nestane ani světlým, ani neklidným, ani temným. Stejně tak sattva, radžas i tamas patří pouze filmu jménem Příroda. Čisté vědomí zůstává stále stejné.

Proto cílem Bhagavadgíty není stát se pouze sattvickým člověkem. Sattva je nejčistší z gun a je nezbytná pro poznání, ale i ona patří do Přírody. Skutečné osvobození přichází teprve tehdy, když člověk rozpozná, že není žádnou z těchto tří sil, ale tím, co je všechny pouze osvětluje. Teprve tehdy se stává tím, kdo přesáhl všechny tři guny.

6. Zářivá a bezúhonná Čistota už sama sebou váže lidského tvora ke štěstí a vědění.

Tento verš obsahuje velmi jemné upozornění, že i s čistotou může vzniknout ztotožnění. Člověk může začít říkat: „Jsem šťastný. Jsem čistý. Jsem moudrý. Dosáhl jsem poznání.“ Ego se může ztotožnit i s duchovností. Připoutá se ke klidu, meditaci, krásným stavům vědomí nebo k pocitu vlastní ctnosti. Pouto je jemnější než u radžasu nebo tamasu, ale stále je to pouto.

Sattva je poslední a nejjemnější pouto. Přivádí člověka až k prahu osvobození, ale i ona patří do Přírody. Konečné poznání nastává teprve tehdy, když člověk rozpozná, že není ani čistý, ani nečistý, ani šťastný, ani nešťastný, ani vědoucí, ani nevědomý – ale čistým vědomím, které všechny tyto stavy pouze osvětluje.

7. Vášnivá Činorodost vzbuzuje žízeň, touhu a slepou připoutanost k činům, Ardžuno. Tím pevně poutá ztělesněnou duši.

Tento verš vysvětluje podstatu radžasu – síly neustálého pohybu a touhy. Zatímco sattva poutá jemně skrze štěstí a poznání, radžas poutá neustálým pocitem, že něčeho ještě není dosaženo.

Jeho podstatou je touha. Člověk má pocit, že bude šťastný, až něco získá, dokončí, změní nebo prožije. Jakmile jednoho cíle dosáhne, objeví se další. Mysl proto nikdy nespočine. Neustále běží od jednoho přání ke druhému.

Krišna říká, že radžas vytváří slepou připoutanost k činům. Samotné jednání není problém. Problém vzniká tehdy, když člověk věří, že jeho naplnění závisí na výsledku jednání. Pak se rodí očekávání, strach z neúspěchu, zklamání i pýcha z úspěchu.

Z pohledu advaity je zde ještě hlubší význam. Radžas posiluje pocit „já jsem konatel“. Ego žije z přesvědčení: „Musím něco udělat, abych byl úplný.“ Tím se stále více upevňuje iluze odděleného jedince.

Právě proto Bhagavadgíta tak často učí konat bez připoutanosti k výsledku. Ne proto, aby člověk přestal jednat, ale aby se rozpadl pocit osobního konatele. Činy mohou pokračovat, ale už nevycházejí z nedostatku ani z touhy po vlastní důležitosti.

Radžas vytváří iluzi, že štěstí leží v budoucnosti a závisí na tom, co ještě vykonáme nebo získáme. Dokud tomu člověk věří, zůstává mysl v neustálém pohybu a nemůže objevit to, co je přítomné právě teď – vlastní, úplnou podstatu.

Proto je radžas v duchovní praxi dvojsečný. Na začátku dává sílu hledat, studovat a cvičit. Ale pokud není později překročen, stává se překážkou. Hledající pak stále něco hledá, aniž by si všiml, že to, co hledá, je tím, kdo právě hledá.

8. Ale nevědomá Temnota, zplozená klamem, potomku králů, mate všechny bytosti, neboť udržuje duši v netečnosti, nedbalosti, tuposti a spánku.

Tento verš popisuje tamas, nejhustší ze tří gun. Zatímco sattva přináší jasnost a radžas pohyb, tamas zahluje vědomí jako hustá mlha. Člověk přestává vidět věci takové, jaké jsou, a upadá do nevědomosti.

Tamas není jen obyčejná lenost. Je to stav, kdy člověk vůbec nevidí skutečnost. Žije mechanicky, bez bdělosti, a jeho život řídí návyky, instinkty a nevědomé reakce.

Proto zmiňuje netečnost, nedbalost, tupost a spánek. Nejde jen o fyzický spánek, ale především o duchovní spánek. Člověk nezkoumá, kdo je, nepřemýšlí o pravdě a neuvědomuje si, že žije ve ztotožnění s tělem a myslí. Připadá mu to naprosto samozřejmé.

Všechny tři guny poutají různým způsobem:

Sattva říká: „Jsem šťastný a moudrý.“

Radžas říká: „Musím něco udělat a něčeho dosáhnout.“

Tamas říká: „Nech mě být. O nic se nestarám. Nic nevidím.“

Ve všech třech případech však přetrvává stejné ztotožnění s egem.

Z pohledu duchovní cesty je tamas největší překážkou, protože člověk si často ani neuvědomuje, že spí. Radžas je sice neklidný, ale alespoň hledá. Sattva už přináší jasnost a klid. Proto se v Bhagavadgítě doporučuje nejprve překonat tamas radžasem, potom radžas sattvou a nakonec překročit i samotnou sattvu.

Tamas není jen nedostatek energie. Je to zapomenutí vlastní podstaty. Člověk žije jako ve snu, považuje pomíjivé za skutečné a vůbec netuší, že existuje něco, co tento sen tiše pozoruje. Duchovní probuzení nezačíná získáním něčeho nového, ale probuzením z tohoto spánku nevědomosti.

9. Čistota spojuje člověka s blahem a štěstím. Činorodost prahne po činech, ale Temnota, Ardžuno, zatemňuje všechno poznání a vězní duši v klamu.

10. Čistota, královský princ, někdy povstává a vítězí nad Činorodostí a Temnotou. Jindy Činorodost povstává a nabývá vrchu nad Čistotou a Temnotou. A někdy Temnota, zmatením rozumu, poráží zase Čistotu a Činorodost.

Tento verš vysvětluje, proč se lidská mysl neustále mění. Krišna říká, že tři guny nejsou stálé. Neustále se střídají ve své převaze a určují, jak člověk v daném okamžiku vnímá svět i sám sebe.

Když převládne sattva, mysl je jasná, klidná a přirozeně tíhne k pravdě. Člověk snadno rozlišuje podstatné od nepodstatného, cítí vnitřní mír a duchovní praxe jde téměř sama.

Když převládne radžas, mysl se naplní činností, plány, obavami a touhami. Objevuje se neklid, potřeba něco měnit, získávat nebo dokončovat. Klid se vytrácí.

Když převládne tamas, mysl se zahalí do mlhy. Chybí energie, jasnost i zájem o pravdu. Rozum je zastřený a člověk jedná více ze zvyku než z vědomého rozhodnutí.

Nejdůležitější však není samotný popis těchto stavů, ale to, co z něj vyplývá. Jestliže se tyto stavy neustále mění, nemohou být naší pravou podstatou. Jednou jsme plní klidu, podruhé neklidu, potřetí otupělosti. Přesto si všech těchto proměn stále někdo uvědomuje.

Právě tento poznávající je tím, na co chce Krišna obrátit naši pozornost. Guny se střídají jako počasí na obloze. Někdy je jasno, jindy bouře, jindy hustá mlha. Obloha sama se však žádnou z těchto změn nestává.

Nemysli si: „Jsem klidný“, „jsem neklidný“ nebo „jsem otupělý“. To jsou pouze proměny gun v mysli. Ty jsi tím, kdo si jejich příchod i odchod uvědomuje. Jakmile se přestaneš s gunami ztotožňovat, začínáš je přesahovat.

To je také důvod, proč Bhagavadgíta věnuje tolik prostoru jejich popisu. Ne proto, aby se člověk snažil násilím udržet sattvu, ale aby si uvědomil: „Ani sattva, ani radžas, ani tamas nejsem já.“ Toto rozpoznání je prvním krokem k tomu, co Krišna později nazve - ten, kdo stojí nad všemi třemi gunami.

11. Proniká-li každou branou těla světlo poznání, tu věz, Ardžuno, že Čistota má vládu nad takovým obydlím!

Když mysl ztichne, zprůzrační a přestane být zakalena touhami a nevědomostí, začne skrze ni zářit světlo vědomí. To není vznik nového světla, ale odhalení světla, které tu bylo od počátku. Proto je sattva nejbližší branou k poznání, i když sama ještě není cílem.

12. Lakota, vzrušená mysl, přemíra činů, neklid a touha přebývají zase tam, kde sídlí vášnivá Činorodost, ó ture mezi muži!

Tento verš popisuje, jak se projevuje radžas, když získá převahu. Jeho hlavním znakem není jen samotná činnost, ale vnitřní neklid, který člověka žene stále kupředu.

Lakota není jen hromadění majetku, ale i pocit, že to, co právě je, nestačí. Člověk chce více peněz, více úspěchu, více zážitků, více vědění, více duchovních zkušeností. Radžas je vždy orientován na něco, co má přijít. Proto následuje vzrušená mysl a přemíra činů. Člověk neumí spočinout. Má pocit, že musí stále něco dělat, řešit nebo plánovat. Když dokončí jednu věc, okamžitě hledá další. Jeho hodnota se odvíjí od aktivity.

Nejhlubší příčinou je však touha. Radžas člověku našeptává, že štěstí leží o krok dál – v budoucím výsledku. Proto nikdy nepřináší skutečné uspokojení. Jakmile se jedno přání splní, objeví se další.

Z pohledu duchovní cesty je radžas velmi rafinovaný. Dokáže se převléknout i za duchovní hledání. Člověk pak stále studuje nové knihy, hledá nové učitele, nové metody nebo nové zážitky, ale jeho mysl zůstává stejně neklidná jako dříve. Změnil se pouze předmět touhy. Teprve když se pohyb mysli utiší, může rozpoznat to, co bylo přítomné po celou dobu – tiché vědomí, které nikdy nikam nespěchalo.

13. A beznaděj, tupost, zmatek a sebeklam pučí vždy tam, královský synu, kde panuje nevědomá Temnota.

Tento verš uzavírá popis tamasu. Krišna ukazuje, že jeho největším důsledkem není jen lenost nebo nedostatek energie, ale ztráta schopnosti vidět skutečnost takovou, jaká je. Když převládá tamas, člověk nejenže nezná Pravdu, ale často ani netuší, že ji nezná. Je spokojený se svými představami, předsudky a návyky. Jeho mysl je zahalená jako krajina v husté mlze.

Tamas není jen nedostatek světla, ale stav, kdy člověk zapomene, že světlo vůbec existuje. Proto je nejhlubší nevědomostí přesvědčení, že jsme pouze tělem, myslí a egem. Dokud tento sebeklam trvá, zůstává člověk ve spánku. Probuzení nezačíná získáním nové pravdy, ale rozptýlením této mlhy.

14. Zemře-li člověk pod perutěmi Čistoty, je vyneseno do neposkrvněných končin lidí pravdymilovných.

Zde se říká, že pokud v okamžiku smrti převládá v mysli sattva, mysl je čistá, klidná a obrácená k Pravdě. Taková mysl je přirozeně přitahována k jemnějším úrovním existence, které text nazývá „neposkrvněné končiny lidí pravdymilovných“. Tradičně se tím rozumí vyšší světy, kde přebývají mudrci a bytosti s převahou sattvy. Je však důležité si uvědomit, že to ještě není osvobození. Je to pouze nejvyšší úroveň samsáry (koloběhu zrození). Stále zde existuje jemná individualita, jemné tělo a zkušenost. Proto se i z těchto světů člověk nakonec vrátí, pokud ještě nepoznal svou pravou podstatu.

Převaha sattvy očišťuje mysl natolik, že je schopna rozpoznat svou totožnost s nejvyšší silou. A právě toto poznání, nikoli pobyt v nějakém světě, je skutečným osvobozením.

15. Setká-li se duše člověka se smrtí v panství Činorodosti a vášně, bude v novém životě stále pužena k činnosti. Ale ten, kdo zemře v nevědomosti, je určen k novému zrodu z lůna nerozumu.

Pokud převládá v hodině smrti v mysli radžas, člověk je plný tužeb, činů a neustálého usilování. Po smrti se tato tendence neztrácí. Proto se znovu narodí tam, kde bude moci ve svých touhách a činnostech pokračovat. Jeho mysl je stále orientována ven, na svět činů.

Jestliže převládá tamas, mysl je zahalena nevědomostí, zmatkem a sebeklamem. Proto takový člověk směřuje „do lůna nerozumu“. Tím nemyslí trest, ale přirozený důsledek. Mysl, která se neprobudila k jasnosti, pokračuje v podmínkách, které odpovídají její úrovni vnímání.

Sattva pozvedá mysl, radžas ji udržuje v neustálém pohybu a tamas ji zahluje do nevědomosti.

16. Sladké je ovoce Čistoty, hořké je ovoce Činorodosti a vášně, ale jedovaté je ovoce nevědomé Temnoty.

Když převládá sattva, výsledkem je vnitřní mír, jasnost, radost a schopnost poznat Pravdu. Proto je její ovoce „sladké“. Ne proto, že by člověk získal více světských požitků, ale protože mysl přestává vytvářet utrpení a stává se průzračným nástrojem poznání.

Radžas přináší ovoce hořké. Touha sice může vést k úspěchu, moci nebo bohatství, ale nikdy nepřinese trvalé uspokojení. Každé splněné přání rodí další. Proto za radžasem vždy přichází únava, zklamání nebo nová nespokojenost. Hořkost nespočívá v samotné činnosti, ale v nekonečném koloběhu hledání štěstí tam, kde ho nelze nalézt.

Tamas plodí ovoce jedovaté, protože nevědomost je kořenem všeho utrpení. Člověk nejen trpí, ale často ani neví proč. Žije v sebeklamu, a tím si své utrpení stále znovu vytváří.

Toto neplatí jen pro budoucí životy, ale i pro tento přítomný. Když je mysl sattvická, přirozeně zakouší klid. Když je radžastická, zakouší neklid. Když je tamastická, zakouší zmatek a otupělost. Ovoce každé guny dozrává v každém okamžiku.

17. Z Čistoty vykvétá moudrost, z Činorodosti chtivost, kdežto zmatek, sebeklam a tupost jsou trojím plodem temné nevědomosti.

18. Ti, kdož jdou za Čistotou, jdou vzhůru, kdož milují Činorodost, přešlapují na místě, avšak nevědomci, tonoucí v Temnotě, klesají na nejnižší stupeň.

Sattva člověka přivádí ke dveřím Pravdy, radžas ho udržuje v nekonečném hledání a tamas mu nedovolí dveře vůbec spatřit. Osvobození však nezačíná za dveřmi sattvy, ale až tehdy, když člověk rozpozná, že není žádnou z těchto tří sil, nýbrž vědomím, které je všechny pozoruje.

19. Člověk, jenž chápe, že jen tyto tři síly vládnu životu a že nad nimi věčně dlí nejvyšší Pán, poznal Moji duchovní přirozenost.

Po dlouhém popisu sattvy, radžasu a tamasu je zde odhalen důvod. Nejde pouze o to rozpoznávat, která guna právě převládá, ale o uvědomění, že všechny změny v našem životě patří pouze gunám – přírodě, myslí. My jsme To, co všechny tyto změny vnímá.

„Guny jednají mezi gunami. Já jsem vědomí, které jejich hru pouze osvětluje (vnímá).“

Po tomto uvědomění se přestáváme snažit měnit sami sebe a začínáme poznávat, kdo je ten, kdo si všech změn všímá. Právě v tomto obratu od proměnlivého k neměnnému spočívá začátek skutečné svobody.

20. Kdo se povznesl nad tuto trojici sil, z nichž jeho tělo povstalo, je osvobozen od zrození, stárí a smrti a dospívá již v tomto životě k nesmrtelnosti."

Tělo, mysl i ego jsou součástí přírody a podléhají zrození, změně i smrti. Vědomí je však jejich tichým svědkem a žádná z těchto změn se ho netýká.

Proto osvobození neznamena, že tělo přestane stárnout nebo umírat, ale že člověk pozná svou pravou podstatu jako vědomí, které se nikdy nenarodilo. To je nesmrtelnost, o níž mluví opravdové filozofie a duchovní směry – ne něco, co přijde po smrti, ale poznání, kterého lze dosáhnout už během tohoto života.

21. Ardžuna se opět tázal: "Podle čeho se pozná ten, kdo se povznesl nad tyto tři vlastnosti? Jak si počíná a jak je přemáhá, Pane?"

22. Vznešený odpověděl: "Přemáhá je ten, potomku králů, kdo netouží po výhodách Čistoty, ani po plodech Činorodosti, ani po ovoci klamu zplozeného Temnotou a nemá je ani v nenávisti.

23. Přemáhá je ten, kdo se od nich odvrací, a přece si je vědom jejich hry, kdo nalézá v sobě sebe sama a nikdy neklisá.

24. Přemáhá je ten, kdo pohlíží stejně na radost jako na bolest, stejně na kámen jako na hroudu zlata, stejně na chválu jako na hanu a kdo je stálý v náručí lásky či v opuštěnosti samoty.

25. Přemáhá je ten, kdo je stejný ve cti jako v potupě, stejný k příteli jako k nepříteli a kdo není nutkán k ziskuchtivým činům. Vě, že takový člověk se opravdu vyprostil z vlivů tohoto světa!

V těchto verších je popsán člověk, který překročil tři guny. Takový člověk už není ovládán střídáním klidu, neklidu ani nevědomosti. Když přichází sattva, radžas nebo tamas, neulpívá na nich ani s nimi nebojuje. Ví, že jsou pouze projevy přírody.

Proto zůstává vnitřně vyrovnaný. Radost ani bolest, úspěch ani neúspěch, chvála ani kritika už neurčují jeho štěstí. Ne proto, že by byl necitelný, ale protože jeho pokoj nepochází z okolností, nýbrž z poznání vlastní podstaty.

Výrok, že „nalézá v sobě sebe sama“, je klíčem k celému textu. Znamená, že člověk přestal hledat oporu ve světě i ve své proměnlivé mysli a spočinul ve vědomí, které je stále stejné a kterým je a vždy byl.

Takový člověk jedná, když je třeba, ale není poháněn touhou po zisku, uznání nebo osobním prospěchu.

26. Když se vymanil z moci těchto přírodních sil, slouží Mi pak takový člověk s naprostou oddaností a je hoden toho, aby se spojil se Mnou.

27. Neboť věž, že Já ztělesňuji ono dokonalé jsoucno, onu neměnnou podstatu Nesmrtelnosti, onu věčnou Cestu k Pravdě, onu Blaženost, jež se vymyká všemu srovnání!"

Když se člověk přestane ztotožňovat s přírodou a s jejími proměnami, přirozeně spočine v Bohu. Proto Krišna mluví o naprosté oddanosti. Nejde jen o cit nebo uctívání, ale o úplné odevzdání ega. Tam, kde zmizí pocit odděleného „já“, zůstává jen jediné vědomí.

Patnáctý zpěv - CESTA MOUDROSTI

1. Kršna pravil: "Život je věčný fíkovník, jenž má kořeny nahoře v nebi a větve dole u země. Posvátné chvalozpěvy jsou jeho listy. Kdo zná tento strom, je znalcem véd.
2. Větvemi sahá tento strom k nebi i k zemi. Jeho mízou jsou tři přírodní vlastnosti, které urychlují rašení jeho pupenů. Kořeny tohoto stromu pronikají k lidskému srdci a dávají podnět k činům dobrým i zlým.
3. Lidské oči nevidí změny v jeho koruně, ani jeho vrchol, ani jeho počátek, ani to, co jej udržuje a podpírá. Ty však ostrou sekýrou lhostejnosti rozštípní ve dvě tento pevně zakořeněný strom klamu,
4. abys našel cíl, od něhož se moudrý člověk nikdy neodchyluje! Neboť Já nesídím v tomto věčně rostoucím stromě, nýbrž v onom nekořeněném jádru, z něhož tento velikán vyklíčil.

5. V onom jádru, v oné Věčné Podstatě sídlí ti osvícení, kteří se oprostili od klamu, pýchy a lidských pout, od dobra a zla, od radosti a strasti, a kteří žijí ve skutečném Já, zhasivše navždy lampu svých žádostí.

Tento verš přirovnává svět k obrácenému fíkovníku. Jeho kořeny jsou nahoře – v Nejvyšší skutečnosti, zatímco větve se rozrůstají dolů do projeveného světa. Tím ukazuje, že vše, co vnímáme, má svůj původ v neviditelném, věčném principu.

Větve představují celý svět forem a zkušeností. Jejich růst je vyživován třemi gunami – sattvou, radžasem a tamasem. Kořeny pronikající do lidské mysli symbolizují připoutanosti, touhy a karmu, které člověka stále poutají k tomuto stromu života a smrti.

Tento strom nelze pochopit rozumem. Nemůžeme najít jeho začátek ani konec, protože svět je neustálým proudem proměn. Proto nedoporučuje zkoumat každou jeho větev, ale přeseknout celý strom „sekerou lhostejnosti“. Touto lhostejností není chlad nebo nezájem, ale odpoutanost – ustání ztotožňování se s tím, co je pomíjivé.

Teprve tehdy člověk objeví to, co je za tímto stromem – jeho zdroj. Nejvyšší skutečnost není součástí proměnlivého světa, ale je jeho základem. Proto nehledáme osvobození tím, že zdokonalíme větve stromu, ale tím, že přestaneme být připoutáni k jeho proměnlivým plodům.

„Sekera lhostejnosti“ znamená odpoutání od ega, tužeb a falešné představy, že štěstí lze nalézt ve světě forem. Když je tento strom klamu „přeseknut“, člověk poznává svou pravou podstatu – věčné Já, které nikdy nebylo součástí stromu samsáry (koloběhu života a smrti).

On nesídlí ve stromě, ale v jeho „nekořenném jádru“. Jinými slovy: Brahman (Vědomí) není jednou částí světa, ale skutečností, na níž celý svět pouze zdánlivě spočívá. Kdo pozná toto „jádro“, už nehledá štěstí na větvích stromu, protože objevil samotný zdroj života.

6. Kde slunce nezáří, kam ani měsíc nevchází a kde ani jiný oheň neplane, tam je Mé nejzazší obydlí. Kdo k němu dospěl, nikdy se nevrací.

Zde je symbolicky popsán stav čistého vědomí, který je za hranicemi veškerého projeveného světa.

Tam nezáří slunce, měsíc ani oheň, znamená, že toto není svět, který by bylo třeba osvětlovat. Slunce osvětluje předměty, mysl osvětluje myšlenky, ale vědomí samo nepotřebuje žádné světlo, protože je zdrojem veškerého poznání. Jak říkají Upanišady: „Jeho světlem září všechno ostatní.“

„Kdo k němu dospěl, nikdy se nevrací.“ to znamená, že už nepodléhá koloběhu zrození a smrti.

7. Rodím se v lidské duši jako zlomek věčnosti a vábím k sobě pět smyslů a mysl tkvíc v přírodě. Takto zahalen dlím v každém člověku.

Když Krišna říká: „Rodím se v lidské duši jako zlomek věčnosti,“ mluví z pohledu jednotlivce. Má ukázat, že v každém člověku je přítomno božské vědomí. Ve skutečnosti však vědomí nelze dělit. Nekonečno nemůže být rozděleno na části.

Je to podobné jako s prostorem. Když postavíš tisíc nádob, můžeš říci, že v každé je „kousek prostoru“. Ve skutečnosti se prostor nikdy nerozdělil.

Druhá část verše popisuje vznik individuality. Vědomí se ztotožní s tělem, myslí a pět smyslů, které patří přírodě. Tím vzniká pocit „já jsem tento člověk“. Ve skutečnosti se však vědomí nijak nezměnilo – jen se zdánlivě odráží v mysli, podobně jako se jedno slunce odráží v mnoha jezerech.

V každém člověku září totéž jediné vědomí. Zdá se jako individuální duše proto, že se odráží v jednotlivé mysli a ztotožňuje se s tělem a smysly. Osvobození nastává tehdy, když tento omyl zanikne a člověk pozná, že nikdy nebyl jen „zlomkem“, ale vždy byl jediným, nedělitelným „celkem“, tedy Vědomím.

8. Jako vítr vane nad květinou a odvívá její vůni, tak i Věčný Duch přenáší ze života do života trest Nejvyššího.

Jako vítr odnáší vůni květu, tak si individuální duše odnáší z jednoho života do druhého své jemné sklony a dojmy, dokud nepozná svou pravou podstatu. Jakmile dojde k poznání naší pravé identity, není už co přenášet, protože si uvědomíme, že jsme nikdy nebyli individuální duší, ale vždy nekonečným Vědomím. Tím iluze individuální duše (ego) zmizí a zůstává pouze vyšší JÁ, Vědomí.

9. Neboť On dlí ve sluchu, zraku, hmatu, chuti a čichu a citlivé mysli, a tak poznává svět.

Smysly jsou nástroje, mysl je zpracovává a vědomí jim dává světlo poznání. Bez vědomí by nebylo žádné vnímání, ale vědomí samo není tím, kdo jedná. Je pouze neměnným světlem, v jehož přítomnosti se veškeré poznávání odehrává.

Právě proto Bhagavadgíta stále připomíná: nejsi oči, uši ani mysl. Jsi vědomí, které je všechny osvětluje. To je klíč k osvobození.

10. Pošetilci nepozorují, jak duch přechází z těla do těla, jak v něm sídlí a jak se těší z podívané na hru přírody a její vlastnosti. Jen ti, kdož mají oči osvětleny moudrostí, poznávají jeho přítomnost.

Nevědomý člověk vidí pouze tělo, mysl a jejich proměny. Nevidí to, co je oživuje. Proto nechápe ani zrození, ani smrt. Domnívá se, že život začíná narozením těla a končí jeho smrtí. Mudrc však vidí, že všechny tyto změny se týkají pouze přírody, zatímco vědomí zůstává stále stejné.

„těší se z podívané na hru přírody“ je obrazné vyjádření. Vědomí je svědkem, v jehož přítomnosti se odehrává hra gun – těla, mysli, smyslů a celého světa.

11. Ti, kteří vedou odříkavý život, to vše jasně vidí. Ale běda! Lidé, kteří podlehli kouzlu klamu a jejichž mysl není očistěna, nepoznávají Pravdu, i když si ukládají mnohá odříkání.

Osvobození nepřináší samotné odříkání, ale čistota mysli a přímé poznání.

Člověk může mnoho meditovat, postit se, žít asketicky nebo vykonávat přísnou duchovní disciplínu. Pokud však stále přetrvává ego, pýcha nebo ztotožnění s tělem a myslí, Pravda zůstává skryta.

Naopak ten, kdo očistil mysl od připoutanosti a ega, začíná jasně vidět svou pravou podstatu. Odříkání má smysl pouze tehdy, pokud vede k rozpuštění nevědomosti, ne pokud se stane dalším důvodem k pocitu: „Já jsem duchovní člověk.“

Pravdu nezakrývá nedostatek duchovní praxe, ale nečistota mysli – především myšlenky, které vytváří ztotožnění s tělem. Když se mysl pročistí, Pravda se nemusí vytvářet ani hledat. Sama se odhalí, protože tu byla od počátku.

12. Věť, že Mou slávou je sláva slunce, které osvětluje celý svět, Mým světlem je světlo měsíce a Mou září je zář ohně!

Slunce – světlo, které osvětluje celý svět. Symbolizuje čisté vědomí, díky němuž vůbec můžeme vnímat a poznávat projevený svět.

Měsíc – jeho světlo je odražené. Může tedy představovat mysl, která sama nesvítí, ale odráží světlo vědomí a díky němu poznává.

Oheň – zář a teplo představují transformující sílu, která proměňuje, stravuje a udržuje život.

Jedno vědomí se v různých úrovních projevení jeví jako slunce, měsíc, oheň, světlo, mysl, životní síla i schopnost poznávat. Tento text pouze obrací pozornost od jednotlivých jevů k jejich společnému zdroji.

13. Zúrodňuji zemi svou silou, která udržuje všechny věci. Každá bylina je živena Mou stříbrnou životní trestí, již je naplněn kalich měsíce.

Celá příroda je projevem jediné božské síly. Život neroste sám od sebe – za každým jeho projevem stojí táž věčná přítomnost, kterou Krišna nazývá svým bytím.

14. Stávám se ohněm života, žiji ve všech tvorech a jsem jejich dechem. Živím v nich sebe sama.

Zde se říká, že Božská přítomnost není jen vzdáleným principem, ale samotnou silou života v každé bytosti. „Oheň života“ označuje sílu, která proměňuje potravu v energii, udržuje tělo a umožňuje jeho činnost. Dech pak symbolizuje nepřetržitý proud života.

Věta „živím v nich sebe sama“ vyjadřuje, že veškerý život je ve skutečnosti jediná Síla. Bůh je současně tím, kdo přijímá potravu, silou, která ji zpracovává, i životem, který je jí udržován. Neživí tedy nějaké bytosti oddělené od sebe, ale své vlastní nesčetné projevy.

Stejná božská síla, která udržuje celý vesmír, působí i v nejprostším nádechu a v každém tělesném ději. Život v nás není náš osobní majetek, ale projev jediného života.

15. Jsem srdcem všech bytostí, jejich pamětí a jejich vnímáním. Sídlim v nich i tehdy, když je paměť a smysly opustily, jsem cílem všeho chápání. Jsem první mezi posvátnými knihami, vší Moudrostí a svědkem všeho Vědění.

Tento verš shrnuje, že veškeré poznávání má svůj původ ve vědomí. Bůh říká, že je přítomen jako paměť, vnímání i schopnost porozumět. Bez této přítomnosti by mysl nemohla myslet ani smysly vnímat.

Výrok „sídlim v nich i tehdy, když je paměť a smysly opustily“ je velmi hluboký. Znamená, že vědomí nezávisí na mysli ani na fungování smyslů. Paměť může selhat, tělo zestárnout nebo zemřít, ale vědomí zůstává nedotčené. Není produktem mozku ani mysli, ale jejich základem.

Když Krišna říká, že je cílem všeho chápání, vyjadřuje, že smyslem všech písem, duchovní praxe i veškerého poznání není získání dalších informací, ale poznání této jediné skutečnosti. To je cílem, ke kterému směřují všechna duchovní učení.

16. Každá bytost je dvojitá - věčná a přechodná. Zhmotnělý projev je prchavý, ale Moje jemná nepostižitelná skutečnost trvá navěky!

Tento verš rozlišuje dvě roviny skutečnosti.

Přechodná je celá projevená příroda – těla, myšlenky, emoce i celý vesmír. Vše vzniká, mění se a zaniká.

Věčná je naopak podstata, která se za všemi těmito proměnami nemění. Krišna ji nazývá svou jemnou, nepostižitelnou skutečností. Je to čisté vědomí, které není objektem poznání, ale samotným základem všeho poznávání.

Na první pohled by se mohlo zdát, že se zde mluví o dvou oddělených skutečnostech, ale opak je pravdou, jsou to dvě stránky téhož.

17. Nade vším však přebývá ono svrchované vědomí, nedělitelná bytost a neměnný Pán, jenž proniká všemi světy a všechny světy udržuje.

Tady je řeč o nejvyšším vědomí, které je základem všeho. Je nedělitelné, neměnné a prostupuje celý vesmír, aniž by se jím samo měnilo. Bez něj by svět vůbec nemohl existovat ani být poznáván.

18. Protože překonávám pomíjivé a jsem i za nepomíjejícím, oslavuji Mě védy jako Nejvyššího.

Nejvyšší skutečnost není ani pomíjivý svět, ani individuální duše, ale jediný Brahman (Vědomí), který je základem obojího. Poznat tuto skutečnost znamená poznat nejvyšší Pravdu, o níž hovoří všechny Vědy.

19. Kdo Mě ctí ve všech tvarech a způsobech života, ten, ó potomku králů, dosáhl veškeré moudrosti!

Kdo pozná Boha ve všech bytostech a ve všech projevech života, už Ho nehledá v chrámu, v meditaci nebo v posvátných knihách. Vidí, že vše je projevem jediné skutečnosti.

Takové poznání není pouhou vírou ani filozofií. Je to přímá zkušenost jednoty. Proto takový člověk dosáhl veškeré moudrosti.

20. Odhalil jsem ti, nevinny Ardžuno, tajemství všech tajemství. Kdo mu porozumí, osvojí si nejvyšší moudrost a splní všechny své povinnosti!"

Nejvyšší moudrost spočívá v poznání vlastní pravé podstaty a tím i podstaty všeho. Kdo poznal sebe jako věčné vědomí, naplnil smysl lidského života a dosáhl cíle, ke kterému směřují všechna duchovní učení.

Šestnáctý zpěv - CESTA SIL BOŽSKÝCH A DÉMONSKÝCH

1. Opět promluvil Vznešený: "Neohroženost, čistota srdce, vytrvalost ve cvičení a vědění, velkodušnost a dokonalá vláda nad smysly, oddanost, čtení svatých písem a sebekázeň,

2. trpělivost, pravdivost, jasný klid, sebezapření, mírumilovnost, soucit, laskavost, pokora, pevné předsevzetí a neznalost škodolibosti a závisti,

3. velkomyslnost, statečnost, čistota a přátelskost - toto, ó potomku králů, jsou vlastnosti předurčené pro stav božský!

Krišna zde ukazuje, jak přirozeně vypadá mysl člověka, který se přibližuje poznání Pravdy.

Všechny uvedené vlastnosti mají společný kořen – slábnutí ega. Neohroženost vzniká, protože člověk už nevidí své bytí jako závislé na těle. Pravdivost, soucit, pokora, mírumilovnost i laskavost nejsou

morální povinností, ale přirozeným projevem mysli, která přestává být ovládána strachem, touhou a pýchou.

Tyto vlastnosti nejsou cílem samy o sobě. Jsou ovocem duchovního zrání. Čím více se člověk přibližuje poznání svého pravého Já, tím spontánněji se v jeho životě objevují. Jako vůně květu, který rozkvetl.

4. Ale kdo je domýšlivý, sobecký, zpupný, hašteřivý a nevědomý, Ardžuno, je zrozen pro stav zkázy!

Tento verš ukazuje opačný pól než předchozí. Zde jsou vlastnosti, které posilují ego a vzdalují člověka od poznání Pravdy.

Domýšlivost, pýcha, sobectví, hněvivost a nevědomost nejsou jen morální chyby. Jsou projevy hlubšího omylu – přesvědčení, že „já jsem oddělená osobnost, která musí bojovat za sebe, dokazovat svou hodnotu a chránit své zájmy.“

Takový člověk je „zrozen pro stav zkázy“. Tím není myšleno věčné zatracení ani Boží trest. „Zkáza“ znamená, že ego samo vytváří utrpení a stále více se zaplétá do koloběhu nevědomosti, tužeb a znovuzrození.

Démonické vlastnosti nejsou příčinou nevědomosti, ale jejím projevem. Čím silnější je ego, tím více vzniká pýcha, sobectví a utrpení. Čím více ego slábne, tím přirozeněji se objevují božské vlastnosti.

5. Ti, kdož jsou ozdobeni vlastnostmi božskými, jsou hodni osvícení, ale duše zatemnělé jsou vrhány do pout otroctví. Buď dobré mysli, Ardžuno, neboť jsi zrozen pro stav nebeský!

Božské vlastnosti vedou ke svobodě, zatímco démonické vlastnosti člověka stále více připoutávají k egu, touhám a utrpení.

Výrokem „jsou hodni osvícení“ není myšleno, že si člověk osvícení zaslouží jako odměnu. Znamená, že čistá mysl je schopna poznat Pravdu. Naopak ego, pýcha a nevědomost mysl zatemňují, a proto ji udržují v „otroctví“ – v koloběhu připoutanosti a ztotožnění s tělem a myslí.

Když Krišna říká Ardžunovi: „Buď dobré mysli, neboť jsi zrozen pro stav nebeský,“ povzbuzuje ho. Říká, že jeho přirozenost směřuje k poznání, protože v něm převažují božské vlastnosti.

6. Na tomto světě se lidé rodí ve dvojím vtělení: ve vtělení božském a ve vtělení démonském. Vtělení božské jsem již vyložil. Teď poslyš o duších démonských.

7. Tyto duše nevědí, jak smysly klamou, ani co je svádí z pravé cesty. Neznají čistoty ani obřadu, neboť v nich není poznání.

8. Říkají, že není ve světě ani pravdy, ani řádu ani Prozřetelnosti, že vesmír nemá základů a že vše je jen pouhou hrou náhody.

9. A tak jsou tyto nevědomé duše bez vedení a libují si v krutých činech. Narodily se jako nepřátelé tohoto světa jen proto, aby jej ničily.

10. V jejich tepnách vře šířavá žádostivost. Tonou v marnivosti, domýšlivosti a okázalosti. Podlehli klamu a věčně bloudí v kole svých hříšných činů.

11. Jsou zatíženy nespočetnými starostmi až do smrti a jsou stálí jen ve své chtivosti.

12. Jsou chyceni v pasti klamných nadějí, bičováni hněvem a žádostí a sníží se ke každému prostředku, aby se domohli bohatství a požitků.

13. Říkají: „Toto bohatství jsem získal dnes. Tohoto cíle dosáhnu zítra. Toto štěstí je mé a tamhleto bude také moje.,

14. „Tohoto nepřítele jsem zničil a ostatní nepřátele zničím také! Já jsem pán, raduji se, všeho jsem dosáhl, jsem mocný a šťastný!,

15. „Já jsem bohatý a urozený. Kdo se mi vyrovná? Chci obětovat, chci udílet almužny, chci užívat!, Takto jsou oklamáni nevědomostí.

16. A tak pomateni pošetilými představami, chyceni do sítě klamu, omámeni domnělou radostí, jsou vrháni do bezedné propasti.

17. Opojeni pánovitou pýchou a bohatstvím, vykonávají oběti jen podle jména, jen pro okázalost a nedbají jejich pravého účelu.

18. Posedlí zlobou, sobectvím, panovačností, nestoudností a lakotností, tito zlomyslní lidé nenávidí Mě, jenž sídlím v jejich tělech i v tělech jejich bližních.

19. Tyto zbloudilé duše, klesající na nejnižší stupeň společnosti, vrhám stále a stále do tohoto světa, aby se tu rodili z lůn démonských.

20. Zapleteni do tenat věčných zrodů beze Mne, řítí se stále hlouběji a hlouběji do propastných temnot.

Tyto verše nepopisují „zlé lidi“, které by Bůh odsuzoval. Popisují stav mysli, která je zcela ovládána egem a zapomněla na svou pravou podstatu.

Takový člověk považuje hmotný svět za jedinou skutečnost. Neuznává žádný vyšší řád ani duchovní princip, a proto hledá štěstí pouze v moci, bohatství, požitcích a uznání. Jeho mysl je neustále zaměstnávána touhami, strachem ze ztráty a soupeřením s druhými. I když mnoho získá, nikdy nenachází klid, protože ego je ze své podstaty nenasytné.

Zde se nejedná o odsouzení určité skupiny lidí. Je to ukázka, že démonská přirozenost je nevědomost – ztotožnění s egem. Proto se člověk stává pyšným, chamtivým, hněvivým a bezohledným. Tyto vlastnosti nejsou příčinou jeho pádu, ale jeho důsledkem.

To, že jsou takové duše „vrhány do démonských zrodů“, není trest. Je to zákon příčiny a následku. Mysl plná nenávisti, chamtivosti a pýchy vytváří další podobné sklony a tím pokračuje v koloběhu utrpení. Člověk sklízí to, co jeho vlastní mysl zasela.

Démonství není otázkou původu ani náboženství, ale stavu mysli. Když člověk zapomene na svou pravou podstatu a je plně ovládnut egem, jeho život začne řídit touha, strach a pýcha. Dokud tento omyl trvá, zůstává uvězněn v koloběhu utrpení.

21. Trojí branou se vchází do pekla - branou neřesti, branou zloby a branou chtivosti.

22. Člověk, jenž se vyhýbá těmto třem temným branám, činí dobře, neboť přijde k Nejvyššímu, ó synu králů.

Tyto dva verše shrnují podstatu celé kapitoly. Krišna ukazuje, že většina lidského utrpení vyrůstá ze tří kořenů: neřesti (žádostivosti), zloby a chtivosti.

Žádostivost vede člověka k přesvědčení, že štěstí získá uspokojením svých tužeb. Chtivost způsobuje, že nikdy nemá dost a stále něco hromadí. Zloba vzniká tehdy, když se jeho přáním něco postaví do cesty. Tyto tři síly se navzájem posilují a stále více upevňují ego.

Proto je Krišna nazývá branami do pekla. Peklo zde není místo po smrti, ale stav mysli, která je ovládána touhou, hněvem a chamtivostí. Taková mysl nemůže nalézt vnitřní klid.

Kdo tyto tři síly postupně překonává, očisťuje svou mysl a přibližuje se poznání své pravé podstaty. Proto se zde říká, že přijde k Nejvyššímu.

Touha, hněv a chamtivost jsou tři hlavní projevy ega. Dokud člověk věří, že v nich nalezne štěstí, zůstává v utrpení. Když je překoná, mysl se pročistí a přirozeně se obrátí k Nejvyšší skutečnosti.

23. Ale kdo nedbá zákonů svatých knih a jedná jen pod tlakem žádostivosti, nedosáhne ani dokonalosti, ani štěstí, ani Nejvyššího.

24. Proto jednej tak jak ukládají svaté knihy, neboť jimi poučen, splníš svůj úkol!"

Krišna neříká, že svaté knihy je třeba slepě následovat. Chce říci, že člověk vedený pouze svými touhami a egem nemůže dojít k Pravdě. Mysl ovládaná žádostivostí vždy zkresluje skutečnost podle svých přání.

Proto doporučuje opřít se o šástry – duchovní učení, která vznikla z přímého poznání mudrců. Jejich úkolem není člověka svazovat pravidly, ale ukázat mu směr, dokud sám Pravdu přímo nepozná.

Výrok „splníš svůj úkol“ znamená: naplníš smysl lidského života. Nejde o plnění vnějších povinností, ale o cestu k poznání vlastní podstaty.

Kdo se řídí pouze svými touhami, bloudí. Kdo se opře o pravé duchovní učení a ověří je vlastní zkušeností, postupně očistí mysl a dosáhne cíle lidského života – poznání svého pravého Já.

Sedmnáctý zpěv - CESTA TROJÍ LIDSKÉ PŘIROZENOSTI

1. Nyní se tázal Ardžuna: "Kam dospívají, Kršno, ti, kdož nedbají příkázání Písem, ale naplnění vírou, konají oběti podle vlastních představ? Dostanou se pod vládu Čistoty, Činorodosti nebo Temnoty?"

Ardžuna se ptá na lidi, kteří nejsou zlí ani bezbožní, mají upřímnou víru, ale neřídí se duchovním učením. Chtějí Boha, ale hledají ho po svém.

2. Kršna odpověděl: "Člověku je vrozena, podle způsobu života, trojí víra, podložená Čistotou, Činorodostí nebo Temnotou. Slyš dobře, vyjevím ti tuto trojí víru!"

Krišna odpovídá, že víra není náhodná. Je odrazem stavu mysli. Každý člověk věří podle toho, jaké guny v něm převládají – sattva, radžas nebo tamas. Proto dva lidé mohou číst stejné učení, a přesto v něm vidět něco úplně jiného.

Víra tedy není jen názor nebo přesvědčení. Je výrazem celého vnitřního života člověka. Čistá mysl přirozeně tíhne k pravdě, neklidná mysl hledá zisk a úspěch, zastřená mysl podléhá klamu a pověrám.

Víra je zrcadlem mysli.

3. Kázeň se u každého člověka řídí podle přirozenosti jeho srdce, Ardžuno. Jakou má lidský tvor kázeň, takovou má i povahu, neboť člověk je plodem své sebekázně.

Text říká, že člověk se postupně stává tím, čemu věnuje své srdce a svou pozornost. Čistotě mysli odpovídá naše víra, hodnoty i způsob života.

Výrok „jakou má lidský tvor kázeň, takovou má i povahu“ znamená, že duchovní praxe není jen soubor činností. To, co člověk každý den pěstuje – myšlenky, touhy, návyky i způsob života – se postupně stává jeho přirozeností.

Proto Krišna říká, že člověk je plodem své sebekázně. Nejsme utvářeni jedním činem, ale tím, co dlouhodobě živíme ve své mysli.

4. Člověk čistý má na zřeteli věci nebeské, člověk vášnivý se oddává démonům a nevědomý člověk uctívá temné duchy a běsy.

5. Ti, kdož si ukládají přísná cvičení nepřikázaná svatými knihami, kdož jsou opojeni sami sebou a posedlí touhou po moci, kdož propadli okázalosti a sobectví -

6. ti jsou vpravdě Mými trýzniteli, neboť Mne týrají... Vždyť přece sídlím v jejich srdci a v každé části jejich těla. Věz, že jsou to uctívači temných mocností.

Zde je jen potvrzení, že způsob uctívání vždy odpovídá stavu mysli. Čistá mysl směřuje k Bohu a Pravdě. Mysl ovládaná radžasem hledá moc, úspěch nebo mimořádné schopnosti. Tamastická mysl tíhne k tomu, co podporuje strach, nevědomost a destrukci.

Pátý a šestý verš varuje před falešnou askézí. Neodsuzuje odříkání samo o sobě, ale odříkání, které vychází z ega. Člověk se postí, trápí své tělo nebo vykonává přísné praktiky proto, aby získal moc, obdiv nebo pocit vlastní výjimečnosti.

Proto říká: „Mě týrají, neboť sídlím v jejich srdci i těle.“ Smyslem duchovní praxe není ničit tělo ani dokazovat si svou sílu. Tělo je nástrojem, ve kterém se projevuje Božská přítomnost. Když člověk z nevědomosti ubližuje sobě, ubližuje i tomu, kdo v něm přebývá.

Pravá duchovní cesta oslabuje ego. Falešná duchovní cesta ego posiluje. Když se askeze stane prostředkem k moci, pýše nebo výjimečnosti, vzdaluje člověka od Boha místo toho, aby ho k Němu přibližovala.

7. I v tom, co lidé jedí a pijí, se odrážejí jejich vlastnosti, a tak i pokrm je trojí. A trojí je i jejich duchovní snažení, jejich náboženské cvičení a jejich způsob obětování.

8. Pokrm chutný, jemný, lahodný a vydatný, prospívající životu, odvaze, síle a zdraví, je milý lidem Čistoty.

9. Pokrm hořký, kyselý, slaný, velmi horký, ostrý a silně kořeněný má rád člověk vášnivý. Z takového jídla vzniká utrpení, žal a nemoc.

10. A to, co zapáchá a je bez chuti, co není čerstvé, co je nečisté - toť pokrm, jež miluje nevědomec!

Zde text ukazuje, že kvalita mysli se odráží i v každodenním životě, dokonce i ve stravě. Nejde o seznam zakázaných a dovolených jídel, ale o to, že člověk přirozeně tíhne k tomu, co odpovídá převládajícímu v jeho mysli.

Sattvická strava je čerstvá, čistá a přiměřená. Podporuje zdraví, klid a jasnost mysli. Radžastická strava je příliš dráždivá a podněcuje neklid, vášně a přehnanou aktivitu. Tamastická strava je stará, zkažená nebo nečistá a podporuje otupělost a nevědomost.

To však neznamená, že samotná změna jídelníčku přinese osvícení. Strava ovlivňuje mysl, ale je jen jednou částí celkového způsobu života. Proto hned dodává, že stejně trojí je i duchovní praxe, oběti a další lidské činy.

Vnější způsob života odráží vnitřní stav mysli a zároveň jej zpětně ovlivňuje. Čím čistší je mysl, tím přirozeněji člověk volí to, co podporuje zdraví, klid a duchovní růst.

11. Cesta člověka čistého a pravdymilového je cestou pevného předsevzetí. Kdo po ní jde, nemyslí na odměnu, nýbrž na dosažení cíle.

12. Cesta, na níž se hledá odměna a marnivost, je cestou člověka vášnivého, ó nejlepší z reků!

13. A cesta, na níž se nedbá ani přikázání, ani modliteb, ani obřadů, ani lásky k bližnímu, je cestou nevědomých.

Sattvická cesta je konána z lásky k Pravdě. Člověk nejedná kvůli odměně, uznání ani zásluhám, ale proto, že je to správné a vede ho to k Bohu.

Radžastická cesta je vedena touhou něco získat – odměnu, moc, uznání nebo lepší příští život. Navenek může vypadat stejně, ale jejím skrytým pohonem je ego.

Tamastická cesta postrádá úctu, vědomí i soucit. Člověk jedná bez porozumění, nedbá duchovních zásad a jeho činy nepřinášejí užitek ani jemu, ani druhým.

O duchovní hodnotě činu nerozhoduje jeho vnější podoba, ale motiv, z něhož vychází. Čin bez touhy po odměně očišťuje mysl. Čin vedený egem ji poutá. Čin vycházející z nevědomosti ji dále zatemňuje.

14. Úcta k bohům a bráhmaňům, úcta k učení světců, čistota, čestnost, zdrženlivost a přátelskost - toť Pravá sebekázeň.

15. Řeč pravdivá, ušlechtilá, nepohoršující a čistá, která si bere příklad ze svatých knih - toť kázeň řeči.

16. Klid, laskavost, mlčenlivost, sebevláda a čistota pohnutek - toť kázeň mysli.

17. V této trojí kázni se s velkou oddaností cvičí člověk Čistoty, který se nedá zlákat vnadidlem sobeckého zisku.

V těchto verších je vysvětleno, že pravá duchovní kázeň má tři oblasti – tělo, řeč a mysl. Nestačí ovládat jen vnější jednání; skutečná proměna musí zasáhnout celého člověka.

Kázeň těla spočívá v úctě, čistotě, čestnosti, zdrženlivosti a ohleduplnosti. Kázeň řeči znamená mluvit pravdivě, laskavě a tak, aby slova druhým prospívala, nikoli ubližovala. Kázeň mysli je nejhlubší – klid, sebeovládání, čisté úmysly a vnitřní ticho.

Tato trojí kázeň je sattvická, pokud je konána s oddaností a bez touhy po osobním zisku. Není to prostředek k získání zásluh nebo obdivu, ale cesta k očištění mysli.

18. V okázalém cvičení kvůli vážnosti, poctám či z pokrytectví si libuje zase člověk vášnivě činorodý.

I duchovní praxe může být vedena egem. Člověk se modlí, medituje, postí nebo koná dobré skutky, ale jeho skutečným cílem je získat obdiv, uznání nebo pocit vlastní výjimečnosti.

Navenek může taková praxe vypadat duchovně, uvnitř je však vedena radžasem – touhou po výsledku a po potvrzení vlastního „já“. Proto bývá nestálá. Jakmile zmizí odměna nebo uznání, často zmizí i ochota pokračovat.

Skutečná praxe je tichá, pokorná a nečeká za své úsilí žádnou odměnu.

19. A pošetilé sebemučení či trýznění druhých uspokojuje člověka nevědomého.

Tímto veršem se uzavírá výklad trojí sebekázně. Tamastická kázeň není skutečnou duchovní praxí, protože nevychází z moudrosti, ale z nevědomosti.

Člověk si může zbytečně ubližovat, trápit své tělo nebo ubližovat druhým v domnění, že koná něco duchovního. Taková askeze však mysl neočišťuje, naopak ji ještě více zahaluje.

20. I v dávání darů by se měla zachovávat pravidla. Dary se mají dávat člověku, který si je zaslouží, na vhodném místě a ve vhodné době, ale dárce nemá za to očekávat vděčnost.

21. Člověk vášnivý dává dary nerad nebo očekává za ně odměnu.

22. A dar, jenž byl darován na nevhodném místě a v nevhodnou dobu, osobám, které si to nezaslouží - to znamená bez dárcovy úcty - vyznačuje dárce nevědomého.

Hodnotu daru neurčuje jeho velikost, ale motiv, s jakým je dáván.

Sattvický dar je dán správnému člověku, ve správný čas a z čistého srdce. Dárce neočekává odměnu, pochvalu ani vděčnost. Dává proto, že je to správné.

Radžastický dar je motivován ziskem. Člověk dává proto, aby něco získal – uznání, protislužbu nebo zásluhy.

Tamastický dar je dán bez úcty, nevhodně nebo člověku, kterému spíše uškodí než pomůže. Chybí mu moudrost i soucit.

23. ÓM, TAT, SAT je trojí označení nejvyšší Pravdy, ztělesněné ve třech knihách posvátných zpěvů: v knihách obřadů, svatých hymnů a obětí.

24. Proto ti, kdož se drží svatých knih, vyslovují ÓM při obětování, při udílení darů a při náboženských cvičeních, a tak stále postupují na cestě svého zdokonalování.

25. A jestliže při oběti, pokání a dobročinnosti vyslovují slovo TAT, aniž při tom touží po odměně, přibližují se vysvobození.

26. Slova SAT se užívá k označení skutečnosti a čistoty. A také se, Ardžuno, slova SAT užívá k označení chvályhodného skutku zasvěceného Nejvyššímu.

27. Vyrvalost v obětech, odříkání a udílení darů se rovněž nazývá SAT. A také každému projevu zbožnosti se říká SAT.

28. Cokoli se obětuje bez víry, cokoli se daruje bez víry, cokoli se činí bez víry, je ASAT - neskutečno. Neskutečno jak na tomto světě, tak i na Onom."

Vysvětluje, že vnější čin sám o sobě nemá duchovní hodnotu. Rozhodující je, zda vychází z pravdy, čistoty a víry.

ÓM symbolizuje Nejvyšší skutečnost a připomíná, že všechny činy mají svůj původ v Bohu. TAT znamená „To“ – člověk odevzdává své činy Nejvyššímu a nejedná kvůli osobnímu zisku. SAT znamená pravdu, skutečnost a dobro. Označuje vše, co je vykonáno s čistým úmyslem a vede k Pravdě.

Opakem je ASAT – čin bez víry, bez pravého pochopení a bez vnitřní opravdovosti. Takový čin může navenek vypadat správně, ale duchovně člověka neposouvá.

Hlavním poselstvím celé kapitoly by mohlo být: Důležitější než samotný čin je opravdový záměr s kterým je vykonaný.

Osmnáctý zpěv - CESTA ODŘÍKÁNÍ

- 1. Nyní promluvil Ardžuna: "Dlouhovlasý Kršno, hubiteli nepřátel, rád bych se poučil o tajemství, i o tom, co je zřeknutí!"**
- 2. A Kršna odpověděl: "Zřeknutí - odvrát od světa, znamená zanechat činnosti, k níž nás vábí naše touha, říkají mudrci. A vzdát se ovoce činů, toť sebezapření."**
- 3. Někteří učitelé hlásají, že by se člověk měl vystříhat veškeré zištné činnosti, poněvadž taková činnost je zlem. Druzí zase praví, že by se činy měly omezit jen na oběti a sebekázeň.**

Zřeknutí (sannjása) znamená vzdát se činů, které vycházejí z osobních tužeb a ega. Sebezapření (tjága) znamená něco jemnějšího – člověk své povinnosti vykonává, ale vzdává se připoutanosti k výsledkům.

Mezi duchovními učiteli existovaly různé názory. Někteří doporučovali opustit téměř všechny činy, jiní ponechat alespoň oběti, sebekázeň a dobročinnost.

Z pohledu dnešního světa, není rozhodně nutné zříkat se všech činů a ani to není záměr. Tak jak se říká v 3.kapitole "činnost je lepší než nečinnost, bez činnosti bys neuhájil ani holý život" V dnešních podmínkách je velmi prospěšné pro klid mysli, když nebudeme připoutáni k výsledkům našich činů. Další velkou pomocí je, když se nebudeme vnímat jako konatel činu, ale jako pozorovatel činnosti. A pokud naše konání bude alespoň ve větší míře nezištné, pak duchovní pokrok přichází velmi rychle s prohlubujícím se klidem mysli.

4. Slyš tedy Má slova, tygře mezi muži! Je trojí konečná pravda o tom, jak se zřící světa.

5. Nemělo by se upouštět od obětí, darů a sebekázně. Naopak takové činy by se měly konat, neboť očišťují moudrého člověka.

6. Ale i tyto činy, Ardžuno, musí být konány s myslí zaměřenou k jedinému cíli - jako povinnost a bez touhy po odměně. Toť Mé poslední slovo, toť Můj bezpodmínečný zákon!

Zde je vyjasněno, co znamená pravé odříkání. Neznamená opustit činnost, ale opustit připoutanost.

Oběti, dobročinnost a sebekázeň nemají být zanechány, protože očišťují mysl. Samy o sobě však nejsou cílem. Jejich smyslem je připravit člověka na poznání Pravdy.

Proto se zdůrazňuje, že i tyto dobré činy mají být konány jako povinnost, s myslí obrácenou k Bohu a bez očekávání odměny. Teprve tehdy se stávají prostředkem k osvobození, nikoli k vytváření nové karmy.

7. Neodchyluj se proto od svého přirozeného úkolu! Neboť opustit svůj úkol znamená být oklamán nevědomostí.

8. Kdo se vzdává svého úkolu z obavy před tělesnou námahou a namlouvá si, že se tak zřekl touhy, jedná jen pudově a nikdy nedosáhne výsledku svého sebezapření.

9. Koná-li člověk práci proto, že má být vykonána, a nikoliv pro odměnu, našel, Ardžuno, ušlechtilou cestu dobra.

10. Klidný duch, jenž se povznáší nad všechny pochybnosti, nevyhýbá se úkolům nepříjemným, ani nevyhledává úkoly příjemné.

Odříkání není útěk od života, ale proměna postoje k životu.

Opustit své povinnosti ze strachu, lenosti nebo kvůli nepohodlí není duchovní odříkání, ale projev nevědomosti. Stejně tak není správné vybírat si jen to, co je příjemné, a vyhýbat se tomu, co je obtížné.

Pravé sebezapření spočívá v tom, že člověk vykonává to, co je správné, protože je to správné, nikoli kvůli odměně nebo osobnímu prospěchu.

Pravé odříkání neznámá vzdát se povinností, ale vzdát se ega a očekávání výsledků. Moudrý člověk koná svou povinnost klidně, bez odporu k nepříjemnému i bez připoutanosti k příjemnému.

11. Žádný tvor se neobejde bez činnosti, ale kdo se zříká touhy po odměně, může být právem zván člověkem svobodným.

Svobodný není ten, kdo přestal jednat, ale ten, kdo jedná bez ega a bez očekávání odměny. Činy pokračují, ale už nevytvářejí pouta, protože člověk se s nimi neztotožňuje.

12. Trojí je ovoce každého činu: sladké, hořké a bez chuti. Toto ovoce sklízí člověk i ve svých budoucích životech, ale tyto plody nezrají pro ty, kdož se jich zřekli, odpoutání od touhy po odměně.

Každý čin přináší své následky – příjemné, nepříjemné nebo smíšené. Dokud člověk jedná z ega a očekává výsledky, vytváří novou karmu, jejíž plody bude sklízet.

Ten, kdo jedná bez připoutanosti k výsledkům, však novou karmu nevytváří. Čin proběhne, ale nezanechá pouto, protože v něm není pocit: „Já jsem vykonavatel a toto je můj výsledek.“

13. Poznej, mocný Ardžuno, i patero příčin každého činu, jak tomu učí stará moudrost!

14. Tělo, osobnost, různé smysly i jejich činnost a božstvo, jež sídlí za každým z těchto smyslů - toť pět příčin, z nichž se rodí každý čin,

15. ať je to čin těla, mysli nebo řeči, ať je to čin dobrý nebo zlý.

16. Zatemnělého rozumu je ten, kdo soudí, že původcem činů je on sám.

Činy nevznikají působením samotného ega, ale souhrou těla, mysli, smyslů, přírody a božského řádu. Kdo si myslí „já jsem jediný vykonavatel“, zůstává v nevědomosti. Moudrý vidí, že jedná příroda, zatímco vědomí je jejím tichým svědkem.

17. Kdo se nepokládá za původce činů, není poskvrněn žádným činem. Nebude vázán tímto skutkem, i kdyby pobil celé vojiště.

Tento verš nelze použít jako ospravedlnění vlastního násilí. Platí pouze pro člověka, který skutečně překročil ego. Dokud přetrvává pocit „já jedním“, platí i zákon karmy. Proto je tento verš popisem stavu osvíceného, nikoli návodem pro běžného člověka.

18. Poznání, poznané a poznávající jsou trojí pobídkou k činnosti, jako na poli umění tvoří jeden celek tvoření, výtvar a výtvarník.

Tento verš popisuje, jak vzniká každý lidský čin. Aby k němu došlo, jsou zapotřebí tři věci: poznávající (ten, kdo vnímá), poznání (proces poznávání) a poznané (předmět poznání). Teprve jejich vzájemným působením vzniká činnost.

19. Ve starém učení rozlišují vědění, činitele a sám čin podle trojice jednotlivých vlivů, které usměrňují veškerý život.

20. Vědění, které se zrodilo z Čistoty, vidí jednu nezničitelnou podstatu ve všech bytostech a vidí ji nerozlišenou a neoddělenou v odděleném.

21. Vědění, které se zrodilo z vášně a činorodosti, má za to, že každá bytost je odlišná, od druhých odloučená a navždy oddělená.

Sattvické poznání vidí za rozmanitostí světa jedinou skutečnost. Přestože těla, mysli a osobnosti jsou různé, jejich podstatou je jedno a totéž vědomí. Rozdíly existují na povrchu, ale podstata je nedělitelná.

Radžastické poznání naopak vidí především rozdíly. Každého člověka považuje za samostatnou, oddělenou bytost. Z tohoto pohledu vzniká pocit „já“ a „ty“, „moje“ a „tvoje“, a s ním i soupeření, strach a připoutanost.

Osvobození začíná tehdy, když člověk rozpozná, že ve všech bytostech září totéž jediné vědomí.

22. A temná nevědomost zastírá mysl těch, kdož neznají Jediného a ulpívají na odděleném zlomku poznání, jako by to byla pravda celá.

Toto je nejnižší způsob vnímání skutečnosti.

Jestliže sattvické poznání vidí jednotu ve všem a radžastické vidí mnohost, tamastické poznání nevidí ani jedno. Ulpí na malém výseku skutečnosti a považuje jej za celek.

Takový člověk není schopen vidět souvislosti. Zůstává připoután k vnějším formám, k doslovnému výkladu, ke svým názorům nebo předsudkům a věří, že právě jeho omezený pohled je úplnou pravdou.

„ulpívají na odděleném zlomku poznání, jako by to byla pravda celá.“

Je to jako kdyby někdo viděl jen jednu vlnu na oceánu a tvrdil, že oceán je pouze tato jediná vlna. Nebo kdyby slepci ohmatávali slona – jeden chobot, druhý nohu – a každý byl přesvědčen, že zná celou pravdu.

Nevědomost spočívá v tom, že člověk zamění část za celek. Ulpívá na omezeném pohledu a nevidí jednotu ani širší souvislosti. Moudrost naopak rozpoznává celek, jehož všechny části jsou jen různými projevy jediné skutečnosti.

23. Čin vykonaný s klidnou myslí a bez touhy po odměně, čin konaný ani s chutí, ani s nechutí, je vskutku činem člověka čistého.

24. Čin člověka vášnivě čínorodého kypí touhou a je naplněn úsilím a pýchou.

25. A čin člověka nevědomého je bezohledný, slepý a zhoubný.

Sattvický čin je vykonán klidně, jako povinnost, bez připoutanosti k výsledku a bez osobních sympatií či odporu. Takový čin mysl očišťuje a nevytváří nová pouta.

Radžastický čin je veden touhou něco získat – úspěch, uznání, moc nebo odměnu. Je spojen s velkým úsilím, neklidem a pocitem: „Já to dokážu.“

Tamastický čin vzniká z nevědomosti. Člověk nepřemýšlí o důsledcích, jedná bez rozlišování, může škodit sobě i druhým a často si to ani neuvědomuje.

26. Člověk odpoutaný od vší touhy, prodchnutý pevným předsevzetím a nedotčený úspěchem či neúspěchem je vskutku dobrý a ctnostný.

27. Člověk milující moc, jenž prahne po odměně, a je chtivý, zlomyslný, nečistý, hned pyšný, hned zkormoucený, se narodil v domě Čínorodosti a vášně.

28. A věrolomný, hrubý, nestoudný, zrádný, zlovolný, malomyslný a líný je nevědomý člověk Temnoty.

Sattvický člověk jedná bez připoutanosti, s klidnou myslí a pevným odhodláním. Úspěch ani neúspěch jím neotřásají, protože jeho hodnota nezávisí na výsledku. Koná správnou věc, ne proto, aby něco získal, ale protože je správná.

Radžastický člověk je poháněn touhou po úspěchu, moci a uznání. Jeho nálada se mění podle výsledků – při úspěchu je pyšný, při neúspěchu sklíčený. Je stále závislý na tom, co se děje navenek.

Tamastický člověk je ovládán nevědomostí. Chybí mu rozlišování, odpovědnost i vnitřní síla, a proto jeho jednání často přináší utrpení jemu i druhým.

29. Pouč se, jak i rozum a vytrvalost jsou poznamenány trojicí vlastností, které ti nyní vyložím!

30. Rozum čistý je ten rozum, který zná cestu práce i cestu nečinnosti, činy pravé i nepravé, který ví, čeho se má obávat i čemu důvěřovat, který ví, co zotročuje i co osvobozuje.

31. Rozum vášnivý je ten rozum, který jasně neodlišuje náboženství od nevěrectví, práci od lenosti a právo od křivdy.

32. A onen rozum, jenž má nevěrectví za náboženství a všechny věci za to, čím nejsou, je zahalen tmou nevědomosti.

Sattvický rozum jasně rozlišuje pravdu od omylu. Ví, kdy jednat a kdy nejednat, co vede ke svobodě a co k připoutanosti. Není zmatený, protože vidí věci takové, jaké jsou.

Radžastický rozum je zkreslen touhami a osobními zájmy. Člověk sice něco tuší, ale nedokáže jasně rozlišit správné od nesprávného. Jeho úsudek se mění podle okolností a vlastních přání.

Tamastický rozum je převrácený. Nejenže nerozlišuje pravdu od nepravdy, ale považuje nepravdu za pravdu a zlo za dobro. Proto zůstává v nevědomosti.

Rozum je světlem, které ukazuje směr. Je-li čistý, vede ke svobodě. Je-li zastřen touhou, mate člověka. Je-li zahalen nevědomostí, zaměňuje pravdu za omyl a udržuje člověka v utrpení.

33. Dobrá je ta vytrvalost a sebevláda, která vede mysl, životní síly a smysly člověka k jejich pravému poslání.

34. Vášnivá je ta vytrvalost, Ardžuno, která žene člověka k tomu, aby hledal zisk v náboženství, v radovánkách nebo v bohatství.

35. A vytrvalost, s níž tupý člověk snáší jařmo zlých činů, strachu, zármutku, sklíčenosti a sebeklamu, protože se z tohoto jha nedovede vyprostit - toť jediná vytrvalost člověka Temnoty!

I pevná vůle může mít tři podoby:

Sattvická vytrvalost pomáhá ovládat mysl, smysly a životní síly. Udržuje člověka na cestě k Pravdě, i když je obtížná. Je vedena moudrostí.

Radžastická vytrvalost je silná, ale jejím cílem je úspěch, bohatství, požitky nebo zásluhy. Člověk vytrvale usiluje, ale stále kvůli něčemu, co chce získat.

Tamastická vytrvalost je zvláštní tím, že člověk vytrvale setrvává ve svém utrpení. Drží se strachu, smutku, závislosti nebo sebeklamu a nedokáže je opustit, přestože mu ubližují.

36. Ted', ó ture mezi muži, tě poučím o trojím štěstí. Štěstí čistého člověka pramení z dlouholetých cvičení vedoucích k sebepoznání; je trvalé, neochvějné a zahání smutek.

37. Toto štěstí získané uskutečněním pravdy v sobě, počaté v sebepoznání, je zprvu hořké jako jed, ale prožívané v zralosti je sladké jako nektar nesmrtelnosti, neboť bylo přetaveno v klidné mysli.

38. Štěstí člověka vášnivého je štěstí, které si samy smysly připravují ze svých žádostí. Na počátku chutná jako pokrm bohů, ale nakonec se mění v jed.

39. A štěstí člověka nevědomého pochází z klamu a v klamu také končí - povstává ze spánku, lenosti a nevědomosti.

Nakonec výklad tří gun ukazuje tři druhy štěstí.

Sattvické štěstí nevzniká z uspokojení smyslů, ale z poznání sebe sama. Na začátku je obtížné – vyžaduje kázeň, trpělivost a překonání ega. Proto je „hořké jako jed“. Později však přináší hluboký a trvalý mír, který nezávisí na okolnostech. Proto je „sladké jako nektar“.

Radžastické štěstí je založeno na smyslových požitcích, úspěchu a splněných touhách. Zpočátku přináší radost, ale protože je pomíjivé, nakonec vede k nespokojenosti, nové touze a utrpení.

Tamastické štěstí je jen zdánlivé. Vzniká z lenosti, otupělosti, útěku před skutečností nebo nevědomostí. Nepřináší skutečný klid, ale pouze dočasné zapomenutí.

Pravé štěstí nevzniká z toho, co člověk získá, ale z poznání toho, čím skutečně je. Smyslové požitky přinášejí jen dočasnou radost, zatímco sebepoznání vede k trvalému vnitřnímu míru, který není závislý na okolnostech.

40. I bozi a všechny ostatní bytosti úpějí pod jhem těchto tří vlastností, které pramení z lůna přírody.

Tento verš říká, že nikdo v projeveném světě není mimo působení gun. Nejen lidé, ale i bohové a všechny bytosti podléhají sattvě, radžasu a tamasu, protože všechny patří do oblasti přírody (prakrti).

To znamená, že dokud člověk vnímá sebe jako mysl, tělo nebo individuální bytost, vždy bude do určité míry ovlivňován těmito třemi silami.

Konečným cílem je poznat to, co je za všemi třemi gunami – čisté vědomí, které je jejich svědkem, ale nikdy jimi není ovlivněno.

41. Mezi čtvero kast jsem rozdělil povinnosti podle jejich odlišných rysů.

42. Bráhmanova přirozenost se projevuje těmito vlastnostmi: souladem mysli a smyslů, čistotou, trpělivostí a sebekázní, přímostí a čestností, věděním, sebepoznáním a pevnou vírou.

43. Statečnost, síla, vytrvalost, dovednost, neohroženost a velkodušnost jsou vlastnosti vrozené bojovníkům - kšatrijům.

44. Třetí stav vaišjů - obchodníků a rolníků má přirozený sklon k obchodu, zemědělství a chovu dobytka. Přirozenou schopností čtvrtého stavu šúdrů - jímž jsou dělníci rukou, je práce a služba.

Tyto verše bývají často špatně chápány, není to obhajoba dědičného kastovního systému, ale vysvětluje, že lidé mají různé přirozené vlohy a sklony.

Rozdělení na bráhmany, kšatrije, vaišji a šúdry je zde založeno na vlastnostech (gunách) a přirozenosti, nikoli na narození. To potvrzuje i sanskrtský text, kde se říká, že povinnosti jsou určeny podle vlastní přirozenosti.

Bráhman představuje člověka, jehož mysl přirozeně tíhne k poznání, pravdě a duchovnímu životu. Kšatrij je ten, kdo má odvahu chránit druhé a nést odpovědnost. Vaišja umí vytvářet a spravovat hmotné hodnoty. Šúdra má vlohy pro praktickou práci a službu.

Nejde o vyšší a nižší lidi. Všechny tyto schopnosti jsou potřebné a každá má své místo. Duchovní hodnota člověka není určena jeho společenskou rolí, ale způsobem, jakým ji vykonává.

Každý člověk má jinou přirozenost a jiné schopnosti. Duchovní cesta nespočívá v napodobování druhých, ale v tom, že člověk rozpozná své přirozené poslání a vykonává je poctivě, nezištně a jako službu Nejvyššímu.

45. Jde-li každý z těchto stavů po své cestě, dojde dokonalosti. Poslyš jak!

46. Kdo koná svou práci, koná bohoslužbu, v níž nalézá Toho, jenž zplodil všechny věci a všemi věcmi proniká.

47. Neboť lépe je kráčet vlastní cestou, třeba nedokonalou, než dokonale konat povinnosti druhých. Kdo plní úkol podle své přirozenosti, nedopouští se zla.

48. Nikdo by se neměl vyhýbat práci, jež přísluší jeho přirozenosti, i když ji dělá nedokonale, Ardžuno, neboť všechny činy jsou zastíněny nedostatky, jako oheň je zahalen kouřem.

Tyto verše říkají, že duchovní cesta nezačíná útekem od vlastní přirozenosti, ale jejím správným naplněním.

Každá poctivě vykonaná práce se může stát bohoslužbou, pokud je konána bez ega a jako služba Nejvyššímu. Není rozhodující, zda je člověk učitelem, řemeslníkem, zemědělcem nebo vládcem. Rozhodující je stav jeho mysli.

Proto Krišna říká, že je lepší jít vlastní cestou, i kdyby byla nedokonalá, než dokonale napodobovat cestu někoho jiného. Každý člověk má jinou přirozenost a duchovně roste tehdy, když ji přijme a očistí, ne když se snaží být někým jiným.

Poslední verš připomíná, že žádná lidská činnost není dokonalá. Každá práce má své nedostatky, stejně jako oheň je vždy provázen kouřem. Čekat na ideální podmínky nebo dokonalou práci znamená nikdy nezačít.

49. Člověk, jenž přemohl sám sebe, jehož duch není nikde upoután a jehož touhy se zklidnily, odříká se tím světa a dosahuje Nejvyšší Dokonalosti. Stává se duší nepoutanou činy.

Tento verš shrnuje, pravé odříkání. Není to odchod ze světa ani zanechání práce, ale vnitřní svoboda.

Člověk přemohl sám sebe tehdy, když už není ovládán egem, touhami a připoutaností. Může dál jednat, ale jeho mysl už není závislá na výsledcích ani na tom, co získá nebo ztratí.

„odříkat se světa“. neznamená, že svět zmizel, ale že zmizela vnitřní připoutanost ke světu. Svět už člověka neváže.

„duše nepoutaná činy“, znamená, že činy pokračují, ale nevytvářejí novou karmu, protože zmizel pocit „já jsem vykonavatel“.

50. Poslyš, Ardžuno, jak člověk v tomto stavu dokonalosti vyvane do brahma, do onoho konečného dovršení všeho poznání!

51. S věčným Duchem splyne ten, kdo má čistou duši, kdo navždy zkontroloval tělo a smysly, kdo zůstává hluchý k volání světa a lhostejný k předmětům libým i nelibým.

Tento verš popisuje vnitřní zralost člověka před poznáním Nejvyšší skutečnosti. Svět nad ním ztratil moc.

„Zkontroloval tělo a smysly“ znamená, že už nejsou pánem člověka. Smysly dál vnímají, ale mysl za nimi slepě neběží.

„Hluchý k volání světa“ znamená, že člověk už není ovládán touhou po požitcích, uznání nebo moci. A „lhostejný k předmětům libým i nelibým“ dokazuje vnitřní vyrovnanost. Příjemné ani nepříjemné věci už nevyvolávají připoutanost ani odpor.

52. Kdo se uchýlí do samoty a bude jen střídavě jíst; kdo s tělem podmaněným, s řečí a myslí zvládnutou pohrouží se všemi myšlenkami do rozjímání.

53. Takový člověk je odvrácen od každé vzpomínky na pozemské statky, je klidný, vyrovnaný, zřídá se všech rozmarů své osobnosti, své moci, pýchy, touhy, hněvu a bohatství a je způsobilý, aby vstoupil do brahma.

54. Teď je jeho trůnem samotné brahma a on sám je naplněn neskonalejším mírem. Nezná smutek ani touhu. Zří tutéž bytost v každé bytosti. Vroucně Mě miluje a touto oddaností se ztotožňuje se Mnou.

Když se mysl zcela očistí a ztiší, zmizí ego i pocit oddělenosti. Člověk rozpozná svou pravou podstatu jako Brahman, nalézá trvalý mír a vidí totéž jediné vědomí ve všech bytostech. Láska k Bohu pak vrcholí v poznání, že mezi Bohem a vlastním Já nikdy nebyla skutečná hranice.

55. Zbožnou oddaností člověk pochopí, že Jsem, co Jsem a kdo Jsem. A když takto poznal Mou podstatu, bez odkladu vchází do Mne.

Tento verš je vrcholem spojení bhakti (oddanosti) a džňány (poznání). Pravá oddanost vede k přímému poznání Boha.

„...pochopí, že Jsem, co Jsem a kdo Jsem.“

Člověk pozná Boha v Jeho skutečné podstatě, nikoli jen jako představu, jméno nebo formu.

„...vchází do Mne.“

Znamená rozpoznat, že naše pravé Já a Nejvyšší skutečnost jsou jedno.

56. Ač koná všechny své povinnosti, přece skrze Mou milost dospívá do onoho věčného, neměnného stavu, neboť se uchýlil ke Mně.

57. Jeho vědomí je prosyceno Mnou a on všechny své činy obětuje Mně. Ve Mně vidí cíl své práce. Proto i ty se cele upní ke Mně.

Toto je hlavní myšlenka celé knihy: osvobození není podmíněno odchodem ze světa, ale změnou vnímání.

Člověk může dál plnit své povinnosti, ale už nejedná jako oddělené ego. Všechny své činy odevzdává Bohu a nepovažuje je za „své“. Proto ho činy už nesvazují.

Výrok „skrze Mou milost dospívá“ znamená, že jen skrze milost lze dojít do cíle. Celá duchovní cesta je Boží milostí a je možná jen díky milosti. Není to něco co přichází a odchází je tu stále, je to Boží přítomnost. Je jako slunce, které stále svítí – není třeba ho přivolávat, stačí odstranit mraky. Prožívání nebo pociťování této milosti je však možné pouze při zklidněné mysli, právě myšlenky jsou ony pomyslné mraky.

„Ve Mně vidí cíl své práce“ znamená, že každý čin se stává obětí Bohu. Nejde už o osobní úspěch, ale o vyjádření jednoty s Nejvyšším.

Osvobození nezávisí na tom, zda člověk jedná nebo nejedná. Rozhodující je, komu své činy připisuje. Když vše odevzdá Bohu a přestane jednat z ega, jeho práce se stává duchovní cestou a přirozeně ho vede k věčnému míru.

58. Drž se jen Mne a budeš se podílet na Mé milosti a zdoláš všechny překážky! Jestliže však v sebeklamu a pyše Mě nebudeš chtít slyšet, jistojistě zahyneš!

Kdo se opře o Nejvyšší skutečnost, překoná nevědomost a nalezne vnitřní svobodu. Kdo se naopak drží ega, pychy a vlastních představ, zůstává uvězněn v utrpení. „Zahynutím“ je myšlen koloběh zrodů a smrtí, přirozený důsledek života odděleného od Pravdy.

Zde se dále staví proti sobě dvě síly: milost a ego. Milost je stále přítomná. Jedinou překážkou jejího působení je přesvědčení: „Já vím lépe. Já si vystačím sám.“ Když toto přesvědčení zmizí a dojde k odevzdání, milost je prožívána a ukáže se, že tu byla od počátku.

59. Praviš-li v pyše: „Nebudu bojovat“, marné je tvoje rozhodnutí! Neboť sama tvá přirozenost tě nutí k boji!

60. Jsi v osudových okovech ukovaných vlastní přirozeností, a čemu by ses ve svém klamu chtěl vyhnout, Ardžuno, to i proti vlastní vůli vykonáš!

61. Bůh, Ardžuno, dlí v jádru všech věcí a v srdci všech bytostí. Roztáčí všechny věci jako loutky v kolotoči Času.

62. Hledej proto, královský princí, celým srdcem útočiště v Něm a Jeho milostí dojdeš Nejvyššího Míru a Věčného Klidu!

63. Takto jsem ti vyjevil moudrost, hlubší všech hlubin. Uvažuj o ní cele a jednej, jak usoudíš!

Tento text jasně potvrzuje, že pouhé rozhodnutí ega nestačí změnit hlubokou přirozenost člověka. Ardžuna si může říkat „nebudu bojovat“, ale jeho vrozená povaha bojovníka, okolnosti i celý řetězec příčin ho stejně povedou k činu

Obraz Boha, jenž roztáčí bytosti jako loutky, vyjadřuje, že celé dění probíhá v rámci přírody a božského řádu. Tělo, mysl i sklony jednájí podle příčin, které ego nevytvořilo a neovládá. Přesto Krišna na konci říká: „Uvažuj a jednej, jak usoudíš.“ Tento text má mnoho možných vysvětlení dle pokročilosti vnímání. Na otázku svobodné vůle se odpovídá tázajícím podle jejich pokročilosti nebo též podle síly ega. Silné ego by nikdy nepřijalo odpověď „vše je předurčené, vše se děje podle dokonalého scénáře a ego nemá možnost do něho zasahovat“ Proto se na počátku cesty hledajícím nabízí přijatelnější tvrzení, „vše máš ve své moci“ a předkládá se mnoho způsobů jak může člověk změnit svůj život a osud. Všechny tyto metody však popravdě slouží jen ke zklidňování mysli a

zmenšování síly ega. Takto se postupně připravuje hledající na "pravdivější" vysvětlení. Když člověk dozraje, ego nebrání v přijetí odpovědi "vše co se týká projeveného světa už je dané, ale ty si uvědom kdo opravdu jsi! Zda se tě osud a svět týkají" Když si hledající uvědomí svoji pravou podstatu už nevznikají otázky ohledně svobodné vůle. Už není ani svoboda ani nesvoboda, osud, svět a všechny protiklady zmizí. Vše se stane Jedním. Skutečná svoboda tedy není v kontrole nad děním, ale v možnosti poznat jeho zdroj a přestat si činy přivlastňovat.

Útočiště v Bohu znamená odevzdat pocit samostatného konatele. Pak čin může proběhnout, ale člověk už nenese jeho tíhu jako osobní břemeno. Nejvyšší mír nevzniká tím, že se vyhneme všem činům, ale tím, že poznáme: příroda jedná, zatímco právě Já zůstává svědkem.

64. Vyslechni však ještě jednou Má nejdůvěrnější slova, Slova Slov, která ti pro tvoje dobro sdělím, protože jsi milovaným druhem Mým.

65. Mysli na Mne, služ Mně, oběťuj Mně, uctívej Mě a dojdeš ke Mně! Závazně ti to slibuji, neboť jsi Mi drahý.

66. Zanech všech jiných povinností a přikázání, zcela se mi odevzdej a následuj Mne! Chci tě vysvobodit z hříchu. Buď proto dobré myslí!

„Mysli na Mne, služ Mně, oběťuj Mně...“ Znamená: obrať celé své bytí k Nejvyšší skutečnosti. Ať už jednáš, medituješ nebo pracuješ, nezapomínej na svůj skutečný zdroj.

„Zanech všech jiných povinností a přikázání...“ To neznámá, že má člověk přestat být čestný, přestat pomáhat druhým nebo opustit své rodinné povinnosti. Krišna zde mluví o posledním kroku duchovní cesty. Dokud člověk potřebuje pravidla, povinnosti a duchovní disciplínu, mají svůj význam. Když však dozraje k přímému poznání Boha, všechny tyto prostředky splnily svůj účel.

Je to podobné jako žebřík. Dokud chceš vystoupit na střechu, je nezbytný. Jakmile na střechu vystoupíš, žebřík už neneseš na zádech. Ne proto, že by byl špatný, ale protože splnil svůj účel.

„Zcela se mi odevzdej“ je nejvyšší forma odevzdání. Znamená vzdát se nejen světských tužeb, ale i posledního pocitu: „Já jsem ten, kdo hledá Boha.“ poté dojde k uvědomění „já jsem“ a Zůstává jen Bůh.

„Chci tě vysvobodit z hříchu.“

neznámá, že Bůh odpouští přestupky jako soudce. V jazyce Bhagavadgíty je hřích především nevědomost – ztotožnění s tělem, a myslí, vnímání sebe jako oddělené individuality. Když se člověk plně odevzdá Pravdě, tato nevědomost se rozpustí. S ní mizí i karma, která z ní vyrůstala.

Konečným cílem duchovní cesty není dokonalé plnění pravidel, ale úplné odevzdání ega Nejvyšší skutečnosti. Když zmizí pocit odděleného „já“, Bůh a člověk se už nesetkávají jako dva – ukáže se, že od počátku existoval jen Jediný.

67. Avšak nikdy nesmíš toto učení prozradit tomu, kdo se necvičí v sebekázni, ani tomu, kdo Mně neslouží, ani tomu, kdo je malověrný!

68. Kdo však v nejvyšší oddanosti ke Mně sdělí toto učení Mému vyvolenci, ten nepochybně přijde ke Mně.

69. Není mezi lidmi nikdo, kdo by Mně mohl prokázat službu šlechtnější. A na celém světě není nikdo, kdo by Mi byl dražší.

Tyto verše nejsou výzvou k utajování Pravdy před lidmi. Krišna upozorňuje, že hluboké duchovní poznání má smysl pouze pro toho, kdo je na ně vnitřně připraven.

Člověk, který nemá zájem o pravdu a předem ji odmítá, nebude z tohoto učení mít užitek. Z důvodu, že jeho mysl ještě není připravena je přijmout. Stejně jako nelze vysvětlit vyšší matematiku dítěti, které se teprve učí počítat.

Naopak ten, kdo toto učení předává s láskou, pokorou a správnému člověku, koná podle Krišny jednu z nejvyšších služeb. Je to cesta k osvobození od utrpení.

Nejvyšší pravdu je třeba sdílet s rozlišováním. Má být předávána těm, kteří po ní upřímně touží a jsou připraveni ji přijmout. Předávat poznání, které vede k osvobození, je jednou z nejvyšších forem služby Bohu i lidem.

„Sděl toto učení tomu, kdo je připraven.“ Pravdu nelze vnucovat. Může být pouze nabídnuta tomu, kdo po ní skutečně touží.

70. A zdůrazňuji, že i ten, kdo bude uvažovat o našem posvátném rozhovoru, povznese se k důstojnosti člověka, jenž ke Mně přichází cestou Vědění.

71. Člověk dobromyslný a věřící, jenž bude stále naslouchat těmto slovům, bude rovněž vysvobozen a vynesena do světa spravedlivých.

Už samotné upřímné studium a rozjímání nad tímto učním člověka proměňuje.

Výraz „uvažovat o našem rozhovoru“ znamená nechat toto učení proniknout do vlastního života, zkoumat je, ověřovat je zkušeností a postupně podle něj žít. Takové rozjímání očisťuje mysl a vede k poznání.

Text dále říká, že i ten, kdo s vírou naslouchá, bude vysvobozen. Každý člověk je na jiné etapě cesty. Někdo Pravdu přímo poznává, jiný o ní hluboce přemýšlí, další jí zatím jen důvěřuje. Všechny tyto kroky mají duchovní hodnotu, pokud jsou upřímné.

Výrok „bude vynesena do světa spravedlivých“ znamená, že jeho mysl směřuje ke stále čistším stavům a postupně dozrává k osvobození.

72. Vyslechl jsi, Ardžuno, Má slova s pozornou myslí? Zmizel už klam tvé nevědomosti, ó uchvatiteli štěstí?"

73. Ardžuna odpověděl: "Můj klam zmizel, Kršno, a díky Tvé milosti jsem si uvědomil všechny možnosti jak dosáhnout dokonalosti. Jsem pevný, moje pochyby jsou navždy rozptýleny. Chci být poslušen Tvých slov!"

74. Zde končí rozhovor mezi Ardžunou a Kršnou a tu Sandžaja, obraceje se ke králi Dhrtaráštrovi, pronáší tato závěrečná slova: "Takto jsem vyslechl onu vznešenou a úchvatnou rozmluvu mezi Kršnou a velkoduchým Ardžunou a její dosah je tak mocný, že mi z toho vstávají vlasy na hlavě.

75. Skrze milost, kterou mi udělil básník Vjása, vyslechl jsem tak z úst samého Kršny toto nejvyšší a nejhlubší tajemství o jednotě všeho.

76. Ó králi, stále a stále mi tanou na mysli ta svatá, zářivá slova pronesená Kršnou a Ardžunou a moje radost nemá konce!

77. A když si stále a stále vybavuji v mysli divuplnou Kršnovu podobu, veliký je můj úžas, ó králi, a moje radost nemá konce!

78. Kdekoliv je Kršna, Pán božské jednoty, kdekoliv je lučištník Ardžuna, tam je i Krása, Síla, Sláva, Lidskost a Věčná Spravedlnost. Taková je moje víra!"

KONEC

Bhagavadgíta vysvětlivky:

Symbolický významy jmen důležitých postav:

V symbolickém výkladu představuje 100 synů Dhrtaráštry naše špatné návyky, tendence smyslů a připoutanost k hmotě. Lidská psychika má sklon vytvářet nekonečné množství ospravedlnění pro své chyby a tyto „syny“ plodíme pokaždé, když se necháme ovládnout nižšími pudy.

Toto je jen několik nejdůležitějších ze stovky synů slepého krále.

1. Durjódhana (Vůdce Kauruovců)

Doslovný význam: „Ten, s nímž se těžko bojuje“ nebo „Nepřemožitelný“.

Symbolika: Představuje pýchu a žádostivost. Je to ztělesnění touhy ovládat vše za každou cenu. V duchovním smyslu symbolizuje ego, které se odmítá vzdát své moci, i když ví, že jedná proti dharmě (řádu).

2. Duhšásana

Doslovný význam: „Ten, koho je těžké ovládat“ nebo „Špatný vládce“.

Symbolika: Představuje bezuzdnou smyslnost a násilí. Je to síla v nás, která nezná hranice a je schopna ponížit cokoli posvátného (v eposu se pokusil svléknout Draupadí).

3. Durmukha

Doslovný význam: „Špatná tvář“ nebo „Sprostá ústa“.

Symbolika: Symbolizuje hrubost, neustálou kritiku ostatních a negativní mluvu.

4. Durmaršana

Doslovný význam: „Těžko snášenlivý“ nebo „Netolerantní“.

Symbolika: Představuje netoleranci a aroganci vůči názorům druhých.

5. Vivinšati

Symbolika: Často je spojován s přehnaným sebevědomím nebo pocitem vlastní neomylnosti.

Proti nim stojí 5 Pánduovců, kteří v Bhagavadgítě symbolizují duchovní kvality, pět vyšších center (čaker) nebo pět elementů ovládaných čistým vědomím, které vedou člověka k osvobození.

Zde je symbolický význam pěti bratrů:

1. Judhišthira

Doslovný význam: „Pevný v bitvě“ (z řeckého yuddha – bitva, sthir – pevný/klidný).

Symbolika: Představuje dharmu (spravedlnost a pravdu) a schopnost rozlišování (viveka). V těle odpovídá krční čakře (Višuddha) a živlu éteru (akáša). Symbolizuje klidnou mysl, která zůstává vyrovnaná i uprostřed životních konfliktů.

2. Bhíma

Doslovný význam: „Hrozný“ nebo „Strašný“ (ve smyslu ohromné síly).

Symbolika: Ztělesňuje životní sílu (Prána) a pevnou vůli. Odpovídá srdeční čakře (Anáhata) a živlu vzduchu (vájú). Představuje sílu, která je nezbytná k ovládnutí dechu a smyslů v józe.

3. Ardžuna

Doslovný význam: „Bílý“, „Čistý“ nebo „Stříbrný“.

Symbolika: Představuje čisté sebeovládání a jednobodové soustředění. Je symbolem hledajícího žáka (duše). V jogínské symbolice odpovídá pupeční čakře (Manipúra) a živlu ohně (agni), který spaluje nečistoty a pohání transformaci.

4. Nakula

Doslovný význam: „Ten, kdo je v klidu“ nebo také název pro promyku (zvíře, které nepocítuje strach z hadů/smyslů).

Symbolika: Symbolizuje vzhlednou ctnost a schopnost zůstat neutrální. Společně se svým dvojčetem Sahadévou představuje jogínské principy jamy a nijamy (pravidla chování a sebekázně). Odpovídá sakrální čakře (Svádhišthána) a živlu vody.

5. Sahadéva

Doslovný význam: „S bohy“ nebo „Doprovázen bohy“.

Symbolika: Představuje pokoru a intuitivní vhled do budoucnosti. Odpovídá kořenové čakře (Múládhára) a živlu země (pṛthivī). Symbolizuje pevný základ a schopnost pomáhat druhým skrze duchovní sílu.

Těchto pět bratrů Pánduovců má jednu společnou manželku jménem **Draupadí**, ona je jednou z nejdůležitějších a nejsložitějších postav eposu. Její symbolika v kontextu jógy a Bhagavadgíty posouvá celý příběh z roviny válečného eposu do roviny vnitřní transformace.

Zde jsou její hlavní symbolické významy:

1. Kundaliní Šakti (Duchovní energie)

Nejhlubší jogínský výklad vidí v Draupadí Kundaliní Šakti – božskou energii, která leží u kořene páteře. To, že je provdána za všech pět Pánduovců, symbolizuje proces, kdy se tato duchovní energie (Draupadí) postupně zvedá páteří vzhůru a „spojuje se“ s každým z pěti center (čaker), které bratři představují. Draupadí se nenarodila z lůna, ale vystoupila z obětního ohně. To symbolizuje, že duchovní síla v člověku se probouzí skrze „oheň“ sebekázně a meditace (tapas).

2. Duše a její připoutanost (Džívátman)

V širším smyslu Draupadí představuje lidskou duši (Jíva), která je v tomto světě „uvězněna“ a propojena s pěti smysly (manžely). Když se ji Kauruovci (negativní sklony) pokusili veřejně ponížit a svléknout, symbolizuje to pokus ega a nižších pudů zcela ovládnout a odhalit duši jejímu vlastnímu studu a bezmoci. Když se Draupadí v naprosté beznaději vzdala své vlastní síly a volala o pomoc Kršnu (Božské vědomí), její sárí se stalo nekonečným. To znamená, že duše je pod ochranou Vyššího vědomí a její podstata je nevyčerpatelná.

3. Síla dharmy a odhodlání

Draupadí není pasivní obětí. Je to ona, kdo neustále připomíná Pánduovcům jejich povinnost (dharmu) bojovat proti bezpráví. Symbolizuje vnitřní hlas svědomí, který nám nedovolí usnout v pohodlnosti, když je naše vnitřní integrita ohrožena.

4. Společnice smyslů (Mysl)

Některé výklady ji vidí jako čistou mysl, která musí kooperovat se všemi pěti smysly (bratry), aby fungovala v harmonii. Pokud je mysl (Draupadí) ovládána egem (Kauruovci), dochází k utrpení. Pokud je vedena duchem (Kršnou), vede k vítězství.

Celá Bhagavadgíta je tedy bitvou o „vysvobození“ Draupadí (naší energie a duše) z rukou nevědomosti.

Dhrtaráštra a Kršna tvoří v Bhagavadgítě dva naprosté protipóly: jeden je symbolem nevědomého ega, druhý symbolem nejvyššího vědomí.

1. Dhrtaráštra: Slepé Ego

Slepý král není slepý jen fyzicky, ale především duchovně.

Symbolika nevědomosti (Avidjá): Představuje lidské ego, které je „slepé“ vůči pravdě. I když Dhrtaráštra ví, co je správné, jeho připoutanost k synům (jeho vlastním touhám a přáním) mu brání jednat podle dharmy.

Mysl připoutaná k výsledkům: Je to ta část nás, která se neustále ptá: „Co udělali moji a Pánduovci?“ (první verš Gíty). Rozděluje svět na „moje“ a „tvoje“, což je základem veškerého utrpení.

Pasivita: Dhrtaráštra bitvě přímo nevelí, jen jí přihlíží skrze vyprávění Saňdžaji. To symbolizuje, jak ego často jen pasivně sleduje konflikt mezi našimi dobrými a špatnými sklony, neschopné se samo změnit.

2. Kršna: Božský vozataj

Kršna v bitvě nebojuje zbraněmi, ale řídí vůz Ardžuny. To je klíčový obraz celé jógy.

Vyšší Já (Átman): Kršna představuje vnitřního průvodce, intuici a božské vědomí, které sídlí v každém člověku.

Vozataj jako symbol kontroly: Představte si lidské tělo jako vůz.

Koně jsou naše smysly (divocí a neklidní).

Opratě jsou naše mysl.

Ardžuna (střelec) je individuální duše.

Kršna (vozataj) je osvícená inteligence (Buddhi).

Pokud drží opratě Kršna (duchovní vedení), smysly jedou správným směrem a duše (Ardžuna) může zvítězit. Pokud vozataje ignorujeme, koně (smysly) nás strhnou do propasti.

Nestranný přítel: Kršna nevnučuje Ardžunovi svou vůli. Předloží mu učení, ale nakonec řekne: „Nyní dělej, jak uznáš za vhodné.“ Symbolizuje tak svobodnou vůli, kterou máme při následování vnitřního hlasu.

Shrnutí jejich vztahu:

Zatímco Dhrtaráštra sedí v paláci (v izolaci ega) a trápí se výsledkem bitvy, Kršna je přímo uprostřed vřavy života (na bitevním poli), klidný a s úsměvem na tváři, protože ví, že skutečné Já je nezničitelné.

Místo, kde se celá Bhagavadgíta odehrává, nese název Kurukšétra. Tento název se objevuje hned v prvním verši a jeho symbolika je pro pochopení vnitřního poselství Gíty naprosto zásadní.

Zde je rozklad jeho významu:

1. Doslovný a etymologický význam

Slovo se skládá ze dvou částí:

Kuru: Pochází ze sanskrtského kořene kṛ (dělat, konat). Znamená „činnost“ nebo „to, co je vykonáno“. Historicky šlo o území krále Kuru.

Kšétra: Znamená „pole“ nebo „území“.

Dohromady tedy Kurukšétra znamená „Pole konání“ nebo „Pole aktivity“.

2. Symbolika lidského těla a mysli

V duchovním výkladu není Kurukšétra jen geografickým místem v Indii, ale představuje lidské tělo a mysl. Naše tělo je arénou, ve které se odehrávají všechny naše činy, touhy a konflikty. Každý den v sobě vedeme „bitvu“ mezi vyššími ideály (Pánduovci) a nižšími pudy či špatnými návyky (Kauruovci). Kurukšétra je tedy symbolem našich vnitřních dilemat a neustálého rozhodování.

3. Přívlastek Dharmakšétra (Pole dharmy)

V prvním verši je toto místo nazváno také Dharmakšétra – „Pole spravedlnosti“ nebo „Pole řádu“. To naznačuje, že:

Život je morální zkouška: I když je život plný světských aktivit (Kurukšétra), jeho smyslem je jednat v souladu s duchovním zákonem (Dharma).

Poutní místo duše: Podle tradice byla Kurukšétra posvátným místem pro oběti. V přeneseném smyslu je to místo, kde skrze „oběť“ svého ega a připoutanosti dosahujeme vyššího poznání.

Jak Kurukšétru chápat v běžném životě?

Představuje stav, kdy jsme „vhozeni“ do světa povinností, vztahů a problémů. Gíta nás učí, že z tohoto pole nemusíme utíkat do lesů, ale že vítězství (osvobození) musíme dosáhnout přímo uprostřed této vřavy tím, že své činy odevzdáme vyššímu principu.

1. zpěv Zklíčenost Ardžunova:

1. Dhrtaráštra: Slepé Ego (Ego vzniká když se nekonečné, neomezené a dokonalé Vědomí, naše pravá podstata, ztotožní se svým výtvořem, omezeným tělem. Je to spojovatel mezi jemným a hrubým. Ego je to co si myslíme, že jsme. Je to pocit "já". Díky tomuto chybnému ztotožnění začíná utrpení. Jestliže si uvědomíme, že nejsme ani tělo ani mysl, která vzniká současně s egem, uvědomíme se jako Vědomí, omyl zmizí a s ním i veškeré utrpení. To je osvobození.

Slepý král není slepý jen fyzicky, ale především duchovně.

Symbolika nevědomosti: Představuje lidské ego, které je „slepé“ vůči pravdě. I když Dhrtaráštra ví, co je správné, jeho připoutanost k synům (jeho vlastním touhám a přáním) mu brání jednat podle dharmy. (univerzální kosmický řád, přirozený zákon, morální povinnost nebo způsob bytí)

Mysl připoutaná k výsledkům: Je to ta část nás, která se neustále ptá: „Co udělali moji a Pánduovci?“ (první verš Gíty). Rozděluje svět na „moje“ a „tvoje“, což je základem veškerého utrpení.

Pasivita: Dhrtaráštra bitvě přímo nevelí, jen jí přihlíží skrze vyprávění Saňdžaji. To symbolizuje, jak ego často jen pasivně sleduje konflikt mezi našimi dobrými a špatnými sklony, neschopné se samo změnit.

2. Sandžaja

hraje v Bhagavadgítě klíčovou roli vypravěče a prostředníka. Je to vozataj a rádce slepého krále Dhrtaráštry, kterému díky daru "božského vidění" v reálném čase líčí události na bitevním poli Kurukšétra. Prakticky celá Bhagavadgíta je přímou řečí Sandžaji. On je tím, kdo slyší rozhovor mezi Kršnou a Ardžunou a zprostředkovává ho králi i čtenáři. Podle tradice mu dar božského zraku udělil mudrc Vjása, aby mohl sledovat bitvu z bezpečí paláce v Hastinápuře. Viděl nejen činy válečníků, ale znal i jejich myšlenky. Sandžaja ztělesňuje objektivitu. Ačkoliv slouží Dhrtaráštrovi (otci Kuruovců), v textu se projevuje jako nestranný pozorovatel, který otevřeně popisuje velikost Kršny a nevyhnutelnou porážku královny strany. Na konci textu Sandžaja vyjadřuje svou vlastní úctu a úžas nad tím, co slyšel a viděl, čímž uzavírá filozofický rámec díla.

3. Král Durjodhana

Je to nejstarší syn slepého krále Dhrtaráštra. Král Durjodhana hraje v Bhagavadgítě významnou roli jako postava, která svým jednáním přímo vyvolává děj celého spisu. Ačkoliv je vlastní dialog veden mezi Kršnou a Ardžunou, Durjodhana je klíčovým protagonistou první kapitoly, kde představuje protipól k cestě dharmy (ctnosti). Symbolika ega a strachu: Na začátku bitvy Durjodhana oslovuje svého učitele Drónu. Ačkoliv disponuje větší armádou, jeho promluva odhaluje vnitřní neklid a pýchu. Durjodhana poukazuje na síly protivníka, jako by byl jeho učitel slepý, což značí jeho potřebu kontroly a nejistotu. Nechal se ovládnout sobectvím a nenávistí k bratrancům

Pánduovcům. Jeho odmítnutí míru a lpění na moci je příčinou války na poli Kuruů. Podle tradičních komentářů, je Durjodhana inkarnací démona Kaliho (pána věku temnoty), což vysvětluje jeho tendenci k podrazům a neúctě k zákonům. Durjodhana reprezentuje člověka, který je zcela připoután k materiálnímu vlastnictví a prestiži. Zatímco Ardžuna hledá vyšší smysl a duchovní vedení, Durjodhana se spoléhá pouze na hrubou sílu a strategii, což vede k jeho konečnému pádu.

4. Učitel Dróna (Dronáčárja)

má v Bhagavadgítě zásadní význam jako symbol vnitřního konfliktu mezi povinností a city. Jako vojenský učitel obou znesvářených stran ztělesňuje mistrovství v disciplíně a válečném umění, ale jeho přítomnost na bitevním poli je pro hlavního hrdinu Ardžunu jedním z hlavních zdrojů morálního ochrnutí. Drona představuje zakořeněné návyky a naučené dovednosti, které musí hledající (Ardžuna) překonat, aby dosáhl duchovního osvobození. Přestože je Drona zdrojem Ardžunových znalostí, v širším kontextu dharmy stojí na straně nespravedlnosti. Jako bráhman, který vyučoval válečnictví, byl Drona klíčovou postavou pro stabilitu Hastinapura. Právě pohled na učitele Dronu a děda Bhíšmu vyvolává v Ardžunovi hlubokou depresi a nechť bojovat. Je pro něj nepředstavitelné útočit na ty, kterým vděčí za své vzdělání a postavení. Zatímco Drona je lidským učitelem (guruem) v hmotném světě, Bhagavadgíta zdůrazňuje, že skutečným duchovním učitelem je Kršna (Božské Vědomí). Pouze ten, kdo není v zajetí iluzorní energie, může být spolehlivým průvodcem k absolutní pravdě. Drona v textu figuruje hned v úvodu, kdy král Durjódhana vychvaluje jeho schopnosti, aby si dodal odvahy. Tento moment je chápán jako ukázka připoutanosti k "mojí" armádě a "mým" učitelům, což je právě to, co Bhagavadgíta radí překonat!

5. Drupada

je král království Paňčála a jedna z klíčových postav eposu Mahábhárata. Je otcem Draupadí, manželky pěti bratrů Pánduovců, a jeho životní příběh je úzce spjat s osudem učitele Drony. Drupada a Drona byli v dětství nerozlučnými přáteli a spolužáky v ášramu mudrce Bharadvádži. Drupada tehdy Dronovi slíbil, že až se stane králem, rozdělí se s ním o své království. Když však zchudlý Drona později přišel žádat o pomoc, pyšný Drupada ho krutě ponížil s tím, že přátelství může existovat pouze mezi lidmi stejného postavení. Tato urážka vedla k celoživotnímu nepřátelství.

V symbolickém a psychologickém výkladu Bhagavadgíty představuje král Drupada extrémní neklid a připoutanost k smyslům. Jméno Drupada se v tomto kontextu vykládá jako „rychlá noha“ nebo „ten, kdo stále běží“. Symbolizuje mysl, která neustále těká mezi smyslovými vjemy a nedokáže najít klid v meditaci. Jeho spor s Dronou (který symbolizuje sílu návyku a koncentrace) ukazuje na konflikt mezi světským egem a duchovní disciplínou. Drupada představuje tu část nás, která se cítí uražená a hledá pomstu, čímž vytváří další karmické vazby. Ačkoliv sám symbolizuje neklid, je otcem Draupadí (která představuje kundaliní nebo duchovní sílu) a Dhrštadjunny (který symbolizuje světlo duchovního rozlišování). To značí, že z intenzivního prožívání světa a z touhy po spravedlnosti se nakonec může zrodit síla, která vede k osvobození. V rámci širší alegorie bitvy na

Kurušétře představuje Drupada spojence „dobra“, ale jeho motivace je stále hluboce osobní a svázaná s minulostí, což připomíná, že i naše pozitivní vlastnosti jsou na začátku cesty často zatíženy naším egem.

6. Bhíma

Bhíma je druhým nejstarším z pěti bratří Pánduovců. Je synem královny Kuntí a boha větru Váju, což mu propůjčuje nadlidskou sílu a odvalu. Je to strašlivý bojovník s obrovským kyjem, jehož přítomnost nahání strach armádě Kauruovců. Často se mu říká „Vrikódara“ (ten, který má vlčí břicho), což odkazuje na jeho neukojitelný hlad a vnitřní oheň.

Symbolický význam Bhímy je velmi specifický je to síla rozlišování (mezi skutečným a neskutečným, Viveka) dále vitální sílu a schopnost rozlišovat mezi správným a nesprávným, která je nezbytná pro potlačení negativních tendencí (v eposu představovaných Kauruovci). Dále představuje neochvějnou sílu vůle a odhodlání vykonat svou povinnost (dharmu) bez ohledu na překážky. Jako syn boha větru symbolizuje také životní energii (Prána), která udržuje a chrání duchovní úsilí člověka. Jeho hněv a bojovnost jsou vnímány jako symbol spravedlivého rozhořčení nad nespravedlností, které pomáhá jedinci překonat vlastní sobectví.

7. Ardžuna

je ústřední postavou, princem z rodu Pánduovců a výjimečným lučištníkem. Celý text je tvořen rozhovorem mezi ním a jeho vozatajem, kterým je sám Bůh (Krišna), těsně před vypuknutím bitvy na poli Kurušéttra. Je synem boha hromu Indry a královny Kuntí. Jako člen kasty kšatrijů (bojovníků) má za úkol bojovat za spravedlnost.

Ardžuna není jen literární postavou, ale nese hluboký symbolický význam. Ardžuna představuje každého z nás – hledající duši, která se v životě potýká s krizemi, strachem a nejistotou. Symbolizuje lidské vědomí, které je často zmatené konfliktem mezi emocemi a povinností (dharmou). Představuje ideálního žáka, který ve chvíli naprosté bezmoci odevzdá své ego a prosí o vyšší vedení. V alegorickém smyslu je Ardžuna pasažérem ve voze (lidském těle), zatímco Krišna je inteligencí, která drží otěže smyslů. Tato jednota představuje spojení individuální duše (ego) s absolutní realitou (brahman, vědomí). Jeho proměna z váhajícího bojovníka v rozhodného muže činu symbolizuje vítězství nad vnitřními nepřáteli, jako jsou nevědomost, lpění a strach. To je cesta k osvobození.

8. Jujudhána

je mocný válečník bojující na straně Pánduovců. Je blízkým přítelem a oddaným uctívatelem Krišny a žákem Ardžuny v umění lukostřelby. Patří k rodu Vrišniů (stejně jako Krišna) a je bratrancem

Krišny. Je to vynikající hrdina a mistr lukostřelby, který stojí v šiku proti armádě Kuruovců. Je označován jako Maháratha, tedy válečník schopný sám čelit tisícům nepřátel najednou.

Jujudhana symbolizuje vítěznou vůli nebo duchovní sílu, která pochází z hluboké oddanosti (bhakti). Jako žák Ardžuny a oddaný Krišny představuje schopnost člověka překonat vnitřní překážky (ego, připoutanost) skrze správné vedení a víru. Symbolizuje čistou mysl, která zůstává neochvějně věrná božskému principu (Krišnovi) i uprostřed nejtěžšího životního boje. Na rozdíl od pasivní víry Jujudhana ztělesňuje aktivní nasazení vlastních schopností ve službě pravdě (dharmy).

9. Viráta

byl král (princ) země Matsja, u kterého Pánduovci trávili v utajení poslední rok svého třináctiletého vyhnanství. V bitvě na Kurukšétu stál na straně Pánduovců a byl jedním z významných bojovníků, kteří padli v boji.

Viráta symbolizuje božství v jeho projevené, fyzické podobě jako celý vesmír. Představuje myšlenku, že celý hmotný svět – hvězdy, planety, hory, oceány i všechny bytosti – jsou údy jediného obrovského těla Boha.

10. Dhrštakétu

je udatný válečník bojující na straně Pánduovců v bitvě na poli Kurukšétu. Byl králem země Čédi a synem Šišupály. Je potomkem dynastie Čédi a spojencem Pánduovců. Je popisován jako „neohrožený“. Jako spravedlivý vládce se těšil velké úctě poddaných a byl blízkým přítelem Kršny.

Symbolizuje duchovní nebo vnitřní sílu (respektive mentální odolnost). Samotné jméno je složeno z kořenů dhr̥ṣṭa (odvážný, troufalý) a ketu (prapor, znamení). Dále také schopnost člověka postavit se čelem k překážkám na duchovní cestě. V širším kontextu symboliky armád zastupuje Dhrštakétu jednu z pozitivních sil v našem vědomí, která nám pomáhá bojovat proti negativním sklonům (zosobněným v armádě Kauruovců)

11. Čekitána

je jeden z mocných bojovníků stojících na straně Pánduovců. Byl to princ z rodu Vršníů (Yádavů) a blízký spojenec Kršny. Byl bratrancem Ardžuny (přes svou matku Šrutakírti, která byla sestrou Kuntí). Sloužil jako jeden ze sedmi hlavních velitelů pánduovské armády. V boji byl proslulý svou dovedností v lukostřelbě a odvahou, přičemž v bitvě na Kurušétě nakonec padl rukou Durjódhany.

Symbolizuje duchovní vědomí a inteligenci. Samotné jméno Čekitána v sanskrtu znamená „vševědoucí“, „inteligentní“ nebo „velmi znalý“. Jako Yádava a oddaný spojenec Kršny symbolizuje příspěvek duchovního poznání a loajality k cestě dharmy (spravedlnosti). V kontextu bitvy

představuje nezdolnou sílu spojenců, kteří se dobrovolně přidávají na stranu pravdy, i když čelí přesile.

12. Purudžit

je válečník bojující na straně Pánduovců. Je bratrem Kuntibhódži a strýcem bratrů Pánduovců z matčiny strany.

Jméno Purudžit v sanskrtu doslova znamená „vítěz nad mnohými“ nebo „ten, kdo dobývá města“. Symbolizuje schopnost ovládnout smysly a mentální impulsy. V rámci psychologického boje v lidském vědomí představuje Purudžit sílu, která pomáhá vítězit nad nižšími pudy a zlovyky. Společně se svým bratrem Kuntibhódžou představuje morální integritu a stabilitu charakteru, která je nezbytná pro duchovní pokrok.

13. Kuntibhodža

Byl králem království Kuntí a blízkým přítelem Šúrasény (biologického otce Kuntí). Protože byl Kuntibhodža bezdětný, Šúraséna mu dal svou dceru Prithu k adopci, která podle něj přijala jméno Kuntí. V bitvě na Kurukšétře bojoval na straně Pánduovců jako mocný mahárathí (vůdce schopný bojovat proti tisícům nepřátel najednou). Jako adoptivní otec jejich matky Kuntí byl v podstatě dědečkem Pánduovců.

Kuntibhodža symbolizuje správné držení těla. Představuje fyzickou stabilitu a kázeň nezbytnou pro meditaci a jógovou praxi. Bez „pevného sedu“ (ásany) nelze dosáhnout hlubokého klidu mysli. Jako postava, která se starala o mudrce Durvásu a dbala na rodinné povinnosti, ztělesňuje také rodičovskou autoritu a dodržování společenského řádu (dharmy)

14. Šaibja

je mocným bojovníkem stojící na straně Pánduovců a vládce kmene Šibi. Je králem (rádžou) národa Šibi a je označován jako nara-pungava, což znamená „nejlepší z lidí“ nebo „lev mezi lidmi“. Byl tchánem krále Judhištiry (nejstaršího z bratrů Pánduovců), který se oženil s jeho dcerou Dévikou. Patří k elitním lučištníkům a hrdinům.

Symbolizuje sílu nábožnosti, bývá interpretován jako symbol posvátné víry nebo vůle následovat božské zákony (Dharma). Jako „nejlepší z lidí“ ztělesňuje ušlechtilé lidské vlastnosti, které jsou nezbytné pro vítězství duchovního já nad nižšími pudy.

15. Judhámanju

je mocný válečník bojující na straně Pánduovců. V doprovodu bojovníka Uttamauji sloužil jako osobní strážce Ardžunova válečného vozu. Samotné sanskrtské jméno Judhámanju vzniklo složením slov juddha (boj) a manju (odhodlání, horlivost, hněv). Znamená „ten, kdo má bojovné odhodlání“ nebo „ten, kdo urputně bojuje“.

Symbolizuje vnitřní sílu a horlivost hledajícího, která je nezbytná k zahájení a udržení duchovní praxe (meditace). Jako strážce Ardžunova vozu (přičemž vůz symbolizuje lidské tělo a Ardžuna individuální duši) představuje Judhámanju schopnost mysli překonat připoutanost k objektům smyslů a nenechat se jimi ovládnout. Ztělesňuje nezdolný duchovní oheň a sebekontrolu, které chrání vyšší vědomí před útoky materiálních tužeb. Judhámanju a Uttamauja (který symbolizuje chrabrost a čistou vitální sílu) tvoří v textu nerozlučnou dvojici. Společně ukazují, že k dosažení duchovního osvobození člověk potřebuje jak čistou energii, tak neochvějně odhodlání bojovat se svými vlastními slabostmi.

16. Uttamaudžas

byl princ z královského rodu Pančálů, syn krále Drupaady a bratr Draupadí. Byl tedy švagrem pánduovských bratrů. Společně se svým bratrem Judhámanjuem sloužil jako osobní strážce Ardžunova válečného vozu. Zatímco Judhámanju chránil levé kolo vozu, Uttamaudžas měl na starosti pravé kolo. Patřil mezi elitní bojovníky (tzv. mahárathy). Během bitvy na Kurukšétře vykonal mnoho hrdinských činů. Slovo Uttamaudžas vzniklo spojením sanskrtských slov Uttama (nejvyšší, nejlepší, vznešený) a Ojas (životní síla, duchovní energie, zářivost). Jméno tedy doslova znamená „Ten, který má nejvyšší vitální/duchovní sílu“.

V lidském těle a mysli symbolizuje Uttamaudžas vznešenou, transformovanou vitální sílu, která pohání duchovní hledání a dává člověku sílu vytrvat v boji proti nižším pudům. Jako strážce pravého kola Ardžunova vozu (přičemž Ardžuna symbolizuje lidské ego/sebeovládání na cestě k osvícení) představuje Uttamaudžas schopnost konat správné, ctnostné skutky s plným nasazením energie. Jeho bratr Judhámanju (v překladu „Bojovný duch“ či „Ten, kdo ovládá mysl bojovností“) symbolizuje odhodlání a psychickou sílu bojovat se zlozvyky. Společně s Uttamaudžasem (vitální energií) tvoří neoddělitelnou dvojici psychických sil – odhodlání a vitalitu, které musí z obou stran chránit lidskou duši (Ardžunu), aby na duchovní cestě nesešla ze směru.

17. Subhadra

je mladší sestra Boha Krišny a Balarámy a manželka hlavního hrdiny, lučištníka Ardžuny.

Symbolizuje ztělesnění příznivé tvořivé energie (Jógamája). Samotné jméno Subhadra se skládá ze sanskrtských slov su (dobrý, vznešený) a bhadra (jemný, požehnaný, úspěšný). V duchovním pojetí je považována za inkarnaci Jógamáji – božské energie, která zahaluje i odhaluje nejvyšší pravdu a pomáhá provádět božské záměry na Zemi. Subhadra si vzala za muže Ardžunu. Ardžuna

symbolizuje v Bhagavadgítě upřímného duchovního hledajícího (lidskou duši) a Krišna představuje Nejvyšší Vědomí (Boha). Manželství Subhadry a Ardžuny, které Krišna sám zosnoval, symbolizuje, že pokud se lidské úsilí (Ardžuna) spojí s čistou, požehnanou energií (Subhadra), je plně chráněno a vedeno Bohem (Krišna). Subhadra je matkou hrdinného Abhimanjua. Podle legendy slyšel Abhimanyu vyprávění o prolamování válečných formací ještě v matčině lůně. Subhadra tak symbolizuje mateřský princip, který vyživuje odvahu, spravedlnost (dharmu) a duchovní sílu budoucí generace. V chrámu v indickém Purí je uctívána společně se svými bratry Krišnou (Džagannáthem) a Balarámou. Stojí mezi nimi a představuje princip soucitu, lásky, vnitřní rovnováhy a harmonie, která spojuje různé aspekty božství.

18. Bhíšma

byl nejstarším váženým patriarchou královského rodu Kuruovců, moudrým učitelem a nepřekonatelným válečníkem. Přestože miloval obě zneprátené strany (Pánduovce i Kauravovce) a věděl, že pravda je na straně Pánduovců, kvůli svému starému slibu věrnosti trůnu musel v bitvě na Kurukšétu velet armádě Kauravovců.

Bhíšma představuje hluboce zakořeněné návyky, tradice, minulé zkušenosti a dogmata, která v člověku přetrvávají. Jsou to věci, které mohou být samy o sobě vznešené (jako Bhíšmova morálka), ale pokud brání duchovnímu pokroku, musí být překonány. Ukazuje tragédii situace, kdy člověk nadřadí vnější formální slib nebo společenskou povinnost nad absolutní morální pravdu a spravedlnost. Bhíšma měl dar zvolit si čas své smrti. V přeneseném smyslu to znamená, že staré mentální návyky a ego v nás nemohou zemřít, dokud se k tomu sami vědomě nerozhodneme. Původně se jmenoval Dévavrata. Jméno Bhíšma (v sanskrtu „Strašný“ či „Hrozivý“) získal poté, co složil těžký slib doživotního celibátu a vzdal se nároku na trůn, aby udělal radost svému otci. Když ho Ardžuna v bitvě zasáhl bezpočtem šípů, Bhíšma nezemřel hned. Klesl na lůžko utvořené z šípů, které pro něj symbolizovalo odpoutání se od hmotného světa, a čekal na příznivý okamžik smrti, přičemž do poslední chvíle předával moudrost.

19. Karna

byl jednou z nejvýznamnějších a nejtragičtějších postav indického eposu Mahábhárata. Byl polobožským válečníkem, synem boha Slunce Súrji a královny Kuntí, a tedy nevlastním bratrem Pánduovců (včetně Ardžuny, hlavního hrdiny Gíty). Kvůli svému původu byl však jako nemanželské dítě po narození odložen a vychován v rodině vozataje, což předurčilo jeho celoživotní boj o uznání a společenský status.

Karna symbolizuje připoutanost k tělu a materiálnímu světu. Ačkoliv měl Karna božský původ a ušlechtilé vlastnosti, zapomněl na svou pravou duchovní identitu. Symbolizuje lidskou duši, která se identifikuje s tělem, společenským postavením a materiálními touhami. Kvůli vděčnosti k Durjóddhanovi (který v eposu symbolizuje chamtivost a materiální ambice) se Karna přidal na stranu bezpráví. Představuje situaci, kdy člověk upřednostní osobní emoce, závazky a pýchu před

univerzální pravdou a morální povinností (dharma). Karna je symbolem člověka, který má obrovský potenciál a štědrost, ale kvůli špatným rozhodnutím, hněvu a touze po pomstě podlehne vlastnímu osudu. Reprezentuje rozpor mezi tím, co člověk cítí jako správné v srdci, a tím, k čemu ho nutí jeho okolí, minulé křivdy a ego.

20. Krpa

je (známý jako Krpáčárja) neporazitelný válečník a královský učitel bojující na straně Kauravovců. Vychoval a vyučoval válečnému umění jak Panduovce, tak Kauravovce ještě před příchodem Drónáčárji. Vždy se snažil jednat spravedlivě a zachovávat neutralitu, i když musel kvůli povinnosti k trůnu bojovat na straně zlých Kauravovců. Patří mezi sedm nesmrtelných bytostí hinduistické mytologie. Jako jeden z mála přežil ničivou válku na Kurukšétře a později se stal učitelem další generace panovníků.

Krpa symbolizuje vrozené zvyky, institucionální náboženství a soucit založený na slepé připoutanosti k tělu a rodině. Sanskrtské slovo Kṛpā znamená "soucit", "lítost" nebo "milost". V negativním postavení na straně Kauravovců Krpa symbolizuje zavádějící lidský soucit. Jde o stav, kdy člověk ze slabosti omlouvá své špatné návyky a zlozvyky, protože je k nim citově připoután. Krpa se narodil zázračným způsobem v rákosí a byl adoptován králem. Představuje také vrozené, hluboce zakořeněné sklony (samskary), které si lidská duše přináší na svět. Tyto zvyky člověka automaticky poutají k materiálnímu světu a tělesné schránce. Jako dlouholetý rodinný kněz a učitel, symbolizuje vnější rituální náboženství. Ukazuje situaci, kdy člověk mechanicky dodržuje pravidla a rituály, ale chybí mu hluboké vnitřní duchovní poznání, což ho nutí nevědomky sloužit materiálnímu egu (Kauravovcům). Jeho nesmrtelnost v psychologickém smyslu znamená, že sklony k rituálům, zvykům a falešnému soucitu v lidské mysli nikdy zcela nezaniknou. Provázejí hledajícího člověka po celý život a promění se v čistou božskou milost až po úplném očištění mysli.

21. Ašvattháman

byl mocný nesmrtelný bojovník, syn královského učitele Drony a spojenec klanu Kauravovců. Narodil se jako bráhman (příslušník kněžské kasty), ale zasvětil život řemeslu kšatrijů (válečníků). Byl ztělesněním hněvu a síly boha Šivy. Narodil se se zářícím drahokamem na čele, který ho chránil před hladem, žízní, únavou, démony a zbraněmi. Poté, co byl jeho otec Drona v bitvě zabit Istí, Ašvattháman podlehl bezmeznému hněvu. Na konci války zmasakroval v noci spící přeživší bojovníky Pandavovců a pokusil se vyhladit jejich rod zbraní Brahmáštra. Za tento ohavný čin mu bůh Krišna vytrhl drahokam z čela a proklel ho k nesmrtelnosti v neustálém utrpení. Podle legend musí žít tisíce let osamocen v lesích, s krvácející ranou na čele, bez lásky a klidu, jako živé varování lidstvu.

Ašvattháman symbolizuje ničivou sílu neovládaného hněvu a touhy po pomstě, která dokáže zcela zatemnit morální úsudek i jinak ušlechtilého člověka. Jako syn učitele disponoval obrovským posvátným věděním a znalostí božských zbraní. Jeho postava symbolizuje nebezpečí, kdy je vysoká

inteligence a duchovní síla zneužita pro egoistické, nízké cíle. Jeho nesmrtelnost v utrpení je symbolem lidské mysli, která se nedokáže přenést přes staré rány. Nekonečné bloudění světem představuje stav duše chycené v pasti vlastních minulých hříchů a nenávisti. Zatímco Bhagavadgíta učí o nesmrtelnosti skutečného Já (Átman), Ašvatthamanova fyzická nesmrtelnost je trestem. Symbolizuje iluzi materiálního světa, kde touha po věčném pozemském životě bez duchovního osvobození vede pouze k nekončícímu strádání.

22. Vikarna

jeden ze sto synů slepého krále Dhrtaráštry a královny Gándhárí. Mladší bratr hlavního antagonisty Durjódhany a bratranec Pánduovců (Ardžuny). V celém eposu je zobrazen jako mimořádně spravedlivý a morální princ. Stal se slavným tím, že jako jediný z Kauravovců veřejně vystoupil v královské síni proti potupnému svlékání královny Draupadí, když ji Pánduovci prohráli ve hře v kostky. I přes svůj nesouhlas se zlem, které jeho bratři páchali, zůstal kvůli rodinné loajalitě na jejich straně. V bitvě na Kuruovském poli ho nakonec zabil mocný Bhíma, který nad jeho smrtí hluboce plakal, protože si Vikarna vážil jako muže dharmy (ctnosti).

Vikarna představuje záblesk morálního rozumu, intuice a čistého svědomí v hluboce zkaženém prostředí (mezi silami adharmy / bezpráví). Ukazuje, že i v nitru ovládaném egoismem existuje schopnost rozpoznat pravdu. Symbolizuje tragédii člověka, který sice intelektuálně ví, co je správné, ale chybí mu síla nebo odvaha opustit špatnou společnost. Volí loajalitu k rodině (egu) namísto odevzdání se vyšší spravedlnosti. Slovo „Vikarma“ v Bhagavadgítě obecně označuje „zakázané jednání“ nebo jednání proti vlastní dharmě. V psychologickém smyslu tak Vikarna v nitru člověka symbolizuje nechtěné rozptylování mysli a podléhání impulsům, které člověka svádějí z duchovní cesty, přestože si je vědom jejich nesprávnosti.

23. syn Sómadattův

syn Sómadattův výslovně zmiňován pod patronymem Saumadatti, přičemž jeho vlastní jméno je Bhúrišravas. Byl to mocný princ a válečník bojující na straně Kauravovců.

Symbolizuje poutání k vnějším rituálům a materiálním náboženským obřadům. Bhúrišravas představuje člověka, který provádí náboženské úkony a rituály z povinnosti nebo pro světský prospěch, nikoliv z čisté vnitřní oddanosti (bhakti). Symbolizuje stav, kdy se duchovní praxe promění v pouhou vnější formu, která již nedokáže člověka dovést k osvobození, protože je zatížena egem a touhou po plodech svých činů. Jako bojovník na straně Kauravovců (kteří jako celek symbolizují nevědomost, ego a materiální touhy) reprezentuje velkou vitální energii, která je však nesprávně nasměrována do služeb nižšího já namísto božského vědomí.

3. zpěv Cesta činů:

1. Král Džanaka

Král Džanaka je jednou z nejslavnějších postav indické mytologie a duchovní tradice, známý především jako vládce starověkého království Vidéha (s hlavním městem Mithila) a otec bohyně Sítý, manželky prince Rámy z eposu Rámájana. V hinduismu je uctíván jako ideál osvíceného panovníka, který dokázal dokonale spojit světské povinnosti s nejvyšším duchovním poznáním. Podle legendy našel Džanaka malou Sítu v brázdě, když sám rituálně oral pole, a přijal ji za vlastní. Později uspořádal zkoušku se Šivovým lukem, kterou splnil pouze princ Ráma, čímž získal Sítu za manželku. Dosáhl stavu osvobození již během svého života. Přestože žil v luxusu a řídil stát, nebyl k materiálnímu světu nijak připoután. Král Džanaka je uváděn jako dokonalý příklad karmajogína – člověka, který jedná a plní své povinnosti čistě jako nesobeckou oběť, bez touhy po plodech svých činů.

Jedním z nejslavnějších příběhů o králi Džanakovi je lekce o připoutanosti, kterou udělil mudrci Sulabhovi (v některých verzích svému učiteli Jádžňavalkjovi). Tento příběh dokonale ilustruje, jak mohl Džanaka žít v luxusním paláci a zároveň být zcela svobodným a osvíceným člověkem.

Do Džanakova hlavního města Mithily dorazil slavný mudrc, který žil v lese jako asketa. Neměl žádný majetek, vlastnil pouze bederní roušku a dřevěnou misku na jídlo. Přišel Džanaku otestovat, protože nevěřil, že král žijící v luxusu může být skutečně duchovně osvícený. Král Džanaka mudrce uctivě přivítal a pozval ho na filozofickou debatu do svého honosného paláce. Uprostřed jejich hlubokého rozhovoru do sálu náhle vběhl vyděšený strážný a křičel: „Vaše Výsosti! Vypukl obrovský požár! Celé město hoří a plameny už zachvacují i královský palác!“ Jakmile to mudrc uslyšel, vyskočil z místa. Dostal strach o své jediné dvě věci na světě – dřevěnou misku a náhradní bederní roušku, které si nechal na nádvoří. Okamžitě zapomněl na filozofii a spěchal ven, aby si zachránil svůj skromný majetek. Král Džanaka však zůstal klidně sedět. Ani se nehnul a s naprostým vnitřním mírem řekl: „I kdyby celá Mithila lehla popelem, mně neshoří vůbec nic. Moje pravé Já plameny zničit nedokážou. Když asketa viděl králův absolutní klid, hluboce se zastyděl. Uvědomil si, že ačkoliv sám nevlastní skoro nic, je ke svým několika věcem psychicky připoutaný víc než král k celému svému bohatství. Džanaka tím dokázal, že skutečné odříkání není o tom, co vlastníte vnějškově, ale o tom, k čemu lpíte vnitřně. Král sice spravoval obrovské bohatství a armády, ale v srdci byl stoprocentně svobodný.“

4. zpěv Cesta oběti:

1. Vivasvant

je hinduistický bůh Slunce a jedna z klíčových postav védské mytologie. Jeho jméno v doslovném překladu znamená „Zářící“ nebo „Ten, který přináší světlo“. V pozdějším hinduismu splynul s hlavní sluneční personifikací, bohem Súrjou. Podle posvátného textu Bhagavadgíta byl Vivasván vůbec prvním, komu bůh Kršna na počátku věků předal nejvyšší vědu o józe. Vivasván poučil svého syna

jménem Manu. Patří mezi skupinu 12 solárních božstev zvaných Áditjové (synové bohyně Aditi a mudrce Kašjapy), kteří představují jednotlivé měsíce v roce a stráží vesmírný řád. Jeho manželkou byla Saṇdžña (či Saranjú). Mezi jeho děti patří:

Manu – zákonodárce a praotec lidí.

Jama – bůh smrti a spravedlnosti.

Jamuná – posvátná říční bohyně.

Ašvinové – božská dvojčata a nebeští lékaři.

2. Manu

byl to syn Vivasvanta boha slunce, který se stal praotcem současného lidstva. Od Manua se odvíjí slavná královská sluneční dynastie (Súrjavaṇša), do které se později narodil i avatar Ráma (inkarnace boha Višnu). V indické mytologii a hinduismu je Manu prapředek lidstva, první člověk a zákonodárce. Podle védských textů zachránil Manu lidstvo před celosvětovou potopou. Bůh Višnu se vtělil do podoby obří ryby (Matsja) a odtáhl Manuovu loď plnou mudrců a semen rostlin do bezpečí na vrchol Himálaje. Hinduistická kosmologie rozděluje čas na epochy. V každé z těchto epoch vládne jiný Manu, přičemž v současném cyklu žijeme pod vládou v pořadí sedmého Manua jménem Vaivasvata. Prvnímu Manuovi (Svájambhuvovi) je připisováno autorství slavného Manuova zákoníku (Manusmṛiti), který položil základy tradičního indického práva a společenského pořádku.

3. Ikšváku

byl legendární král starověké Indie a zakladatel slavné dynastie Ikšváku (známé také jako Súrjavamša neboli „Sluneční rod“). Podle hinduistických, buddhistických i džinistických textů patřil k nejvýznamnějším postavám indické mytologie a ranné historie. Podle hinduistické tradice byl jedním z deseti synů Šraddhadévy Manua (prvního člověka současného věku) a vnukem boha slunce Súrji. Stal se prvním panovníkem království Kósala a vládl ze svého hlavního města Ajódhja. Byl známý tím, že jako vůbec první král uvedl do praxe morální a právní kodex Manusmṛiti, který sestavil jeho otec Manu. Údajně měl sto synů. Jeho nejstarší syn Vikukši po něm převzal vládu v Ajódhji a další syn Nimi založil sousední království Vidéha.

4. Farizej

V křesťanských evangeliích vystupují farizeové často jako hlavní odpůrci Ježíše Krista. Ježíš je ostře kritizoval za to, že lpěli na drobných nařízeních a rituálech, ale zapomínali na milosrdenství, spravedlnost a upřímnou víru. Kvůli biblickým textům se termín „farizej“ v průběhu staletí proměnil v synonymum pro člověka, který předstírá morální čistotu, ale uvnitř jedná falešně a vypočítavě.

9. zpěv - Cesta královského učení:

1. podobnost

Jen pro zajímavost a možnost porovnání textů Bhagavadgíty a křesťanské mystiky. Text Bhagavadgíty často velmi připomíná např. některé pasáže z knihy od Jana Amose Komenského. Jan Amos Komenský byl křesťanský mystik a v druhé části své nejslavnější alegorie Labyrint světa a ráj srdce píše věci, které jsou myšlenkově i emočně velmi blízké textům jako je Bhagavadgíta. Ačkoliv Komenský vycházel ze zcela jiné kulturní a náboženské tradice (byl posledním biskupem Jednoty bratrské), v rovině mystického prožitku se lidé napříč staletími a kontinenty často setkávají v identických bodech. Jak se setkává Komenský s Bhagavadgítou? V první části knihy (Labyrint světa) poutník prochází světem, který vidí jako chaotické, marné a klamavé město. To přesně odpovídá indickému konceptu mája (iluze, mámení), kterým je člověk ve světě zaslepen. V druhé části (Ráj srdce) unavený a zoufalý poutník utíká z vnějšího světa do svého vlastního nitra. Tam se setkává s Bohem (Kristem) a dochází k proměně. Paralely jsou zde zřejmé. Kršna učí Ardžunu, že pravé božství a klid nelze nalézt v honbě za vnějšími smyslovými požitky, ale v ovládnutí mysli a vnitřním spočinutí. Komenský říká totéž: svět je zmatek, jediné bezpečí a pravá radost je uzavřít se „doma v srdci svém s jediným Pánem Bohem“. Když v Ráji srdce promlouvá Bůh k poutníkovi, ujišťuje ho o své absolutní nadvládě nad vším stvořením. Říká mu, že vše, co se děje, podléhá Jeho vůli a plánu. Člověk se má pouze odevzdat (v hinduismu bhakti – oddanost). Komenského mystika je hluboce citová. Setkání s Bohem v srdci popisuje jako stav nepopsatelné lásky, míru a světla, které zahání veškerý strach z okolního světa. Komenského mystická orientace se plně rozvinula v krizovém období třicetileté války. Když ztratil rodinu, domov i vlast, vnější svět pro něj přestal dávat racionální smysl. Na rozdíl od východní mystiky, která hledá splynutí s neosobním absolutnem (Brahman), Komenského mystika má osobní tvář. Je založena na niterném dialogu mezi lidskou duší a Kristem. Komenský v exilu silně věřil mystikům, vizionářům a prorokům své doby (např. Kryštofu Kotterovi nebo Kristině Poniatowské), skrze které podle něj Bůh promlouval k tehdejšímu zmatenému světu. Ve svých filozofických spisech často pracoval s pojmem „božské světlo“ (lux), které proniká celým vesmírem a oživuje hmotu, což má opět velmi blízko k metafyzickým popisům v indických védách. I když tedy Komenský Bhagavadgítu neznal, došel skrze hluboké osobní utrpení a křesťanskou spiritualitu k podobnému poznání – že vnější svět je pomíjivé divadlo a skutečný klid a řád existují pouze uvnitř nás.

10. zpěv - Cesta zvěstování

1. Dévala

V indických posvátných textech (Puránách a eposech) vystupuje mudrc Dévala v několika klíčových rolích:

První tkadlec a stvořitel oděvů: Podle tradice Dévanga Purány povstal Dévala přímo z třetího oka (nebo srdce) boha Šivy. Jeho úkolem bylo stvořit oděvy a naučit lidstvo tkalcovskému umění. Je proto považován za praotce tradiční tkalcovské komunity Dévangů.

Znalec hadí vědy: Bývá označován také jako Asita Dévala. Byl mistrem v tzv. sarpavidjá (vědě o hadech) a hinduisté věří, že meditace nad jeho jménem dokáže člověka zbavit strachu z hadů.

Duchovní autorita: Je mu připisováno autorství starověkého textu Dévala-smrti, který se věnuje pravidlům chování, rituálům a právu

2. Nárada

je božský mudrc (devarši), poutník a nebeský posel v hinduistické mytologii. Patří mezi klíčové postavy indických duchovních textů, jako jsou Purány, Mahábhárata a Rámájana. Je uctíván jako oddaný služebník boha Višnu (Nárájana). V indické kultuře bývá s nadsázkou označován za „prvního novináře na Zemi“, protože neustále cestuje mezi třemi světy a přenáší zprávy. Je zobrazován jako asketa hrající na strunný nástroj zvaný vína. Při hře neustále zpívá oslavné písně a mantry oslavující Višnu (především jméno Hari nebo Nárájana). Má schopnost volně se pohybovat mezi světem bohů (svarga), lidí (bhúmi) a podsvětím (patála). Jeho zprávy a rady často působí jako intriky nebo způsobují rozbroje mezi bohy a démony. Tyto konflikty však mají vždy vyšší duchovní záměr a vedou k obnovení vesmírné rovnováhy (dharma). Podle textu Bhágavata Purána byl Nárada v minulém vesmírném cyklu synem prosté služebné. Díky službě svatým mužům v dětství dosáhl osvícení. V novém cyklu stvoření se zrodil přímo z mysli boha Stvořitele – Brahmy. Je považován za jednoho z hlavních učitelů cesty oddanosti (bhakti-jóga) a autorství textu Nárada-bhakti-sútra je připisováno právě jemu. V eposech vystupuje jako klíčový duchovní průvodce. Inspiroval například mudrce Válmíkiho k sepsání slavného eposu Rámájana.

3. Asita

Je to starověký mudrc, který je zmiňován např. v Mahábháratě nebo Puránách jako syn mudrce Kašjapy. Tento Asita vystupoval jako odpůrce hazardních her.

4. Vjasa

je mýtický staroindický mudrc (riši), který je tradičně považován za otce zakladatele indického písемnictví. V hinduismu je vnímán jako jedna z nejvýznamnějších duchovních autorit a je považován za částečnou inkarnaci (avatára) boha Višnu. Podle indické tradice žil na konci věku Dvápara-juga (přibližně 3000 let př. n. l.), avšak z historického hlediska jde spíše o legendární postavu nebo jméno zastřešující celou školu starověkých editorů a redaktorů. Vjasovi je připisováno autorství či uspořádání těch nejzásadnějších textů hinduismu: Podle legendy uspořádal do té doby ústně předávanou a jednotnou posvátnou tradici do čtyř základních sbírek (samhit): Rgvéda, Sámavéda, Jadžurvéda a Atharvavéda. Proto získal přídomek Veda Vjása. Je považován za autora tohoto nejdelšího eposu světa. Součástí tohoto díla je i slavná duchovní báseň Bhagavadgíta. Podle mýtu Vjása text diktoval božstvu se sloní hlavou, Ganešovi. Tradice mu připisuje sepsání 18 hlavních purán, což jsou starobylé texty obsahující indickou mytologii,

genealogii bohů a vesmírné cykly. Je autorem tohoto klíčového a velmi stručného filozofického textu, který shrnuje učení upanišad a tvoří základ filozofie védanty. Vjása v eposu Mahábhárata nevystupuje pouze jako vypravěč, ale také jako aktivní účastník děje. Podle textu byl synem mudrce Parášary a převoznice Satjavatí. Narodil se na ostrově na řece Jamuně, kvůli čemuž dostal jméno Dvaipájana (narozený na ostrově). V příběhu vystupuje jako moudrý dědeček a rádce znepřátelených rodových linií Kuruovců a Pánduovců a je vlastním biologickým otcem králů Dhrtaráštry a Pándua. Podle tradice je Vjása jedním z takzvaných čirandžívínů – osmi nesmrtelných bytostí indické mytologie, které na Zemi zůstávají po celý současný věk (Kali-juga). Na jeho počest slaví hinduisté každé léto za úplňku svátek Guru púrnimá (známý též jako Vjása púrnimá), kdy žáci vyjadřují úctu svým duchovním učitelům.